

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Lina Bikeliene

TEKSTO JUNGIMO PRIEMONIŲ VARTOSENĄ GIMTAKALBIŲ IR
NEGIMTAKALBIŲ STUDENTŲ RAŠTO DARBUOSE ANGLŲ
KALBA. GRETINAMOJI KONEKTORIŲ ANALIZĖ

Daktaro disertacija

Humanitariniai mokslai, filologija (04H)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2006-2012 metais Vilniaus universiteto Filologijos fakultete.

Mokslinis vadovas:

doc. dr. Jonė Grigaliūnienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai,
filologija – 04 H)

Turinys

PADĖKA	6
DARBE VARTOTOS SANTRUMPOS	7
1. ĮVADAS.....	9
1.1. DARBO NAUJUMAS IR AKTUALUMAS.....	9
1.2. DARBO OBJEKTAS.....	10
1.3. DARBO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI.....	11
1.4. TAIKOMOJI VERTĖ	11
1.5. GINAMIEJI TEIGINIAI.....	13
2. TEORINĖ APŽVALGA	13
2.1. TARPUKALBĖ	13
2.1.1. Tarpukalbė kaip atskira lingvistinė sistema	14
2.1.2. Tarpukalbės tyrimai Lietuvoje ir užsienyje.....	17
2.2. KONEKTORIŲ TERMINAS IR TYRIMAI.....	23
2.2.1. Konektorių terminas lingvistikoje.....	23
2.2.1.1. Diskurso rodikliai	26
2.2.1.2. Logika ir konektoriai	29
2.2.1.3. Metadiskursas ir konektoriai	31
2.2.1.4. Sintaksinis jungiamųjų žodžių modelis	33
2.2.1.5. Funkcinė adverbialų klasė.....	34
2.2.1.6. Funkcinė/semantinė konektorių klasifikacija.....	39
2.2.2. Konektorių tyrimai Lietuvoje ir užsienyje	43
3. MEDŽIAGA IR METODAI.....	49
3.1. MEDŽIAGA	49
3.2. METODAI	54
4. TYRIMŲ REZULTATAI	57
4.1. KIEKYBINĖS KONEKTORIŲ ANALIZĖS APŽVALGA	58

4.1.1. Įvairių semantinių ryšių raiškos konektoriai: kiekybinė analizė	62
4.1.2. Atskirų konektorių dažniai	71
4.1.3. Konektorių padėtis sakinyje	76
4.2. SEMANTINIŲ KONEKTORIŲ TIPŲ VARTOSENĄ	81
4.2.1. Išskaičiavimo konektoriai.....	81
4.2.1.1. Išskaičiavimo konektorių apžvalga	81
4.2.1.2. <i>Moreover</i>	89
4.2.1.3. Apibendrinimai.....	99
4.2.2. Priešpriešos konektoriai	101
4.2.2.1. Priešpriešos konektorių apžvalga	101
4.2.2.2. <i>However</i>	106
4.2.2.3. Apibendrinimai.....	118
4.2.3. Priežasties konektoriai.....	118
4.2.3.1. Priežasties konektorių apžvalga	118
4.2.3.2. <i>Thus</i> ir <i>therefore</i>	121
4.2.3.3. Apibendrinimai.....	130
4.2.4. Apozicijos konektoriai	131
4.2.4.1. Apozicijos konektorių apžvalga	132
4.2.4.2. <i>For example</i> ir <i>for instance</i>	139
4.2.4.3. Apibendrinimai.....	151
4.2.5. Apibendrinimo konektoriai	154
4.2.5.1. Apibendrinimo konektorių apžvalga	154
4.2.5.2. <i>In conclusion</i> ir <i>to conclude</i>	165
4.2.5.3. Apibendrinimai.....	168
4.2.6. Paaiškinimo konektoriai	169
4.2.6.1. Paaiškinimo konektorių apžvalga.....	169
4.2.6.2. <i>In other words</i>	172
4.2.6.3. Apibendrinimai.....	180
4.2.7. Perėjimo konektoriai	181
5. IŠVADOS	186

6. LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	194
7. PRIEDAI	221
1 PRIEDAS. TIRTŲ KONEKTORIŲ SĄRAŠAS.....	221
2 PRIEDAS. ICLE SUDARANTYS POTEKSTYNIAI.....	222
3 PRIEDAS. LICLE, VU ANGLŲ FIL. I K. IR LOCNESS POTEKSTYNIŲ KODAI	223
4 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE <i>MOREOVER</i> GRAMATIKOSE, ŽODYNUOSE IR INTERNETE.....	224
5 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE <i>THUS</i> IR <i>THEREFORE</i> ŽODYNUOSE IR GRAMATIKOSE.	227

Padėka

Norėčiau nuoširdžiai padėkoti savo darbo vadovei doc. dr. Jonei Grigaliūnienei už jos kantrybę, patarimus ir begalinį padrašinimą bei vertimą patikėti savo jėgomis. Taip pat esu dėkinga dr. Ritai Juknevičienei už suteiktą galimybę naudotis jos sukaupu anglų filologijos pirmo kurso tekstynu bei Mildai Icikzonienei už tai, kad disertacija tapo lengviau skaitoma. Ir, žinoma, tariau ačiū visiems mane palaikiusiesiems: bendradarbiams, draugams, o ypač savo artimiesiems, be kurių supratimo nebūtų pavykę parašyti šios disertacijos.

Darbe vartotos santrumpos

angl.	anglų kalba
ASK	anglų kaip svetimoji kalba
BASK	besimokantieji anglų kaip svetimosios kalbos
BAWE	britų akademinės rašytinės anglų kalbos tekstynas
BYU-BNC	britų nacionalinis tekstynas
BSK	besimokantieji svetimosios kalbos
CASCLEE	Kinų mokslo akademijos besimokančiųjų anglų kalbos rašinių tekstynas
CH	kinų
COCA	šiuolaikinės amerikiečių anglų kalbos tekstynas
CorALit	lietuvių mokslo kalbos tekstynas
DLKT	dabartinės lietuvių kalbos tekstynas
FR	prancūzų
GA	gretinamoji analizė
GTA	gretinamoji tarpukalbės analizė
ICLE	tarptautinis besimokančiųjų anglų kalbos tekstynas
ICLE-FR	prancūziškasis ICLE potekstynis
IYW	<i>Improve Your Writing</i>
K1	gimtoji kalba
K2	svetimoji kalba
LL	logaritminės tikimybės įvertis
LICLE	lietuviškasis ICLE potekstynis
LINDSEI	Liuvono tarptautinė sakininės anglų tarpukalbės duomenų bazė
LOB	Londono-Oslo-Bergeno tekstynas
N	olandų
PICLE	lenkiškasis ICLE potekstynis
s.a.	<i>sine anno</i>
SG	sakinio galo pozicija

SP	sakinio pradžios pozicija
SV	sakinio vidurio pozicija
SWICLE	švediškasis ICLE potekstynis
TŽŽ	tarptautinių žodžių žodynas
VBE	valstybinis brandos egzaminas
TK	tikslinė kalba

1. Įvadas

Įvadinį disertacijos skyrių sudaro penkios dalys. Pirmoji skirta darbo naujumui ir aktualumui aptarti (1.1). Po to pristatomi darbo objektas (1.2) bei tikslai ir uždaviniai (1.3). Ketvirtojoje dalyje aptariama taikomoji disertacijos vertė (1.4). Skyrius baigiamas ginamųjų teiginių pristatymu (1.5).

1.1. Darbo naujumas ir aktualumas

Nuoseklūs anglų kaip svetimosis kalbos (ASK) tyrimai prasidėjo dvidešimtojo amžiaus šeštajame–septintajame dešimtmečiuose (Hinkel 2011: 523), tačiau rankinis informacijos apdorojimo būdas ribojo tiriamosios medžiagos apimtį. Nors atsiradus kompiuterizuotiems tekstynams ši problema išnyko, pirmieji tyrimai daugiausia buvo skirti bendrinės kalbos analizei. Kaip knygos *Learner English on Computer* pratarmėje pastebi Leech (1998: xvi), „[š]vietimas, ypač kalbų mokymo srityje, – akademinio pasaulio Pelenė“¹, todėl neatsitiktinai besimokančiųjų kalbos tekstynams geriausiu atveju teko tik periferinis vaidmuo (Nesselhauf 2004: 125). Praėjusio amžiaus pabaigoje Granger pradėjus tarptautinį besimokančiųjų anglų kalbos tekstyno (*International Corpus of Learner English – ICLE*) projektą, situacija pasikeitė – atsirado geresnės galimybės tirti besimokančiųjų anglų kaip svetimosis kalbos (BASK) rašytinį diskursą bei mėginti nustatyti bendrus bei atskiroms kalbinėms BASK grupėms būdingus bruožus. Hinkel (2011: 524) pateikia sąrašą daugiau nei pusės šimto kalbų, kuriose iki šių dienų buvo tirtos besimokančiųjų anglų kalbos diskurso ar rašytinio teksto ypatybės. Sąrašas nėra baigtinis, tačiau ne dėl to į jį nepateko lietuvių kalba. Lietuvoje BASK rašytinė kalba tiesiog dar beveik netirta. Šiame darbe naudotasi neseniai baigtu

---

¹ Čia ir kitur tekste pateikiami mano vertimai iš anglų kalbos (L. B.). Originalus tekstas: „Education is the Cinderella of the academic world, particularly in language learning.“

kaupiti lietuvių BASK kalbą reprezentuojančiu lietuviškuoju ICLE potekstyniu (LICLE). Tai – naujovė Lietuvoje, kuri leis užpildyti tokių tyrimų spragą.

Šis darbas – viena pirmųjų teksto konektorių, kaip vienos iš teksto koheziją užtikrinančių priemonių, vartojimo lietuvių BASK studentų rašytiniame diskurse analizė. Kadangi „faktiškai iki šiol atliktais tyrimais buvo nustatyti fundamentalūs ir aiškiai matomi skirtumai tarp visų K1 (gimtoji kalba) ir K2 (svetimoji kalba) rašytinio diskurso bei teksto aspektų“² (Hinkel 2011: 527), o „kai kuriuose tyrimuose atskleista net didesnė gimtosios kalbos įtaka besimokantiesiems <...> nei paprastai buvo manoma“³ (Nesselhauf 2004: 135), ši disertacija gali būti svarbi prisidedant prie lietuvių BASK orientuotų mokymo priemonių kūrimo. Be to, tai galės būti ir atskaitos tašku atliekant tolesnius tyrimus: nustatant, kaip vieno ar kito teksto konektoriaus dažnesnis ar retesnis vartojimas lietuvių BASK rašiniuose, palyginus su gimtakalbių anglų darbais, padeda kurti nuoseklesnį tekstą ar tirti koreliaciją tarp tam tikrų teksto konektorių vartojimo ir besimokančiųjų kalbos lygio.

1.2. Darbo objektas

Darbo objektas – (teksto) konektoriai, kurie yra vartojami lietuvių BASK ir gimtakalbių rašiniuose. Kalbotyroje nėra nusistovėjusios vieningos konektorių klasifikacijos. Šiame darbe (teksto) konektoriai suprantami kaip teksto jungimo priemonės, atskleidžiančios rašančiojo požiūrį į tarp atskirų lingvistinių vienetų esančius santykius, pvz., priešpriešos, priežasties ir pan. (Quirk *et al.* 1991: 631–632, Biber *et al.* 1999: 875). Tyrimui pasirinktas sąrašas, sudarytas iš 129 Quirk *et al.* (1991) bei Biber *et al.* (1999) pateiktų teksto konektorių (1 priedas). Pripažįstant, kad egzistuoja konektorių daugiafunkciškumo problema, darbe konektoriai priskiriami semantinėms kategorijoms pagal jų prototipinę reikšmę.

---

² Originalus tekstas: „virtually all studies to date have identified fundamental and pronounced differences between all facets of writing in L1 and L2 discourse and text.“

³ Originalus tekstas: „in a number of studies, the learners’ first language has been found to have an even greater influence <...> than has commonly been assumed.“

1.3. Darbo tikslai ir uždaviniai

Disertacijos **tikslai:**

1. Išanalizuoti teksto konektorių vartojimą lietuvių BASK studentų samprotaujamosiose rašiniuose.
2. Palyginti lietuvių BASK studentų konektorių vartojimą su vartojimu tikslinėje, t. y. gimtakalbių anglų kalboje.
3. Išsiaiškinti, kokie yra lietuvių BASK studentų konektorių vartojimo ypatumai kitų kalbinių grupių BASK kontekste, atskleisti galimas tokio vartojimo priežastis.
4. Nustatyti būdus, kurie pagerintų lietuvių BASK studentų konektorių vartojimo rezultatus.

Užsibrėžtiems tikslams pasiekti buvo keliami šie **uždaviniai:**

1. Sukaupti pažengusiųjų⁴ (angl. *advanced*) lygio lietuvių BASK studentų tekstyną.
2. Tirti bendrus ir atskirų semantinių kategorijų kiekybinius konektorių vartojimo parametrus LICLE ir gimtakalbių studentų tekstynuose.
3. Nustatyti konektorių poziciją sakinyje ir vietą tekste.
4. Atlikti kiekybinių rezultatų statistinio reikšmingumo analizę.
5. Palyginti lietuvių BASK konektorių vartojimo rezultatus su kitų kalbinių grupių BASK rezultatais.
6. Nagrinėti priežastis, kodėl skiriasi lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų konektorių vartoseną.

1.4. Taikomoji vertė

Šio darbo objektas – (teksto) konektoriai, eksplicitiškai žymintys semantinius santykius, „pripažinti svarbiomis teksto rišlumą užtikrinančiomis

---

⁴ Toks lygis nurodomas ICLE tekstyno dokumentacijoje.

priemonėmis ir dėl to pristatomi daugelyje ASK vadovėlių“⁵ (Conrad 2004: 70). Nors šios priemonės nėra vienintelis teksto kohezijos ir koherencijos užtikrinimo būdas, tačiau jeigu jų nėra tekste, skaitytojas turi įdėti daugiau kognityvinių pastangų, kad suprastų tekstą, be to, didėja tikimybė, jog teksto prasmė bus suvokta kitaip, nei to norėjo rašantysis (Olshtain ir Cohen 2005: 316–317). Kita problema – ypač gausus konektorių vartojimas, kuris gali pakenkti teksto stiliui, jį apsunkinti (Remeikytė 2002: 149). Neatsitiktinai taisyklinga teksto konektorių vartoseną yra problemiška net pažengusiųjų lygio BASK darbuose. Atliktas tyrimas patvirtino daugiau nei prieš dvidešimt metų Crewe (1990: 18) pareikštą mintį apie netinkamą konektorių pateikimą vadovėliuose ir gramatikose: „Studentai ne tik nukreipiami klaidingu keliu, bet ir negauna pakankamai informacijos, kad galėtų pasitaisyti.“⁶ Ši problema išlikusi iki šių dienų (tai plačiau aptariama 4 skyriuje).

Kitų autorių tyrimai, atskleidę tam tikrų konektorių dažnesnį ar retesnį vartojimą skirtingų kalbinių grupių BASK rašiniuose (Altenberg ir Tapper 1998, Granger ir Tyson 1996, Tankó 2004, Tapper 2005 *etc.*), nenustatė bendro konektorių vartojimo modelio, būdingo visoms BASK grupėms (Shea 2009: 1). Tyrimas, be kita ko, patvirtino hipotezę, kad lietuvių BASK kalba skiriasi nuo kitų kalbinių grupių BASK kalbos, todėl mokymo priemonės, tinkančios kitų šalių besimokantiejiems, gali netikti lietuvių BASK studentams. Dėl šios priežasties tikėtina, kad šio darbo rezultatai, išryškindami opiausias lietuvių BASK konektorių vartojimo problemas, gali būti itin vertingi kuriant būtent į šią tikslinę grupę orientuotą mokomąją medžiagą.

---

⁵ Originalus tekstas: „are recognized as important devices for creating cohesion in a text, and are therefore covered in many ESL textbooks.“

⁶ Originalus tekstas: „Not only are the students led into error, but they are not provided with sufficient information to resolve it.“

1.5. Ginamieji teiginiai

1. Kiekybinis tyrimas atskleidžia, kad lietuvių BASK studentai turi polinkį dažniau nei gimtakalbiai semantinius teksto jungimo santykius žymėti eksplicitinėmis priemonėmis, t. y. konektoriais.
2. Skirtingų kalbinių grupių svetimkalbiai, taip pat kaip gimtakalbiai, dažniausiai eksplicitiškai žymi tų pačių semantinių kategorijų – išskaičiavimo, priešpriešos, priežasties ir apozicijos ryšius.
3. Lietuvių BASK studentų konektorių vartosenos nuokrypis nuo gimtakalbių studentų vartosenos kai kuriais atvejais žymi pozityvias tendencijas – konektorių vartojimas LICLE tekstyne panašesnis į jų vartoseną gimtakalbių akademinio lygmens tekstynuose nei LOCNESS.
4. Lietuvių BASK studentų konektorių vartoseną skiriasi nuo kitų kalbinių grupių vartosenos, todėl kvestionuotinas į visas grupes orientuotos mokomosios medžiagos efektyvumas.
5. Aiškiau ir išsamiau pristačius konektorius mokomojoje literatūroje, galėtų sumažėti teksto konektorių vartojimo problemos.

2. Teorinė apžvalga

Ši disertacijos skyrių sudaro dvi dalys. Pirmojoje apibrėžiamas tarpukalbės terminas, vartojamas šiame darbe, ir trumpai apžvelgiami šioje srityje atlikti tyrimai. Antrojoje dalyje aptariama tyrimo objekto, (teksto) konektorių, terminijos problema bei kitų tyrėjų, nagrinėjusių (teksto) konektorių vartoseną, darbai.

2.1. Tarpukalbė

Besimokančiųjų svetimšios kalbos (BSK) tekstynų atsiradimas žymi perversmą ne tik tarpukalbės tyrimuose, bet ir paties termino vartosenoje. Kol nebuvo BSK tekstynų, tarpukalbės terminas daugiausia buvo vartojamas tiriant

ankstyvąjį svetimšios kalbos mokymąsi, bet buvo mažai taikomas nagrinėjant aukštesniojo lygio besimokančiųjų kalbą (Cobb 2003: 394). Viena iš svarbiausių priežasčių – nebuvo gausesnės empirinės medžiagos. Tekstynų lingvistų pastangomis ši problema buvo išspręsta: lingvistams atsirado galimybė tirti didžiulius svetimkalbių bei gimtakalbių⁷ tekstynus, juos palyginti. Tokie tyrimai itin svarbūs, nes leidžia nustatyti ne tik tarpukalbėje esančius, bet ir nesančius tikslinės kalbos bruožus (Cobb 2003: 395). Kadangi šiuo darbu siekiama prisidėti prie tarpukalbės tyrimų, manoma, kad yra tikslinga, pirmiausia apibrėžus patį terminą (2.1.1), trumpai apžvelgti svarbiausius įvairių sričių tarpukalbės darbus (2.1.2).

2.1.1. Tarpukalbė kaip atskira lingvistinė sistema

Tarpukalbės terminas dažniausiai vartojamas svetimšios kalbos mokymo ir išmokimo kontekste. Pripažįstama, kad besimokantieji⁸ svetimšios kalbos „turi tam tikrą organizuotą žinių sistemą“ (Savickienė 2006: 123). Ši „atskira lingvistinė sistema, kylanti iš besimokančiojo mėginimo produkuoti tikslinės kalbos normą“⁹ (Palmberg 1977: 1), kalbotyroje vadinama tarpukalbės¹⁰ (angl. *interlanguage*) terminu, kurį 1972 metais pasiūlė Selinker. Panašią sąvoką, vadinamą „pereinamąja kompetencija“ (angl. *transitional competence*) galima rasti Corder (1967), o „apytikre sistema“ (angl. *approximative system*) – Nemser (1969) darbuose. Pastarasis (Nemser 1969: 2) pateikė trilypę

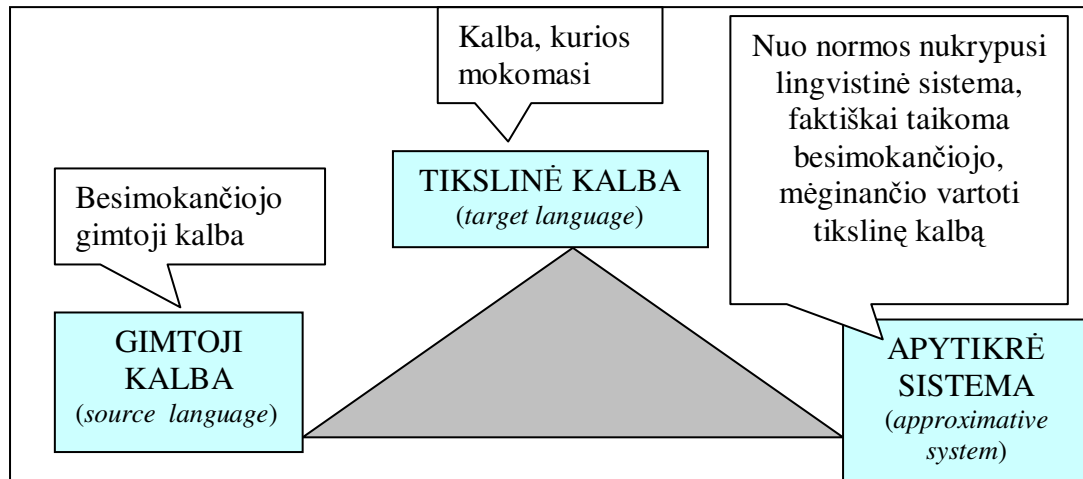
⁷ Egzistuojanti polemika dėl gimtakalbių ir negimtakalbių/svetimkalbių priešpriešos (Vilkienė 2006:159) šioje disertacijoje nėra gvildinama. Laikomasi nuostatos, kad sąvoka „gimtakalbis“ nėra fikcija (Davies 2003: 207), kadangi gimtakalbiai visada sukuria tam tikrą kalbos standartą ir atpažįsta, jei tas standartas ar norma yra pažeidžiami (Davies 2003: 149).

⁸ Nors toliau tekste „besimokantieji ASK“, jei nebus nurodyta kitaip, reikš anglų kalbos besimokančius studentus, čia besimokantieji suprantami plačiąja prasme, kaip visi, kurie mokosi svetimšios kalbos.

⁹ Originalus tekstas: „a separate linguistic system which results from a learner’s attempted production of a target language norm.“

¹⁰ Lietuvių literatūroje nėra nusistovėjusio *interlanguage* termino vertimo. Į lietuvių kalbą jis verčiamas kaip „tarpinė kalba“ (Buivydienė ir Mačianskienė 2007: 41), „tarpukalbė“ (Council of Europe 2008 [2001]: 202), „vidinė kalba“ (Šernas 2006: 120), „interkalba“ Savickienė (2006: 123).

kontaktuojančių kalbinių sistemų klasifikaciją (1 paveikslas)¹¹. Tikslinės kalbos (TK) sąvoka bus vartojama ir šiame darbe įvardyti anglų kalbos lygiui, kurio siekia besimokantieji ASK.

1 paveikslas. Kontaktuojančių kalbinių sistemų klasifikacija (pagal Nemser 1969: 2)

Nors Selinker, panašiai kaip Nemser, tikslindamas tarpukalbės sąvoką išplėtojo Corder pateiktą pereinamosios kompetencijos idėją, jam buvo nepriimtinas tiek pastarojo aiškinimas apie nuolatos besikeičiančią besimokančiųjų kalbą, tiek ir Nemser pasiūlyta besimokančiųjų kalbos, kaip nuolatos judančios tikslinės kalbos link, traktuotė. Selinker, kitaip nei Corder ir Nemser, manė, jog svetimosis kalbos mokymosi procesas nesirutulioja tolygiai, t. y. jam būdingas sąstingis – fosilizacija. Nepaisant paviršinių skirtumų, tarpukalbės, apytikrės sistemos ir pereinamosios kompetencijos terminus vienija bendri pamatiniai bruožai (Ellis 1994: 710):

- (1) kiekvienas besimokantis svetimosis kalbos žmogus turi sudėtingą vidinę kūrybinę mokymosi sistemą;
- (2) besimokančiojo kalbinė kompetencija visada yra aiški ir sistemiška;
- (3) besimokančiojo pereinamoji kompetencija, arba tarpukalbė, yra individo idiolektas (Block 2003: 17–18).

¹¹ Originalus tekstas, apibūdinantis apytikrę sistemą: „the deviant linguistic system actually employed by the learner attempting to utilize the target language.“

Tad nereti atvejais, kai Selinker, Nemser ir Corder pasiūlytieji terminai vartojami sinonimiškai: pvz., analizuodama tarpukalbės intonacijos sistemas, tarpukalbę apytikrėms sistemoms prilygina Verdugo (2003: 122), juos kaip sinonimus savo darbe apie Nigerijos etninės grupės jorubų tarpukalbės fonologiją pateikia ir Atoye (1994).

Nors, kaip minėta, tarpukalbė gali būti suprantama kaip atskiro individo idiolektas, disertacijoje šis terminas bus vartojamas plačiau. Pastebėta, jog skirtingų kalbinių grupių BASK kalba skiriasi. Kai tos pačios kalbinės grupės BASK vartoseną galima sujungti į tam tikrą modelį, šis terminas bus suprantamas kaip „*sistemiška*¹² *lingvistinė besimokančiųjų antrosios ar kitos kalbos*, kitaip tariant, besimokančiųjų negimtosios kalbos, *elgsena* [paryškinimas originale]“¹³ (Sharwood Smith 1994: 7). Todėl darbe bus, pavyzdžiui, kalbama apie lietuvių BASK tarpukalbę, švedų BASK tarpukalbę ir pan. Tais atvejais, kai tam tikras konektorių vartojimo aspektas, nebūdingas gimtakalbių kalbai, bus sutinkamas kelių kalbinių grupių ASK, jis bus įvardijamas kaip bendras tarpukalbės bruožas. Be to, bus sekama Jiang (2009: 22) pavyzdžiu tarpukalbės terminą vartoti kaip BASK kalbos sinonimą.

Tarpukalbės termine esanti „kalbos“ sąvoka tarsi nurodo, kad turima galvoje autonomiška lingvistinė sistema, kai „tarp“ dalis turėtų priminti, jog ši tam tikros kalbos versija yra tarpinė kalbos vartotojo lingvistinės raidos stadija (Sharwood Smith 1994: 7). Tarpukalbė, kaip sistema, skiriasi ne tik nuo tikslinės kalbos, bet ir nuo gimtosios besimokančiųjų kalbos. Tačiau nereikėtų pamiršti, kad skirtumas tarp anglų kalbos ir jos tarpukalbės yra „veikiau dalinis nei absoliutus“¹⁴ (Atoye 1994: 38). Nors tarpukalbę sudaro tikslinės ir netikslinės kalbos¹⁵ elementai, t. y. taisyklingos ir netaisyklingos formos,

---

¹² Nors egzistuoja įvairios nuomonės, dėl tarpukalbės, kaip sistemos, suvokimo pagrįstumo, jos neatsisakoma ir naujausiuose kalbininkų tyrimuose (Killam (2011), Mahmoodzadeh [2012]).

¹³ Originalus tekstas: „the systematic linguistic behaviour of learners of a second or other language; in other words, learners of non-native languages.“

¹⁴ Originalus tekstas: „is partial rather than total.“

¹⁵ Netikslinės kalbos elementai suprantami kaip elementai, sutinkami tarpukalbėje, bet nebūdingi tikslinei kalbai.

tyrėjai paprastai daugiausia dėmesio skiria būtent nuo tikslinės kalbos normų¹⁶ nukrypusiai vartosenai, tikslinės kalbos formas priimdami kaip kalbos išmokymo meistriškumo įrodymą (*ibid.*). Dėl darbo specifikos šiame darbe bus apžvelgiami lietuvių BASK tarpukalbės bruožai, būdingi tiek tikslinei, tiek ir netikslinei kalbai, t. y. taisyklingai ir netaisyklingai vartosenai.

2.1.2. Tarpukalbės tyrimai Lietuvoje ir užsienyje

Tekstynais paremtuose tyrimuose nagrinėjami dideli empirinės originaliosios medžiagos kiekiai, kurie neleidžia daryti globalių apibendrinimų vadovaujantis tik intuicija (Granger 2003: 18) ar nereprezentatyviais pavyzdžiais [angl. *anecdotal examples*] (Biber *et al.* 1998: 9). Todėl neatsitiktinai, atsiradus besimokančiųjų tekstynams bei pradėjus ICLE projektą, itin suintensyvėjo tarpukalbės tyrimai. 1999 metais buvo išleista pirmoji monografija, parašyta naudojant ICLE medžiagą – Lorenz (1999) *Adjective Intensification – Learners versus Native Speakers: A corpus study of argumentative writing*. Autorius, tyręs būdvardžių sustiprinimo atvejus vokiečių BASK ir gimtakalbių britų kalboje, daro trejopas išvadas: deskriptines, pedagogines ir metodologines. Tyrimas atskleidė, kad BASK būdvardžius sustiprina dažniau nei gimtakalbiai. Mėginimas aiškinti tuo, kad gimtakalbiai geba pasitelkti platesnį ir įvairesnį žodyną, pasirodė esąs be pagrindo, nes buvo pastebėta, jog būtent BASK vartojo daugiau leksinių variantų tam tikroms sąvokoms išreikšti pvz., dydžio. Taip pat nepasitvirtino ir itin patraukli, kultūrinius stereotipus atitinkanti hipotezė apie vokiečių BASK tarpukalbei būdingą savybę vartoti hiperboliškus posakius, tuo metu kai gimtakalbiai britai tarsi teikia pirmenybę būdvardžių mažinimui, menkinimui. Tačiau paaiškėjo, kad vokiečių BASK kalbai būdingas visų būdvardžius sustiprinančių būdų, net tų, kurie asocijuojasi su menkinimu, dažnesnis

---

¹⁶ Kadangi „norma nėra specifinė bendrinės kalbos ypatybė, jos skiriamasis požymis“ (Girdenis ir Pupkis, 1970), čia ir toliau šiame darbe kalbos norma bus suprantama kaip „tam tikr[a] kalbos priemonių ir įgūdžių visum[a]“ (*ibid.*), būdinga anglų kalbai, vartojamai gimtakalbių.

vartojimas. Įtikimiausias vartojimo skirtumų paaiškinimas – BASK polinkis tekstus perkrauti informacija (angl. *information overcharge*), kai mėginama modifikuoti ir pabrėžti mintį, nepaisant nenatūralumo efekto. Šių rezultatų universalumą patvirtina Börjesson (2009) tyrimas. Jame teigiama, kad švedų BASK dažniau nei gimtakalbiai rašytinėje kalboje vartoja būdvardžių modifikatorius. Pastebėtus skirtumus autorė aiškina galima amerikiečių anglų kalbos įtaka, nepakankamu dėmesiu, tenkančiu formaliosios kalbos ugdymui Švedijos mokyklose, bei gimtosios kalbos poveikiu. Panaši pernelyg didelio kalbinių vienetų dažnio problema pastebima ir tiriant konektorių vartojimą LICLE tekstyne.

Šiuo požiūriu yra svarbus Lorenz darbo pedagoginis aspektas. Autorius atskleidė BASK būdvardžių sustiprinimo problemas ir prisidėjo prie tam tikrų anksčiau eksplicitiškai nesuformuluotų taisyklių parengimo. Be to, pateiktų išvalgų apie rekomenduotiną skirtingų dalykų akcentavimą mokymo procese principas galėtų būti pritaikomas ir šioje disertacijoje, ieškant būdų, kaip pašalinti opiausius konektorių vartojimo nukrypimus nuo norma laikytinos gimtakalbių vartosenos. Darbe pabrėžiama metodologinė BASK kalbos tekstyno vertė neturėtų kelti abejonių: tiek inovatyvus Lorenz darbas, tiek vėlesni tyrimai patvirtina tokių tekstynų pateikiamų duomenų svarbą.

Nuo to laiko (Lorenz monografijos 1999 m.) tarpukalbė tirta įvairiais aspektais. Kaip teigia Müller (2005: 19), tarpukalbės tyrimai yra skirstomi į tarpukalbės gramatiką ir tarpukalbės pragmatiką, apimančią tarpukalbės pragmatinį ir diskurso lygmenis. Tarpukalbės tyrimų mastui atskleisti šioje dalyje mėginama bent trumpai apžvelgti keletą jų.

Nyderlandų BASK morfologijos išmokimą tyręs Lowie (1998) savo disertacijoje *The Acquisition of Interlanguage Morphology: a Study into the Role of Morphology in the L2 Learner's Mental Lexicon* nurodo tokių žinių svarbą mokymo procese. Autorius tyrime atskleidė, kad pagal savo formą ir reikšmę K1 ir K2 artimos morfologinės formos padeda lengviau jas suvokti ir daryti mažiau klaidų BASK kalboje. Šis pastebėjimas, be abejonės, išeina už morfologijos tyrimų ribų. Tikėtina, kad ir konektorių atveju aiškius atitikmenis

gimtojoje BASK kalboje turintys konektoriai besimokantiesiems bus lengviau suprantami ir kels mažiau problemų nei būdingieji tik tikslinei kalbai.

Morfologiniai tarpukalbės tyrimai gana įvairiapusiški, apima ne tik išmokimo, bet ir žymėjimo bei vartojimo klausimus. Juose itin išryškėja tarpukalbės tyrimų užimama tarpinė pozicija tarp skirtingų lingvistikos sričių, kai susipina statistiniai, sociolingvistiniai bei psicholingvistiniai metodai (Young 1989, Wagner 2010 *etc.*).

Savo gausa išsiskiria tarpukalbės pragmatikai skirti darbai (Bardovi-Harlig ir Hartford 2005, Schauer 2009 *etc.*). Jau beveik prieš du dešimtmečius buvo paskelbta Kasper ir Blum-Kulka (1993) redaguota *Interlanguage Pragmatics*, kurios įžangoje tiriamoji sritis priskiriama „antrosios kartos hibridui“¹⁷. Anot autorių, viena vertus, tarpukalbės pragmatika yra antrosios kalbos išmokimo (angl. *second language acquisition*) tyrimų šaka, kita vertus, – pragmatikos pošakis (Kasper ir Blum-Kulka, 1993: 3). Taip dar kartą pabrėžiama tarpukalbės tyrimų užimama kryžkelės tarp skirtingų sričių pozicija.

Reikšmingas tarpukalbės pragmatikos srities darbas – prieš keletą metų išleista Schauer (2009) studija, kurioje buvo tirta vokiečių BASK kalbos supratimo ir vartojimo gebėjimų plėtotė britiškoje aplinkoje. Toks tyrimo aspektas, kai besimokančiųjų kalba tiriama ne jų gimtojoje terpėje, tiriamas ne statinis, o dinaminis kalbos vaizdas, kalbotyroje vis dar nėra dažnas reiškinys, tačiau atlieka svarbų vaidmenį siekiant geriau suprasti tarpukalbės pragmatikos sritį. Ateityje būtų įdomu sudaryti lietuvių emigrantų, gyvenančių anglakalbėse šalyse, tekstyną ir Schauer naudotą tyrimo aspektą pritaikyti, nagrinėjant konektorių vartoseną.

Tarpukalbės tyrimus galima skirstyti į dvi rūšis: analizuojančius atskirų kalbinių grupių BASK kalbą (Ghavami ir Mahmoodi 2010, Keys 2002, Dickerson 1975, Kim 2000, Callies 2009a *etc.*) ir universalijas, apimančias bent kelių kalbinių grupių tarpukalbę (Ioup ir Weinberger 1987, Cobb 2003, Callies 2009b *etc.*). Šių studijų tikslas – geresnis tarpukalbės savybių suvokimas. Ši disertacija pagal tokią klasifikaciją užimtą tarpinę poziciją.

---

¹⁷ Originalus tekstas: „a second generation hybrid.“

Viena vertus, joje pagrindinis dėmesys skiriamas būtent lietuvių BASK kalbos vieno aspekto, konektorių vartojimo, tyrimui ir analizei. Kita vertus, kiek įmanoma, mėginama gautus rezultatus lyginti su kitų kalbinių grupių BASK konektorių vartojimo rezultatais. Šiame darbe laikomasi nuostatos, kad tai – optimaliausias tyrimo būdas, kuris leidžia sujungti dvi atskiras tyrimo tradicijas.

Apžvelgiant tarpukalbės tyrimus, galima išskirti vieną (Slabakova 2003, Karlsson 2001) arba kelias skirtingas sritis apimančius darbus. Pastarųjų pavyzdžiu gali būti Matoba (2008-09) disertacija, sujungianti sintaksę ir semantiką.

Dar vienas plataus dėmesio vertas tarpukalbės tyrimų aspektas – tarpukalbės variantiškumas. Šis aspektas buvo nagrinėjamas skirtingose kalbos srityse: fonologijos (Abd Ghani 1995, Kim 2000), morfologijos (Young 1989), sintaksės (Rutherford 1984, Huebner 1985) ir pragmatikos (Kasper ir Dahl 1991). Šiame kontekste itin reikšmingas Adamson (2009) darbas. Jame autorius sujungia gimtakalbių ir svetimkalbių kalbos variantiškumo, daugiausia vertikaliojo, klausimus bei išsamiau apžvelgia teorinius variantiškumo aspektus iš sociolingvistinės, psicholingvistinės bei kognityvinės lingvistikos pozicijų. Ne mažiau svarbios pedagoginės išvalgos apie sociolingvistinės kompetencijos ugdymo reikšmę mokymo procese. Autoriaus pastebėjimas apie mokymo svarbą išmokstant frazes, tokias kaip konektorius *on the one hand*, pritaikytinas ir šioje disertacijoje.

Tiriamuosiuose tarpukalbės darbuose itin ryškus praktinio pritaikomumo aspektas. Lyginant skirtingų kalbinių grupių BASK darbus, siekiama atsakyti į kalbų dėstymui opų klausimą: ar reikia į atskiras grupes orientuotos mokomosios medžiagos, ar pakanka orientuotosios apskritai į visus BASK (Rogatcheva 2009, Paquot 2010)?

Praėjus daugiau nei dešimčiai metų nuo pirmosios monografijos, tyrimui naudojusios ICLE tekstyną, 2010 metais buvo išleista monografija (Paquot 2010), kurioje dešimties ICLE potekstynių palyginimui buvo naudojama Granger (1996) pristatyta gretinamoji tarpukalbės analizė (daugiau

žr. 3.2 skyrių). Taikydama šį metodą, Paquot (2010) ne tik gvildena pačią *akademino žodyno* sampratą, bet ir siūlo tekstynų inspiruotą būdą, kaip nustatyti žodžius, galinčius sudaryti dalį akademino žodyno mokomosios programos. Lygindama skirtingus ICLE potekstynius, autorė siekia nustatyti bendrus tarpukalbės bruožus ir dėl transferencijos, t. y. perkėlimo iš gimtosios kalbos, atsirandančius skirtumus. Šiame darbe pabrėžiama BASK kalbos tekstynų reikšmė kuriant akademinės anglų kalbos mokomąją medžiagą.

Kaip atskleidė trumpa tarpukalbės tyrimų apžvalga, „besimokančiųjų kalbos tekstynai jau nebėra kūdikystės stadijos, o išgyvena formalius paauglystės metus – jie yra kupini pažadų, bet dar iki galo neišplėtoti“¹⁸ (McEnery ir Xiao 2011: 372). Tai ypač akivaizdu lietuvių tarpukalbės tyrimų atveju – dėl objektyvių priežasčių lietuvių BASK tarpukalbės tyrimai nėra itin gausūs. Viena pagrindinių – nebuvo lietuvių BASK tekstyno. Žinoma, negalima teigti, kad iki LICLE tekstyno sudarymo lietuvių studentų ASK iš viso nebuvo tiriama. Prisimintinas 1969 metais išleistas Aprijaskytės (1969) darbas *Correction of Typical Mistakes in the Pronunciation of English Sounds Made by the Lithuanian Students*, kuriame autorė pateikia pratimus, skirtus lietuvių BASK studentų tarimo klaidoms taisyti. Patarimai, kaip išvengti leksinių sunkumų, su kuriais susiduria lietuviai, besimokantys anglų kalbos, pateikiami Aprijaskytės ir Pareigytytės 1975 ir 1982 m. darbuose. Tarp naujosios kartos didesnės apimties tyrimų minėtina Braun (2009) disertacija. Naudodamasis 25 000 žodžių studentų rašytinio ir sakytinio diskurso anglų kalba tekstynu ir taikydamas psicholingvistikos, sociolingvistikos bei kognityviosios lingvistikos metodus, autorius, kad būtų geriau suprantami principai, kuriais grindžiama tarpkalbinė įtaka, pateikė išsamų sociokultūrinį ir psicholingvistinį daugiakalbių lietuvių studentų grupės aprašą (Braun 2009: 7). Skirtingas metadiskurso priemonės lietuvių studentų anglų kalba rašytuose magistro darbuose ir analogiškuose gimtakalbių darbuose tyrinėja Burneikaitė (2008, 2009a, 2009b). Įvairiais lietuvių BASK studentų

---

¹⁸ Originalus tekstas: „learner corpora are no longer in their infancy but are going through their nominal teenage years – they are full of promise but not yet fully developed.“

tarpukalbės aspektais domisi Katkuvienė (2008) bei Šeškauskienė (2008). Tačiau pirmas didelės apimties lietuvių BASK tarpukalbę nagrinėjantis tyrimas – 2011 metais apginta Juknevičienės (2011) disertacija. Autorė, pasitelkusi du skirtingų mokėjimo lygių lietuvių BASK studentų anglų kalbos tekstynus ir kontrolinį gimtakalbių tekstyną LOCNESS, pateikia išsamią leksinių samplaikų analizę lietuvių BASK ir anglų studentų rašytinėje kalboje. Juknevičienės darbas patvirtina lietuviškojo ICLE tekstyno potekstynio svarbą atveriant naujas lietuvių BASK tarpukalbės tyrimų galimybes. Kadangi lietuviškasis ICLE potekstynis dar nėra įtrauktas į ICLE tekstyną, juo paremtus tyrimus kol kas daugiausia atlieka tik Vilniaus ir Vytauto Didžiojo universitetų darbuotojai, kurie dalyvavo kuriant tekstyną. Kalėdaitė (2010) tiria žodžių tvarkos išmokimą, Juknevičienė (2008, 2009) gvildena žodžių samplaikas, pasikartojančius žodžius ir lietuvių studentų, besimokančių ASK, kolokacinę kompetenciją, Bikelienė (2008a, 2008b, 2009, 2010) – konektorių vartojimą lietuvių studentų tarpukalbėje. Džiugu, kad LICLE tekstyno tyrimus pastaraisiais metais atlieka ir tekstyną rengusių institucijų bakalauro bei magistro programų studentai.

Vilniaus universiteto Anglų filologijos katedroje pagal LINDSEI (Liuveno tarptautinė sakininės anglų tarpukalbės duomenų bazė) modelį pradėtas kaupti lietuvių BASK studentų sakininės kalbos tekstynas dar labiau išplės lietuvių BASK tarpukalbės tyrimų erdvę. Šioje srityje jau žengti pirmieji žingsniai: BASK tekstynų tyrimamas skirtoje konferencijoje *Learner Corpora Research 2011* Grigaliūnienė ir Juknevičienė (2011) skaitė pranešimą apie pasikartojančių sustabarėjusių sekų vartojimą lietuvių BASK sakininėje ir rašytinėje kalboje. Pranešimo pagrindu rengiamas mokslinis straipsnis. Naudodamos kaupiamo sakininės BASK tekstyno medžiagą, autorės (Grigaliūnienė ir Juknevičienė 2011) parengė straipsnį, skirtą lietuvių BASK sakininės kalbos fraziškumo tyrimui, kuris atskleidė gana dažną ne frazeologinių ypatumų, o pragmatinių funkcijų nulemtą frazinių junginių vartoseną lietuvių BASK studentų kalboje. Tokie darbai tarpukalbės studijoms yra itin didelės vertės, nes, analizuojant ICLE ar LINDSEI paradigmą, galima

pastebėti ne tik dažnesnį, retesnį ar netaisyklingą vartojimą, bet ir vengimo vartoti vieną ar kitą kalbinį vienetą atvejus. Gretinamosios tarpukalbės analizės metodu atliekami tyrimai leidžia daryti apibendrinimus apie tarpukalbei būdingus bruožus ir didina gautų rezultatų praktinį pritaikomumą dėstant kalbas.

2.2. Konektorių terminas ir tyrimai

Disertacijos tyrimo objektas, (teksto) konektoriai, lingvistinėje literatūroje klasifikuojamas ir apibrėžiamas gana skirtingai, todėl pirmoji skyriaus dalis (2.2.1) skiriama šiam klausimui nagrinėti. Antroje dalyje (2.2.2) pateikiama konektorių tyrimų apžvalga lietuvių ir užsienio lingvistų darbuose.

2.2.1. Konektorių terminas lingvistikoje

Giluminis teksto rišlumas (koherencija) – visų kalbų tekstams būdingas bruožas, tačiau nustatyti, koku mastu formaliosios rišlumo priemonės yra vartojamos šiam universaliam fenomenui žymėti, reikalingos lyginamosios studijos (Schmied 2009: 1149). Nors formaliųjų rišlumo priemonių vartojimas nėra koherentiško teksto garantas, jų svarba vargiai galėtų būti kvestionuojama. Šio darbo analizei pasirinktas vienas kohezijos priemonių tipas – konektoriai. Dar XVII a. pabaigoje rašytame veikale „Esė apie žmogaus intelektą“ (*An Essay Concerning Human Understanding*) John Locke teigė, kad:

nepakanka, kad žmogaus idėjos jo mintyse būtų aiškios ir ryškios <...> jis privalo nuosekliai mąstyti ir laikytis savo minčių ir samprotavimų priklausomybės vienu nuo kitų; o tam, kad sklandžiai išreikštų tokias planingas ir racionalias mintis, jis privalo turėti žodžius, parodančius, kokį ryšį, apribojimą, skirtumą, opoziciją, pabrėžimą ir t. t. jis suteikia atitinkamai savo diskurso daliai, klaidingas jų vartojimas ne informuotų, o tik supainiotų klausytoją ir todėl šie žodžiai, kurie iš tiesų patys savaime nėra jokių idėjų pavadinimai, yra tokie nuolatiniai ir būtini kalbant ir

*daug prisideda prie žmogaus gebėjimo gerai išreikšti savo mintis.*¹⁹
(Locke [1690] 1838: 345)

Locke šiuos žodžius vadino dalelytėmis (angl. *particles*). Šis terminas atitiktų tai, ką šiuolaikinėje kalbotyroje vadiname jungiamaisiais žodžiais (angl. *connectives*) plačiaja prasme. Porą šimtų metų vėliau, XX a. pradžioje, teksto jungimo priemonių svarbą taikliai apibūdino Fernald. Jis teigė:

*Esama tam tikrų žodžių, kurie išreiškia būtiniausias žmogaus minties dalykus, tokius kaip daiktai, savybės ar veiksmai, tai yra daiktavardžiai, būdvardžiai ir veiksmažodžiai. Tokie žodžiai visada sudaro kalbos esmę. Nepaisant to, jų visapusiška vertė ir nauda priklauso nuo kitos žodžių klasės, minties jungiamųjų žodžių (thought-connectives), kurie tiesiog nurodo santykius. Šiai klasei priklauso prielinksniai, jungtukai, santykiniai įvardžiai irrieveiksmiai. Jei pirmosios klasės žodžius lyginsime su plytomis, sudarančiomis sienos pagrindą, pastarosios klasės žodžius galėsime lyginti su cemento skiediniu, sujungiančius atskirus elementus į rišlią ir vieningą struktūrą.*²⁰ (Fernald 1904: vii)

Tačiau net ir dabar, praėjus „daugiau nei 300 metų po Locke mėginimo atkreipti dėmesį į jungiamuosius žodžius ir padidinti gramatikų domėjimąsi jais, matome, kad ši sritis lingvistikoje vis dar apleista“²¹ (Lenker 2010: 2). Lenker (2010: 4) tai aiškina jungiamųjų žodžių savybe funkcionuoti aukštesniu nei sakinio lygmeniu, dėl kurios jie nepatenka į įvairias sintaksės teorijas, nagrinėjančias pagrindinį sakinį (angl. *core sentence*).

Ko gero, dėl nepakankamo dėmesio konektoriams nėra nusistovėjusios terminijos šioms priemonėms reikšti. Anot Liu (2008: 492), terminai, kuriais

---

¹⁹ Originalus tekstas: „it is not enough that a man has ideas clear and distinct in his thoughts <...>; but he must think in train, and observe the dependence of his thoughts and reasonings upon one another. And to express well such methodical and rational thoughts, he must have words to show what connexion, restriction, distinction, opposition, emphasis &c., he gives to each respective part of his discourse. To mistake in any of these, is to puzzle instead of informing his hearer: and therefore it is, that those words which are not truly by themselves the names of any ideas are of such constant and indispensable use in language, and do much contribute to men's well expressing themselves.“

²⁰ Originalus tekstas: „There are certain words that express the great essentials of human thought, as objects, qualities, or actions; these are nouns, adjectives, and verbs. Such words must always make up the substance of language. Yet these are dependent for their full value and utility upon another class of words, the thought-connectives, that simply indicate relation; these are prepositions, conjunctions, relative pronouns and adverbs. If we compare words of the former class to the bricks that make up the substance of a wall, we may compare those of the latter class— the thought-connectives— to the mortar that binds the separate elements into the cohesion and unity of a single structure.“

²¹ Originalus tekstas: „[m]ore than 300 years after Locke's attempt to draw attention to the importance of connectives and to foster their attention with grammarians, we find that this field is still neglected in linguistics.“

vadinamos teksto jungimo priemonės, skirstytini į dvi grupes: bendrus, apimančius visas jungimo priemones (tarp jųrieveksmius bei sujungiamuosius ir prijungiamuosius jungtukus), ir specifinius, apibūdinančius tik vieną jungimo priemonių grupę, funkcionuojančią kaiprieveksmiai. Pirmųjų pavadinimai baigiasi žodžiais „adjunktai“ (angl. *adjuncts*), „jungiamieji žodžiai“ (angl. *connectives*), „konektoriai“ (angl. *connectors*). Antrajai grupei priklausančys terminai baigiasi žodžiais „adverbialai“ ar „rieveksmiai“ (angl. *adverbials, adverbs*), „konjunktai“ (angl. *conjuncts*). Deja, atidžiau pažvelgus į šia tema atliktus tyrimus, matyti tokios klasifikacijos ribotumas. Altenberg ir Tapper (1998), Tankó (2004) savo darbuose vartojarieveksminių konektorių (angl. *adverbial connectors*), Granger ir Tyson (1996) – konektorių terminą (angl. *connector*). Tačiau, kitaip nei būtų galima tikėtis pagal Liu (2008) skirstymą, šių autorių studijose tiriama tik viena jungimo priemonių grupė. Liu (2008) klasifikacijai prieštarauja ir Lenker (2010: 1) darbas, kuriame „jungiamieji žodžiai“, taip pat kaip ir Liu darbe, suprantami kaip skėtinis, viską apimantis terminas, tačiau terminas „konektoriai“ vartojamas tikrieveksminių konektorių grupei apibrėžti. Be to, lingvistinėje literatūroje konektoriai priskiriami ir „diskurso rodikliams“ (angl. *discourse markers*)²² [Swan 2005: 138, Parrott 2001: 302], „jungiamiesiems ženklams“ (angl. *linking signals*) [Parrott 2001: 303], „išorinio rišlumo saitams“ (angl. *cohesion ties*) [Halliday ir Hasan 1976: 13], „pusjungtukiams“ (angl. *half-conjunction*) [Henry Sweet 1891, cituota iš Dixon 2009: 41], „diskurso operatoriams“ (angl. *discourse operators*) [Redeker 1991], „jungtims“ (angl. *linkers*) [Dudley-Evans ir St. John 2007: xv] *etc.* Ne mažesnė terminijos problema pastebima ir lietuvių kalboje: „teksto jungimo priemonės“ (Užsienio kalbos [anglų, prancūzų, rusų, vokiečių] valstybinio brandos egzamino programa 2009), „teksto junglumo priemonės“ (Matonienė 2004), „diskurso žymikliai“, „diskurso jungtukai“, „jungtukai ir jungiamieji žodžiai“ (Bielinskienė 2009), „teksto jungtys“, „siejimo priemonės“, „ryšio priemonės“, „metakalbos žymenys“, „jungtukai“ [angl. *conjunctive discourse*

---

²² Tokį *discourse marker* vertimą vartoja Holvoet ir Pajėdienė (2005).

markers] (Verikaitė 2005), „teksto konektoriai“ (Urbanavičius s. a.), „konektoriai“ (Holvoet ir Pajėdienė 2005: 94, Juzelėnienė ir Baranauskienė 2008: 114) *etc.* Panaši terminų problema minima ir ispanų kalbotyroje (Fortuño 2006: 108 ir t. t.). Sunkumai kyla, kai tą pačią sąvoką skirtingi autoriai vadina nevienodai, todėl terminai susipina ir pan. (žr. Sanz 2003, Fraser 1999, Dixon 2005, 2009). Pavyzdžiui, jei Sirtautas ir Grenda (1988: 189) konektorius supranta kaip plačią sąvoką, kuri apima ne tikrieveikius, bet ir skaitvardžius, modalinius žodžius *etc.*, Holvoet ir Pajėdienė (2005: 94) šį terminą vartoja tik jungiamiesiemsrieveikiams (angl. *connecting adverbs*) apibrėžti. Terminų gausa rodo ne tik skirtingus tyrėjų interesus ir analitines kategorijas, bet ir sunkumus norint adekvačiai paaiškinti konektorius vartojant teorinius terminus (Fung ir Carter 2007: 411).

Šiame darbe vartojamo konektorių termino parinktį lėmė darbo specifika ir pragmatiškos priežastys. Autoriai, su kurių tyrimų duomenimis lyginami lietuvių BASK tarpukalbėje vartojamų konektorių duomenys, dažniausiai pasitelkia būtent terminą *connector* (Granger ir Tyson 1996; Altenberg ir Tapper 1998; Narita *et al.* 2004; Tankó 2004 *etc.*). Tad šio termino vartojimas lietuvių kalboje tarsi pratęsia tokių tyrimų tradiciją.

2.2.1.1. Diskurso rodikliai

Literatūroje konektoriai dažnai yra priskiriami diskurso rodikliams (angl. *discourse markers*). Tačiau, kaip pažymi Lenk (1998: 37), definicija tyrėjų darbuose įvairuoja ir „nėra nei vieno *diskurso rodiklių* apibrėžimo, kurio kiti tyrėjai, siekdami savo tikslų, nebūtų nuginčiję ar būtų palikę nepakeistą“²³. Nėra sutarimo ir dėl diskurso rodiklių atliekamų funkcijų. Jiems priskiriama ir nepropozicinė bei jungiamoji (Fung ir Carter 2007: 411), ir pragmatinė funkcija (Lenk 1998: 38).

---

²³ Originalus tekstas: „not one single definition of the term discourse marker remained undisputed or unaltered by other researchers for their purposes.“

Diskurso rodiklių termino įsitvirtinimas lingvistinėje literatūroje siejamas su Schiffrin (1987) studija. Remdamasi diskurso koherencijos teorija, ji diskurso rodiklius apibūdina kaip „nuosekliai priklausomus elementus, kurie įrėmina kalbos vienetus, <...> t. y. [kaip] neprivalomus posakio pradžios elementus, funkcionuojančius dėl toliau vykstančio pokalbio ar teksto“²⁴ (cituota iš Schiffrin 2003: 57). Šioje klasifikacijoje diskurso rodikliams priskiriami įvairių klasių žodžiai: jungtukai, jaustukai,rieveksmiai ir leksikalizuotos frazės. Terminas yra akivaizdžiai per platus, kad tikėtų disertacijoje tiriamiems konektoriams apibūdinti. Tikėtina, kad būtent dėl didelės diskurso rodiklių aprėpties atsiranda bendras jų traktuotės dviprasmiškumas (Georgakopoulou ir Goutsoos 1998: 889). Nors teigiama, kad „diskurso rodikliai nėra priklausomi nuo mažesnių pokalbio vienetų, sudarančių diskursą“²⁵ (cituota iš Georgakopoulou ir Goutsoos 1998: 889–890), šių vienetų nustatymo analizė yra labai miglota.

Diskurso rodikliai kartais apibrėžiami kaip „leksinių posakių klasė, pirmiausia sudaryta iš sintaksinių jungtukų,rieveksmių ir prielinksninių žodžių junginių“²⁶ (Fraser 1999: 931). Pastebima, kad termino aprėptis nebeapima jaustukų, bet šio sumažėjimo vis tiek nepakanka disertacijos tyrimo objekto analizei.

Diskurso rodiklių terminą, kaip per daug pragmatišką, siūloma keisti diskurso operatorių (angl. *discourse operators*) terminu, juos apibrėžiant kaip „teksto koherentinių ryšių lingvistinius ženklus“²⁷ (Redeker 1991: 1139, cituota iš Lenk 1998: 44), kurių pirminė funkcija yra „klausytojo dėmesiui pateikti tam tikros rūšies būsimo pasakymo ryšius su artimiausiu kontekstu. Šioje apibrėžtyje pasakymas dažniausiai yra sakinio“²⁸ vienetas, apribotas

---

²⁴ Originalus tekstas: „sequentially dependent elements that bracket units of talk <...>, i.e. nonobligatory utterance-initial items that function in relation to ongoing talk and text.“

²⁵ Originalus tekstas: „discourse markers are not dependent on the smaller units of talk of which discourse is composed.“

²⁶ Originalus tekstas: „a class of lexical expressions drawn primarily from the syntactic classes of conjunctions, adverbs, and prepositional phrases.“

²⁷ Originalus tekstas: „linguistic signals of textual-coherence links.“

²⁸ Originale vartojamas terminas *clausal unit*. Terminas *clause* apima ir vientisinį sakinį, ir sudėtinio sakinio dėmenį. Nors yra kalbininkų, teigiančių, kad lietuvių kalbotyroje toks terminas neegzistuoja (Juzelienė ir Baranauskienė 2008: 113), Labutis (2008) siūlo vadinti jį šalutiniu predikatinio dėmeniu.

intonaciniu ir struktūriniu požiūriu“²⁹ (Redeker 1991: 1168, cituota iš Lenk 1998: 44). Deja, diskurso operatorių terminas taip pat nėra tinkamas konektorių analizei dėl anksčiau minėtos priežasties – pernelyg plačios savo aprėpties (žr. Polanyi 1995: 14).

Diskurso rodikliai, be diskurso operatorių, dar vadinti diskurso jungiamaisiais žodžiais (angl. *discourse connectives*), pragmatiniais jungiamaisiais žodžiais (angl. *pragmatic connectives*), sakinio jungiamaisiais žodžiais (angl. *sentence connectives*) ir signalinėmis frazėmis [angl. *cue phrases*] (Fraser 1999: 931). Dėl šių terminų galimo sinonimiškumo teko juos atmesti, bandant pasirinkti geriausiai disertacijos objektą apibūdinantį terminą, t. y. konektorius.

Deja, lingvistinėje literatūroje nėra aiškios takoskyros tarp diskurso rodiklių ir konektorių. Viena vertus, pirmieji gali būti vartojami kaip skėtinis terminas, apbūdinantis konektorių kategoriją (Fortuño 2006: 107). Kita vertus, galima ir visiškai priešinga pozicija, kai diskurso rodikliai apibrėžiami kaip tam tikras konektorių tipas (Sanz 2003: 294). Pagal šios mokslininkės klasifikaciją, konektoriai „yra vienas iš daugybės kiekvienos kalbos turimų išteklių loginiams-semantiniams (pridėjimo, priešpriešos, priežasties ir laiko) santykiams reikšti“³⁰ (Sanz 2003: 292) ir gali būti toliau skirstomi į du konektorių tipus: „jungtukus <...> ir <...> konektorius <...>, dabar vadinamus *diskurso rodikliais* <...>, bet taip pat žinomus daugeliu kitų pavadinimų, prisidedančių prie terminijos maišaties: *jungiamieji adjunktai* [angl. *conjunctive adjuncts*] (Halliday 1985), *jungimo adjunktai* [angl. *linking adjuncts*] (Mauranen 1993), taip pat *diskurso dalelytės* (angl. *discourse particles*) ar *diskurso operatoriai* (angl. *discourse operators*)“³¹. Čia išryškėja apibrėžties cirkuliarumas – konektoriai yra išskiriami kaip viena iš konektorių

---

²⁹ Originalus tekstas: „bringing to the listener’s attention a particular kind of linkage of the upcoming utterance with the immediate discourse context. An utterance in this definition is an intonationally and structurally bounded, usually clausal unit.“

³⁰ Originalus tekstas: „one of the multiple resources every language has to express logico-semantic relationships (addition, adversativeness, causality and temporality).“

³¹ Originalus tekstas: „conjunctions <...> and <...> connectors <...> which are currently called discourse markers <...>, but which are also known by a variety of other names which contribute to the terminological confusion: conjunctive adjuncts (Halliday 1985), linking adjuncts ((Mauranen 1993), and also discourse particles or discourse operators.“

klasių. Tai tik dar kartą įrodo, kad nėra vieningos visuotinai priimtinos terminijos.

Taigi, nors konektorių ryšys su diskurso rodikliais nėra pakankamai aiškiai apibrėžtas, akivaizdu, jog šioje dalyje minimų terminų sampratos neatspindėtų darbo objekto. Konektorių terminas, taip kaip suvokiamas šioje disertacijoje, neturėtų būti tapatinamas su čia pateiktaisiais terminais.

2.2.1.2. Logika ir konektoriai

Logika – „mokslas, tiriantis priimtinius samprotavimo būdus“ (TŽŽ 2003), tad neatsitiktinai samprotavimo potipių klasifikacijai pasitelkiamos logikoje vartojamos sąvokos: *įrodymas*, *paneigimas*, *pagrindimas* ir pan. (Nauckūnaitė 2005: 19). Tačiau šioje vietoje logikos įtaka nesibaigia. Ji yra užėmusi vyraujančią poziciją ir lingvistiniuose konektorių tyrimuose (Nølke 1990a: 69). Nereti atvejai, kai teksto konektoriai vadinami būtent loginių konektorių terminu (Milton ir Tsang 1993, Crewe 1990, Olshtain ir Cohen 2005, Jones 2010, Rahimi ir Qannadzadeh 2010 *etc.*). Be abejonės, tarp kalbos konektorių ir logikos konektorių/operatorių esama akivaizdaus ryšio, tačiau kalboje konektoriai yra daug įvairesni nei logikoje (Mauranen 1993: 159), kur viską gali paaiškinti taisyklės, o ryšiai gali būti pavaizduoti formulėmis. Taip yra todėl, kad kalboje itin svarbus vaidmuo tenka kontekstui. Pažymėtina, jog logika, priešingai, stengiasi nuo jo išsivaduoti. Todėl, kalbant apie konektorius, logikos mokslo aspektus būtų tikslinga palikti tik ikoninei konektorių funkcijai (angl. *iconic function*), „apibūdinančiai formaliosios logikos sistemas“³² (Nølke 1990b: 4), kuri nepriklauso nuo konteksto bei, su tam tikromis išlygomis, nuo konteksto taip pat nepriklausančiai rodymo (angl. *pointing*) funkcijai. Ikoninės funkcijos pavyzdys būtų konektoriaus ir jo argumentų ryšio vaizdavimas loginiame modelyje. Rodymo funkcija – „instrukcijų, semantinės struktūros angoms

---

³² Originalus tekstas: „décrivent les systèmes formels logiques.“

užpildyti rinkinys³³ (Nølke 1990a: 88). Tarkime, konektorius *therefore* visada rodys ryšius tarp kelių semantinių vienetų ir tai bus universalus, nuo konteksto nepriklausantis modelis. Tačiau, kad suprastume konektoriaus funkciją, atliekamą konkrečiame tekste, reikės atsižvelgti į kontekstą: vienos propozicijos visada bus ieškoma prieš, kitos – po konektoriaus pavartojimo. Žinant, kad pagrindinė konektorių funkcija ir yra nurodyti ryšį tarp propozicijų, sakinių ar sakinio dalių (Mauranen 1993: 159), svarbu konektorius sugrąžinti į natūraliosios kalbos studijas.

Kita vertus, kyla klausimas, ar loginiai konektoriai ir konektoriai kuo nors skiriasi. Atlikta analizė leidžia teigti, kad šie terminai gali būti vartojami sinonimiškai ir veikiausiai yra traktuotini kaip autoriaus laisvo pasirinkimo dalykas: pvz., Narita *et al.* (2004) straipsnio pavadinime vartoja konektorių, o straipsnyje, net rašydamos apie kitų autorių, nemodifikavusių termino „konektorius“ būdvardžiu, terminus laisvai keičia vieną kitu. Tikėtina, jog termino praplėtimas būdvardžiu „loginis“ yra sąlygojamas autorių noro ne parodyti ryšį su logikos mokslu, o pabrėžti konektorių atliekamą išorinio teksto rišlumo užtikrinimo funkciją: „[l]oginiai konektoriai padeda eksplicitiškai nurodyti, kad tekste dvi ar daugiau propozicijų yra susijusios viena su kita“³⁴ (Olshtain ir Cohen 2005: 315). Taigi galima teigti, kad konektorius traktuojant net kaip susijusius su diskurso logika (angl. *logic of discourse*), kur jiems tenka atlikti teksto cementavimo funkciją, ar su gyvenimiškąja logika (Hyland 2005: 41–42), iš tiesų atsiribojama nuo formaliosios logikos.

Rišlumo žymėjimas eksplicitinėmis priemonėmis, nors tai gali būti viena iš giluminį rišlumą užtikrinančių priemonių, savaime nėra to garantas. Todėl šioje disertacijoje laikomasi nuostatos, kad terminą modifikuoti būdvardžiu „loginis“ nėra tikslinga.

---

³³ Originalus tekstas: „is a set of instructions for filling the slots in the semantic structure.“

³⁴ Originalus tekstas: „Logical connectors help indicate, in an explicit manner, that two or more propositions in the text are related to one another.“

2.2.1.3. Metadiskursas ir konektoriai

Lingvistinėje literatūroje neatsitiktinai gyvuoja nuomonė, kad metadiskursui tenka esminis vaidmuo organizuojant ir kuriant samprotaujamuosius rašto darbus (Amiryousefi ir Rasekh 2010: 159), nes metadiskurso elementus galima apibrėžti kaip „retorinius įrankius, padarančius tekstą draugišką skaitytojui“³⁵ (Crismore ir Abdollehzadeh 2010: 196). Teksto draugiškumo skaitytojui kūrimo funkciją atlieka ir konektoriai: tekste eksplicitiškai nenurodant santykių konektoriais, skaitytojui tenka įdėti daugiau pastangų, kad numanytų rašiusiojo tikslus (Olshtain ir Cohen 2005: 317). Tad šioje disertacijos dalyje bus siekiama apibrėžti konektorių sampratą metadiskurso teorijoje ir jos tinkamumą tyrimui.

Paprastai pripažįstama (Vande Kopple 1985), kad tekstai sudaryti iš dviejų lygmenų:

- viename pateikiama informacija apie teksto temą,
- kitame lygmenyje nėra pridama jokios propozicinės medžiagos.

Būtent antrasis, vadinamasis metadiskurso lygmuo, yra svarbus šio darbo temai, nes jame autorius padeda skaitytojui organizuoti, klasifikuoti, interpretuoti, vertinti ir reaguoti (Vande Kopple 1985: 83, Crismore *et al.* 1993: 40). Taigi metadiskursas yra „diskursas apie diskursą“ (Vande Kopple 1985: 83). Tai gana plačios aprėpties terminas, kuris apima net septynias metadiskurso elementų klases (Vande Kopple ir Shoemaker 1988):

- (1) teksto jungiamieji žodžiai (angl. *text connectives*): *first, however*;
- (2) kodo glosos (angl. *code glosses*): sakinio viduje parentetiškai vartojamos priemonės, pvz., *i. e., what I mean to say*;
- (3) ilokuciniai žymikliai (angl. *illocutions markers*): *for example, to sum up*;
- (4) validumo žymikliai (angl. *validity markers*): *undoubtedly*;
- (5) pasakotojai (angl. *narrators*): *Mrs. Jones said...*;

---

³⁵ Originalus tekstas: „rhetorical tools that make a text reader-friendly.“

- (6) požiūrio raiškos žymikliai (angl. *attitude markers*): *surprisingly*;
- (7) komentarai (angl. *commentaries*): *The reasons for these choices are simple.*

Šio darbo objektas, konektoriai, galėtų būti priskiriamas ne tik dviem pirmosioms, tekstinėms (angl. *textual*), metadiskurso klasėms, bet ir vienai, priklausančiai interpersonaliam (angl. *interpersonal*) metadiskursui – ilokuciniams žymikliams. Kitas klases aptarti šio darbo kontekste būtų netikslinga, todėl dėmesys bus skiriamas tik trimis pirmosioms³⁶.

Pirmoji metadiskurso elementų klasė – teksto jungiamieji žodžiai, apibrėžiami kaip žodžiai, rodantys skaitytojui, kaip teksto dalys yra susijusios viena su kita, ir vartojami „vesti skaitytojams per savo tekstus ir padėti jiems savo atmintyje susikurti atitinkamus vaizdinius“³⁷ (Vande Kopple 1997: 2). Šiai klasei priskiriami žodžiai, parodantys seką (pvz., *first, next, in the second place*) bei loginius (pvz., *consequently*) ir laiko ryšius (pvz., *at the same time*). Autorius įtraukia ir priminimus apie anksčiau tekste pateiktą medžiagą (pvz., *as I demonstrated in Chapter Two*) bei pareiškimus apie toliau būsenčią medžiagą (pvz., *as we shall see in the final chapter*) ir vadinamuosius topikalizatorius (angl. *topicalizers*), t. y. žodžius, sutelkiančius dėmesį į tam tikrą frazę, kaip į sakinio ar pastraipos pagrindinę temą (Williams 1981: 50, cituota iš Vande Kopple 1997: 3) [pvz., *with regard to, in connection with*]. Pastarieji poklasiai nebepatenka į šio darbo domėjimosi sritį. Taigi, nors didelė dalis konektorių galėtų būti priskiriami teksto jungiamiesiems žodžiams, akivaizdu, kad šių terminų aprėptys yra skirtingos.

Kodų glosos, „elementai, suteikiantys papildomos informacijos perfrazuoti, paaiškinti ar išplėsti tai, kas buvo pasakyta, kad skaitytojas gebėtų

---

³⁶ Burneikaitės (2008: 39) pateikiamoje metadiskurso klasifikacijoje konektoriai pasiskirsto teksto jungiamųjų žodžių (angl. *text-connectives*) ir kodo glosų (angl. *code glosses*) kategorijose. Taip yra dėl autorės sudaryto metadiskurso modelio ypatumų, kuriame visi metadiskurso elementai klasifikuojami į organizuojančius tekstą, orientuotus į dalyvį ir vertinamuosius bei toliau skirstomi į smulkesnius poklasius.

³⁷ Originalus tekstas: „to guide readers through our texts and to help them construct appropriate representations of them in memory.“

atkurti rašiusiojo numatyta reikšmę³⁸ (Hyland 2007: 268), pasak Vande Kopple, yra vartojamos „padėti skaitytojams suvokti reikiamą elementų reikšmę tekste“³⁹ (Vande Kopple 1985: 84, cituota iš Vande Kople 1997: 3) [pvz., *i. e.*, *What I mean to say*]. Paprastai jos padeda skaitytojui geriau suprasti teksto medžiagą. Kaip ir jungiamųjų žodžių atveju, dalis tiriamų konektorių patenka į kodų glosų klasę, bet ne visos jos patektų į konektorių kategoriją.

Paskutinė metadiskurso elementų klasė, kuriai potencialiai galima priskirti konektorius, – ilokuciniai žymikliai, vartojami aiškiai parodyti, koks kalbos aktas tekste atliekamas tam tikru metu (Vande Kopple 1985: 84, cituota iš Vande Kopple 1997: 4) [pvz., *I hypothesize that, to sum up, for example*]. Šiuo, kaip ir jau aptartų metadiskurso elementų klasių atveju, stebimas tik dalinis sutapimas su konektorių aprėptimi: *to sum up* ar *for example* laikytini konektoriais, junginys *I hypothesize that* jiems jau nepriklausytų.

Lingvistinėje literatūroje sutinkama ir daugiau metadiskurso elementų klasifikacijų: esama siūlymų juos skirstyti į dvi (Crismore 1983) ar tris klases (Williams 1981), neskirti tekstinių ir interpersonalinių klasių (Mauranen 1993, Ädel 2006) ir pan., tačiau visi mėginimai jų dėka suklasifikuoti konektorius yra problemiški. Taip yra dėl to, kad supainiojamos diskurso ir morfosintaktinės funkcijos (Ädel 2006: 22), kai formali gramatinė konektorių kategorija yra sumaišoma su funkcinėmis kategorijomis (žr. Vande Kopple 1997). Tačiau šios kategorijos nėra ekvivalentiškos ir gali iš dalies sutapti, todėl, kaip pažymi Ädel (2006: 24), tai ir sukelia problemų. Taigi dėl visų išvardytų priežasčių laikomasi nuostatos, jog konektorių tyrimui taikyti metadiskurso klasifikacijas nebūtų tikslinga.

2.2.1.4. Sintaksinis jungiamųjų žodžių modelis

Nors skėtinis terminas „jungiamieji žodžiai“ yra priskirtinas ne sintaksinei, bet semantinei kategorijai, o didelė diskurso ryšių dalis kuriama

---

³⁸ Originalus tekstas: „items which supply additional information by rephrasing, explaining or elaborating what has been said to ensure the reader is able to recover the writer’s intended meaning.“

³⁹ Originalus tekstas: „to help readers grasp the appropriate meanings of elements in texts.“

aukštesniu nei sakinio lygmeniu, t. y. už sintaksinių taisyklių ribų (Blühdorn 2008: 68), šioje dalyje bus aptartas sintaksinis šių žodžių modelis. Žinoma, kad jungiamieji žodžiai yra kelioms sintaksinėms klasėms priklausantys elementai, kuriuos jungia semantiškai apibrėžtų santykių tarp konceptualių vienetų, tokių kaip įvykiai ar propozicijos, kodavimas (Blühdorn 2008: 68). Sintaksiniu požiūriu paprastai yra išskiriami trys jungiamųjų žodžių tipai:

- sujungiamieji jungtukai (angl. *coordinators*), pvz., *and*;
- prijungiamieji jungtukai (angl. *subordinators*), pvz., *since*;
- prieveiksminiai konektoriai (angl. *adverbial connectors*), pvz., *however*.

Šis skirstymas kartais papildomas ketvirtuoju jungiamųjų žodžių tipu – į sakinių integruotais pasakymais (angl. *clause-integrated expressions*), pvz., *an example is* (Tapper 2005: 120).

Kaip žinome, jungtukai, skirstomi į sujungiamuosius ir prijungiamuosius, rodo ryšius sakinio lygmeniu, o prieveiksminiai konektoriai – diskurso lygmeniu. Tokiu būdu konektoriais nustatomi ryšiai išeina už sintaksinių taisyklių ribų, nes sintaksinis skirstymas į prijungimą ir sujungimą yra prasmingas tik sakinio ribose, t. y. kaip priemonės sudėtiniams ir sudurtiniams sakiniams sudaryti. Kadangi šiuo tyrimu nesiekama nagrinėti sudėtinių ir sudurtinių sakinių dėmenų jungimo ypatumų, o tiriamas tik eksplisitinis teksto rišlumo žymėjimas diskurso lygmeniu, tad disertacijoje bus analizuojamas vienas sintaksinio jungiamųjų žodžių modelio lygmuo – konektoriai.

2.2.1.5. Funkcinė adverbialų klasė

Kaip minėta aptariant sintaksinį jungiamųjų žodžių modelį (2.2.1.4. dalyje), šios disertacijos objektas – konektoriai, dažnai modifikuojami būdvardžiu „prieveiksminiai“. „Funkciniu aspektu prieveiksmiai yra predikatų, kitų

modifikatorių ar aukštesniųjų sintaksinių struktūrų modifikatoriai“⁴⁰ (Ramat ir Ricca 1998: 187). Nors Ramat ir Ricca (1998) vartojarieveiksmių sąvoką, kalbant apie funkcinę klasę, ją tikslingiau keisti adverbialų⁴¹ (angl. *adverbial*) sąvoka⁴², nes funkcinė adverbialų kategorija šiuolaikinėje anglų kalboje gali būti realizuojama skirtingomis sintaksinėmis formomis: ne tikrieveiksmais (angl. *adverbs*), bet ir jiems pagal funkciją atstojančiomis žodžių formomis (prelinksnio frazėmis [angl. *prepositional phrases*], finitiniiais ir nefinitiniiais predikatiniais dėmenimis [angl. *finite and non-finite clauses*] bei daiktavardinėmis frazėmis [angl. *noun phrases*]) [Lenker 2010: 33; plg. Schmied 2009: 1149]. Tokios žodžių formos, kurios atliekarieveiksmių funkciją, bet yra išlaikiusios ryšius su kitomis to paties žodžio formomis, neįtraukiamos įrieveiksmių klasę ir „tik funkciškai yra gretinamos surieveiksmais sintagminiame plane“ (Valeckienė 1998: 173). Šiam „mišriam adverbialų maišui“⁴³ (Lenker 2010: 35) sutvarkyti gramatikose paprastai pateikiama trilypė klasifikacija pagal tai, kuriuo lygmeniu jie funkcionuoja (1 lentelė).

1 lentelė. Adverbialų klasifikacija

	Greenbaum (1969)	Quirk <i>et al.</i> ⁴⁴ (1991)	Biber <i>et al.</i> (1999)
Frazės lygmuo	adjunktai	adjunktai	aplinkybiniai adverbialai (angl. <i>circumstance adverbials</i>)
Sakinio lygmuo	disjunktai	disjunktai	autorius pozicijos raiškos adverbialai (angl. <i>stance adverbials</i>)
Sakinio/ teksto lygmuo	konjunktai	konjunktai	jungiamieji adverbialai (angl. <i>linking adverbials</i>)

⁴⁰ Originalus tekstas: „Functionally, adverbs are modifiers of predicates, other modifiers or higher syntactic units.“

⁴¹ Toks vertimas siūlomas Smetonos ir Usonienės (2012: 129) straipsnyje.

⁴² Šinkūnienė (2011: 3) adverbialus vadina „aplinkybiniais žodžiais“.

⁴³ Originalus tekstas: „‘mixed bag’ of adverbials.“

⁴⁴ Quirk *et al.* (1991) skiria ketvirtąją grupę – subjunktus, tačiau ši kategorija buvo nuolatos kritikuojama (žr. Lenker 2010: 36), be to funkcionuoja frazės lygmeniu, todėl nepatenka į šio darbo domėjimosi sritį.

Frazės lygmeniu funkcionuojantys adverbialai yra pati įvairiausia ir labiausiai į sakinio struktūrą integruota klasė. Sintaksiniu požiūriu ji atlieka modifikatorių funkciją. Jie suteikia papildomą sakinio informaciją, atsakydami į klausimus: „*Kaip?*, *Kada?*, *Kur?*, *Kiek?*, *Kodėl?*“ (Biber *et al.* 1999) [1 pavyzdys].

(1) *He was even now sitting [beside her] [on the sofa].* (Biber *et al.* 1999: 764)

Nors šiame pavyzdyje adverbialai *beside her* ir *on the sofa* modifikuoja tik veiksmožodį *sitting*, jų aprėptis (angl. *scope*) gali apimti ir visą sakinio dėmenį, kaip yra *after intensive tests* atveju 2 pavyzdyje:

(2) *...after intensive tests they believe for the first time the Aids virus had been eradicated from the patient's body...* (BYU-BNC)

Kaip matome 1 lentelėje, aplinkybiniai adverbialai arba adjunktai priskirtini pirmajam lygmeniui. Tam prieštarautų Carter ir McCarthy (2006: 502) klasifikacija, kurioje tarp skirtingų adjunktų autoriai išskiria jungimo adjunktus (angl. *linking adjuncts*), „atvirai žyminčius semantinius santykius tarp dviejų sudėtinio sakinio dėmenų, sakinių ar pastraipų“⁴⁵ (Carter ir McCarthy 2006: 256). Jungimo adjunktai yra lygintini su jungiamaisiais adverbialais ar konjunktais, t. y. trečiojo lygmens adverbialais.

Pagal 1 lentelės klasifikaciją antrąjį lygmenį užimantys adverbialai pateikia kalbėtojo komentarus apie tai, ką jis sako (3 pavyzdyje *wisely*, nors formaliai modifikuoja sakinio predikatą, iš tiesų yra vartojamas komentuoti: „Aš, kalbėtojas, manau, kad buvo protinga....“)⁴⁶ arba tai, kaip sako ar kaip reikėtų jo pasakymą suprasti (4 pavyzdyje *frankly* vartojamas parodyti, kad kalbėtojo pasakymą reikėtų suprasti kaip atvirą, tiesioginį nuovargio

---

⁴⁵ Originalus tekstas: „explicitly indicate the semantic relationship between two clauses or sentences or paragraphs.“

⁴⁶ 3 ir 4 pavyzdžiai iš Lenker (2010: 36-37).

konstatavimą: „Tiesą sakant...“), t. y. aiškina kalbėtojo poziciją ar sakinio turinį (Greenbaum 1996: 103):

(3) *She wisely didn't attempt to apologize.*

(4) *Frankly, I am tired.*

Šiam darbui svarbiausias paskutinis, trečiasis, adverbialų klasifikacijos lygmuo. Jungiamųjų adverbialų, konjunktų, pagrindinė funkcija – konstatuoti kalbėtojo/rašančiojo suvokimą apie dviejų diskurso vienetų santykius (Biber *et al.* 1999: 875). Analogiškas apibrėžimas sutinkamas Greenbaum (1996: 146) gramatikoje, kurioje konjunktai vadinami loginiais konektoriais. Dėl 2.2.1.2 dalyje pateiktų priežasčių šioje disertacijoje atsisakyta modifikatoriaus „loginis“.

Nors diduma konektorių priklauso formaliajairieveiksmių klasei, modifikatoriaus „rieveiksminis“, suponuojančio ryšį su šia klase, t. y. rieveiksmiais, vartojimas nėra tikslingas (žr. Dixon 2009: 41), kadangi konektoriai peržengia rieveiksmių, kaip kalbos dalies, ribas. Vengiant nereikalingos terminų painiavos, šiame darbe pasirinktas neutralus konektorių terminas, atsisakant minėtojo modifikatoriaus.

Trumpai apžvelgus visus tris lygmenis, matomi antrojo ir trečiojo bendri sąlyčio taškai: abiejų klasių žemiausias aprėpties lygmuo – sakinys; jie yra fakultatyvūs, todėl lingvistinėje literatūroje sutinkamos klasifikacijos, kuriose šie du lygmenys sujungiami į bendrą sakinių adverbialų (angl. *sentence adverbial*) grupę (Greenbaum 1996). Ramat ir Ricca (1998: 189) sakinių adverbialus apibūdina kaip „sintaksiškai nebūtinų leksemų klasę, kuri įvairiais būdais veikia/modifikuoja sakinio, kuriame atsiduria, turinį.“⁴⁷ Autoriai (Ramat ir Ricca 1989: 190) nurodo tris skirtingus funkcinis/semantinius pasakymo lygius (5a-5c), su kuriais sakinio adverbialai gali būti susiję:

(5a) Įvykis, išreikštas sakiniu: *John met Peter repeatedly.*

---

⁴⁷ Originalus tekstas: „a class of syntactically dispensable lexemes which affect/ modify in various ways the content of a sentence in which they occur.“

(5b) Propozicinis sakinio turinys: *Hopefully, you will succeed.*

(5c) Šnekos aktas, susijęs su sakiniu: *Frankly, I've had it.*

Pateikti pavyzdžiai (5a-5c) rodo, kad Ramat ir Ricca (1998) klasifikacijoje sakinių adverbialai negali būti tapatinami su trečiuoju adverbialų lygmeniu: pvz., (5a) pavyzdyje *repeatedly* su tam tikromis išlygomis būtų priskirtinas pirmajam lygmeniui – adjunktams, (5b) ir (5c) – antrajam, t. y. disjunktų kategorijai. Tad nors adverbialų skirstymas į predikato ir sakinio klases ir yra motyvuotas (6-7), vadovaujantis šia samprata, sakinių adverbialai negali būti tapatinami su darbo objektu – konektoriais.

(6)

Predikatinis adverbialas.

It was clear, then, that I had to choose my moment wisely. (BYU-BNC)

Wisely modifikuoja predikatą *choose* – „protingai pasirinkti.“

(7)

Sakinių adverbialas.

Wisely, Margaret Thatcher decided to withdraw. (BYU-BNC)

Wisely modifikuoja visą sakinį – „buvo protingas Margaret Thatcher sprendimas.“

Lingvistinėje literatūroje sutinkamas dar vienas panašus, bet netapatus ką tik apžvelgtiems sakinių adverbialams terminas – „sakinių konektoriai“ (angl. *sentence connector*). Šį terminą vartojanti Arapoff (1968: 244) siūlo trijų kriterijų, dviejų gramatinių ir vieno semantinio, sistemą:

- Žodį ar frazę turi būti įmanoma vartoti vientisinio sakinio ar pagrindinio sakinio pabaigoje. Daroma išlyga, jog kai kurie konektoriai vartojami sakinio pradžioje ar viduryje.
- Žodis ar frazė turi būti antrajame iš dviejų jungiamų sakinių.
- Žodis ar frazė semantiškai privalo du sakinius jungti taip, kad būtų atskleistas nuoseklus loginis ryšys.

Akivaizdu, kad, vadovaujantis šia klasifikacija, sakinio konektorių ir konektorių terminai negali būti vartojami sinonimiškai. Pirmieji du gramatiniai kriterijai iš sakinių konektorių klasės pašalina ne tik Arapoff (1968)

konektoriams⁴⁸ priskiriamus jungtukus (pvz., *but*), bet ir prielinksnes frazes (pvz., *in conclusion*): negalėdami bŭti vartojami sakinio pabaigoje, jie netenkina pirmojo kriterijaus. Treėiasis, semantinis kriterijus, eliminuoja semantiškai kaip konektoriai funkcionuojanėius posakius, prielinksnes frazes (pvz., *in conclusion*), Quirk *et al.* (1991) priskiriamas konjunktams ir patenkanėias į šio tyrimo aprėptį, nes jos atlieka ne loginio ryėio atskleidimo, o perėjimo nuo vienos temos prie kitos indikavimo funkciją. Kaip teigia Arapoff (1968: 244), tokie posakiai, vartojami pastraipos pradėioje, nerodo tiesioginio ryėio su prieš tai buvusiu sakiniu ir todėl negali bŭti priskiriami sakiniŭ konektoriams.

Griėtant prie konektoriŭ (Quirk *et al.* [1991] – konjunktŭ, Biber *et al.* [1999] – jungiamŭ adverbialŭ) klasės, pastebima, kad jie „nedaro įtakos atitinkamos propozicijos propoziciniam turiniui, bet atskleidžia teksto struktūrą“⁴⁹ (Lenker 2010: 37). „Uėuot suteikė daugiau informacijos apie propozicijos ‘kaip’ ar ‘kada’ (aplinkybiniai adverbialai) ar apie tiesos vertė, kiek šitai susijė su kalbėtoju (atoriaus pozicijos raiėkos adverbialai), jie atlieka jungimo funkciją, atvirai žymėdami santykius tarp dviejŭ diskurso vienetŭ“⁵⁰ (*ibid.*): sakiniŭ ar net pastraipŭ. Kad bŭtŭ parodytas plaėiausias konektoriŭ aprėpties laukas – tekstas – sinonimiškai bus vartojamas ir teksto konektoriŭ terminas.

2.2.1.6. Funkcinė/semantinė konektoriŭ klasifikacija

Konektoriŭ ŭėimama pozicija nėra vienalypė. Nors „konektoriai sintaksiškai <...> sietini su sakiniu, funkciškai jie ŭėima tarpinę poziciją tarp sakinio ir diskurso“ (Holvoet ir Pajėdienė 2005: 97). Kaip minėta 2.2.1.5 dalyje, jŭ aprėptis nėra vienoda. Konektoriŭ jungiami diskurso vienetai gali

⁴⁸ Arapoff (1968) vartojamas konektoriŭ terminas nesutampa su vartojamuoju šiame darbe.

⁴⁹ Originalus tekstas: „does not affect the propositional content of the respective proposition, but reveals the structure of the text.“

⁵⁰ Originalus tekstas: „Rather that adding information about hows and whens of the proposition (circumstance adverbials) or about the truth value of the proposition as far as the speaker is concerned (stance adverbials), they serve a connective function making the relationship between two units of discourse explicit.“

skirtis ir apimti nuo sakinio iki pastraipos ar viso teksto. Nors Altenberg (2002: 21) pastebi, kad anglų kalboje gausu dažnai prieštaringų jų klasifikacijų, iš tiesų jas galima sugrupuoti į du modelius: apimančių tik pagrindines kategorijas ar pateikiančių smulkesnę klasifikaciją.

Įtakingame Halliday ir Hasan (1976: 241–243) darbe teigiama, kad konektoriai gali nurodyti pridėjimo (angl. *additive*), priešpriešos (angl. *adversative*), priežasties (angl. *causal*) ir laiko (angl. *temporal*) ryšius⁵¹. Šias kategorijas, kaip konektoriams būdingiausias, nurodo ir Mauranen (1993: 159) bei Kanno (1989: 42). Celce-Murcia ir Larsen-Freeman (1983) iš esmės vadovaudamosi Halliday ir Hasan modeliu, išskiria tokias pačias kategorijas, išskyrus paskutinę – vietoj laiko, nurodančios laiko ryšius, mini kategoriją, nurodančią seką (angl. *sequential*). Priešingai nusistovėjusiai tradicijai konektorius klasifikuoti į keturias pagrindines klases, Dixon (2009: 9) teigia, jog beveik universalūs jungiamieji ryšiai yra tik laiko (angl. *temporal*), rezultatų (angl. *consequence*) ir kai kurie pridėjimo (angl. *addition*). Lenker (2010: 39) pažymi, kad „[n]ors gramatikos specialistai renkasi skirtingus pavadinimus, išskiriamos kategorijos iš esmės skirtingose kalbose yra tokios pat“⁵² ir yra nedaug pakitusios nuo pirmosios smulkios klasifikacijos, kurią XVIII a. pabaigoje pateikė Campbell. Nors Campbell klasifikavo jungtukus, į jų gretas pateko ir tai, kas dabar suprantama kaip konektoriai. Autorius (Campbell 1776: 418–419) skyrė keturias pagrindines klases:

1. Sudedamieji jungtukai (angl. *copulative*): kai faktai seka vienas paskui kitą arba kai argumentas, pastaba ar iliustravimas seka vienas paskui kitą, pvz., *and, moreover, likewise, also*.
2. Skiriamieji jungtukai:

---

⁵¹ Verikaitė (2005), tirdama jungiamųjų diskurso rodiklių (*conjunctive discourse markers*) vartojimą vadovėlių ir mokslinio straipsnio žanro tekstuose, Halliday ir Hasan (1976) pasiūlytos klasifikacijos semantinius ryšius palieka neverstus ir vadina adityvais (*additives*), adversatyvais (*adversatives*), kauzatyvais (*causatives*) ir temporatyvais (*temporal*).

⁵² Originalus tekstas: „[a]lthough the grammarians choose different labels, the categories distinguished are basically the same for different languages.“

priešpriešos (angl. *adversative*) – kai antrajame sakinyje pareikšta nuomonė koku nors būdu prieštarauja prieš tai buvusiai, pvz., *but, however, or, whereas*,

išimtiniai (angl. *exceptive*) – kai antrajame sakinyje pareikšta nuomonė yra pateikiama kaip išimtis, pvz., *yet, nevertheless*.

3. Priežastiniai (angl. *causal*) – kai antrajame sakinyje pateikiama prieš tai buvusiame sakinyje pareikšto teiginio priežastis, pvz., *for*.

4. Išvados (angl. *illative*) – kai antrame sakinyje pateikiama išvada, pvz., *therefore, then*.

Matome, kad šioje klasifikacijoje trūksta tik kategorijos, kuri nusako laiko ryšius. Iš tiesų, nors šios kategorijos žodžiai ir nepatenka į formaliąją klasifikaciją, Campbell (1776: 420) teigia, jog yra laikorieveiksmių, turinčių „visą jungtukų poveikį“⁵³.

Taigi pagrindinių semantinių konektorių kategorijų įvardijimas lingvistinėje literatūroje, atrodo, nesukelia didelių ginčų: išskirtinas trijų–keturių kategorijų konektorių modelis. Įvairesnių nuomonių ir terminijos painiavos atsiranda mėginant skirstyti smulkiau. Nepaisant to, šio darbo tikslams pasiekti aptartosios klasifikacijos per daug ribotos, todėl reikia kiek detalesnio konektorių kategorijų modelio.

Gyvuoja nuomonė, kad tolesnio pagrindinių konektorių kategorijų klasifikavimo galimybės yra beveik neribotos, tačiau atlikus gramatikose pateikiamų detalesnių klasifikacijų analizę, įsitikinama, jog praktiniams tikslams lingvistai neribotomis galimybėmis nesinaudoja. Čia išryškėja antrasis klasifikacijų modelis, kurį sudaro šešios–devynios kategorijos. Bene smulkiausia klasifikacija pateikiama vienoje naujausių anglų kalbos gramatikų, *Cambridge Grammar of English* (Carter ir McCarthy 2006), kurioje išskiriami net devyni semantiniai ryšiai: keturi pagrindiniai (priedėjimo, priežasties, priešpriešos ir laiko), papildomi paaiškinimo (angl. *inference*) [*then, in that case*]; nuolaidos (angl. *concessive*) [*anyway, though*]; apibendrinimo (angl.

---

⁵³ Originalus tekstas: „all the effect of conjunctions.“

summative) [*overall, in short*]; išskaičiavimo (angl. *listing*) [*firstly, lastly*]; ir metatekstinės (angl. *meta-textual*) [*namely, so to speak*] kategorijos. Aštuonias kategorijas pagal savo disertaciją parašytoje knygoje *Studies in English Adverbial Usage* išskiria Greenbaum (1969: 34–37), septynias – Quirk *et al.* (1991: 631 ir t. t.), šešias – Biber *et al.* (1999: 875 ir t. t.). Nors antrajam modeliui (susidedančiam iš šešių–devynių kategorijų) priklausančios klasifikacijos panašios, jos nėra identiškios ne tik smulkesnių poklasių, bet ir pačių kategorijų atžvilgiu, pvz., Greenbaum (1969) perėjimo ir laiko perėjimo išskiria kaip atskiras klases, Quirk *et al.* (1991) klasifikacijoje jos sudaro vienos klasės poklasius.

Tokios konektorių klasifikacijos yra kritikuojamos kaip ginčytinos ir ribotos (Bolton *et al.* 2002: 171) ar nepakankamai detalios (Tapper 2005: 120), tačiau šio darbo uždaviniams pasiekti nebūtų tikslinga sudarinėti naujų. Quirk *et al.* (1991) pasiūlytos klasifikacijos pasirinkimą lėmė keletas priežasčių. Pirma, kad konektorių vartojimo duomenų LICLE ir kitų kalbinių grupių BASK tekstynuose palyginimas būtų pagrįstas, reikėjo naudoti kiek įmanoma panašesnę į kitų autorių naudotą klasifikaciją, o Quirk *et al.* (1991), kaip ir Biber *et al.* (1999), modeliai yra vieni dažniausiai pasitelkiamų tyrinėjant BASK kalbą. Pirmasis buvo pasirinktas dėl pateiktos detalesnės klasifikacijos.

Šiame darbe (teksto) konektoriai suprantami kaip sakinio ar teksto lygmeniu funkcionuojantys adverbialai, kuriems būdinga struktūrinė funkcija (angl. *structural function*) [Nølke 2007: 51], eksplicitiškai žymintys septynis semantinius ryšių tipus. Jų kiekybinė ir kokybinė analizė pateikiama ketvirtame skyriuje. Kadangi kalba – žmonių mąstymo ir kultūros atspindys, natūralus produktas, klasifikuojant konektorius buvo susidurta su multifunkcionalumo problema: tik nedaugelis konektorių akivaizdžiai atlieka vieną vienintelę funkciją (Altenberg 2002: 41), todėl buvo nuspręsta klasifikacijai naudoti konektorių prototipinę, pirminę, reikšmę. Visas tirtų konektorių sąrašas pateikiamas 1 priede.

2.2.2. Konektorių tyrimai Lietuvoje ir užsienyje

Konektorių svarba teksto informacijos apdorojimui gali būti viena gausių konektorių studijų priežasčių. Konektorių tyrimai gali būti skirstomi į paremtus tekstynais (Liu 2008; Wu 2006; Chen 2006 *etc.*) ir medžiaga gauta kitais būdais (Bondi 2004; Barton 1995 *etc.*). Galimas skirstymo būdas pagal naudotų tekstynų tipus, kaip antai: BASK (Granger ir Tyson 1996) ir kiti tekstynai (Altenberg 2007). Čia galima išskirti darbus, nagrinėjusius tam tikros vienos kalbinės grupės BASK konektorių vartoseną (Altenberg ir Tapper 1998), lyginusius kelių kalbinių grupių tarpukalbę (Ying 2007; Leńko-Szymańska 2007; Rica Peromingo 2008, Gilquin ir Paquot 2007), studijas, kreipusias dėmesį į atskiras semantines kategorijas (Field 1993). Kitas svarbus konektorių tyrimų aspektas – jų vartosenos skirtingų disciplinų tekstuose (Fortuńo 2006; Pastor 2006, Tang ir Ng 1995) bei skirtingo lygio BASK tekstuose palyginimas (Neff-van Aertselaer ir Dafouz-Milne 2008; Fei 2006).

Lietuvių lingvistikoje daugiausia tiriami konektoriai ar jų funkcijas atliekantys žodžiai lietuvių kalboje (Murinienė 2005; Bielinskienė 2009; Bitinienė 2009; Alaunienė ir Valskys 2009; Bartkutė 2007 *etc.*). Lietuvių BASK studentų kalba ir juo labiau konektorių vartojimas joje dar labai menkai tirta sritis. Tą lėmė gana objektyvios priežastys – tuo metu nebuvo BASK tekstyno. LICLE tekstynas baigtas kaupti tik 2010 metų rudenį.

Bene plačiausiai BASK studentų kalboje sutinkami konektoriai yra nagrinėti Burneikaitės (2008, 2009a, 2009b) straipsniuose bei publikuotuose Bikelienės (2008a, 2008b, 2009, 2010) bandomųjų tyrimų rezultatuose. Autorių pastebėjimai, kad teksto konektoriai dažniau vartojami BASK kalboje, patvirtinami ir šioje disertacijoje. Pastebėtina ir skirtinga šių autorių pozicija dėl to, kaip konektorius vartoja gimtakalbiai: Burneikaitė (2008) gimtakalbių konektorių vartosenos netraktuoja kaip normos, o tik kaip kultūros bei skirtingų akademinio rašymo tradicijų pasireiškimą. Bikelienės (2008a, 2008b, 2009, 2010) tyrimuose, taip pat ir šiame darbe laikomasi nuostatos, kad kiekybiniais tyrimams atlikti bei BASK ir gimtakalbių darbams palyginti

būtina nusistatyti, ką laikyti standartu ar tam tikra norma, pagal kurią matuojami BASK tekstyno bruožai (Leech 1998: xv), todėl nukrypimas nuo gimtakalbių konektorių vartosenos su tam tikromis išlygomis traktuojamas kaip nukrypimas nuo normos. Įdomi ir vertinga Burneikaitės (2008) įžvalga apie skirtingą Lietuvos universitetų ir juose vyraujančių akademinių rašymo tradicijų vaidmenį šiame darbe negali būti nei patvirtinta, nei paneigta. Tai lėmė tyrimui naudoto LICLE tekstyno imties specifika. Tačiau neabejotinai tai gali būti įdomus tolesnio tyrimo aspektas.

Juknevičienės (2011) disertacijoje, kurioje nagrinėjamos leksinės samplaikos, taip pat šiek tiek dėmesio skiriama konektoriams lietuvių BASK ir gimtakalbių kalboje. Nors į autorės tyrimą įtraukta tik labai nedidelė jų dalis (fraziniams junginiams priskirti konektoriai *in conclusion, in addition, for example*; frazėms – *on the one hand, on the other hand* ir pan.), gauti rezultatai patvirtina tendenciją, kad daugiau diskursą organizuojančių priemonių aptinkama svetimkalbių, t. y. lietuvių BASK studentų, kalboje. Tą savo darbuose pastebi ir kiti autoriai.

Kaip minėta, užsienio lingvistų darbuose, kitaip nei lietuvių, konektorių tyrimai gana dažni. Šio darbo tema suponuoja ypatingą dėmesį konektorių tyrimams BASK kalboje. Pastebėtina, kad buvo tirta ne tik BASK tarpukalbė, bet ir kitų kalbinių grupių kalbos (pvz., slovėnų ir kroatų [Bulc 2005]), tačiau dėl darbo specifikos bus apsiribota tik BASK konektorių tyrimais.

Vienoje pirmųjų BASK konektorių studijų Crismore (1980) tiria šimto skirtingų lygių studentų gebėjimą suvokti ir vartoti penkis loginius konektorius: *moreover, accordingly, hence, even so* ir *still*. Tyrimo rezultatus, kurie atskleidžia, kad taisyklingas konektorių vartojimas yra opi besimokančiųjų problema, ne kartą patvirtino savo darbuose kiti lingvistai (Crewe 1990; Granger ir Tyson 1996; Altenberg ir Tapper 1998; Tankó 2004 *etc.*), pripažindami kad net aukštą tikslinės kalbos mokėjimo lygį pasiekusių vartotojų kalbiniai gebėjimai skiriasi nuo gimtakalbių (Salienė ir Vilkienė 2006: 77).

Gana originalus yra Crismore (1980) mėginimas, kurio nesutinkama vėlesniuose kitų autorių darbuose, konektorius sugrupuoti pagal vartojimo sudėtingumą: *moreover* ir *accordingly* priskiriami sudėtingiausiems, o *still* ir *hence* – paprasčiausiems konektoriams. Pažymėdama, kad vadovėliuose konektoriams skiriamas nepakankamas dėmesys, mokslininkė kaip galima sunkiai išmokstamos *moreover* ir *accordingly* vartosenos priežastį kiek netikėtai nurodo jų fonetinę struktūrą – abu žodžiai, kitaip nei mažiau keblumų keliantys konektoriai *still*, *hence* ir *even so*, yra daugiaskiemieniai. Darbo specifiška, kai tiriamųjų buvo prašoma parašyti nurodytų konektorių sinonimus, leidžia pateikti ir kitokiais metodais atliktuose tyrimuose vargiai išvelgiamus paaiškinimus: autorė pastebi, kad *moreover* dažnai yra suvokiamas kaip esantis aukštesniojo ar net aukščiausiojo laipsnio. Nepaisant originalaus šio tyrimo aspekto, Crismore pastebėjimai gana subjektyvūs, kelia ne vieną klausimą. Ar galima objektyviai sugrupuoti konektorius į sunkiau ar lengviau išmokstamus? Jei taip, ar tikrai konektorių skiemenų skaičiui tenka lemiamas vaidmuo? Be to, naudojant jau sukaupčius BASK tekstynus, neįmanoma rašiusiujų paprašyti sugalvoti konektorių sinonimus. Ko gero, šios priežastys lėmė, kad kitų lingvistų darbuose tokios tyrimo metodikos buvo atsisakyta.

Prieš pradėdant plačiai nagrinėti tekstynus, konektorių tyrimai, kaip ir jau minėtasis Crismore darbas, buvo ypač mažos apimties: Connor (1984) savo apibendrinimus daro remdamasi šešiu, Khalil (1989) – dvidešimties rašinių analize. Kad rezultatai būtų tikslesni, itin svarbu išplėsti tiriamąją medžiagą. Šiame kontekste reikšmingas vaidmuo tenka Granger pradėtam ICLE projektui, kuriam priklauso ir LICLE tekstynas. Nors prieš jo pradžią jau buvo paskelbta didelės imties duomenų skaičių tyrusių darbų, ICLE atsiradimas padėjo ne tik išplėsti tyrimus, bet ir palyginti skirtingų kalbinių grupių BASK konektorių vartoseną su specialiai tuo tikslu sudarytu kontroliniu gimtakalbių studentų tekstynu LOCNESS. Neatsitiktinai Granger ir Tyson (1996) atliktas konektorių tyrimas prancūzų BASK ir gimtakalbių studentų rašto darbuose yra tapęs beveik chrestomatiniu – jį mini, cituoja, su juo savo duomenis lygina ar autorių tyrimo modelį naudoja nemažai šioje srityje dirbančių lingvistų

(Altenberg ir Tapper 1998, Narita *et al.* 2004 *etc.*). Autorės, remdamosi asmeniniais pastebėjimais ir kitų tyrėjų darbais, iškėlė hipotezę, kad svetimkalbių kiekybinis konektorių vartojimas turėtų reikšmingai skirtis nuo gimtakalbių vartojimo. Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad nėra pagrindo kalbėti apie dažnesnį ar retesnį svetimkalbių konektorių vartojimą apskritai. Iš straipsnyje pateiktų duomenų matyti, kad vienam prancūzų BASK studentų rašiniuose sutinkamam konektoriui tenka 1,09 konekatoriaus gimtakalbių rašiniuose. Net ir netikrinant rezultatų logaritmine tikimybės skaičiuokle, akivaizdu, jog pirminė autorių hipotezė nepasitvirtino – prancūzų BASK studentai konektorius vartoja netgi nežymiai rečiau nei anglakalbiai. Kartu pastebėti kai kurių konektorių reikšmingi vartojimo nukrypimai nuo norma laikytino gimtakalbių vartojimo. Pagal autorių pateiktus duomenis apskaičiuota, kad kai kurie jų vartojami gerokai dažniau: *moreover* (LL +56,40), *for instance* (LL +58,82), rečiau: *however* (LL -122,29⁵⁴), *therefore* (LL -69,22). Vartojamų konektorių logaritminės tikimybės įverčiai, ženkliai peržengdami kritinės reikšmės (6,63) ribą, neleidžia tuo abejoti.

Nors, kaip minėta, Granger ir Tyson (1996) darbe naudotu tyrimo modeliu dažnai remiamasi lyginant BASK kalbą, Bolton *et al.* (2002: 172) šį tyrimą kritikuoja būtent dėl metodologijos. Anot autorių (*ibid.*), pirminė konektorių funkcija – lingvistinių vienetų susiejimas sakinio ir aukštesniu lygiu, o kiekybiniais vartojimo rodikliais pagrįstas metodas tai akivaizdžiai ignoruoja. Kaip alternatyva siūlomas būdas skaičiuoti konektorių dažnį ne visame tekстыne, o sakiniuose. Nors tokiu būdu gauti rezultatai gana informatyvūs, tačiau būtų sudėtinga palyginti skirtingų kalbinių grupių tyrimus. Dėl šios priežasties šioje disertacijoje bus naudojamas gerokai plačiau taikomas Granger ir Tyson (1996) naudotasis metodas.

Bolton *et al.* (2002) darbe taip pat kritikojamas Granger ir Tyson (1996) tyrimams naudotas LOCNESS tekstynas. Esą jis nepakankamai gerai reprezentuoja gimtakalbių kalbą. Nors šis tekstynas sulaukia priekaištų ne

---

⁵⁴ Logaritminės tikimybės įvertis visada yra teigiamas, o prieš jį esantis minuso ženklas skirtas tik retesnio konekatoriaus vartojimo žymėjimui.

pirmą kartą, tačiau turint galvoje, jog jo sudarymui buvo naudojami analogiški kriterijai, kaip ir ICLE, su tam tikromis išlygomis jis ir toliau išlieka vienu tinkamiausių tekstynų tarpukalbei nagrinėti. Kad rezultatai būtų objektyvesni ir reprezentatyviškesni, tam tikrais atvejais šioje disertacijoje palyginimui bus naudojamas dar vienas britų studentų rašytinę kalbą turintis atspindėti BAWE tekstynas.

Altenberg ir Tapper (1998), tirdami švedų ICLE potekstynį, pastebi panašią į Granger ir Tyson (1996) aprašytą konektorių vartojimo tendenciją – švedų BASK konektorius taip pat vartoja rečiau nei gimtakalbiai. Tačiau pagal pateiktus duomenis apskaičiavus statistinį reikšmingumo dydį, paaiškėja, jog nukrypimas, kitaip nei prancūziškajame potekstinyje, statistiškai reikšmingas (LL -16,03). Pastebėtina, kad dauguma prancūzų BASK studentų dažniau (*moreover, for instance, on the contrary*) ar rečiau (*hence, therefore, however, though*) vartojamų konektorių analogiškai vartojami ir švedų BASK studentų darbuose. Tai tarsi atmeta gimtosios kalbos transferenciją ir leidžia kalbėti apie tam tikrus pažengusiųjų lygio BASK tarpukalbės ypatumus. Ši hipotezė bus patikrinta konektorių tyrimo dalyje, naudojant LICLE tekstyno duomenis. Pastebėtina, kad Tapper (2005) tyrimo apie švedų BASK konektorių vartojimą rezultatai prieštarauja paskelbtiesiems Altenberg ir Tapper (1998) darbe. Tikėtina, kad taip atsitiko dėl pasirinktų LOCNESS potekstynių. Jei Altenberg ir Tapper (1998) naudojo britų, tai Tapper (2005) – amerikiečių studentų LOCNESS potekstynį. Tai patvirtina britų ir amerikiečių konektorių vartojimo skirtumus. Dėl šios priežasties disertacijoje, kitaip nei Juknevičienės (2011) darbe, buvo nuspręsta LOCNESS potekstynius tirti atskirai.

Altenberg ir Tapper (1998) pateikti apskritai retesnio konektorių vartojimo duomenys išsiskiria BASK konektorių tyrimų kontekste. Diduma tarpukalbės tyrėjų darbų skirstytini į dvi grupes:

- (1) pastebintys dažnesnį konektorių vartojimą svetimkalbių rašiniuose (Tankó 2004; Milton 2001; Yoon 2006) arba

- (2) taip, kaip Granger ir Tyson (1996), pažymintys reikšmingai nukrypusį nuo tikslinės grupės vartosenos tik atskirų konektorių dažnį (Narita *et al.* 2004, Tang ir Ng 1995).

Nepaisant bendrų konektorių vartojimo tendencijų, kai kurių konektorių vartojimo nukrypimai nuo gimtakalbių tekstynų pažymimi beveik visų tarpukalbės tyrėjų darbuose. Tikėtina, kad kalbiniu ir kultūriniu atžvilgiais artimesnių grupių konektorių vartoseną panašesnė. Pavyzdžiui, galima kelti hipotezę, kad su gimtakalbių vartoseną lyginant lietuvių BASK ir vengrų BASK konektorių vartojimo duomenis, didesni skirtumai bus stebimi būtent pastarųjų atveju.

Literatūroje dažnai minimos konektorių vartojimo problemos, jas priskiriant prie tarpukalbės bruožų (Granger 1999: 192). Konektorių vartojimo problemas mėginama klasifikuoti į dvi dideles grupes: perteklinį vartojimą (konektorius nėra būtinas, jo vartojimas nepagerina teksto rišlumo) ir netaisyklingą vartojimą (konektorius tekste klaidina skaitytoją) [Milton ir Tsang 1993]. Kadangi pastarasis įvardijamas kaip „beveik universalus ASK studentų rašto darbų bruožas“⁵⁵ (Crewe 1990: 317), mėginama ieškoti tokio vartojimo priežasčių. Viena dažniausiai minimų – netinkamai konektoriai pateikiami vadovėliuose bei jų mokoma (Narita *et al.* 2004; Fei 2006). Taip pat nurodomos ir institucijų nulemtos (angl. *institutionally-induced*) priežastys, gimtosios kalbos daroma įtaka, galimas kultūrinių veiksnių vaidmuo (Milton 2001).

Nėra vieningos nuomonės, ar efektyvus teksto konektorių vartojimas koreliuoja su koherencija bei rašančiojo kalbos lygiu (Granger ir Tyson 1996: 17). Nors Tierney ir Mosenthal (1983: 225), Crewe, Wright ir Leung (1985), Neuner (1987), Basturkmen (2002: 52) bei Hartnett (1986: 144) savo darbais bando įrodyti, jog teksto jungimo priemonės nėra koherencijos garantas, kiti autoriai akcentuoja, kad jos ypač svarbios. Kaip savo knygoje rašo Barnet ir Stubbs (1995: 62), kompozitorius Richard Wagner operų kūrimą apibūdino kaip perėjimų meną nuo natos prie natos, nuo scenos prie scenos.

---

⁵⁵ Originalus tekstas: „an almost universal feature of ESL students' writing.“

Kaip perėjimai, sujungdami atskirus taškus, prisideda prie bendro operos vientisumo, taip teksto konektoriai, kuriuos Leech ir Svartvik (1994: 177) vadina diskurso „kelrodžiais“, padeda skaitytojui susieti atskiras teksto dalis į vieną rišlų tekstą. Tad, nors nuomonės prieštaringos, tikėtina, jog **tinkamai** vartojami, konektoriai prisideda prie to, kad diskursas būtų aiškesnis ir suprantamesnis (Altenberg ir Tapper 1998: 80), todėl nusipelno būti nagrinėjami kiekvienos kalbinės grupės BASK darbuose.

3. Medžiaga ir metodai

Ši disertacijos skyrių sudaro dvi dalys. Pirmojoje dalyje aptariami tyrimui naudoti šaltiniai, t. y. besimokančiųjų ir gimtakalbių kalbą reprezentuojantys tekstynai. Antrojoje dalyje pristatomi tyrimo metodai.

3.1. Medžiaga

Nuo pirmojo kompiuterinio tekstyno *Brown Corpus of Standard American English*, skirto lingvistiniams tyrimams, sukūrimo prabėgo pusė amžiaus. Per tą laiką gimtakalbių anglų kalba buvo gvildenta įvairiais aspektais. Tačiau, kaip pažymi Granger (2002: 5), tik praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje – paskutiniojo dešimtmečio pradžioje mokslininkai ir leidėjai pradėjo sudarinėti negimtakalbių anglų kalbos (angl. *learner corpora*), t. y. besimokančiųjų kalbos (Grigaliūnienė *et al.* 2008, Bikelienė 2008b), tekstynus, dar vadinamus mokinių (Marcinkevičienė 2000: 13, Juknevičienė 2011) tekstynais. Vengiant terminų dviprasmiškumo, šiame darbe jie bus įvardijami kaip apibūdinantys skirtingus tekstynų tipus. **Mokinių kalbos tekstynai** bus suprantami kaip tekstynai, kuriuos sudaro mokyklos mokinių darbai. Terminas **besimokančiųjų kalbos tekstynai** bus suprantamas plačiau: kaip tekstynai, aprėpiantys visų, kurie mokosi užsienio kalbos, darbus. Kadangi Granger yra viena pirmųjų besimokančiųjų kalbos tekstynų tyrinėtojų ir ICLE (tarptautinio

besimokančiųjų kalbos tekstyno) sudarytoja, bus vadovaujama jos siūlomu kompiuterinio besimokančiųjų kalbos tekstyno apibrėžimu:

*Kompiuteriniai besimokančiųjų tekstynai – tai elektroniniai autentiškų svetimšios/antrosios kalbos vartotojų tekstinių duomenų, surinktų pagal aiškius kriterijus konkreitiems antrosios kalbos įgijimo/svetimšios kalbos mokymo tikslams, rinkiniai.*⁵⁶ (Granger 2002: 7)

Marcinkevičienė (2000: 13), aptardama tekstynų rūšis, besimokančiųjų kalbos tekstynus mini kaip vienus geriausiai žinomų specialiųjų, pagal tekstų pobūdį sudarytų tekstynų. Nors, kaupiant besimokančiųjų kalbos tekstynus, siekiama, kad jie būtų reprezentatyvūs, akivaizdu, jog jie negali reprezentuoti visos kalbos, todėl reprezentatyvumas čia suprantamas siauresniąja prasme, t. y. tik kaip tam tikros kalbos atmainos – besimokančiųjų kalbos reprezentatyvumas.

Didžiausias besimokančiųjų kalbos tekstynas – **ICLE**. ICLE projektas buvo pradėtas 1990 m. Belgijos Liuvono katalikiškojo universiteto profesorės Granger iniciatyva. Projekto tikslas buvo sukurti pažengusiųjų⁵⁷ lygio besimokančiųjų anglų kalbos samprotaujamųjų rašinių kompiuterinį tekstyną. Taip buvo siekiama sudaryti sąlygas pažengusiųjų tarpukalbės didelio masto gretinamosioms studijoms. Buvo norima išsiaiškinti BASK klaidas, kurias lėmė aplinka, siekiama atskleisti, kodėl net pažengusiųjų BASK kalba „skamba užsienietišškai“ (Granger 1996: 43). Tai išryškina dažnesnę, retesnę, nei kontroliniame tekстыne, ar netinkama tam tikrų žodžių ar struktūrų vartosena.

Dabar ICLE sudaro aštuoniolika besimokančiųjų kalbos potekstynių (2 priedas) po maždaug du šimtus tūkstančių žodžių bei gimtakalbių britų ir amerikiečių kontrolinis tekstynas. Dar keli potekstyniai yra sudarinėjami ar sudaryti ir artimiausiu metu papildys sąrašą (lietuvių, graikų *etc.*).

---

⁵⁶ Originalus tekstas: „Computer learner corpora are electronic collections of authentic FL/ SL textual data assembled according to explicit design criteria for a particular SLA/FLT purpose.“

⁵⁷ Pažymėtina, kad lygiui nustatyti naudotasi išoriniu kriterijumi – visi darbai parašyti trečio–ketvirto kurso studentų, universitete pasirinkusių anglų kalbos studijas (De Cock 1998).

Svarbiausias potekstynių skirtumas – rašiusiųjų gimtoji kalba. Kiekvienos gimtosios kalbos besimokančiųjų potekstynį sudaro apie tris šimtus rašinių (mažiausiai tris ketvirtadalius sudaro samprotaujamieji, o kiti – literatūriniai) po 500–1000 žodžių. Į tekstyną įtraukiamas vienas arba du vieno studento rašyti rašiniai, tačiau bendras to paties autoriaus žodžių skaičius neturėtų būti didesnis kaip tūkstantis žodžių. Visi besimokantieji yra apie 20 metų amžiaus universiteto studentai, studijuojantys anglų kalbą šalyse, kuriose anglų kalba nėra valstybinė.

Šiam tyrimui duomenys buvo renkami iš LICLE – lietuviškojo ICLE potekstynio ir pagal analogiškus kriterijus sudaryto LOCNESS tekstyno. Lietuviškasis besimokančiųjų anglų kalbos tekstynas pagal bendruosius projekto reikalavimus buvo kaupiamas Vilniaus universiteto Anglų filologijos katedroje. Tyrimo metu LICLE imtį sudarė 216 trečio–ketvirto kurso studentų 268 rašiniai: 154 992 žodžiai (2 lentelė), 2006–2009 metais parašyti samprotaujamosiomis (91,27 procento – 141 457 žodžiai) ir literatūrinėmis temomis (8,73 procento – 13 535 žodžiai). Rašinių kodai pateikiami 3 priede.

2 lentelė. LICLE tekstyno duomenys

	Rašinių skaičius	Žodžių skaičius
Trečio kurso studentų rašiniai	110	69 178
Ketvirto kurso studentų rašiniai	158	85 814
Iš viso	268	154 992

Lietuvių BASK studentų konektorių vartosenos ypatumų priežastims nustatyti atliekant atskirų konektorių analizę buvo naudojamas Juknevičienės sukauptas pirmo kurso anglų filologijos studentų rašinių tekstynas (VU anglų

fil. I k. tekstynas). Jį sudaro 293 rašiniai, 118 552 žodžiai (kodai pateikiami 3 priede).

Reikšmingam duomenų palyginimui reikėjo pasirinkti „pagal tekstų tipus lygintinus tekstynus“⁵⁸ (Granger ir Tyson 1996: 24). Nors esama prieštarinių nuomonių dėl LOCNESS tekstyno tinkamumo reprezentuoti anglų kalbą, jis buvo pasirinktas kaip panašiausias į LICLE tekstyną. Pagal Leech (1998: xv), LOCNESS tekstynas, jei nebus paminėta kitaip, šiame darbe laikomas „lyginimo standartu, arba norma, pagal kurią [bus] matuojami besimokančiųjų tekstyn[o] bruožai.“⁵⁹

Dėl esamų britų ir amerikiečių anglų kalbos skirtumų nuspręsta LOCNESS potekstynius, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US, tirti atskirai, jų nejungiant į vieną bendrą gimtakalbių studentų tekstyną. Britų studentų kalbą reprezentuoja LOCNESS-BR tekstynas, kurio imtį sudaro 90 rašinių, t. y. 95 695 žodžiai. LOCNESS-US tekstyno imtis – 232 rašiniai, t. y. 168 231 žodis. Trečiasis LOCNESS potekstynis, A-level, formaliai skiriasi nuo LICLE tekstyno: A-level tekstyną, kitaip negu LOCNESS-BR ar LOCNESS-US, sudaro ne studentų, o britų mokinių darbai. Dėl to A-level buvo naudotas tik renkant specifinius duomenis. Šio tekstyno imtį sudaro 30 rašinių, t. y. 15 434 žodžiai. Visų LOCNESS potekstynių imtis sudarančių rašinių kodai pateikiami 3 priede.

LOCNESS tekstynas, nors, kaip minėta, šiame darbe laikomas anglų kalbos standarto pavyzdžiu, sudarytas iš mokinių bei studentų darbų, kurių kalboje taip pat kartais pastebima netaisyklingos konektorių vartosenos atveju (Crewe 1990: 324). Todėl, renkant specifinius duomenis, buvo lyginama ne tik su LOCNESS, bet ir su toliau pateiktais tekstynais:

- (1) BYU-BNC (*British National Corpus*) – britų nacionaliniu tekstynu – 96 263 399 žodžiai. Atskirai tirtą akademinę dalį sudaro 15 331 668 žodžiai. BYU-BNC tekstynas pasirinktas kaip reprezentuojantis šiuolaikinę britų anglų kalbą.

---

⁵⁸ Originalus tekstas: „corpora that are comparable in text type.“

⁵⁹ Originalus tekstas: „as a standard of comparison, or norm, against which to measure the characteristics of the learner corpora“.

- (2) COCA (*Corpus of Contemporary American English*) – šiuolaikinės amerikiečių anglų kalbos tekstynu – 437 785 714 žodžių. Atskirai tirtą akademinę dalį sudaro 85 791 918 žodžių. COCA tekstynas pasirinktas kaip reprezentuojantis šiuolaikinę amerikiečių anglų kalbą.
- (3) BAWE (*British Academic Written English*) – britų akademinės rašytinės anglų kalbos tekstynu, reprezentuojančiu 2004–2007 m. britų aukštojo mokslo institucijose parašytus ir įvertintus darbus. Jį sudaro 2761 studento rašiniai (6 696 026 žodžiai), pelnę gero vartotojo (angl. *proficient*) įvertinimą. BAWE tekstynas buvo pasirinktas kaip galintis atskleisti naujausias britų akademinės rašytinės kalbos vartojimo tendencijas.

Siekiant nustatyti galimą gimtosios kalbos įtaką lietuvių BASK darbuose, disertacijoje taip pat naudojamosi tekstynų, reprezentuojančių lietuvių kalbą ir jos akademinį žanrą, duomenimis:

- (1) DLKT – dabartinės lietuvių kalbos tekstyno. Šį tekstyną sudaro 140 921 288 žodžiai. DLKT nėra išskiriamas akademinės kalbos potekstynis, todėl negrožinė literatūra buvo pasirinkta kaip artimiausia akademinės kalbos registru. Negrožinės literatūros potekstynį sudaro 21 024 249 žodžiai⁶⁰.
- (2) CorALit – lietuvių mokslo kalbos tekstyno, reprezentuojančio šiuolaikinę rašytinę lietuvių mokslo kalbą. Tekstyną sudaro apie 9 000 000 žodžių⁶¹.

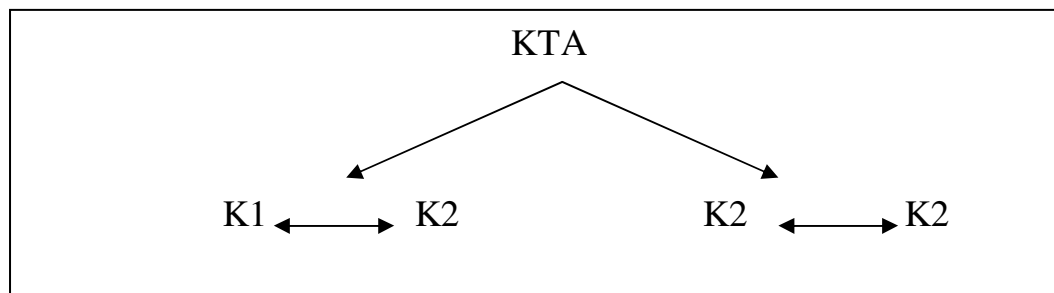
---

⁶⁰ <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/menu?page=statistics>.

⁶¹ <http://coralit.lt/>.

3.2. Metodai

Disertacijoje aprašomas tyrimas atliktas naudojant gretinamojoje kalbotyroje ir tekstynų lingvistikoje taikomus metodus: gretinamąją tarpukalbės analizę bei statistinę duomenų analizę. Gretinamoji tarpukalbės analizė (GTA) [Granger 1996, Gilquin 2000/2001] kaip gretinamosios analizės (GA) tipas – plačiai taikomas metodas aprašant besimokančiųjų kalbą. Nuo GA pastaroji skiriasi gretinimui pasirinktais objektais: gretinami ne atskirų kalbų, o gimtakalbių (K1) ir svetimkalbių (K2) tos pačios kalbos variantai (čia: anglakalbių ir lietuvių BASK studentų rašytinė kalba) arba skirtingi tarpukalbės variantai (K2 vs. K2) [lietuvių ir kitų kalbinių grupių BASK studentų kalba, 2 paveikslas].

2 paveikslas. Gretinamoji tarpukalbės analizė (pagal Granger 1996)

Tyrimė pirmenybė teikiama lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų konektorių vartojimo palyginimui, nes K1 ir K2 gretinimas atskleidžia „negimtakalbiškumo bruožus“ (angl. *features of non-nativeness*), dažnai išryškėjančius nebūtinai klaidingą, bet retesne ar dažnesne nei gimtakalbių tam tikro kalbinio vieneto vartosena BASK kalboje (Paquot 2010: 70). Be to, „[j]ei besimokančiųjų tekstyno tyrimai turi taikomąjį tikslą, lyginti jį su gimtakalbių duomenimis yra būtina, nes viso užsienio kalbų mokymo tikslas yra pagerinti besimokančiųjų kalbos išmokimą, o tai iš esmės reiškia priartinti jį prie gimtakalbių normos (-ų)“⁶² (Granger 2002: 13).

⁶² Originalus tekstas: „If learner corpus research has some applied aim, the comparison with native data is essential since the aim of all foreign language teaching is to improve the learners’ proficiency, which is essence means bringing it closer to some NS norm(s).“

Disertacijoje, pasitelkiant kitas kalbines BASK grupes tyrusių lingvistų duomenis, palyginama lietuvių BASK ir kitų kalbinių grupių BASK konektorių vartoseną. Toks palyginimo aspektas (K2 vs. K2) leidžia įvertinti, ar pastebėta vartoseną būdinga vienai kalbinei grupei ir galimai yra paveikta gimtosios besimokančiųjų kalbos ar yra būdinga kelioms besimokančiųjų grupėms ir todėl galimai priskirtina mokymo metodų ar kalbos įgudimo lygio įtakai (Paquot 2010: 70).

Kaip pažymi GTA pradininkė Granger (2009: 18), šis metodas apima ir kiekybinį, ir kokybinį lygmenis. Pirmasis lygmuo svarbus „kalbos aprašymui ir kalbos mokymui“⁶³ (Guo 2006: 221), atskleidžiant „būdingus besimokančiųjų kalbos bruožus“⁶⁴ (Granger 2009: 18). Antrasis leidžia patikrinti hipotezes apie kalbos vartojimo ypatumus (Guo 2006: 222) ir įvertinti „tarpukalbės apibendrinamumą“ (angl. *generalizability of interlanguage*) [Granger 2009: 18], t. y. nustatyti esančias problemas ir jų paplitimo laipsnį nepriklausomai nuo besimokančiųjų gimtosios kalbos (Johansson 2007).

Darbe naudoti specializuotieji besimokančiųjų tekstynai yra gana nedidelės apimties⁶⁵, tačiau kaip teigia Sinclair (2001: xii), juos lyginant atsiskleidžia skirtumai – beveik nesvarbu, koks būtų tekstyno dydis. Tad tikėtina, kad GTA metodas – vienas tinkamiausių šio darbo reikmėms (plg. Connor ir Upton 2004, Willems *et al* 2004, Aijmer ir Simon-Vandenberg 2006).

Visiškai automatizuotam lingvistiniam tyrimui reikia anotuoto tekstyno⁶⁶ (Aijmer 2002: 57). Kadangi šiame darbe naudojamas LICLE tekstynas kol kas nėra anotuotas, buvo pasirinktas suderintas automatizuotos, t. y. atliekamos kompiuterinės programos, ir rankinės analizės metodas: iš *TextSTAT 2.5*. (Hüning 2000/2007) ir AntConc 3.2.1w (Anthony 2007) programine įranga⁶⁷

---

⁶³ Originalus tekstas: „language description and language pedagogy.“

⁶⁴ Originalus tekstas: „uncovering the distinctive features of learner language.“

⁶⁵ Anot Ragan (2001), tekstynų dydis gana santykinis dalykas, o besimokančiųjų tekstynai, užimdami atskirą vietą tekstynų klasifikacijoje, neturėtų būti vertinami pagal tuos pačius kriterijus.

⁶⁶ Originalus tekstas: „Fully automatic linguistic research requires an annotated corpus.“

⁶⁷ TextSTAT 2.5. buvo naudojama rašant kiekybinę dalį, o AntConc 3.2.1w – tolesniame darbe. Abi programos veikia labai panašiai, o kuri geresnė „priklauso nuo tyrėjo ar mokytojo poreikių“ (Diniz

generuotų tiriamų žodžių konkordansų rankiniu būdu buvo pašalinti konektoriams nepriklausantys žodžiai, kurie patenka atliekant automatizuotą analizę:

(8)

to be more powerful than women's. [1] **First**, men speak in a more self-confident way ways of understanding. Ever since the [2] **First** World War had ended, the positivist writer who is about to start his/her [3] **first** ever piece of writing. There is much yo

(8) pavyzdyje pateiktose konkordanso eilutėse tik [1] *first* yra vartojamas kaip konektorius, kuris atlieka išskaičiavimo funkciją ir funkcionuoja sakinio/teksto lygmenyje. [2] ir [3] *first* modifikuoja daiktavardžius ir iliustruoja nekonektorinę tiriamojo žodžio vartoseną.

Galutinis konektorių sąrašas toliau buvo peržiūrimas pagal jų vartojimo vietą sakinyje. Detalesniam tyrimui pasirinktų konektorių atveju apžvelgiama ir vieta rašinyje, t. y. ar jie vartojami įžanginėje, dėstymo ar apibendrinamojoje dalyje. Toks tyrimo aspektas svarbus siekiant padėti BASK išvengti konektorių vartojimo gimtakalbiams nebūdingose pozicijose.

Be disertacijoje pasitelktų gretinamojoje kalbotyroje naudojamų metodų buvo remtasi ir tekstynų lingvistikos metodams priskirtinu statistiniu testu, kuris taikomas tekstynų lingvistikoje duomenims nagrinėti. Šiame darbe statistinio reikšmingumo rodiklis apskaičiuojamas pagal Rayson (2004) sukurtą logaritminės tikimybės (LL) skaičiuoklę⁶⁸. Nors tradiciškai kiekybiniai skirtumai buvo įvertinami naudojant χ^2 testą (Narita *et al.* 2004, McEnery ir Wilson 2001), pastaruoju metu BASK tekstynų tyrimuose vis dažniau pateikiami būtent logaritminės tikimybės skaičiuokle gauti rezultatai, nes jie labiau tinkami tirti palyginti nedidelės apimties tekstynus (Dunning 1993, Oakes 1998, Rayson ir Garside 2000, Rayson 2004).

Logaritminės tikimybės testo rezultatai buvo apskaičiuojami, į specialiąją LL skaičiuoklę (Rayson 2004) įvedant tiriamų konektorių absoliučiuosius dažnius lyginamuose tekstynuose ir tų tekstynų dydžius. LL kriterijus leidžia

---

2005: 27). Kadangi AntConc 3.2.1.w leidžia matyti pasirinkto žodžio pasiskirstymą tekste, tolesniam tyrimui buvo pasirinkta būtent ši programa.

⁶⁸ Prieiga internete: <http://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html>.

daryti išvadas apie tikimybę, kad kiekybinis konektoriaus vartojimo skirtumas tirtuose tekstynuose yra atsitiktinis, t. y. statistiškai nereikšmingas, arba neatsitiktinis ir todėl reikšmingas.

Kuo didesnis LL įvertis, tuo reikšmingesnis skirtumas tarp dviejų dažnio dydžių. LL kriterijaus rezultatų vertinimo patikimumas yra 99 procentai, esant 0,01 proc. paklaidai. Kai apskaičiuota vertė yra didesnė už kritinę reikšmę, lygią 6,63, galima teigti, jog skirtumas yra statistiškai reikšmingas. Kuo apskaičiuotasis įvertis didesnis, tuo didesnis tiriamo skirtumo reikšmingumas. LL skaičiuoklė taip pat pateikia informaciją, ar lyginamas kalbinis požymis pirmajame tekстыne vartojamas dažniau (angl. *overuse*) ar rečiau (angl. *underuse*) nei antrajame tekстыne, tad nors įvertis visais atvejais yra teigiamas, dažnesnio vartojimo atveju prirašomas pliuso (+), o retesnio – minuso (-) ženklas.

Dėl skirtingo tirtų tekstynų dydžio darbe taip pat buvo naudotasi dažnių normalizavimu. Toks statistinių duomenų apdorojimo būdas taikytinas lyginant skirtingos apimties tekstynus. Tyrime absoliutūs dažniai buvo normalizuojami dešimčiai tūkstančių žodžių pagal formulę:

absoliutus dažnis / tekstyną sudarantis žodžių skaičius x 10 000.

Jei pateikiami ne absoliutūs, o normalizuoti dažniai, prie rezultatų visada nurodomas dažnių pobūdis.

4. Tyrimų rezultatai

Disertacijoje aprašomą tyrimą sudaro dvi pagrindinės dalys. Pirmojoje pateikiama bendra kiekybinė konektorių analizės apžvalga (4.1 skyrius). Antrojoje, sudarytoje iš septynių poskyrių, atskirai aptariami kiekvienos semantinės konektorių kategorijos vartojimo ypatumai (4.2 skyrius). Visi poskyriai (4.2.1–4.2.6), išskyrus itin mažos tyrimo imties 4.2.7, baigiami apibendrinimu.

4.1. Kiekybinės konektorių analizės apžvalga

Šioje dalyje bus apžvelgti kiekybiniai teksto konektorių vartojimo lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų tekstynuose ypatumai. Atlikto bandomojo tyrimo rezultatai (Bikelienė 2008a) leido daryti prielaidą, kad, nors ir yra pastebima tendencija, jog lietuviai studentai konektorius vartoja dažniau nei gimtakalbiai, šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas (LL +5,30). Šią prielaidą patvirtino ankstesni Granger ir Tyson (1996), Narita *et al.* (2004) tyrimų rezultatai, kurie rodė, kad BASK darbuose kiekybinis konektorių vartojimas tik nežymiai yra didesnis už pastebimą gimtakalbių studentų rašiniuose. Kad šis vartojimo skirtumas būtų statistiškai reikšmingas, savo tyrime nenustatė ir Altenberg bei Tapper (1998). Jie pastebėjo priešingą tendenciją – BASK studentai švedai konektorius vartojo net šiek tiek rečiau nei gimtakalbiai. Tačiau būtų per daug drąsu teigti, kad dažnesnio konektorių vartojimo BASK rašiniuose hipotezė yra neteisinga visų svetimkalbių atžvilgiu. Tendencija konektorius vartoti dažniau, negu tai daro gimtakalbiai apskritai pastebima vengrų (Tankó 2004), korėjiečių (Yoon 2006), kinų (Milton ir Tsang 1993), visų Azijos šalių studentų ir indoneziečių bei arabų (Hinkel 2002) BASK studentų rašiniuose. Burneikaitė (2008: 43), lygindama lietuvių studentų anglų kalba rašytus magistro darbus su gimtakalbių magistro darbais, taip pat pastebėjo statistiškai reikšmingai dažnesnį lietuvių studentų teksto konektorių vartojimą (LL +62,37).

Bendri kiekybinės analizės duomenys pateikiami 3 lentelėje. Matome, kad LICLE vidutinis konektorių skaičius rašinyje yra pusantro karto mažesnis nei LOCNESS-BR tekстыne, tačiau beveik pusantro karto (1,4) didesnis nei LOCNESS-US. Jei skirtumą tarp lietuvių BASK ir britų studentų kiekybinių konektorių vartojimo parametrų būtų galima aiškinti vidutiniu rašinio ilgiu – lietuvių BASK studentų rašiniai yra beveik dvigubai trumpesni nei britų, tai skirtumas tarp lietuvių BASK ir amerikiečių studentų konektorių vartojimo

randasi dėl kitų priežasčių. Pastarajame tekstyne rašto darbai yra kiek ilgesni nei LICLE, tačiau konektorių skaičius rašinyje mažesnis.

3 lentelė. Konektorių dažnumas tirtuose tekstuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
Bendras konektorių skaičius	2 712	1 381	1 549
Žodžių skaičius tekstyne	154 992	95 695	168 231
Vidutinis konektorių skaičius rašinyje	10	15	7
Vidutinis rašinio ilgis (žodžiais)	578	1 063	725

Kaip įprasta tekstynų lingvistikoje, absoliutūs dažniai yra normalizuojami (4 lentelė).

4 lentelė. Normalizuoti konektorių dažniai 10 000 žodžių imčiai

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
Konektorių skaičius	175	144	92

4 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad lietuvių BASK studentai linę konektorius vartoti dažniau nei gimtakalbiai. Patikrinus skaičius logaritminės tikimybės skaičiuokle, paaiškėja, kad vartojimo skirtumas statistiškai reikšmingas tiek lyginant LICLE ir LOCNESS-BR (LL +34,36), tiek LICLE ir LOCNESS-US (LL +426,44).

5 lentelėje pateikti duomenys atskleidžia konektorių vartojimo santykį skirtingų kalbinių grupių BASK ir gimtakalbių britų tekstuose. Čia ir kitur tekste prancūziškojo (ICLE-FR) bei švediškojo (SWICLE) ICLE potekstynių palyginimui su LOCNESS-BR atitinkamai naudojami iš Granger ir Tyson (1996) bei Altenberg ir Tapper (1998), o vengrų ASK teksto palyginimui – iš Tankó (2004) tyrimų paimti duomenys. Konektorių vartojimo santykis buvo apskaičiuotas normalizuotą konektorių dažnį BASK tekstyne padalijus iš normalizuoto konektorių dažnio LOCNESS-BR tekstyne. Vadinasi, jei BASK tekstyne, pavyzdžiui, normalizuotas dažnis – 150, o LOCNESS-BR – 100, apskaičiuotas santykis bus 1,5 : 1.

5 lentelė. Konektorių vartojimo santykis tekstynuose

LICLE : LOCNESS-BR	1,22 : 1
ICLE-FR : LOCNESS-BR⁶⁹	0,92 : 1
SWICLE : LOCNESS-BR⁷⁰	0,74 : 1
Vengrų ASK : LOCNESS-BR⁷¹	2,13 : 1

Matome, kad BASK prancūzai ir švedai konektorius yra linę vartoti rečiau, o lietuviai ir vengrai – dažniau nei gimtakalbiai britų studentai. Taip pat pastebėtina, jog prancūzų, švedų ir lietuvių BASK nukrypimas nuo gimtakalbių konektorių vartosenos yra gerokai mažesnis nei vengrų BASK. Ar būtų galima daryti prielaidą, jog tai yra dėl priklausomybės kalbų grupėms, galėtų būti atskiro tyrimo objektas. Nors anglų ir prancūzų kalbos priklauso skirtingoms kalbų grupėms, tarp šių kalbų yra gana glaudūs ryšiai. Levin *et al.* (1981) teigia, kad apie penkiasdešimt procentų, o Prior (2003: 10) bei Ghelli (2008: 1) – šešiasdešimt procentų anglų kalbos žodžių kilmė yra romaniškoji. Kai kurie angliški konektoriai turi gana artimus atitikmenis prancūzų kalboje (plg. angl. *in fact* „iš tikrųjų, faktiškai; tiesą sakant“ ir pranc. *en fait* „faktiškai, iš tikrųjų“). Tai galbūt galėtų iš dalies paaiškinti kiekybinės konektorių vartosenos panašumą. Gana nedidelio nukrypimo nuo gimtakalbių vartosenos, pastebėto BASK studentų švedų tekстыne, galima priežastis – kalbų priklausymas tai pačiai germanų kalbų grupei. Žinoma, negalima paneigti vaidmens, tenkančio šalyse vyraujančioms akademinio rašymo tradicijoms. Lietuvių BASK studentų priklausymas indoeuropietiškajai kultūrai paaiškintų mažesnę nuokrypį nuo normos⁷² nei fino-ugrų, šiuo atveju vengrų, BASK vartotojų rašiniuose.

Minėta, kad gimtakalbių konektorių vartoseną labiausiai skiriasi nuo vengrų BASK studentų tekstyno duomenų. Tai sustiprina hipotezę apie kalbų giminingumo įtaką konektorių vartosenai. Kuo tarp kalbų vartotojų mažesnės

⁶⁹ Duomenys paimti iš Granger ir Tyson (1996).

⁷⁰ Duomenys paimti iš Altenberg ir Tapper (1998).

⁷¹ Duomenys paimti iš Tankó (2004).

⁷² Šiame darbe gimtakalbių konektorių vartoseną yra prilyginama „normai“, tačiau tai *per se* nereiškia taisyklingo kalbinio reiškinių vartojimo.

kalbinės ir kultūrinės sąsajos bei kuo labiau skiriasi akademinio rašymo tradicijos, tuo didesni konektorių vartojimo kiekybiniai skirtumai.

Prielaidą apie kalbų ryšius ir jų įtaką teksto konektorių vartojimui paneigia Leńko-Szymańskos (2007) tyrimo rezultatai. Autorė pastebi, kad esama glaudaus ryšio tarp britų mokyklos mokinių bei suomių (fino-ugrai) ir prancūzų (romanai) BASK studentų kiekybinio konektorių vartojimo. Tokie, neįsigilinus tariant, prieštaringi rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog kalbinių reiškinių vartojimas tiesiogiai priklauso nuo kalbos išmokimo lygio. Tikėtina, kad svetimkalbių studentų kalbos lygis yra panašesnis į gimtakalbių mokinių nei į gimtakalbių studentų konektorių vartoseną, ypač diskurso organizavimo lygmeniu.

Tiriant konektorių vartoseną, paprastai tiriami tam tikro lygio studentų darbai, bandant nustatyti vienai ar kitai kalbinei grupei būdingus teksto konektorių vartojimo ypatumus (plg. Heino 2010). Kartais tyrimai išplečiami ir apima skirtingo lygio studentų darbus (plg. Shaw ir Ting-Kun Liu 1998), taip atsiranda galimybė palyginti konektorių vartojimo ypatumų tam tikroje tarpukalbėje raidą. Tačiau mėginimai nustatyti skirtingų sričių gebėjimų sąveiką bei jos įtaką konektoriams – novatoriškas požiūris į konektorių vartosenos problemą. Rahimi ir Qannadzadeh (2010: 2012) atliktas tokio pobūdžio tyrimas parodė tiesioginę priklausomybę tarp loginių ir matematinių gabumų ir konektorių skaičiaus BASK studentų iranėčių rašiniuose: „ASK studentai, pasižymintys didesniais loginiais ir matematiniais gebėjimais, savo rašiniuose yra linkę vartoti daugiau loginių konektorių“⁷³. Būtų įdomu patikrinti šių ir kitų gabumų ryšį su konektorių vartojimu lietuvių BASK studentų darbuose. Rezultatai galėtų priversti permąstyti galimas skirtingos konektorių vartosenos priežastis ir prisidėti prie atsiradimo naujų kalbos mokymo metodų, orientuotų į skirtingų gebėjimų kompleksinį naudojimą. ICLE projekte tokie tikslai nebuvo keliami, todėl tekstynų dokumentinėje medžiagoje nėra pateikiama duomenų apie BASK matematinių gebėjimų lygį.

---

⁷³ Originalus tekstas: „EFL students with higher logical/mathematical intelligence tend to use more logical connectors in their essay writing.“

Dėl šios priežasties toks tyrimo aspektas nepatenka į dabartinio darbo tyrimo lauką.

Kaip matome, vienokią ar kitokią BASK studentų konektorių vartojimą lemia įvairios priežastys. Jas bus mėginama aptarti nagrinėjant atskirų semantinių kategorijų konektorių vartoseną.

4.1.1. Įvairių semantinių ryšių raiškos konektoriai: kiekybinė analizė

Šiam tyrimui buvo pasirinkti 129 konektoriai (1 priedas). Pavartotų konektorių pasiskirstymas pagal semantines kategorijas pateikiamas 6 lentelėje.

6 lentelė. Skirtingų konektorių tipai pagal semantines kategorijas (absoliutūs skaičiai)

Kategorija		LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
1.	Išskaičiavimo	26	25	26
2.	Apibendrinimo	6	4	3
3.	Apozicijos	5	6	6
4.	Priežasties	8	8	9
5.	Paaiškinimo	3	2	4
6.	Priešpriešos	16	18	13
7.	Perėjimo	5	4	5
Iš viso		69	67	66

Skirtingų konektorių vartojimo rezultatai rodo, kad ir BASK, ir gimtakalbiai studentai vartoja tik apie pusę (atitinkamai 53, 52 ir 51 procentą LICLE, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US tekstynuose) tyrimui pasirinktų konektorių. Bendras BASK lietuvių **skirtingų** konektorių skaičius tik nežymiai didesnis už gimtakalbių. Tai leidžia daryti prielaidą, kad esama tam tikros samprotaujamesiems rašiniams būdingų konektorių grupės.

7 lentelė. Semantinės konektorių kategorijos pagal vartojimo dažnumą

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
1.	Išskaičiavimo (angl. <i>listing</i>) (pvz., <i>moreover</i>) (37 proc. ⁷⁴)	Priešpriešos (33 proc.)	Išskaičiavimo (44 proc.)
2.	Priešpriešos (angl. <i>contrastive</i>) (pvz., <i>however</i>) (25 proc.)	Išskaičiavimo (30 proc.)	Priešpriešos (23 proc.)
3.	Priežasties (angl. <i>resultive</i>) (pvz., <i>therefore</i>) (21 proc.)	Priežasties (27 proc.)	Priežasties (21 proc.)
4.	Apozicijos (angl. <i>appositive</i>) (pvz., <i>for example</i>) (10 proc.)	Apozicijos (7 proc.)	Apozicijos (7 proc.)
5.	Apibendrinimo (angl. <i>summative</i>) (pvz., <i>in conclusion</i>) (6 proc.)	Perėjimo (2 proc.)	Perėjimo (3 proc.)
6.	Paaiškinimo (angl. <i>inferential</i>) (pvz., <i>in other words</i>) (1 proc.)	Paaiškinimo (1 proc.)	Paaiškinimo (1 proc.)
7.	Perėjimo (angl. <i>transitional</i>) (pvz., <i>eventually</i>) (0,4 ⁷⁵ proc.)	Apibendrinimo (0,4 proc.)	Apibendrinimo (1 proc.)

Lietuvių BASK studentų vartojami konektoriai pagal semantinių kategorijų dažnumą artimi gimtakalbių vartojimui (7 lentelė). Nors buvo pastebėta, kad teksto konektorių dažnis LICLE tekстыne artimesnis LOCNESS-BR (4 lentelė), 7 lentelės duomenys rodo didesnę panašumą į amerikiečių studentų konektorių vartojimą – skirtumų esama tik trijų rečiausiai vartojamų konektorių kategorijų pasiskirstyme. Nors LOCNESS tekstyno potekstynius sudaro ta pačia kalba kalbančiųjų darbai, britų ir amerikiečių studentai gyvena nevienodose kultūrinėse terpėse ir tai lemia skirtingą minčių dėstymo būdą. Pasak Connor (1999: 91), supratimas apie samprotaujamuosius rašinius skirtingose kultūrose įvairuoja, kai kur geru samprotaujamuoju rašiniu laikant pasakojimą. Lietuvių BASK studentai stovi šių kultūrų kryžkelėje.

⁷⁴ Skliausteliuose pateikiama visų tekстыne tirtų konektorių procentinė išraiška.

⁷⁵ Šiuo ir LICLE-BR apibendrinimo konektorių atveju suapvalinta procentinė išraiška lygi nuliui. Tai implikuoja šių kategorijų konektorių nevartojimą tirtuose tekstynuose. Kad nesusidarytų tokios nuomonės, procentinė išraiška pateikiama vieno skaičiaus po kablelio tikslumu.

Viena vertus, su britų studentais sieja europietiškoji kultūra. Tai – svarbus veiksnys, pripažįstant, kad kalba yra kultūrinis fenomenas (Kramsch 1998). Kita vertus, jaučiama didelė populiariosios kultūros, besiskverbiančios iš JAV, įtaka. Nors popkultūra ir akademinis rašymas neturi sąlyčio taškų ir idealiu atveju neturėtų vienas kitam daryti poveikio, BASK rašto darbuose neretai neišlaikomas reikiamas registras ir pradedamos vartoti, pavyzdžiui, sakytiniam registrui būdingos kalbinės raiškos priemonės (plg. Gilquin ir Paquot 2008). Taip pat pastebėtina ir galima mokymo medžiagos įtaka. Nors Lietuvoje vidurinių mokyklų programoje vyrauja britų anglų kalba, Vilniaus universitete dėstant anglų filologijos studentų akademinio rašymo kursą daugiausia naudojamas amerikiečių vadovėlis *Writing Academic English* (Oshima ir Hogue 1991). Be to, tikėtina, kad BASK lietuviai, kaip ir kitų kalbinių grupių studentai, pirmosios kalbos kalbines ir retorines tradicijas perkels į BASK rašto darbus (Connor 1999: 89).

Nors lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų konektorių vartoseną pagal kategorijų dažnumą nėra tapati, tiek LICLE, tiek britiškajame bei amerikietiškjame LOCNESS potekstyniuose pastebėtina tendencija konektoriais dažniausiai reikšti išskaičiavimo, priešpriešos, priežasties ir apozicijos ryšius. Kaip rodo 8 lentelė, kurioje pateikiami lietuvių ir kitų kalbinių grupių BASK studentų konektorių vartojimo duomenys, ši tendencija nėra visuotinė.

8 lentelė. Keturios dažniausiai vartojamos konektorių semantinės kategorijos skirtingų kalbinių grupių ASK studentų tekstynuose

	LICLE	SWICLE⁷⁶	Vengrų ASK⁷⁷
1.	Išskaičiavimo (63,7) ⁷⁸	Priešpriešos (18,7)	Išskaičiavimo (92,0)
2.	Priešpriešos (43,0)	Priežasties (15,8)	Priežasties (44,0)
3.	Priežasties (37,5)	Apozicijos (13,8)	Priešpriešos (40,0)
4.	Apozicijos (17,8)	Išskaičiavimo (11,2)	Apibendrinimo (13,0)

Skirtingų K1 grupių BASK studentų teksto konektorių vartoseną dar kartą leidžia kelti hipotezę apie tai, kad studentų K1 kalba ir jos kilmė bei kultūrinė terpė lemia didesnę ar mažesnę panašumą į tikslinei kalbai būdingą konektorių vartoseną. 8 lentelėje pateiktų rezultatų interpretavimui svarbus ne semantinių kategorijų dažnis (šis aspektas aptariamas 4.2 skyriaus poskyriuose, skirtuose atskiroms konektorių kategorijoms), o BASK studentų teikiama pirmenybė vienai ar kitai kategorijai, t. y. jų eksplicitiškam žymėjimui. LICLE ir SWICLE duomenys gerokai skiriasi nuo vengrų ASK studentų tekstyno rezultatų: vienintelis pirmųjų dviejų grupių konektorių vartojimo skirtumas – išskaičiavimo semantinė kategorija, užimanti pirmąją vietą LICLE, bet tik ketvirtąją SWICLE tekстыne. Kitų semantinių kategorijų seka identiška, t. y. priešpriešos santykiai eksplicitiškai žymimi dažniau nei priežasties, o pastarieji – dažniau nei apozicijos. Vengrų ASK studentų tekstyno duomenys skiriasi ir nuo BASK, ir nuo gimtakalbių duomenų (žr. 7 lentelė). Vengrų ASK studentų tekstynė, vieninteliame iš čia minimų, į dažniausiai vartojamų konektorių kategorijų sąrašą vietoje apozicijos patenka apibendrinimo kategorija, atskleidžianti vengrų BASK studentų polinkį eksplicitiškai žymėti paskutinės, išvadų/apibendrinimų, pastraipos pradžią (Tankó 2004: 169).

Pagal išskaičiavimo konektorių vartojimo normalizuotą dažnį, LICLE duomenys artimiausi būtent vengrų ASK studentų tekstynui. Išskaičiavimo

⁷⁶ Duomenys paimti iš Altenberg ir Tapper (1998).

⁷⁷ Duomenys paimti iš Tankó (2004).

⁷⁸ Skliausteliuose pateikiamas normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai.

kategorija yra dažniausiai vartojama ir taivaniečių BASK tekstyne (Chen 2006: 121), labai dažna korėjiečių rašiniuose (Yoon 2006). Kaip pažymi Tankó (2004: 171), toks didelis išskaičiavimo konektorių skaičius rodo, jog besimokantieji savo samprotavimus grindžia argumentų išvardijimu. Kita vertus, išskaičiavimo ryšį gana nesunku nurodyti, todėl BASK studentams tai vieni „saugiausių“ konektorių. SWICLE duomenys atskleidžia, kad tokio „saugumo“ paieškos nėra universalus BASK bruožas.

LICLE, SWICLE ir abiejuose LOCNESS potekstyniuose priešpriešos konektoriai yra sutinkami dažniau nei priežasties, t. y. rašiniuose pastebimas polinkis atvirai reikšti pateikiamas priešingas nuomones. Čia vėl išsiskiria indoeuropiečiams nepriklausančios K1 grupės BASK konektorių vartojimas – vengrų ASK tekstyne labiau linkstama signalizuoti samprotaujamuosiuose rašiniuose vyraujančius dedukcijos ryšius.

Tai, kad net trys konektorių semantinės kategorijos: išskaičiavimo, priešpriešos ir priežasties, yra tarp keturių dažniausiai vartojamų kategorijų ir BASK, ir gimtakalbių tekstynuose, leidžia daryti prielaidą, jog esama tam tikrų bruožų, būdingų samprotaujamesiems rašiniams. Tačiau šie pastebėjimai turėtų būti traktuojami tik kaip galintys indikuoti tam tikras tendencijas. Jie neleidžia daryti svaresnių apibendrinimų, nes atskirų konektorių kategorijų statistinio reikšmingumo testas rodo, jog net kategorijų, užimančių tą pačią poziciją, kiekybinio vartojimo skirtumai gali būti neatsitiktiniai. 9 ir 10 lentelėse pateikiami absoliutūs ir normalizuoti atskirų semantinių teksto konektorių kategorijų dažniai LICLE ir atitinkamai LOCNESS-BR bei LOCNESS-US tekstynuose. Paskutinėje skiltyje nurodomas apskaičiuotasis logaritminės tikimybės rodiklis. Prisimintina, kad + ir - ženklai pateikia tik papildomą informaciją apie dažnesnį ar retesnį konektorių vartojimą LICLE nei gimtakalbių tekstyne, bet ne teigiamą ar neigiamą dydį. Lentelėse statistiškai reikšmingi logaritminės tikimybės rodiklio rezultatai su 0,01 paklaida pateikiami paryškintu šriftu.

9 lentelė. Konektorių semantinių kategorijų dažnio palyginimas LICLE ir LOCNESS-BR tekstynuose

Kategorija		LICLE	LOCNESS-BR	LL
1.	Išskaičiavimo	987 (64) ⁷⁹	416 (43)	+44,71
2.	Priešpriešos	667 (43)	438 (46)	-1,00
3.	Priežasties	581 (37)	372 (39)	-0,30
4.	Apozicijos	276 (18)	103 (11)	+20,37
5.	Apibendrinimo	160 (10)	6 (1)	+113,80
6.	Paaiškinimo	29 (2)	16 (2)	+0,13
7.	Perėjimo	12 (1)	30 (3)	-19,07
Iš viso		2712 (175)	1381 (144)	+34,36

10 lentelė. Konektorių semantinių kategorijų dažnio palyginimas LICLE ir LOCNESS-US tekstynuose

Kategorija		LICLE	LOCNESS-US	LL
1.	Išskaičiavimo	987 (64) ⁸⁰	679 (40)	+85,31
2.	Priešpriešos	667 (43)	361 (21)	+119,29
3.	Priežasties	581 (37)	322 (19)	+98,09
4.	Apozicijos	276 (18)	112 (7)	+85,64
5.	Apibendrinimo	160 (10)	11 (1)	+167,92
6.	Paaiškinimo	29 (2)	17 (1)	+4,23
7.	Perėjimo	12 (1)	47 (3)	-19,42
Iš viso		2712 (175)	1549 (92)	+423,97

⁷⁹ Skliausteliuose pateikiamas normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai.

⁸⁰ Skliausteliuose pateikiamas normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai.

Konektorių semantinių kategorijų dažnio skirtumai rodo, kad lietuvių BASK studentai vartoja konektorius statistiškai panašiau į britų, o ne į amerikiečių studentų konektorių vartoseną: LICLE duomenis lyginant su LOCNESS-BR, pastebima, jog trijų semantinių kategorijų (priešpriešos, priežasties ir paaiškinimo) kiekybinio žymėjimo konektoriais skirtumai gali būti traktuojami kaip atsitiktiniai. Tuo metu lyginant su LOCNESS-US, taip yra tik vienos, paaiškinimo, kategorijos atveju. Palyginimo rezultatai patvirtina Granger ir Tyson (1996: 20) pastebėjimą, jog besimokantieji yra linkę daugiausia vartoti konektorius, kurie prideda, akcentuoja ar iliustruoja mintį, o ne tuos, kurie pakeičia argumento kryptį ar logiškai toliau jį plėtoja. Būtent tuo būtų galima aiškinti vyraujančią išskaičiavimo konektorių poziciją LICLE rašiniuose. Net trys šios kategorijos konektoriai: *also*, *moreover* ir *first of all* patenka į dažniausiai vartojamų konektorių dešimtuką (žr. 11 lentelę).

Dažnesnio apozicijos konektorių vartojimo švedų BASK studentų darbuose nei gimtakalbių rašiniuose priežastimi Altenberg ir Tapper (1998: 84–85) nurodo teksto konektoriaus nepriskiriamo ir todėl į tyrimą nepatekusio *such as* vartojimą. Jo atliekama funkcija atitinka konektorių *for example* ir *for instance* funkcijas. Kalbinį vieneta *such as* įtraukus į tyrimą, rezultatai pasikeitė į nežymiai retesnę apozicijos kategorijos vartojimą švedų BASK studentų darbuose. Kadangi analogiška vartojimo tendencija pastebima LICLE tekstyne, disertacijoje buvo patikrinta Altenberg ir Tapper (*ibid.*) iškelta hipotezė. Nors pagal *such as* duomenis logaritminio įverčio rezultatas sumažėjo nuo +20,37 iki +16,36, lyginant su LOCNESS-BR, ir nuo +84,07 iki +36,07, lyginant su LOCNESS-US potekstyniais, lietuvių BASK studentų apozicijos konektorių vartoseną vis tiek išliko statistiškai reikšmingai didesnė nei gimtakalbių rašiniuose.

Tuo metu reikšmingai dažnesnę apibendrinimo kategorijos konektorių vartojimą LICLE tekstyne nulemia itin didelis konektorių *in conclusion*, *to conclude* ir *to sum up* dažnis. Tai rodo, kad lietuviai BASK yra linkę itin dažnai pasikliauti konektoriais, kurie atvirai signalizuoja išvadas. Tokią pačią tendenciją atskleidžia ir vengrų ASK tekstyno duomenys (Tankó 2004: 172).

BASK dažnesnio vartojimo priežastys gana akivaizdžios. Viena vertus, šie konektoriai yra gana lengvai išmokstami dar mokykloje. Tai liudija VU pirmo kurso anglų filologijos studentų rašinių duomenys. Be to, akademinio rašymo kurso metu keliami reikalavimai aiškiai struktūrinti samprotajamuosius rašinius, išskiriant įžangą, dėstymo bei apibendrinimo dalis, BASK studentus „priverčia“ šios kategorijos konektorius vartoti dažniau nei jie sutinkami kiek laisvesnės akademinio požiūriu struktūros gimtakalbių rašiniuose. Pažymėtina, kad pirmo kurso anglų filologijos studentų rašiniuose apibendrinimo konektorių dažnis dar didesnis.

9 ir 10 lentelių duomenys rodo, kad lietuvių BASK studentai statistiškai reikšmingai rečiau vartoja tik vienos semantinės kategorijos – perėjimo – konektorius. Tokiam rezultatui daro įtaką konektorius *eventually*. Tiek britų, tiek amerikiečių studentų tekstyne šis konektorius sutinkamas atitinkamai beveik penkis ir kiek daugiau nei tris kartus dažniau nei LICLE (atitinkamai 2,19; 1,43 ir 0,45 atvejo dešimties tūkstančių žodžių imtyje). Nustatant, ar *eventually* dažnis nulemia galutinį lietuvių BASK studentų perėjimo konektorių vartojimo rezultata, buvo lyginami šios kategorijos dažniai be minėto konektoriaus BASK ir gimtakalbių studentų LOCNESS potekstyniuose. Gauti rezultatai gana skirtingi: jei, lyginant su LOCNESS-BR, perėjimo konektorių vartojimas LICLE tekstyne nors ir išliktų retesnis, skirtumas statistiškai nebebūtų reikšmingas (LL -3,89), tai, lyginant su amerikiečių studentų darbais, pastebimas tik retesnio vartojimo sumažėjimas nuo LL -19,42 iki LL -11,11. Atsižvelgiant į bendrą itin mažą perėjimo konektorių dažnį lietuvių BASK darbuose, negalima daryti jokių svaresnių apibendrinimų. Nepaisant to, gauti duomenys dar kartą patvirtina esant skirtingas rašymo tradicijas Britanijos ir JAV aukštosiose mokyklose bei pagrindžia disertacijoje priimtą sprendimą LOCNESS potekstynių nejungti į vieną.

Pastebėtina, kad, palyginus LICLE duomenis (normalizuotas dažnis – 0,45) su BYU-BNC bei COCA tekstynų akademinėmis dalimis bei BAWE tekstynu, kuriuose *eventually* normalizuotas dažnis dešimčiai tūkstančių žodžių atitinkamai yra 0,76; 0,86 ir 0,77, šio konektoriaus vartojimas lietuvių BASK

rašiniuose nors yra retesnis, bet skirtumas tarp BASK ir gimtakalbių vartosenos daug mažesnis, negu lyginant su LOCNESS potekstyniais. Gauti rezultatai, kai LOCNESS-BR ir LOCNESS-US duomenys kelis kartus skiriasi nuo atitinkamų nacionalinių tekstynų akademinų dalių duomenų, kelia tam tikrų abejonių dėl LOCNESS tekstyno atspindimos kalbos akademiškumo. Jei Granger ir Tyson (1996: 24) skirtumus tarp rezultatų, gautų tiriant skirtingus gimtakalbių tekstynus (LOCNESS ir LOB), aiškino LOB tekstyną sudarančių tekstų įvairiapusiškumu, priklausymu skirtingiems žanrams, šiame darbe pasirinktos BYU-BNC ir COCA akademinės dalys turėtų atspindėti tą patį (akademinį) žanrą kaip ir LOCNESS-BR ar LOCNESS-US potekstyniai. Ko gero, skirtumai aiškintini skirtingu gimtakalbių išprusimu ir įgudimu akademinės rašto kultūros srityje. Tai patvirtina ir BAWE tekstyno (kurį kaip ir LOCNESS sudaro studentų darbai) rezultatai, kurie pasirodė esą beveik tapatūs akademinėi BYU-BNC daliai. Svarbu prisiminti, kad BAWE tekstyną sudaro gero vartotojo įvertinimą (angl. *proficient*) pelnę darbai, tačiau toks kriterijus nebuvo taikomas LOCNESS kaupimo atveju. Kadangi LICLE tekstyną sudarančių darbų lygis yra nustatytas tik pagal išorinį kriterijų, disertacijoje laikomasi nuostatos, jog lyginimui yra tinkamiausias būtent LOCNESS tekstynas. Grįžtant prie konektoriaus *eventually* dažnio aptarimo gimtakalbių ir svetimkalbių (LICLE) tekstynuose, normalizuoto dažnio palyginimo rezultatus galima vertinti kaip teigiamą lietuvių BASK šio konektoriaus vartojimo tendenciją. Lietuvių BASK studentų atotrūkis nuo akademinės anglų kalbos tiriamojo teksto konektoriaus atveju yra mažesnis nei nuo gimtakalbių studentų kalbos.

Apžvelgus kiekybinės teksto konektorių vartosenos tirtuose tekstynuose ypatumus, nustatyta, kad ir BASK, ir gimtakalbiai studentai samprotaujamosiuose rašiniuose remiasi tam tikra, gana uždara, teksto konektorių grupe. Šio skyriaus tolesnė dalis (4.1.2) skirta nustatyti, kokie teksto konektoriai dažniausiai eksplicitiškai žymi semantinę ryšį.

4.1.2. Atskirų konektorių dažniai

Šioje dalyje pateikiama tekstynuose dažniausiai vartojamų atskirų teksto konektorių kiekybinė apžvalga. Kaip matyti 11 lentelėje, kurioje pateiktas dažniausių konektorių dešimtukas, lietuvių BASK studentai pagal šį kriterijų juos panašiau vartoja į gimtakalbių britų, o ne amerikiečių studentus: atitinkamai sutampa septyni ir šeši dažniausiai vartojami konektoriai (LOCNESS-US tekstyno dešimtuose konektoriai, esantys ir LICLE tekstyno dešimtuose, pateikiami didžiosiomis raidėmis). Pažymėtina, kad LICLE duomenys tarp kitų kalbinių grupių BASK panašiausi į gimtakalbių britų studentų. LICLE tekстыne yra septyni, PICLE⁸¹ – šeši, SWICLE⁸², vengrų ASK⁸³ ir taivaniečių ASK⁸⁴ – po penkis, o kinų ASK⁸⁵ tekстыne – tik du konektoriai, sutampantys su LOCNESS-BR tekstyno dešimties dažniausiai vartojamų konektorių sąrašu (11 lentelėje šie konektoriai paryškinti).

Lygindami LICLE su kitų kalbinių grupių BASK tekstynų duomenimis, įsitikiname, kad lietuvių BASK studentų dešimties dažniausių konektorių vartoseną taip pat panaši į lenkų ir švedų bei taivaniečių duomenis – atitinkamai sutampa septyni ir šeši konektoriai (11 lentelėje šie konektoriai pateikti pabraukti). LICLE ir vengrų bei kinų BASK tekstynuose atitinkamai sutampa tik penki ir trys konektoriai. Viena vertus, šie rezultatai leidžia daryti prielaidą apie galimai egzistuojantį indoeuropietiškąjį tarpukalbės variantą, kuris skiriasi nuo kitų kalbinių grupių BASK vartosenos. Kita vertus, neabejotinai tokie prielaidai patvirtinti reikėtų atlikti išsamesnius tyrimus. Negalima pamiršti, kad BASK kalbai daro įtaką mokomoji medžiaga. Deja, nėra žinoma kitų kalbinių grupių BASK naudota mokomoji medžiaga, todėl ir negalima palyginti jos poveikio rezultatams.

---

⁸¹ Duomenys paimti iš Leńko-Szymańska (2007).

⁸² Duomenys paimti iš Altenber ir Tapper (1998).

⁸³ Duomenys paimti iš Tankó (2004).

⁸⁴ Duomenys paimti iš Ai ir Peng (2006).

⁸⁵ Duomenys paimti iš Chen (2006).

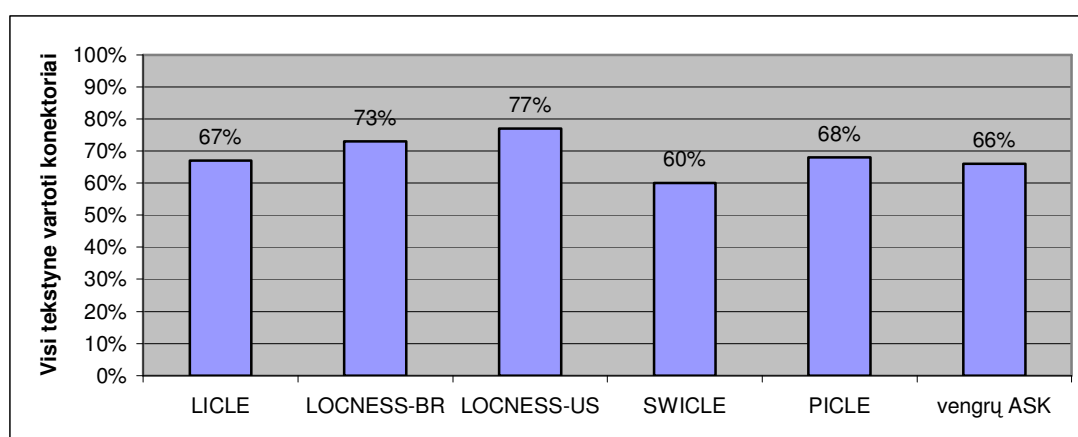
11 lentelė. Dažniausiai vartojamų konektorių dešimtukas

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US	SWICLE	PICLE	VENGRŲ ASK	KINŲ ASK	TAIVANIEČIŲ ASK
1.	<u>however</u>	<u>however</u>	ALSO	<u>for example</u>	<u>also</u>	<u>however</u>	first	<u>however</u>
2.	<u>also</u>	<u>also</u>	HOWEVER	<u>however</u>	<u>however</u>	<u>also</u>	second	<u>therefore</u>
3.	<u>for example</u>	<u>therefore</u>	SO	<u>of course</u>	<u>therefore</u>	<u>therefore</u>	<u>however</u>	for instance/ <u>for example</u>
4.	<u>thus</u>	<u>so</u>	THEREFORE	<u>so</u>	<u>for example</u>	<u>thus</u>	secondly	<u>thus</u>
5.	<u>so</u>	<u>thus</u>	FOR EXAMPLE	<u>therefore</u>	<u>so</u>	furthermore	<u>for example</u>	<u>moreover</u>
6.	<u>therefore</u>	<u>for example</u>	yet	<u>thus</u>	<u>thus</u>	<u>moreover</u>	although	besides
7.	<u>moreover</u>	yet	again	for instance	<u>moreover</u>	secondly	though	<u>also</u>
8.	<u>first of all</u>	again	THUS	that is	<u>on the other hand</u>	though	finally	first
9.	<u>of course</u>	<u>on the other hand</u>	finally	still	consequently	in addition	firstly	then
10.	<u>on the other hand</u>	too	too	furthermore	nevertheless	<u>first of all</u>	<u>of course</u>	in addition

Pažymėtina, kad tik konektorius *however* yra sutinkamas visų minimų tekstynų dažniausiai vartojamų konektorių sąrašuose. *For example, thus* ir *therefore* esama visuose indoeuropiečių kalbinei grupei priklausančiųjų ir taivaniečių BASK tekstynuose. *For example* taip pat dažnai pasitaiko kinų, o *thus* ir *therefore* – vengrų ASK studentų tekстыne. Kiti lietuvių BASK studentų dažniausiai vartojami konektoriai randami tik viename ar keliuose tekstynuose, tačiau visi yra dar bent viename 11 lentelėje pateiktame dažniausių konektorių dešimtuks.

3 paveiksle pateikti duomenys, kiek procentų visų tekстыne esančių konektorių sudaro populiariausiųjų dešimtukas. Jie patvirtina Altenberg ir Tapper (1998: 86) pastebėjimą, kad nors tiek svetimkalbiai, tiek gimtakalbiai vartoja beveik tuos pačius konektorius, gimtakalbių tekстыne pastebima ryškesnė tendencija pasikliauti ribota konektorių grupe. Šiuo požiūriu BASK studentai švedai yra labiausiai nutolę nuo gimtakalbių – dažniausiai vartojamų konektorių dešimtukas sudaro tik 60 procentų visų konektorių vartojimo atvejų SWICLE tekстыne. LOCNESS-US šis skaičius siekia 77, LOCNESS-BR – 73, PICLE – 68, LICLE – 67, ASK studentų vengrų – 66, taivaniečių BASK – 65 procentus.

3 paveikslas. Dešimties dažniausiai vartojamų konektorių dalis tarp visų konektorių (procentinė išraiška)

Minėta, kad Granger ir Tyson (1996) bei Altenberg ir Tapper (1998) savo tyrimuose nepastebėjo reikšmingai dažnesnio ar retesnio BASK bendro

konektorių vartojimo. Tačiau dažniau ar rečiau švedų ir prancūzų BASK studentų vartojamų konektorių palyginimas atskleidžia stulbinamų panašumų. Patikrinti hipotezei, kad net skirtingų kalbinių grupių BASK yra būdinga tam tikrus konektorius vartoti dažniau, o kitus rečiau nei gimtakalbiai, LICLE duomenys buvo palyginti su Altenberg ir Tapper (1998: 91) pateiktais švedų ir prancūzų BASK studentų konektorių vartojimo duomenimis (12 ir 13 lentelės). Kadangi autoriai (Altenberg ir Tapper 1998) siekė palyginti, kokios yra švedų ir prancūzų BASK konektorių vartosenos nukrypimo nuo gimtakalbių vartosenos tendencijos, o ne nukrypimo mastas, straipsnyje nepateikiami vartojimo dažniai. Dėl šios priežasties LICLE duomenys pateikiami analogiškai.

12 lentelė. Švedų ir prancūzų BASK studentų dažniau nei gimtakalbių vartojamų konektorių palyginimas su lietuvių BASK studentų konektorių vartoseną

	Kategorija	SWICLE	ICLE-FR	LICLE
D a ž n i a u	Išskaičiavimo	<i>moreover</i>	<i>moreover</i>	<i>moreover</i>
	Apozicijos	<i>for instance</i>	<i>for instance</i>	<i>for instance</i>
		<i>namely</i>	<i>namely</i>	<i>namely</i>
	Priešpriešos	<i>on the contrary</i>	<i>on the contrary</i>	<i>on the contrary</i>
		<i>still</i>		<i>STILL</i> (rečiau)

Konektorius *moreover, for instance, namely* ir *on the contrary* dažniau nei gimtakalbiai vartoja visų trijų besimokančiųjų ASK grupės. Čia išsiskiria konektorius *still*. Jis patenka tik į ASK studentų švedų dažniau vartojamų konektorių sąrašą. Granger ir Tyson (1996) jo nemini nei tarp dažniau, nei tarp rečiau vartojamų konektorių, todėl tikėtina, kad jo vartoseną yra artima gimtakalbių vartosenai. Besimokantieji ASK lietuviai, priešingai nei švedai studentai, *still*, kaip priešpriešos konektorių, vartoja rečiau nei gimtakalbiai.

13 lentelė. Švedų ir prancūzų ASK studentų rečiau vartojamų konektorių palyginimas su lietuvių BASK studentų konektorių vartoseną

	Kategorija	SWICLE	ICLE-FR	LICLE
R e č i a u	Priežasties	<i>hence</i>	<i>hence</i>	<i>hence</i>
		<i>therefore</i>	<i>therefore</i>	<i>therefore</i>
		<i>thus</i>	<i>thus</i>	THUS (dažniau)
	Priešpriešos	<i>however</i>	<i>however</i>	HOWEVER (dažniau)
		<i>yet</i>	<i>yet</i>	<i>yet</i>
			<i>instead</i>	<i>instead</i>

Lyginant rečiau nei gimtakalbių vartojamus konektorius BASK kalboje pastebima daugiau skirtumų, nei lyginant dažniau vartojamus. Net du konektoriai, *thus* ir *however*, kitaip nei kitose tarpukalbės atmainose, lietuvių BASK studentų darbuose vartojami dažniau nei gimtakalbių. Nors *therefore* užima šeštąją vietą LICLE dažniausiai vartojamų konektorių sąrašė (11 lentelė), jis lietuvių BASK studentų tekstyne, kaip ir kitų BASK tekstynuose, sutinkamas rečiau nei britų studentų darbuose. Pažymėtina, kad į rečiau vartojamų konektorių grupę patenka dar du priežasties konektoriai, kuriems tenka ketvirtoji ir penktoji vietos pagal vartojimo dažnį LICLE tekstyne. Galimas tokio vartojimo paaikškinimas pateikiamas 4.2.3 dalyje,

kurioje aptariama priežasties semantinės kategorijos konektorių vartoseną. *Hence* ir *yet* vartojimas visuose tekstynuose taip pat sutampa. Reikia pastebėti, kad pastarasis konektorius yra rečiau vartojamas ir japonų bei kinų BsASK rašiniuose (Narita *et al.* 2004: 1173). Priešpriešos konektorių *instead* BASK lietuviai vartoja panašiai kaip prancūzai, bet skirtingai nei švedai: LICLE ir ICLE-FR tekstynuose, priešingai nei SWICLE (Altenberg ir Tapper 1998: 91), jis vartojamas rečiau. Nustatyti, kodėl įvairių kalbinių grupių BASK pirmenybę teikia tam tikriems konektoriams, statistiškai rečiau vartodami kitus, reikėtų atlikti plataus masto tyrimą, įtraukiant tokius kintamuosius, kaip svetimšios kalbos mokymo metodika, gimtosios ir kitų svetimšios kalbos vartotojo vartojamų kalbų įtaka, kultūrinės aplinkos bei bendruomenės priimtų rašto normų galimas poveikis *etc.*

4.1.3. Konektorių padėtis sakinyje

Literatūroje, pateikiančioje svetimkalbių ir gimtakalbių konektorių pozicijos sakinyje tyrimų rezultatus (plg. Tankó 2004: 176; Granger ir Tyson 1996: 24; Narita *et al.* 2004: 1174 *etc.*), pastebima bendra gimtakalbių konektorių vartosenos tendencija – ir britų, ir amerikiečių studentų rašiniuose kaip pirmenybinė konektorių pozicija nurodomas sakinio viduryš.

Ankstesnis bandomasis lietuvių BASK studentų vartojamų konektorių tyrimas (Bikelienė 2008a: 750) atskleidė netikėtą tendenciją konektorius dažniausiai vartoti sakinio viduryje. Tai prieštaravo paplitusiai nuomonei, kad svetimkalbiai konektorius dažniausiai vartoja sakinio pradžioje. Šio tyrimo rezultatai (14 lentelė) rodo, kad tik pridėjimo ir perėjimo kategorijose lietuvių BASK studentai teikia pirmenybę konektorių vartojimui sakinio viduryje. Gimtakalbiai, priešingai, sakinio pradžioje dažniausiai vartoja tik apibendrinimo konektorius.

14 lentelė. Konektorių padėtis sakinyje (absoliutus dažnis)

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
Išskaičiavimo	987: SP ⁸⁶ – 515 SV ⁸⁷ – 444 SG ⁸⁸ – 28	412: SP – 68 SV – 321 SG – 27	679: SP – 176 SV – 456 SG – 47
Apibendrinimo	160: SP – 158 SV – 2 SG – 0	6: SP – 5 SV – 1 SG – 0	11: SP – 10 SV – 1 SG – 0
Apozicijos	276: SP – 117 SV – 155 SG – 4	103: SP – 21 SV – 80 SG – 2	112: SP – 71 SV – 41 SG – 0
Priežasties	581: SP – 353 SV – 227 SG – 1	372: SP – 74 SV – 296 SG – 2	322: SP – 79 SV – 241 SG – 2
Paaiškinimo	29: SP – 17 SV – 10 SG – 2	16: SP – 4 SV – 11 SG – 1	17: SP – 6 SV – 8 SG – 3
Priešpriešos	667: SP – 495 SV – 166 SG – 6	438: SP – 189 SV – 243 SG – 6	361: SP – 211 SV – 139 SG – 11
Perėjimo	12: SP – 4 SV – 7 SG – 1	30: SP – 3 SV – 26 SG – 1	47: SP – 20 SV – 26 SG – 1
Iš viso	2712: SP – 1657 SV – 1012 SG – 43	1381: SP – 363 SV – 977 SG – 41	1549: SP – 573 SV – 912 SG – 64

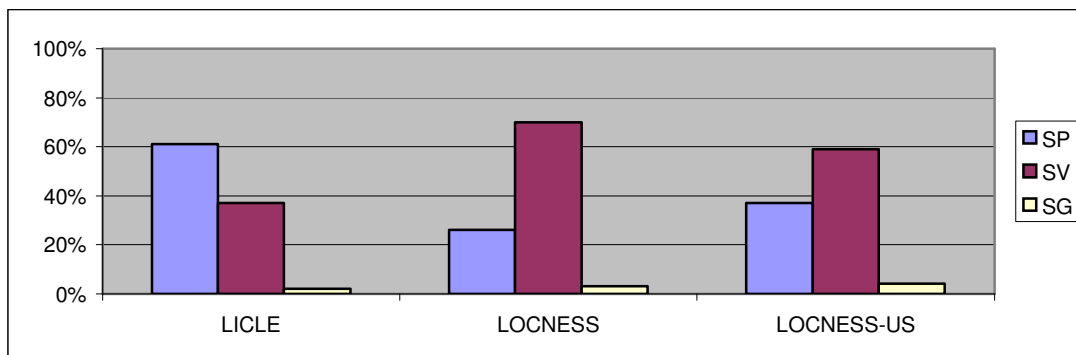
4 paveikslas parodo bendrą procentinę konektorių pasiskirstymą sakinyje abiejuose tekstuose. LICLE tekстыne SP pozicija yra daugiau nei du kartus dažnesnė nei LOCNESS-BR tekстыne (atitinkamai 61,1 ir 26,3 procento visų pavartotų konektorių). SV pozicija LICLE rašiniuose yra beveik du kartus retesnė nei gimtakalbių tekстыne (atitinkamai 37,3 ir 70,8 procento). SG

⁸⁶ SP – sakinio pradžios pozicija.

⁸⁷ SV – sakinio vidurio pozicija.

⁸⁸ SG – sakinio galo (pabaigos) pozicija.

konektorių pozicija abiejuose tekstynuose sutinkama itin retai (atitinkamai 1,6 ir 3 procentai).

4 paveikslas. Konektorių padėtis sakinyje (procentinė išraiška)

Ta pati tendencija konektorius vartoti sakinio pradžioje pastebima ir kitų kalbinių grupių BASK darbuose: japonų (Narita 2004: 1173), švedų (Altenberg ir Tapper 1998: 89), prancūzų (Granger ir Tyson 1996: 24), vengrų (Tankó 2004: 176), korėjiečių (Yoon 2006), kinų (Anping 2000: 46) *etc.* Tai leidžia kelti hipotezę, kad BASK polinkis vartoti konektorius sakinio pradžioje nepriklauso nuo jų gimtosios kalbos (Granger ir Tyson 1996: 24). Toks vartojimas gali būti inspiruotas mokymo priemonių, kuriose sakinio pradžios pozicija pateikiama kaip norma. Kaip pažymi Quirk *et al.* (1991: 643), SP „yra normali konjunktų⁸⁹ pozicija ir daugelio jų vartojimas faktiškai yra [šios pozicijos] apribotas“⁹⁰. *Grammar for English Language Teachers* (Parott 2001: 311) pamini kai kurių diskurso žymiklių (į jų sąrašą patenka ir konektoriai) pozicijos lankstumą, bet studentams kaip „saugiausią“ taisyklę (angl. *the safest rule of thumb*) siūlo pateikti diskurso žymiklių vartojimą prieš pristatomą mintį:

(9)

Moreover, I wanted to speak to him before he left.

„Be to, aš norėjau su juo pakalbėti prieš jam išeinant.“

⁸⁹ Quirk *et al.* (1991) gramatikoje konektoriai vadinami konjunktai.

⁹⁰ Originalus tekstas: „*is the normal position for conjuncts and many are virtually restricted to it.*“

Tokios „saugios taisyklės“ gali sukelti, pasak Rundell ir Granger (2007), koligacijos problemą. Šiame darbe koligacija suprantama ne tik kaip „žodžio užimama pozicija sakinyje“⁹¹ (Flowerdew 2008: 8), bet ir plačiaja prasme – kaip „peržengianti tradicinius gramatinius santykius ir apimanti tokius reiškinius, kaip žodžio ar žodžių sekos užimama pozicija sakinyje ar pastraipoje ir net užimama pozicija visame tekste.“⁹² (Hoey 2005: 43). Studentai, kad išvengtų galimų klaidų, pasirenka konektorius vartoti leidžiamoje, nors ir nepirmenybinėje sakinio pradžios pozicijoje, kurioje jie dažniausiai nurodo esamus reikšmės santykius ne tarp sakinio dėmenų, o tarp atskirų sakinių (Tang ir Ng 1995). Taigi skirtingos konektorių pozicijos sakinyje gali lemti ir skirtingus argumentavimo būdus.

Granger ir Tyson (1996: 24–25) pateikė mažos apimties tyrimo apie konektorių vartojimą sakinio pradžioje prancūzų (Fr), olandų (N) ir kinų (CH) ASK tekstynuose rezultatus. 15 lentelėje pateikiamas šių duomenų palyginimas su LICLE ir LOCNESS-BR tekstynų duomenimis.

15 lentelė. Konektorių *however* ir *so* vartojimas sakinio pradžios pozicijoje svetimkalbių ir gimtakalbių tekstynuose 10 000 žodžių imčiai

	SP vs. Fr	SPvs.N	SP vs. CH	SP vs. LICLE	SP vs. LOCNESS-BR
<i>So</i>	5,3 (68,6 %) ⁹³	1,7 (41,6 %)	7,3 (59,8 %)	6,7 (66,9%)	2,3 (23,7%)
<i>However</i>	3,5 (68,0 %)	3,9 (25,6 %)	12,8 (87,4 %)	22,4 (80,3%)	13,0 (50,2%)

Visos tirtos svetimkalbių grupės konektorių *so* sakinio pradžioje vartoja beveik du ar triskart dažniau nei gimtakalbiai. Anping (2000: 44) savo darbe pastebi, kad kinų BASK kalbos lygis yra atvirkščiai proporcingas konektoriaus

⁹¹ Originalus tekstas: „the positioning of a word in a sentence.“

⁹² Originalus tekstas: „as going beyond traditional grammatical relations and embracing such phenomena as the positioning of a word or word sequence within the sentence or paragraph and even its positioning within the text as a whole.“

⁹³ Skliausteliuose pateikiama SP pozicijoje vartojamo konektoriaus procentinė išraiška tarp visų to konektoriaus vartojimo atvejų.

so vartojimui sakinio pradžioje (78 procentai mokyklos mokinių darbuose ir 44 procentai anglų kalbą studijuojančių universiteto studentų darbuose). Tikėtina, kad ta pati tendencija galėtų būti pastebima ir kitų kalbinių grupių BASK rašiniuose. Tad būtų logiška daryti išvadą, jog kuo aukštesnį kalbinį lygį pasiekia BASK studentai, tuo jų konektorių vartojimas labiau prilygsta gimtakalbių vartosenai. Lygindami 15 lentelėje pateiktus duomenis, matome, kad konektorių *so* panašiausiai kaip gimtakalbiai vartoja olandų BASK studentai. Jie vieninteliai iš aptariamų BASK grupių, *so* sakinio pradžioje vartoja rečiau nei kitose sakinio pozicijose. Ar tai lemia abiejų kalbų priklausymas germanų kalbų šeimai galėtų būti atskiro tyrimo objektas. Tačiau konektorių vartojimo priklausomybę nuo kalbų giminingumo tarsi paneigia tas faktas, jog kinų, besimokančių ASK (vienintelių nepriklausančių indoeuropiečių kalbų grupei), vartoseną yra artimesnė LOCNESS-BR duomenims palyginti su lietuvių ar prancūzų studentais.

Jei *so* vartojimo rezultatai buvo gana panašūs visų svetimkalbių tekstynuose, konekatoriaus *however* vartojimo tendencijos nėra tokios vieningos. Tai, kad olandų besimokančių ASK, *however* vartoseną prieštarauja tendencijai, pagal kurią svetimkalbiai labiau linkę konektorius vartoti sakinio pradžioje, atskleidžia per didelį apibendrinimą apie BASK kalbą pavojų. Norint jo išvengti arba sumažinti riziką iki minimumo, svarbu nuodugniai ištirti atskirų grupių tarpukalbę. Gautų rezultatų pritaikymas būtų labai reikšmingas kuriant metodinę medžiagą, mokymo priemones, orientuotas ne į svetimkalbius apskritai, o į konkrečių tautybių besimokančiuosius anglų kaip svetimšios kalbos. Lietuvos dydis ir gyventojų skaičius yra nepalankūs veiksniai tikėtis didesnės ASK mokymo priemonių, skirtų tik mūsų šaliai, įvairovės, todėl reikia rasti panašumų su kitų kalbinių grupių tarpukalbėmis, kurie padėtų pasirinkti medžiagą, labiausiai tinkančią Lietuvos studentams.

4.2. Semantinių konektorių tipų vartoseną

Quirk *et al.* (1991) pateiktoje klasifikacijoje teksto konektoriai pagal žymimus semantinius santykius skirstomi į septynias kategorijas. Šiame disertacijos skyriuje pateikiama kiekvienos kategorijos apžvalga.

4.2.1. Išskaičiavimo konektoriai

Ši disertacijos skyrių sudaro trys dalys. Pirmojoje pateikiama išskaičiavimo konektorių, tokių kaip *furthermore*, *in addition*, *firstly* (žr. 1 priedą), apžvalga (4.2.1.1). Kadangi LICLE ir LOCNESS tekstynuose didžiausias šios kategorijos konektorių vartosenos skirtumas pastebimas *moreover* atveju, jis atskirai aptariamas 4.2.1.2 dalyje. Paskutinėje dalyje apibendrinami išskaičiavimo konektorių vartosenos ypatumai (4.2.1.3).

4.2.1.1. Išskaičiavimo konektorių apžvalga

Išskaičiavimo konektoriai atlieka „pagrindinę kalbos funkciją“⁹⁴ ir vartojami tekstui „suteikti konkrečią struktūrą“⁹⁵ (Quirk *et al.* 1991: 636). Šios semantinės kategorijos konektoriais reiškiami santykiai yra vieni labiausiai paplitusių (Mauranen 1993, Kanno 1989), todėl neatsitiktinai ši kategorija LICLE ir LOCNESS-US tekstynuose yra vartojama dažniausiai, o LOCNESS-BR pagal dažnį užima antrąją vietą. Tai patvirtina Granger ir Tyson (1996: 20) pastebėjimą, kad svetimkalbiai bene dažniausiai vartoja konektorius, kurie prideda naują mintį. Pravartu prisiminti, kad pridėjimo konektoriai sudaro vieną išskaičiavimo konektorių poklasį pagal Quirk *et al.* (1991) klasifikaciją bei bendrą sekos-pridėjimo kategoriją Biber *et al.* (1999) pateiktame konektorių modelyje.

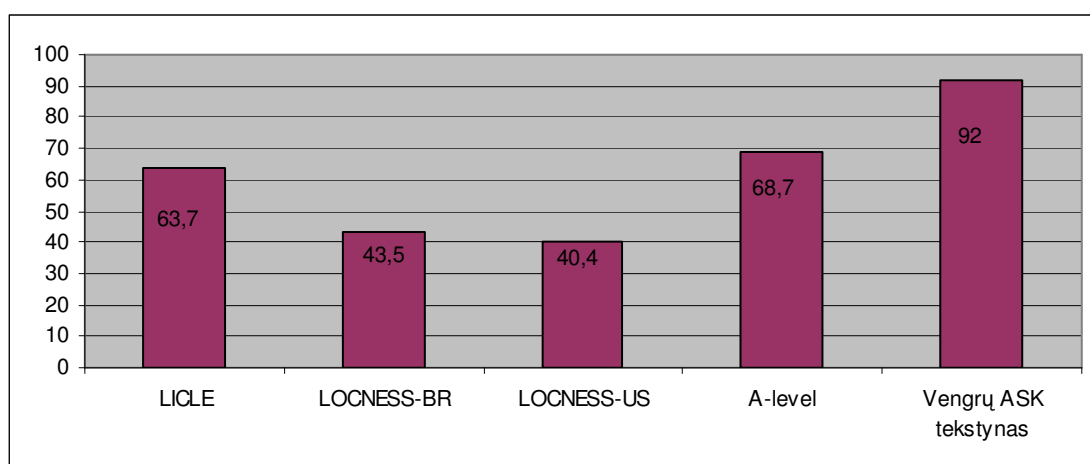
⁹⁴ Originalus tekstas: „basic language function.“

⁹⁵ Originalus tekstas: „to give a particular structure.“

16 lentelė. Išskaičiavimo konektorių dažnis LICLE ir LOCNESS tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESSS-US
Absolūtus dažnis	987	416	679
Normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai	63,7	43,5	40,4
Logaritminės tikimybės įvertis (lyginant LICLE su duotuoju tekstynu)	–	+44,71	+85,31

16 lentelės duomenys atskleidžia reikšmingai dažnesnį išskaičiavimo konektorių vartojimą lietuvių BASK, tekстыne palyginti su britų ir amerikiečių studentų tekstynais (atitinkamai LL +44,71 ir +85,31). Normalizuoto dažnio rezultatai rodo, kad lietuvių BASK studentai šios kategorijos konektorius vartojo beveik pusantro karto dažniau nei britų (atitinkamai 63,7 ir 43,5 atvejo 10 000 žodžių imčiai) ir kiek daugiau nei amerikiečių studentai (atitinkamai 63,7 ir 40,4 atvejo 10 000 žodžių imčiai). Daryti prielaidą, jog tai yra tarpukalbei būdingas bruožas, leidžia dažnesnio vartojimo nei gimtakalbių tekстыne tendencijos, nustatytos korėjiečių (Yoon 2006), kinų (Yaochen 2006, Ai ir Peng 2006), taivaniečių (Chen 2006), vengrų (Tankó 2004) ir kitų BASK rašto darbuose.

5 paveikslas. Išskaičiavimo konektorių kategorijos vartosenos dažnis LICLE, LOCNESS-BR, LOCNESS-US, A-level ir vengrų ASK tekстыne. Normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai

5 paveiksle pateikti duomenys rodo esant nevienodas išskaičiavimo konektorių vartojimo tendencijas BASK tekstynuose. Nors ir vengrų, ir lietuvių BASK studentų darbuose tiriamaoji konektorių kategorija buvo pati dažniausia ir vartojama gerokai dažniau nei gimtakalbių studentų darbuose, lyginant šių dviejų kalbinių grupių BASK studentų rezultatus pastebimi akivaizdūs skirtumai. Matome, kad BASK vengrai daug dažniau nei lietuvių BASK studentai savo samprotavimams pagrįsti naudoja argumentų išskaičiavimo, išvardijimo modelį. Tai būtų galima aiškinti skirtinga besimokančiųjų kultūrine terpe ir galima gimtojoje kalboje gyvuojančių samprotavimo tradicijų įtaka. Šią prielaidą galėtų bent iš dalies patvirtinti arba paneigti tikslinei (t. y. anglų) kalbai artimos kalbinės grupės BASK studentų tekstyno duomenys. Tikėtina, kad tokiaame tekстыne konektorių, reiškiančių bent būdingiausias santykius, vartojimo nukrypimai nuo gimtakalbių tekstyno būtų minimalūs. Tai patvirtina SWICLE duomenys. Švedų BASK rašiniuose išskaičiavimo konektorių skaičius tik nežymiai skiriasi tiek nuo britų (Altenberg ir Tapper 1998), tiek ir nuo amerikiečių studentų vartojamų konektorių skaičiaus (Tapper 2005). Taigi glaudesnės kalbinės ir kultūrinės sąsajos kai kuriais atvejais gali būti vienas esminių veiksnių, lemiančių konektorių vartosenos dažnio panašumą.

Nors, kaip pastebėta, egzistuoja ryšys tarp kalbų kilmės ir konektorių vartojimo panašumo, jo negalima suabsoliutinti: LOCNESS potekstynių, kuriuos sudaro gimtakalbių anglų rašto darbai, duomenys atskleidžia rašančiojo socialinės brandos veiksnio svarbą – britų ir amerikiečių studentų rašiniuose konektorių vartojimo skirtumai nedideli (LL +1,41), tačiau gimtakalbių britų mokiniai (A-level) juos vartoja daugiau kaip pusantro karto dažniau. Pažymėtina, kad išskaičiavimo konektorių dažnis LICLE tekстыne, lyginant su skirtingais LOCNESS potekstyniais, panašiausias būtent į jų dažnį britų mokinių rašiniuose. Nors lietuviai studentai ir vartoja šiek tiek mažiau išskaičiavimo konektorių, šis skirtumas pernelyg nereikšmingas (LL -0,54), kad būtų tikslinga ieškoti galimų priežasčių. Kad LICLE duomenys iš visų LOCNESS dalių artimiausi britų mokinių (plg. Leńko-Szymańska 2007)

tekstyno duomenims, lemia kelios gana objektyvios priežastys. A-level tekstyną, taip pat kaip LICLE, sudarantys rašiniai turėtų būti pažengusio vartotojo (angl. *advanced*) lygio. Vidutinis rašinio ilgis beveik nesiskiria, atitinkamai 578 ir 514 žodžių. Be to, pastebima, kad šiuose tekstynuose ypač didelis dėmesys kreipiamas į formalių rašinio struktūrai keliamų reikalavimų atitiktį. Tam gali daryti poveikį mokymo tradicijos bei vertinimo kriterijai: mokyklose, rašantieji gimtąja kalba, bei universitete, rašantieji svetimąja kalba, supažindami su skirtingomis rašymo strategijomis, struktūriniais reikalavimais, todėl šie gebėjimai vertinami, o vertinamasis svoris gali reikšmingai veikti galutinį mokinio ar studento pažymį. Kaip pažymi Frean *et al.* (2007), esama nuomonės, kad Britanijos mokyklose per daug dėmesio skiriama pasirengimui egzaminams, užuot ugdžius kritinį mąstymą. Nors lietuvių BASK studentai neturėtų susidurti su šia problema – universitete skiriama pakankamai dėmesio kritinio mąstymo formavimui, vis dėlto LICLE tekstyne jaučiama itin didelė mokomosios medžiagos, kurioje būtų akcentuojamas teksto organizavimas, įtaka, o išskaičiavimo santykių sąlyginis paprastumas ir mažesnio kritinio mąstymo reikalaujanti jų raiška daro šią konektorių kategoriją itin patrauklią.

Tokią gana universalią tendenciją eksplicitiškai žymėti išskaičiavimo semantinę ryšį iliustruoja 17 lentelė. Joje pateikiami į dažniausiai tekstynuose vartojamų konektorių dešimtukus patekę šios kategorijos konektoriai. Duomenys rodo, kad svetimkalbių tekstynų grupėje LICLE kartu su PICLE yra tarpinė grandis tarp dviejų kraštutinumų. Vienoje pusėje – SWICLE, kuriame tik vienas išskaičiavimo konektorius patenka į dažniausiai vartojamųjų dešimtuką. Kitas kraštutinis –ASK studentų vengrų tekstynas, kuriame yra net šeši tiriamos semantinės kategorijos konektoriai. Kiekybiškai LICLE duomenys panašūs į LOCNESS-BR – abiejų tekstynų dažniausiai vartojamų konektorių dešimtuose yra po tris išskaičiavimo konektorius. Kiek daugiau, keturi, šios kategorijos konektoriai sutinkami LOCNESS-US potekstynio dešimtuose. Tačiau tik vienas jų, *also*, lietuvių BASK ir gimtakalbių tekstynuose sutampa. Šis germaniškosios kilmės konektorius yra vienas dažniausiai vartojamųjų visuose 17 lentelėje pristatomuose tekstynuose.

Vienintele išimtis – SWICLE. Jis čia minimas kaip įprastai vartojamas išskaičiavimo santykiams žymėti ir suomių autorių anglų kalba rašytoje akademinėje prozoje (Mauranen 1993). Kitas konektorius, kuriam taikoma ta pati išimtis visuose svetimkalbių tekstynų konektorių dešimtuose esantis, bet į LOCNESS-BR tekstyno dešimtuką nepatenkantis *moreover*. Dažnesnį *moreover* vartojimą BASK tekstynuose nei gimtakalbių studentų rašiniuose galima priskirti tarpukalbės bruožams.

17 lentelė. Išskaičiavimo konektoriai dažniausiai vartojamų konektorių dešimtuose

	LICLE	PICLE	SWICLE	Vengrų ASK	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
1.		<i>also</i>				<i>also</i>
2.	<i>also</i>			<i>also</i>	<i>also</i>	
3.						
4.						
5.				<i>furthermore</i>		
6.				<i>moreover</i>		
7.	<i>moreover</i>	<i>moreover</i>		<i>secondly</i>		<i>again</i>
8.	<i>first of all</i>				<i>again</i>	
9.				<i>in addition</i>		<i>finally</i>
10.			<i>furthermore</i>	<i>first of all</i>	<i>too</i>	<i>too</i>

Lyginant LICLE ir gimtakalbių tekstynuose į dešimtuką patekusius šios kategorijos konektorius, galima išskirti tris eksplicitiškai žymimus išskaičiavimo modelius:

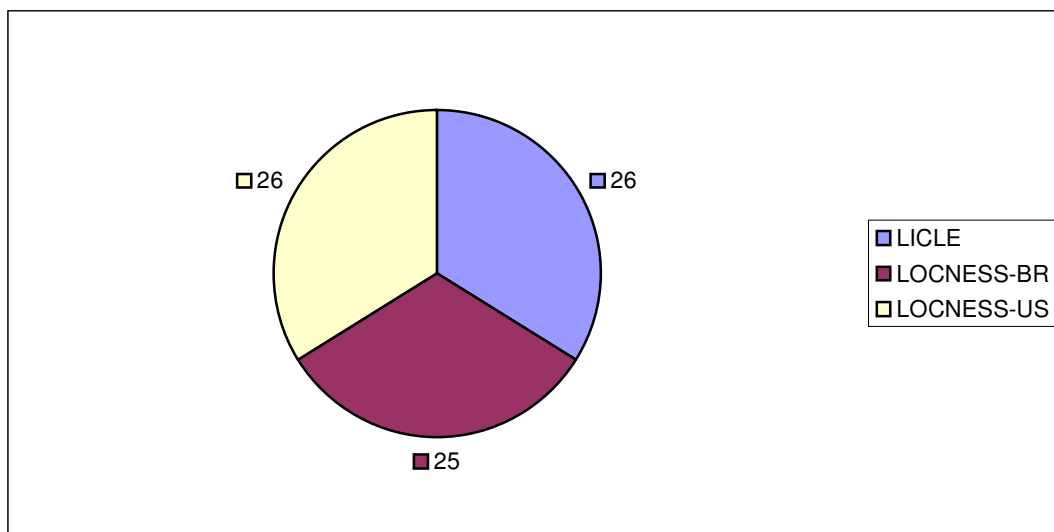
- (1) kai į dešimtuką patenka pirmąjį ir tolesnius⁹⁶ argumentus žymintys konektoriai (LICLE);
- (2) kai į dešimtuką patenka tik tolesnius argumentus žymintys konektoriai (LOCNESS-BR);
- (3) kai į dešimtuką patenka tolesnius ir paskutinį argumentą žymintys konektoriai (LOCNESS-US).

Kitų kalbinių grupių BASK tekstynai (PICLE ir SWICLE) priklausytų antrajam modeliui su viena išimtimi – vengrų ASK tekstynu. Nors pastarasis tekstynas išsiskiria išskaičiavimo konektorių, patenkančių į dažniausiai

⁹⁶ 17 lentelėje esantis konektorius *moreover* čia suprantamas kaip žymintis papildomą mintį.

vartojamųjų dešimtuką, gausa, kitaip nei būtų galima tikėtis, jis nėra ketvirtojo modelio, sujungiančio visus tris, pavyzdys, bet yra priskirtinas pirmajam, LICLE potekstynio atstovaujamam modeliui. Tiek lietuviai, tiek vengrų BASK studentai itin dažnai eksplicitiškai žymi ne tik tolesnius, bet ir pirmąjį argumentą (*first of all*), kas nėra būdinga kitų aptariamų kalbinių grupių atstovams.

Ir svetimkalbiai, ir gimtakalbiai studentai vartoja gana įvairius konektorius. Nors išskaičiavimo konektorių skaičius lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų rašiniuose reikšmingai skiriasi, skirtingų konektorių tipų skaičius yra beveik tapatus: lietuvių BASK ir amerikiečių studentai vartoja po dvidešimt šešis skirtingus išskaičiavimo konektorių tipus, britų studentų darbuose nustatyti dvidešimt penki skirtingi šios kategorijos konektorių tipai (6 paveikslas).

6 paveikslas. Skirtingų išskaičiavimo konektorių tipų skaičius tekstynuose

Pastebėtina, kad daugiau kaip pusės šios kategorijos konektorių vartojimas lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų tekstynuose beveik nesiskiria. 18 lentelėje pateikiami tik tokie konektoriai, kurių kiekybinių duomenų skirtumai siekia reikšmingumo ribą. LICLE rašiniuose tik *in particular* yra vartojamas rečiau, visi kiti konektoriai – pastebimai dažniau nei gimtakalbių tekstynuose. Ypač išsiskiria *moreover*, kurio logaritminės tikimybės įverčiai, lyginant

LICLE ir LOCNESS-BR bei LICLE ir LOCNESS-US tekstynus yra atitinkamai +96,3 ir +127,09. Kaip matyti 17 lentelėje, šis konektorius dažnas skirtingų kalbinių grupių svetimkalbių tekstynuose. Jo išsamesnė apžvalga pateikiama 4.2.1.2 dalyje.

18 lentelė. Reikšmingai skirtingai vartojami išskaičiavimo konektoriai

LICLE vs. LOCNESS-BR LL		LICLE vs. LOCNESS-US LL	
<i>moreover</i>	+96,3	<i>moreover</i>	+127,09
<i>first of all</i>	+47,43	<i>what is more</i>	+88,20
<i>what is more</i>	+43,88	<i>first of all</i>	+74,83
<i>in addition</i>	+27,35	<i>secondly</i>	+59,15
<i>too</i>	+22,51	<i>furthermore</i>	+17,64
<i>furthermore</i>	+17,43	<i>to start with</i>	+17,64
<i>secondly</i>	+13,28	<i>thirdly</i>	+11,89
<i>besides</i>	+13,12	<i>to begin with</i>	+11,89
<i>second</i>	+6,73	<i>in addition</i>	+10,72
<i>in particular</i>	-13,55	<i>finally</i>	+9,16
		<i>firstly</i>	+7,62

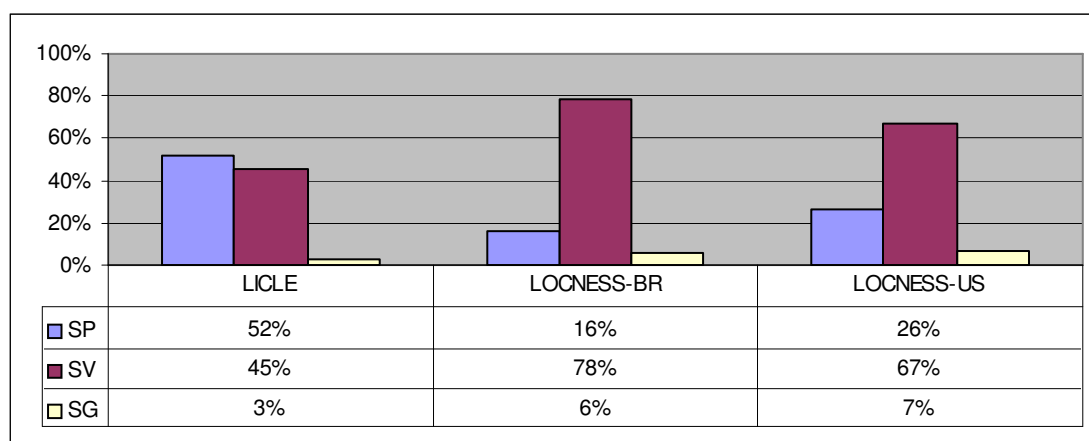
Lietuvių BASK rašinių duomenys patvirtina Lorenz (1998) pastebėjimus dėl dažnai vartojamų konektorių: „besimokantieji šitaip siekia ypač pabrėžtinai perduoti savo mintį, jog susidaro „perdėjimo“ išpūdis“⁹⁷. Tad jų darbus pažymi sakybinei kalbai būdingu ženklų (Gilquin and Paquot 2007: 4), pvz., konektoriais *first of all* ar *besides*. Toliau pateiktame (10) pavyzdyje režia akį pernelyg didelis studento siekis samprotavimą išprausti į griežtos struktūros rėmus – konektoriumi *first of all* pradedamas visas rašinys. Vietoj norimo aiškumo ir struktūriškumo gaunamas priešingas efektas: susidaro išpūdis, kad skaitytojui pateiktas tekstas prasideda dėstymo dalimi. Šio konektoriaus pašalinimas ne tik nepakenktų teksto suvokimui, bet jį net palengvintų.

(10)

First of all *sometimes there are difficulties in distinguishing the differences between modernism and post-modernism, as these two movements are quite similar.* (ICLE-LT-VI-0006.1)

⁹⁷ Originalus tekstas: „learners are so keen to get their message across that they put extra emphasis on it, thus creating an impression of ‘overstatement’.“

Išskaičiavimo konektorių pasiskirstymo sakinyje rezultatai (7 paveikslas) patvirtina išankstinę hipotezę, kad BASK tekstyne pirmenybinė pozicija, kitaip negu gimtakalbių tekstynuose, teikiama sakinio pradžiai. Sakinio pabaigoje šie konektoriai, kaip ir kitų kategorijų konektoriai, yra reti visuose trijuose tekstynuose. Lyginant LOCNESS-BR ir LOCNESS-US potekstynius, pastebima, kad, nors skaitinės vertės skirtingos, išskaičiavimo kategorijos konektorių vartojimo tendencijos išlieka tokios pat – vyrauja sakinio vidurio pozicija, po jos antroji vieta pagal dažnį tenka sakinio pradžiai. Pastebėtina, kad LICLE tekstyne sakinio vidurio pozicija labai nedaug atsilieka nuo pirmujančios sakinio pradžios. Šie rezultatai kiek netikėti, nes „besimokančiųjų rašto darbuose yra daugybė atvejų, kai posakis, turintis ‘teisingą’ reikšmę, yra vartojamas nepirmenybinėje sakinio vietoje“⁹⁸ (Rundell ir Granger 2007).

7 paveikslas. Išskaičiavimo konektorių pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

Taigi lietuvių BASK ne tik dažniau nei gimtakalbiai studentai išskaičiavimą yra linkę eksplicitiškai žymėti konektoriais, bet, kitaip negu gimtakalbiai, dažniausiai tai daro sakinio pradžioje. Gal tai priklauso nuo mokymui naudojamo vadovėlio, kuriame studentams pateikiamos užduotys formuluojamos taip, kad konektoriais skiriama būtent sakinio pradžios pozicija. Tad mokymo metu būtų tikslinga atkreipti lietuvių BASK studentų

⁹⁸ Originalus tekstas: „there are many cases in learner writing where an expression that carries the ‘right’ meaning is used in a non-preferred position in the sentence.“

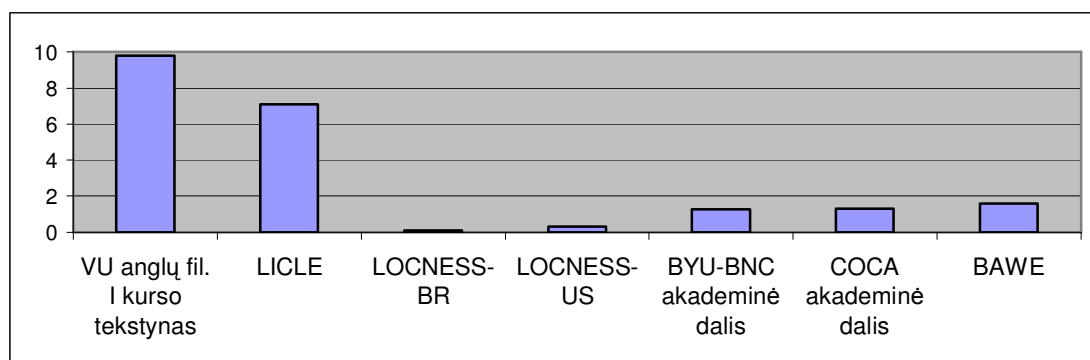
dėmesį į galimybę konektorius vartoti sakinio vidurio pozicijoje, taip bent minimaliai priartinant jų vartoseną prie būdingos gimtakalbiams.

4.2.1.2. *Moreover*

LICLE ir LOCNESS britų ir amerikiečių potekstynių palyginimas rodo, kad konektorius *moreover* dažniau vartojamas lietuvių BASK tekstyne. Tai patvirtina ir jo didžiausias tarp išskaičiavimo kategorijos konektorių LL įvertis. Dažnesnis jo vartojimas svetimkalbių rašiniuose pastebimas ir kitų kalbinių grupių tekstynuose. Honkongo studentai *moreover* vartoja beveik penkiolika kartų dažniau nei gimtakalbiai (Milton ir Tsang 1993). *Moreover* dažniau vartojamas ir japonų darbuose, juos lyginant su amerikiečių rašiniais (LL +52,46) [Narita *et al.* 2004: 1173]. Kiekybiniu požiūriu panašus šio konektoriaus vartojimas pastebimas prancūziškojoje ICLE dalyje (LL +56,39) [Granger ir Tyson 1996: 21]. SWICLE tekstyne minėtais konektorius nepatenka į dažniausiųjų dešimtuką, tačiau Altenberg ir Tapper (1998) tyrimas atskleidė, kad jo vartojimas švedų ASK studentų darbuose vis tiek yra dažnesnis nei gimtakalbių studentų tekstyne. Bene didžiausias *moreover* vartojimo skirtumas tarp svetimkalbių ir gimtakalbių studentų minimas Milton (2001: 88) darbe, kuriame autorius teigia, kad, lyginant konektoriaus vartojimo dažnį Honkongo ir britų studentų rašiniuose, logaritminės tikimybės įvertis siekia net +965,5.

Esamos tendencijos svetimkalbių rašiniuose *moreover* vartoti dažniau nei gimtakalbių tekstynuose negalima suabsoliutinti. Suomių BASK beveik iš viso nevartoja šio konektoriaus (Mauranen 1993). Neff-van Aertselaer ir Dafouz-Milne (2008: 98), lygindamos tiriamo konektoriaus dažnio studentų rašiniuose duomenis su autorinių vedamųjų (angl. *signed editorials*) duomenimis, pastebi, kad ne tik ispanų BASK, bet net ir amerikiečiai studentai *moreover* vartoja rečiau nei gimtakalbiai autorinių vedamųjų autoriai. 8 paveikslas patvirtina šiuos rezultatus. Lyginant britų ir amerikiečių LOCNESS potekstynių ir nacionalinių tekstynų, BYU-BNC bei COCA, akademinų dalių duomenis,

abiem atvejais studentų darbuose pastebimas retesnis šio konektoriaus vartojimas – atitinkamai LL -17,12 ir LL -19,35. Kiek netikėti gali pasirodyti BAWE tekstyno duomenys: nors jį sudaro studentų darbai, juose išskaičiavimo konektorių dažnis panašesnis į britų nacionalinio tekstyno akademinės dalies nei britiškojo LOCNESS potekstynio duomenis. Tai turėtų pagrįsti tekstyno, kaip britų akademinės rašytinės kalbos tekstyno, pavadinimą. Nors tiek nacionalinių tekstynų akademinėse dalyse, tiek BAWE tekстыne tiriamojo konektoriaus dažnis pranoksta pastebėtąjį LOCNESS potekstyniuose, lietuvių ASK studentų darbuose *moreover* net ir šiuo atveju vis tiek yra vartojamas apie penkis kartus dažniau: lyginant su BUY-BNC akademinė dalimi – 5,6, su COCA akademinė dalimi – 5,4, su BAWE – 4,7 kartus (8 paveikslas). Tuo metu LICLE duomenis lyginant su VU anglų filologijos I kurso tekstynu, pastebimas teigiamas *moreover* dažnio mažėjimo pokytis.

8 paveikslas. Normalizuotas *moreover* dažnis 10 000 žodžių imčiai

LICLE tekстыne *moreover* yra vartojamas dažniau nei gimtakalbių, tačiau jis sutinkamas tik 87 rašiniuose, t. y. 32,5 procento visų tekstyną sudarančių rašinių. Jis balansuoja ant „prijaukinto“ konektoriaus (angl. *‘pet’ connector*⁹⁹) ribos: septyniolikoje rašinių *moreover* pavartotas daugiau nei vieną kartą. Vienas studentas dviejose viena paskui kitą einančiose pastraipose tiriamąjį konektorių pavartojo net keturis kartus (11 pavyzdys), dar keturiuose darbuose *moreover* randamas tris kartus, dvylikoje darbų – du kartus tame pačiame rašinyje.

⁹⁹ Tankó (2004: 168) terminas.

(11)

Higher education should remain a right for everybody rather than becoming a privilege. [1] Moreover, access to Higher education should depend on abilities and not on a person's social status. However, <...>. What is more, <...>. And in order to get the needed money a student will also have to work a little, and thus he or she will gain valuable experience while working that will benefit him in the future.

The government also wants to reconsider international programmes, such as SOCRATES and Erasmus, namely, they want to abolish these programmes <...> Many students decide to participate in such programmes because they want to get acquainted with other countries, their cultures and traditions, to see it live, to find out how Higher Education is acquired in other countries rather than in Lithuania. [2] Moreover, they tell other people about Lithuania, about our traditions and our way of life, thus there is an 'exchange' of cultural ideas. <...> If a student leaves to another country, he or she does not cover all the programme of studies in Lithuania, thus there can be some 'gaps', and quality may suffer. [3] Moreover, not every student can participate in the programme since an academic average is taken into consideration. <...> The standard of living in various countries is different, and in some it is more expensive than in Lithuania, therefore, not everyone can afford himself or herself to study and live abroad. However, <...>. What is more, <...>. [4] Moreover, the majority of students who study abroad say that they manage to combine studies and work because foreign way of life provides such a possibility. (ICLE-LT-VI-0146.3)

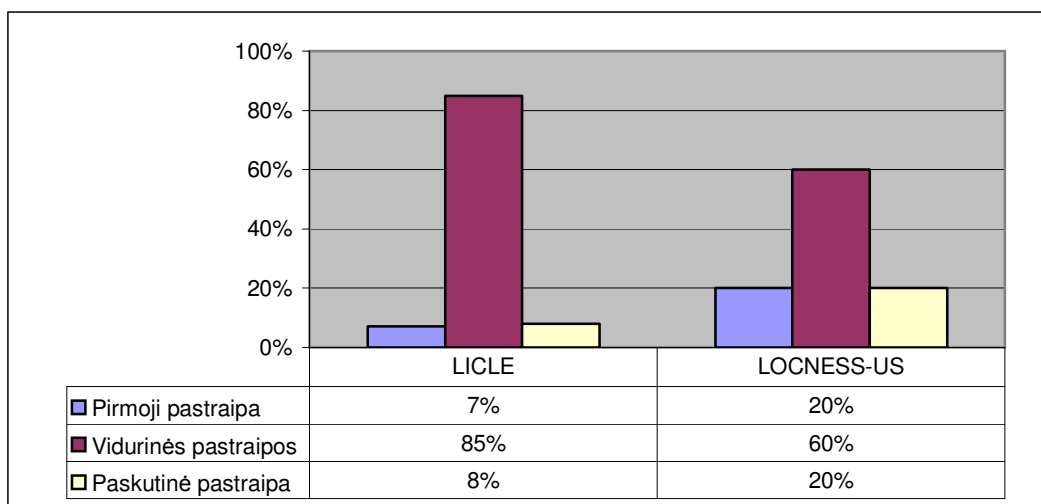
Šiame pavyzdyje į akis krinta itin didelis ne tik tiriamojo, bet ir bendras konektorių dažnis tekste. Pirmojoje pastraipoje net trys paeiliui sakiniai pradedami eksplicitiškai žymint tam tikrą semantinę ryšį: pridėjimo – priešpriešos – pridėjimo. Toliau taip pat mėginama demonstruoti gebėjimą aiškiai struktūrinti tekstą. Deja, galutinis rezultatas – diskurso organizavimo priemonių perkrautas rašinys, juolab, kad ne visų konektorių vartojimas čia pamatuotas. Pavyzdžiui, [1] *moreover* nepapildo pirmajame sakinyje pateikto argumento jokia svarbesne informacija. Problemiška ir [2] *moreover* vartosena: prieš tai buvusiam sakinyje argumentuojama, kodėl studentai pasirenka dalyvavimą tarptautinėse programose, tad, perskaičius tiriamąjį konektorių, skaitytojui tarsi implikuojama, kad bus pateiktas papildomas pagal reikšmingumo skalę aukščiau esantis argumentas. Bet taip nėra – matomas tik minties šuolis, nes minčių dėstymas nukreipiamas kita linkme: studentų „švietėjiška“ veikla užsienyje ir dėl to atsirandantys kultūriniai mainai. [3] *moreover* vartosena taip pat nėra motyvuota, o žymi dar vieną minties šuolį. Taigi pasiekiamas tik paviršinio teksto junglumo efektas. Čia aptartų

moreover konektoriumi pristatomų argumentų (Arg) kokybė, pritaikius Nauckūnaitės (s. a.) pasiūlytą formulę:

$$\text{Arg} = S \times T,$$

kur argumentas lygus svarumo (S) ir tinkamumo (T) sandaugai, būtų žema, nes net svarūs argumentai, kurie nepagrindžia konkretaus teiginio, pripažįstami netinkamais.

11 pavyzdyje matome tipišką *moreover* pasiskirstymo tekste vaizdą – lietuvių ASK studentų tekстыne aštuoniasdešimt penki procentai šio konektoriaus pavartojimo atvejų yra teksto dėstomojoje dalyje (9 paveikslas). Nors LICLE ir LOCNESS-US duomenų kiekybinė išraiška skirtinga, konektoriaus pasiskirstymo tekste tendencija labai panaši – vidurio pastraipoms tenka pirmenybinė pozicija, likę konektoriai beveik vienodai pasiskirsto teksto įžangoje ir išvadose. Kadangi LOCNESS-BR potekstyntyje yra tik vienas *moreover* pavartojimo atvejis, šio konektoriaus pozicijos tekste aptarimas būtų neinformatyvus. Dėl to LOCNESS-BR tekstyno duomenys į 9 paveikslą neįtraukti.

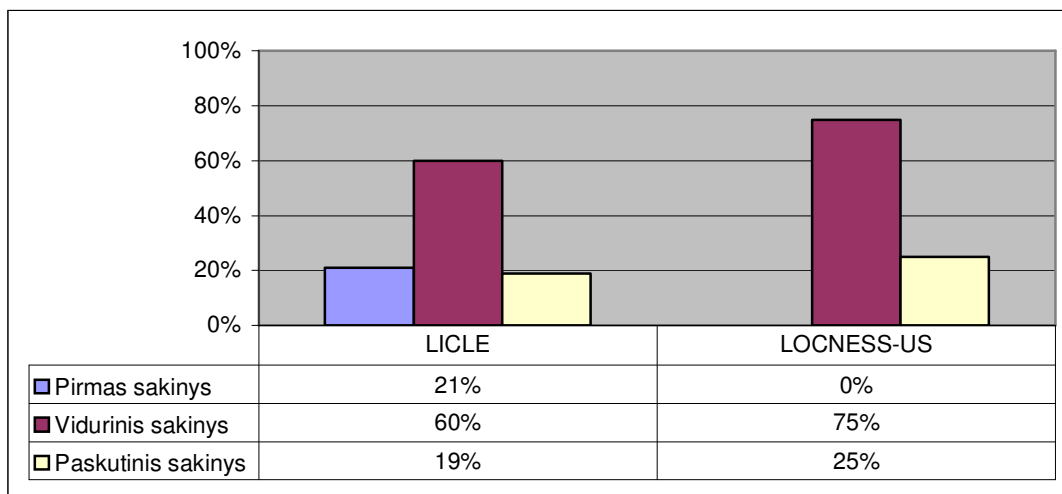
9 paveikslas. *Moreover* pozicija tekste (procentinė išraiška)

Tiriant *moreover* poziciją pastraipos viduje (10 paveikslas) išryškėjo akivaizdesni skirtumai. Abiejuose tekstynuose¹⁰⁰ vyraujanti pirmenybinė pozicija yra vidurinis pastraipos sakinytis, tačiau tik LICLE tekстыne pastebimas polinkis konektorių vartoti pirmame pastraipos sakinyje (dvidešimt vienas procentas visų atveju). Shea (2009: 9) tokią vartoseną siūlo traktuoti kaip žemesnį BASK studentų kalbos išmokimo lygį, nes „mažiau įgudęs rašantis žmogus adverbialus gali vartoti pastraipų perėjimui žymėti, o labiau įgudęs juos vartoja toje pačioje pastraipoje pateiktoms propozicijoms susieti“¹⁰¹. Paradoksalu, kad žemesniojo lygio studentų darbus reprezentuojančiame VU anglų filologijos I kurso studentų tekстыne tiriamašis konektorius pirmame pastraipos sakinyje vartojamas daugiau kaip pustrėčio karto rečiau nei LICLE tekстыne (atitinkamai aštuoni ir dvidešimt vienas procentas visų *moreover* pavartojimo atveju). Priežastis, kodėl aukštesniojo lygio lietuvių BASK studentų darbuose pastebima žemesniajam lygiui būdinga vartosena, gali būti akademinio rašymo kurso metu naudojamas vadovėlis (Oshima ir Hogue 1991: 86), kuriame rekomenduojama ryšį tarp pastraipų atskleisti tolesnės pastraipos pirmajame sakinyje vartojant perėjimo žymiklį. Nors vadovėlyje ir paaiškinama, kad šią funkciją galima atlikti skirtingomis kalbinėmis priemonėmis (vienu žodžiu, fraze ar šalutiniu sakiniu [*ibid.*]), studentai dažnai pasirenka bene mažiausiai pastangų reikalaujančią raiškos priemonę – konektorius. Tekstynų duomenys turėtų paskatinti permąstyti mokymo procesą ir užkirsti kelią dėl mokymo medžiagos atsiradusioms klaidoms (šiuo atveju nepirmenybinės konektorių vartosenos) lietuvių BASK darbuose.

---

¹⁰⁰ LOCNESS-BR duomenys lentelėje nepateikiami, nes tekстыne rastas tik vienas *moreover* pavartojimo atvejis. Pažymėtina, kad jis iliustruoja bendrą tendenciją ši konektorių dažniausiai vartoti viduriniuose pastraipos sakiniuose.

¹⁰¹ Originalus tekstas: „a less-skilled writer might use adverbials as paragraph transitions while a more-skilled writer uses them to connect propositions within paragraphs.“

10 paveikslas. *Moreover* pozicija pastraipoje (procentinė išraiška)

12 pavyzdyje matyti studento bandymas labai atvirai organizuoti rašinį. Keturios viena paskui kitą einančios pastraipos pradedamos nurodant argumentavimo struktūrą. Šiame pavyzdyje *moreover* atlieka sekos nurodymo, dar vieno papildomo, o ne galutinio, apibendrinamojo argumento pridėjimo funkciją.

(12)

To start with, same-sex marriage offend our religion - christianity. For thousands of years, most cultures around the world have recognized marriage as a union between MEN and WOMEN. <...>

***Moreover,** I believe that the same-sex marriage is not the optimum environment to raise children. Naturally, if gays and lesbians marry, they want to have a normal family, that means, to have children. <...>*

Furthermore, unfortunately, our society is full of sexual minorities, such as paedophiles, bisexuals etc. Legalising the same-sex marriage would mean blazing the trail for those sexual minorities to demand equal rights, as well. <...>

On the other hand, who says it is immoral to marry a person of the same sex? Bible? <...> (ICLE-LT-VI-0209.5)

Pagal LICLE tekstyną, konektoriumi *moreover* gali būti pradedama ne tik nauja pastraipa, bet visas rašinys. Granger ir Tyson (1996: 22) pažymi, kad taisyklingo vartojimo atveju *moreover* turėtų pristatyti galutinį ir įtaigų argumentą, kuris įtikintų skaitytoją (žr. *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners* 2007). Šio konektoriaus vartojimas pačioje teksto pradžioje rodo netaisyklingą jo vartoseną:

(13)

*Years passing by, when languages are in threat of extinction, **moreover**, when one language prevails the others, the idea of a mono-lingual world does not look to be impossible any more. However, I believe that all the measures must be taken to preserve a multilingual world, and here are some reasons why I think so. (ICLE-LT-VI-0058.2)*

Kai LICLE tekstyne *moreover* vartojamas vyraujančioje, t. y. pastraipos vidurio, padėtyje, galima būtų tikėtis mažesnių bėdų. Deja, net šioje pozicijoje konektoriaus *moreover* vartoseną ne visada yra pagrįsta ir motyvuota. 14 pavyzdys iliustruoja studento pastangas konektoriais suteikti rašiniui rišlumo, bet *moreover* konektoriumi pridedamas argumentas nėra tinkamas prieš tai buvusio argumento plėtotei bei pagrindimui:

(14)

*Therefore, the allowance for only one tongue to survive and others to extinct is letting the cultures of the world to disappear or die. **Moreover**, every country and nation is unique in its cultural history and traditions. Thus if a future world were speaking only one tongue that would lead to cultural recession, loss of cultural heritage and national literatures and, finally, to the loss of an amazing range of uniqueness of nations. (ICLE-LT-VI-0064.2)*

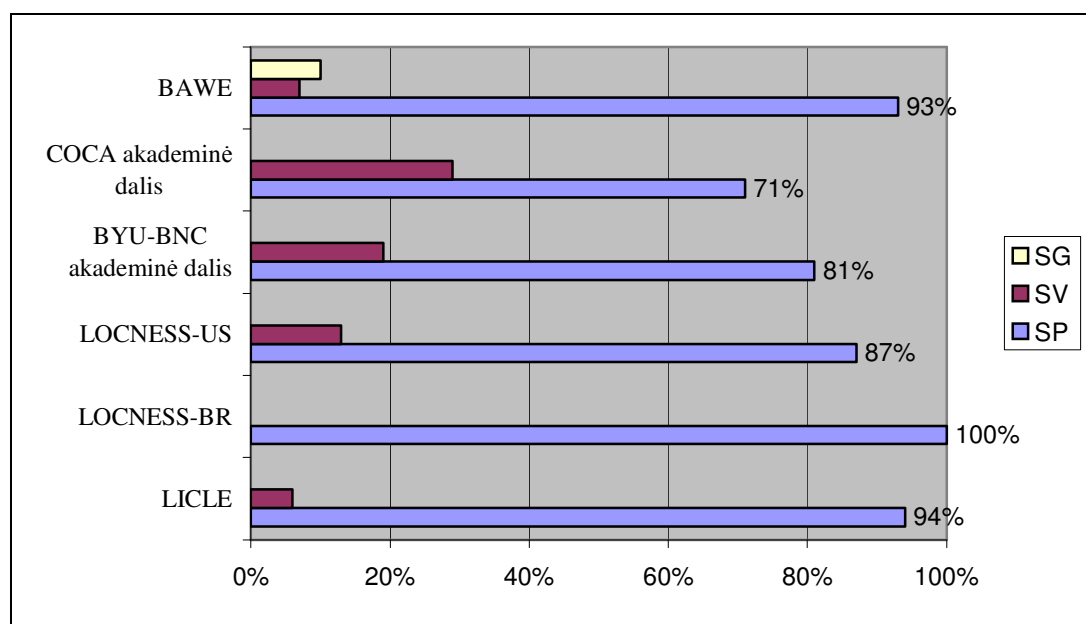
Platų šio konektoriaus pasiskirstymo pastraipoje spektrą užbaigia paskutinio pastraipos sakinio pozicija. 15 pavyzdys rodo taisyklingą pagal savo reikšmę *moreover* vartoseną – tiriamas konektorius signalizuoja paskutinį, galutinį argumentą:

(15)

*To conclude with, language is like a plant that can grow where it does because it once has grown there. It cannot be "replante" as it is a product of its environment - functionless anywhere else. **Moreover**, imposition of a single language in a brutal way restrict way of human thinking to a single model which, as Whorf says, is all right in its essence, but it is only one of any variations possible and its predominance is a loss with respect to the possibility of variety and better adjustment. (ICLE-LT-VI-0048.1)*

Moreover vietos sakinyje tyrimas atskleidė, kad visuose nagrinėtuose tekstuose dominuoja sakinio pradžios pozicija (11 paveikslas). Pastebėtina, jog aukštesnis kalbos meistriškumas gimtakalbių tekstuose sietinas su konektoriaus vartojimu sakinio viduryje.

Lietuvių BASK studentai yra itin linkę¹⁰² padėti skaitytojui suprasti diskurso raidą, nurodydami vieno diskurso vieneto sąsajas su ankstesniu kontekstu ir tik atsiradus (arba dirbtinai sukurtai) galimybei pažymėdami semantinio ryšio prigimtį (Altenberg 2006: 11). LOCNESS-BR duomenų dėl vienintelio *moreover* pavartojimo tekстыne nepakanka išvadoms daryti. Nors ir LOCNESS-BR, ir BAWE tekstynus sudaro studentų darbai, juose, kaip jau pastebėta, konektorių vartojimas smarkiai skiriasi: BAWE, būdamas panašesnis į BYU-BNC akademinę dalį nei LOCNESS-BR, dar kartą patvirtina savo kaip britų akademinės rašytinės kalbos tekstyno pobūdį. Pažymėtina, kad LICLE duomenys panašiausi būtent į BAWE, kuriame sakinio pradžios pozicijoje tiriamasis konektorius *moreover* vartojamas atitinkamai 94 ir 93 proc. visų pavartojimo atvejų.

11 paveikslas. *Moreover* pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

LICLE tekстыne *moreover* sakinio pradžioje sutinkamas visose rašinio dalyse: įžangoje (16 pavyzdys), dėstyje (17 pavyzdys) bei išvadas pateikiančioje pastraipoje (18 pavyzdys):

¹⁰² LOCNESS-BR tekстыne pastebėtą šimtaprocentinį konektorių vartojimą sakinio pradžios pozicijoje lėmė vienintelis *moreover* pavartojimo atvejis.

(16)

*The ban of homosexual relations was lifted fifteen years ago in Lithuania. Severe punishments were set for gay and lesbian relations till 1993. Nowadays homosexuals are free to form same-sex relations without being punished. **Moreover**, they receive more and more tolerance from people, they have the same opportunities to study and work. (ICLE-LT-VI-0208.5)*

(17)

*Higher education should remain a right for everybody rather than becoming a privilege. **Moreover**, access to Higher education should depend on abilities and not on a person's social status. **However**, the reform provides the performance-based exemptions that will come in the form of compensation that will be available only after the graduation, such as tax privileges. **What is more**, interest free loans will be available for all students and they will only have to be paid back once the person's salary reaches some defined amount. (ICLE-LT-VI-0146.3)*

(18)

*To sum up, I absolutely agree with Benjamin Whorf because there is no need for only one tongue. **Moreover**, it would be too cruel to take people's identity away. In addition, I believe that every nation is proud of its language as every language has a deep historical background and is one of the most important reflections of the country's culture. (ICLE-LT-VI-0175.1)*

Sakinio pabaigos pozicija *moreover* konektoriui nebūdinga. Nors BAWE tekstyne ir aptinkami vienas (19 pavyzdys), BYU-BNC akademinėje dalyje – du (20 pavyzdys), o COCA akademinėje dalyje – trys atvejai (21 pavyzdys), santykinė vertė tarp visų šio konektoriaus pavartojimo visais trimis atvejais nesiekia vieno procento, todėl nėra atspindėta 11 paveiksle.

(19)

*He generalises far too much on the 'typical' troubled Afro-American male, **moreover**. (0318c.txt)*

(20)

*The use of the infinitive after see is not an isolated case **moreover**. (BYU-BNC akademinė dalis)*

(21)

*Some of the European overtones are useful, **moreover**. (COCA akademinė dalis)*

Apžvelgus *moreover* vartoseną svetimkalbių ir gimtakalbių tekstynuose, pastebimos tam tikros bendros tendencijos konektorių dažniausiai vartoti teksto dėstymo dalies pastraipos viduryje sakinio pradžioje. Deja, LICLE duomenys patvirtino Granger ir Tyson (1996: 22) pastebėjimus kad konektorius *moreover* itin dažnai neteisingai vartojamas, kai jam priskiriama perfrazavimo ar papildomos minties/idėjos pateikimo žymėjimo funkcija. LICLE tekстыne nustatyta daugiau kaip keturiasdešimt procentų tokių *moreover* vartosenos atvejų. Tokią vartoseną iliustruoja 22 pavyzdys: gvildendamas tos paties lyties asmenų santuokos problemą, studentas stengiasi aiškiai struktūrinti rašinį, konektoriais pažymėdamas trijų paeiliui einančių pastraipų seką. Akivaizdu, kad konektoriumi *moreover* pradedama pastraipa nepateikia svariausio argumento, nes po jos einančioji pradedama dar vienu seką žyminčiu konektoriumi (*furthermore*).

(22)

To start with, same-sex marriage offend our religion – christianity.<...>

Moreover, I believe that the same-sex marriage is not the optimum environment to raise children. <...>

Furthermore, unfortunately, our society is full of sexual minorities, such as paedophiles, bisexuals etc. (ICLE-LT-VI-0209.5)

To priežastimi gali būti studentams pateikiama informacija. Daugumoje žodynų ir gramatikų (žr. 4 priedą) bei akademinio rašymo kurso metu naudojamame Oshima ir Hogue (1991) vadovėlyje nėra išsamaus paaiškinimo, kurį išskaičiavimo konektorių ir kokiose situacijose vartoti. Sukuriamas įspūdis, kad vienintelis skirtumas – formalumo laipsnis. Todėl *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners* (2007) informacija apie netaisyklingą daugelio BASK *moreover* vartojimą, kai jis pasirenkamas tiesiog naujai informacijai pateikti ar jau pasakytajai perfrazuoti, nuskamba kiek netikėtai. Iš 4 priede apžvelgiamų šaltinių, šiame vieninteliame nurodoma, kad tiriamąjį konektorių reikėtų vartoti būtent galutinio, svarbiausio, argumento pridėjimui. Ši informacija turėtų būti pateikta lietuvių BASK studentams akademinio rašymo kurso metu.

4.2.1.3. Apibendrinimai

Lietuvių BASK studentai, kaip nemaža dalis kitų kalbinių grupių studentų, daug dažniau nei gimtakalbiai eksplicitiškai žymi išskaičiavimo ryšį. Atliekant tyrimą, buvo pastebėta, jog nacionaliniuose anglų kalbos tekstynuose išskaičiavimo konektoriai yra vartojami dažniau nei studentų darbuose. Tačiau net lyginant lietuvių studentų ir nacionalinių anglų kalbos tekstynų duomenis, svetimkalbiai šios semantinės kategorijos konektorius yra linkę vartoti kelis kartus dažniau.

Skirtingus kiekybinio išskaičiavimo konektorių vartojimo duomenis galima aiškinti skirtingomis rašinių temomis, rašinių ilgiu bei vyraujančiomis nevienodomis samprotavimo tradicijomis. Nors LICLE ir LOCNESS tekstynus formaliai turėtų sudaryti to paties kalbos lygio studentų darbai, gimtakalbių studentų tekstynas, su kai kuriomis išlygomis, gali būti laikomas tam tikru siekiamybės matu. Vienodas kalbos lygis tarsi turėtų patvirtinti hipotezę, kad labiausiai panašūs turėtų būti būtent šie tekstynai, tačiau LICLE duomenys šią hipotezę paneigia – lietuvių BASK studentų darbai pagal išskaičiavimo kategorijos konektorių vartoseną artimiausi britų mokyklų mokinių rašiniams. Vienas iš galimų paaiškinimų – išskaičiavimo konektoriai žymi gana paprastus tarp propozicijų esančius santykius, o tai būdinga menčiau išplėtotiems, paprastesnės struktūros rašiniams (Shea 2009: 8). Be to, lietuvių BASK studentai dažnai vartoja sakytiniam registriui būdingesnius konektorius (pvz., *first of all* – žr. 18 lentelę). Panašią britų mokinių išskaičiavimo konektorių vartosenos tendenciją pastebi Gilquin ir Paquot (2007: 7). Jos teigia, kad „registro painiojimas <...> atrodo, yra svetimšios kalbos išmokimo proceso, taip pat kaip tapsmo prityrusiu rašančiuoju proceso dalis“¹⁰³.

Pasirinkdami paprastesnį savo rašto darbų stuktūrinimo būdą, lietuvių BASK studentai dažnai netaisyklingai vartoja, atrodytų, aiškų atitikmenį

---

¹⁰³ Originalus tekstas: „<r>egister confusion <...> seems to be as much part of the process of acquiring a foreign language as it is part of the process of becoming an expert writer.“

gimtojoje kalboje turintį konektorių *moreover* (liet. 'be to'). Tyrimo metu svetimkalbių ir gimtakalbių tekstynuose buvo pastebėti didžiausi būtent šio konektoriaus vartosenos skirtumai. Su tokia pačia netaisyklingos *moreover* vartosenos problema susiduriama ICLE-FR potekstynyje. Kaip pastebi Granger ir Tyson (1996: 22), studentai šį konektorių tradiciškai vartoja performulavimui ar dar vieno argumento pridėjimui, o ne siekdami pristatyti „galutinį svarbų argumentą, kuris įtikintų skaitytoją tam tikru klausimu.“¹⁰⁴ Šiame kontekste yra netikėti Kanno (1989) tyrimo rezultatai, teigiantys, kad tik penki procentai netaisyklingos *moreover* vartosenos atvejų pastebimi japonų BASK darbuose.

Studentai, rašydami samprotaujamuosius rašinius, stengiasi parodyti reikalaujamam registru būdingą kalbą. Todėl tikėtina, kad teksto jungiklių pasirinkimą lemia pastangos vartoti formaliajai kalbai būdingus konektorius. Kaip ne kartą buvo minėta (žr. Crewe 1990), vadovėliuose konektoriai dažnai yra pateikiami lentelių ar sąrašo forma, be detalesnio paaiškinimo, kad esama skirtumų tarp vieno tipo santykius reiškiančių konektorių. Deja, net ir motyvuotas studentas, norintis savarankiškai pagilinti žinias, susiduria su problemomis. Daugelis plačiai naudojamų žodynų ir gramatikų bei interneto tinklalapių (žr. 4 priedą) tebesivadovauja daug kritikuotu sąrašų pateikimo metodu arba, pateikdami apibrėžimus, vieną konektorių aiškina kitu, pvz., *moreover – in addition – besides – also*, taip sukurdami užburto rato problemą.

Gilquin ir Paquot (2007: 3) pastebėjimus, kad BASK studentai yra linkę dažniau nei gimtakalbiai vartoti sakybinei kalbai būdingus konektorius, patvirtina LICLE tekstyno duomenys. *First of all* ir *besides* bei trumpas germaniškasis konektorius *also* yra itin dažni lietuvių ASK studentų darbuose. Konektorius *besides*, kurio tipiška funkcija gimtakalbių anglų kalboje yra pristatyti galutinę, baigiamąją mintį ar lemiamą argumentą, BASK kalboje dažniausiai yra vartojamas tiesiog pristatyti dar vieną mintį ar nuomonę (Gilquin ir Paquot 2007: 6). Viena iš priežasčių, lemiančių jo dažnesnį vartojimą LICLE tekстыne nei LOCNESS potekstyniuose, gali būti studentų

---

¹⁰⁴ Originalus tekstas: „a final powerful argument to convince the reader of a particular point.“

gimtoji kalba. *Besides* ir lietuviškojo konektoriaus atitikmens 'be to' ortografinės formos sąlyginai panašios, tad tikėtinas ir jo reikšmės perkėlimas.

Mokymo proceso metu reikėtų studentams pateikti aiškesnes išskaičiavimo konektorių vartosenos gaires, išryškinant ne tik registro skirtumus, bet ir pabrėžiant gimtakalbiams labiausiai įprastus kontekstus bei reikšmes. Tai galėtų sumažinti per didelio teksto struktūrinimo tendencijas ir kartu priartinti eksplacitinio išskaičiavimo kategorijos žymėjimo konektoriais dažnumą svetimkalbių tekстыne prie gimtakalbių vartosenos.

4.2.2. Priešpriešos konektoriai

Šiame skyriuje apžvelgiama viena dažniausiai vartojamų semantinių konektorių kategorijų – priešpriešos konektoriai. Pristatoma bendra tiriamos kategorijos konektorių, tokių kaip *nevertheless*, *on the contrary*, *on the other hand* (žr. 1 priedą), apžvalga (4.2.2.1), po to aptariamas dažniausiai LICLE tekстыne sutinkamas konektorius *however* (4.2.2.2) bei pateikiami priešpriešos kategorijos konektorių vartojimo apibendrinimai (4.2.2.3).

4.2.2.1. Priešpriešos konektorių apžvalga

Priešpriešos konektoriai – bene dažniausiai vartojami konektoriai ir BASK, ir gimtakalbių tekstynuose. Tai, kad kitaip negu LOCNESS-BR, kur šiai kategorijai pagal vartojimo dažnį tenka pirmoji vieta, LICLE tekстыne ją lenkia išskaičiavimo konektoriai, turėtų patvirtinti Granger ir Tyson (1996: 20) pastebėjimą, jog BASK yra linę vartoti konektorius, kurie prideda, pabrėžia ar iliustruoja mintį, o ne tuos, kurie pakeičia argumento kryptį (tokią funkciją atlieka priešpriešos konektoriai – L. B.) ar logiškai toliau jį plėtoja. Šiame kontekste paradoksaliai atrodo LOCNESS-US duomenys: amerikiečių studentai, taip pat kaip BASK lietuviai, konektoriais dažniau eksplacitiškai žymi išskaičiavimo, o ne priešpriešos santykius. Tačiau, pažvelgus į pačios

tiriamos kategorijos konektorių skaičių (19 lentelė), pastebima, kad BASK lietuviai juos vartoja tik labai nežymiai rečiau nei britų (LL -1,00), bet reikšmingai dažniau nei amerikiečių studentai (LL +119,29). Taigi nors atrodytų, jog pagal semantinių konektorių kategorijų dažnį LICLE duomenys panašesni į LOCNESS-US potekstynio, logaritminės tikimybės įvertis rodo, kad priešpriešos žymėjimas kiekybiniu požiūriu beveik vienodas LICLE ir LOCNESS-BR tekstynuose.

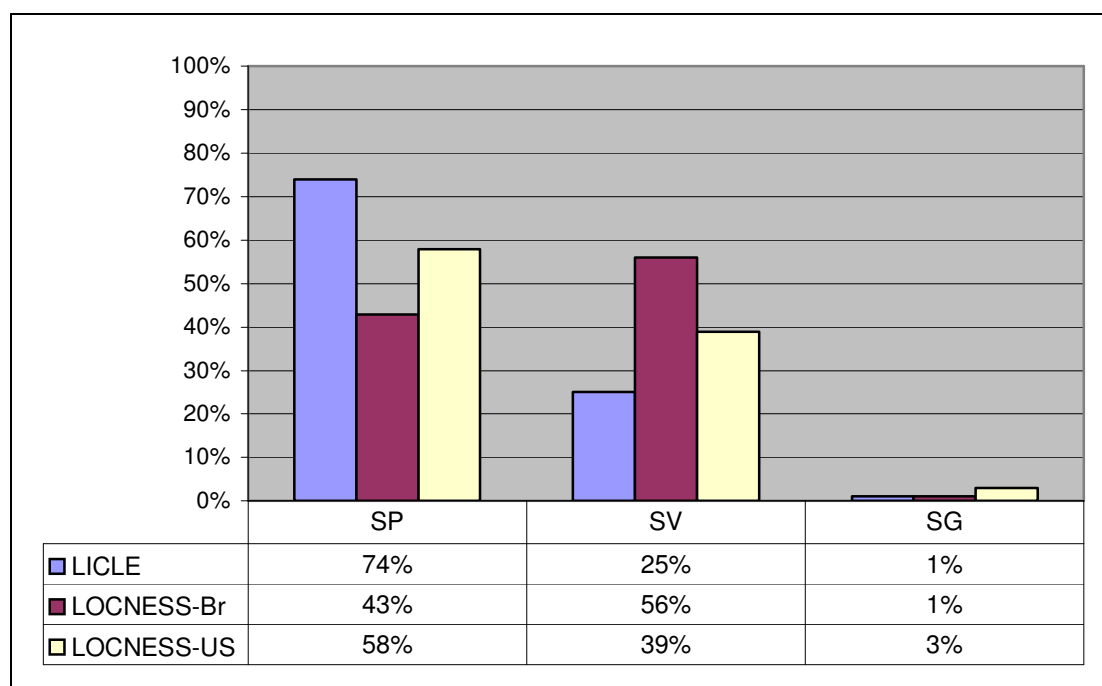
19 lentelė. Bendras priešpriešos konektorių dažnis LICLE ir LOCNESS tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
Absoliutus dažnis	667	438	361
Normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai	43,0	43,1	21,5
Logaritminės tikimybės įvertis (lyginant LICLE su duotuoju tekstynu)	–	-1,00	+119,29

Panašios vartojimo tendencijos pastebimos ir tiriant kitoms kalbinėms grupėms priklausančių BASK darbus. Švedų BASK (Altenberg ir Tapper 1998), ir ispanakalbiai, rašantys straipsnius anglų kalba (Pastor 2006), kaip ir lietuvių BASK studentai, tiriamąją konektorių kategoriją vartoja šiek tiek rečiau už gimtakalbius. Tačiau dažnesnė vengrų BASK priešpriešos konektorių vartosena nei gimtakalbių rašiniuose (Tankó 2004) dar kartą patvirtina, kad esama skirtingų kalbinių grupių tarpukalbėms būdingų skirtumų.

Nors reikšmingas eksplisitinio priešpriešos žymėjimo konektoriais dažnio skirtumas pastebimas tik lyginant LICLE ir LOCNESS-US tekstynus, šie tekstynai skiriasi nuo LOCNESS-BR studentų polinkiu tiriamos kategorijos konektorius dažniausiai vartoti SP pozicijoje. LOCNESS potekstynių skirtumus daugiausia lemia *however* vartosena. Britiškajame potekstynyje šio konektoriaus santykinis dažnis SP, SV ir SG pozicijose yra 50: 50: 0, tai amerikiečių studentų darbuose – 62: 37: 1 (Šis konektorius plačiau aptariamas 4.2.2.2 dalyje). Kaip ir buvo galima tikėtis, semantinės priešpriešos kategorijos konektorių vartojimo tendencijos LICLE tekстыne sutampa su bendromis

BASK tendencijomis konektorius vartoti sakinio pradžioje (Narita *et al.* 2004, Tankó 2004, Granger ir Tyson 1996, Rundell ir Granger 2007 *etc.*), nors gimtakalbių britų darbuose konektoriai yra dažniausi sakinio viduryje. Nepaisant to, kad amerikiečių studentai, taip pat kaip ir BASK studentai lietuviai, dažniausiai priešpriešos ryšius eksplicitiškai žymi sakinio pradžioje, tačiau pastarieji reikšmingai dažniau šios kategorijos konektorius vartoja SP pozicijoje tiek lyginant su LOCNESS-BR (LL +33,70), tiek ir su LOCNESS-US potekstyniu (LL +142,01). Sakinio vidurio pozicijos dažnio skirtumai nėra reikšmingi LICLE ir LOCNESS-US atveju (LL +5,12), tačiau lyginant LICLE su LOCNESS-BR potekstyniu, pastebimas žymiai retesnis SP pozicijos vartojimas lietuvių BASK darbuose (LL -75,26). Vyraujanti priešpriešos eksplicitinį žymėjimą SP pozicijoje BASK studentų darbuose galima įvardyti kaip tarpukalbės ypatumą, nes tokios pačios vartojimo tendencijos pastebimos ir kitų kalbinių grupių BASK darbuose (plg. Narita *et al.* 2004, Milton 2001 *etc.*).

12 paveikslas. Priešpriešos konektorių pozicija sakinyje LICLE ir LOCNESS tekstynuose (procentinė išraiška)

12 paveikslo duomenys rodo, kad sakinio gale priešpriešos konektoriai yra labai reti tiek LICLE, tiek LOCNESS tekstynuose (po šešis atvejus LICLE ir LOCNESS-BR bei vienuolika – LOCNESS-US, t. y. atitinkamai 0,4, 0,6 ir 0,7 pavartojimai dešimtyje tūkstančių žodžių arba vienas, vienas ir trys procentai visų tekstyne pavartotų priešpriešos konektorių). Pastebėtas skirtumas statistiškai nereikšmingas (atitinkamai LL -0,69 ir -1,11). Lietuvių BASK ir gimtakalbiai britų studentai SG pozicijoje pavartojo po tris, amerikiečių studentai – penkis skirtingus priešpriešos konektorius, du iš jų (*at the same time* ir *anyway*) pateko į visus tris sąrašus, tačiau ši konektorių pozicija visuose tekstynuose yra per daug reta, kad būtų tikslinga nagrinėti jos ypatumus.

Lygindami atskirus priešpriešos konektorius, pastebime, kad daugumą jų lietuviai, mokydamiesi ASK, yra linkę vartoti dažniau nei gimtakalbiai, tačiau šis skirtumas retai yra statistiškai reikšmingas (20 lentelė). Daugiau nevienodumų pirmiausia stebima tarp skirtingų LOCNESS potekstynių.

20 lentelė. Atskirų priešpriešos konektorių dažnio palyginimas LICLE ir gimtakalbių tekstynuose

	LICLE vs. LOCNESS-BR LL	LICLE vs. LOCNESS-US LL	LICLE vs. A-level LL
<i>however</i>	+0,93	+109,27	+2,32
<i>on the other hand</i>	+0,02	+32,00	
<i>nevertheless</i>	+11,08	+34,38	+2,31
<i>still</i>	-6,13	+15,17	-2,87
<i>instead</i>	+10,34	+5,91	+2,73
<i>at the same time</i>	+1,14	+2,13	+0,56
<i>yet</i>	+35,02	+22,93	+7,4
<i>in other words</i>	+0,21	+6,73	
<i>on the contrary</i>	+2,84	+9,94	
<i>after all</i>	+3,16	+0,42	0
<i>rather</i>	+1,33	-0,47	-11,1
<i>on the one hand</i>	+0,31		+0,01
<i>nonetheless (none the less)</i>	–	–	–
<i>in contrast</i>	+0,35	+0,29	
<i>anyway</i>	+5,40	+3,42	+0,87
<i>admittedly</i>	+0,12	+0,26	+2,22
<i>alias</i>	–	–	–

Nors pagal skirtingų priešpriešos konektorių skaičių LICLE duomenys panašesni į LOCNESS-BR tekstyno, lyginant tik abiejuose tekstynuose **sutampančius** konektorius, matyti, kad lietuvių BASK, juos vartoja panašiausiai į A-level tekstyno duomenis. Tokią tendenciją galima mėginti paaiškinti kalbos mokėjimo lygiu bei autorių branda.

Pastebimi gana ryškūs priešpriešos konektorių vartosenos skirtumai lyginant LICLE su britų ir amerikiečių LOCNESS dalimis. 20 lentelėje matome, kad lietuvių studentų priešpriešos konektorių vartoseną yra daug artimesnė britų nei amerikiečių studentams. Šis skirtumas gal ir nėra atsitiktinis: nors mūsų universitetuose studentų akademinio rašymo dėstymui plačiai naudojami amerikiečių anglų kalbos varianto vadovėliai, mokymas pirmiausia yra orientuojamas į britų anglų kalbą. Tad studentai perima britų studentams būdingesnę samprotavimo formą ir tradiciją.

Kitas paaiškinimas galėtų būti geografinis – britai kaip ir lietuviai yra europiečiai. Nors Kaplan (2001 [1966]: 11), kalbėdamas apie anglų kalbą, neskiria britų ir amerikiečių kalbos bei joms būdingų skirtingų mąstymo modelių, ir apibendrintai teigia, kad jų ištakos glūdi anglo-europietiška jame kultūriniame modelyje, šio tyrimo duomenys rodo, jog esama dviejų skirtingų (britų ir amerikiečių) modelių. Kadangi kalba yra kultūros reiškinys (Connor 1996: 5), pastebime, jog abiem kalbinėms grupėms (lietuviams ir britams), priklausančioms artimesnei kultūrinei terpei, yra būdingi panašesni minčių jungimo būdai.

4.2.2.2. *However*

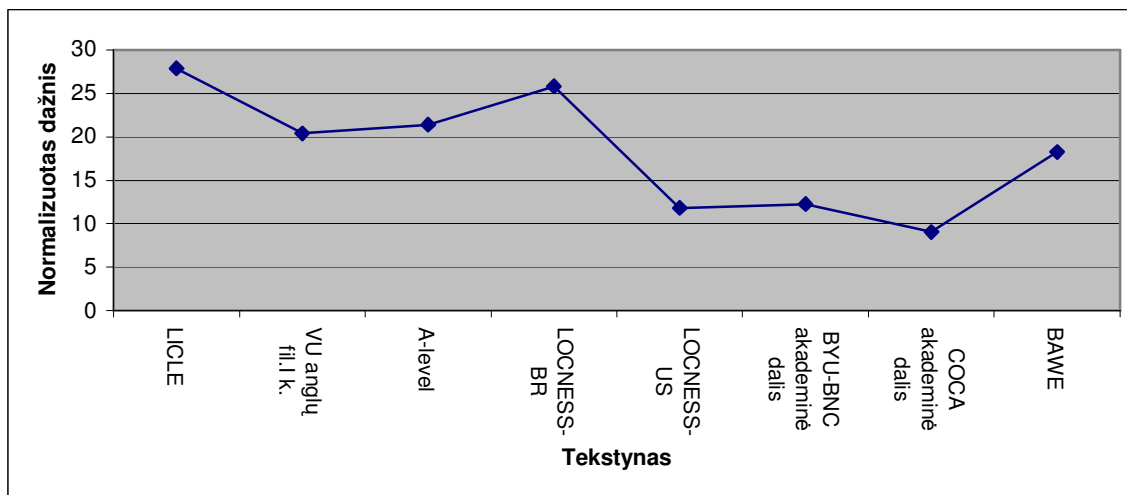
Tolesnei analizei buvo pasirinktas konektorius *however*. Pirmiausia, jis dažniausiai vartojamas LICLE ir LOCNESS-BR tekstynuose bei yra antras pagal dažnį LOCNESS-US. Į pirmąjį dažniausiai vartojamų konektorių trejetą jis patenka ir SWICLE¹⁰⁵ (Altenberg ir Tapper 1998), PICLE¹⁰⁶ (Leńko-Szymańska 2007), vengrų (Tankó 2004), taivaniečių (Chen 2006) bei kinų (Ai ir Peng 2006) ASK tekstynuose. Jis apskritai dažniausiai vartojamas konektorius kontrastui reikšti (Biber *et al.* 1999). Be to, nors LICLE tekстыne *however* kiekybinis vartojimas yra panašesnis į britų studentų šio konektoriaus vartojimą, palyginus su LOCNESS-US paaiškėjo didžiausias nukrypimas tarp priešpriešos konektorių (LL +109,27). Skirtumas tarp *however* vartosenos LOCNESS-BR ir LOCNESS-US taip pat yra reikšmingas (LL +68,00). Šiame kontekste į akis dar labiau krinta lietuvių BASK ir britų studentų *however* vartosenos panašumas. Ir LOCNESS-US, ir COCA tekstyno akademinės dalies rezultatai rodo savitą amerikiečių samprotavimų jungimo būdą. Pažymėtina, kad amerikietiškojoje LOCNESS dalyje *however* vartojamas net rečiau nei BYU-BNC akademinėje dalyje. COCA akademinėje dalyje normalizuoto dažnio rodikliai patys žemiausi iš 13 paveiksle pateiktų duomenų. Pastebėtina,

---

¹⁰⁵ Švediškasis *ICLE* potekstynis.

¹⁰⁶ Lenkiškasis *ICLE* potekstynis.

kad VU anglų filologijos I kurso rašiniuose tiriamasis konektorius vartojamas panašiai kaip BAWE tekstyne, tačiau gerokai rečiau nei LICLE (LL -15,44).

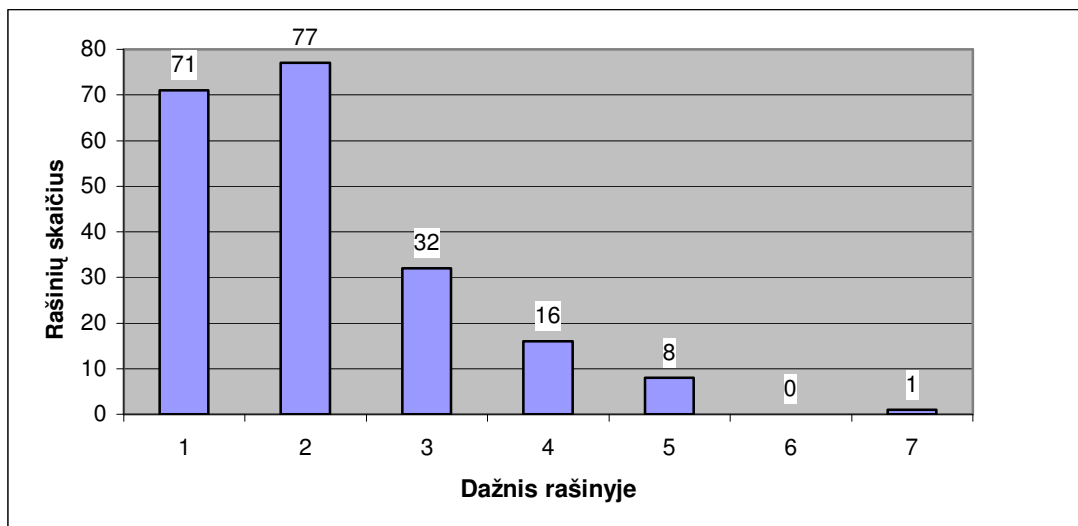

13 paveikslas. *However* vartojimas tekstynuose (normalizuotas dažnis 10 000 žodžių)

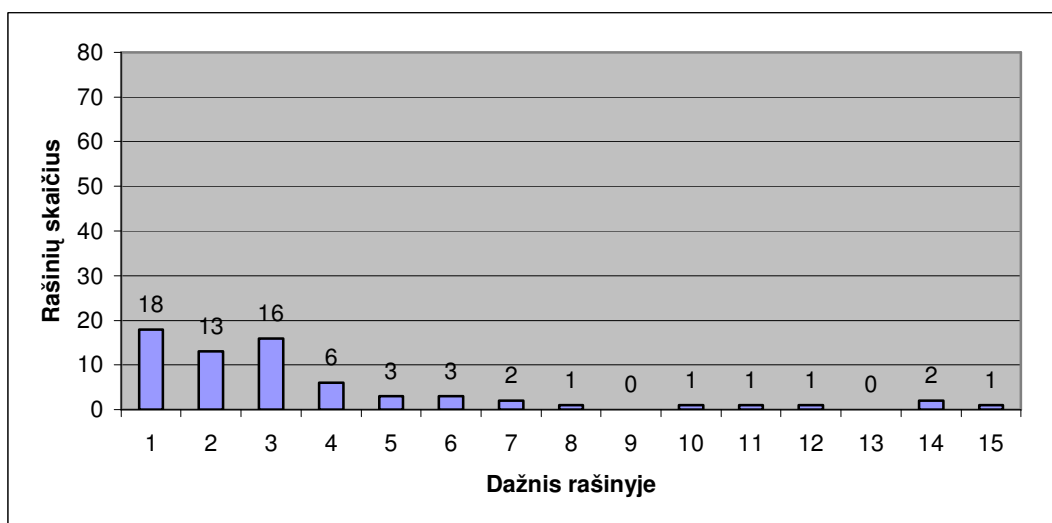
13 paveikslas rodo, kad pagal tuos pačius kriterijus sudarytuose tos pačios kalbinės grupės tekstynuose (LICLE ir VU anglų filologijos I kurso bei LOCNESS-BR ir A-level) žemesniojo kalbos mokėjimo lygio darbuose *however* vartojamas rečiau nei pažengusiųjų lygio rašiniuose. Viena iš priežasčių galėtų būti žemesnis pačių rašinių kalbos lygis bei paprastesnis argumentavimas, esant mažesniam argumentų bei kontrargumentų skaičiui, todėl ir šis konektorius vartojamas rečiau. Kita vertus, didesnę konektoriaus dažnį LICLE tekstyne gali lemti ir universitete naudojamas Oshima ir Hogue (1991: 119) vadovėlis, kuriame *however* tiek priešpriešą žyminčių konektorių sąrašė, tiek pavyzdžiuose pateikiamas kaip pirmoji alternatyva.

Konektorius *however* priskirtinas „prijaukintiems“ konektoriams: ir LICLE, ir LOCNESS-BR tekstynuose jis sutinkamas daugiau nei trijuose ketvirtadaliuose visų rašinių (atitinkamai 76,5 ir 75,6 procento). Čia išsiskiria LOCNESS-US duomenys: tiriamasis konektorius vartojamas tik 42,2 procento visų rašinių. Tai lemia apskritai mažesnis *however* dažnis pastarajame tekstyne. Kaip rodo 14–16 paveikslų duomenys, *however* tiek lietuvių BASK,

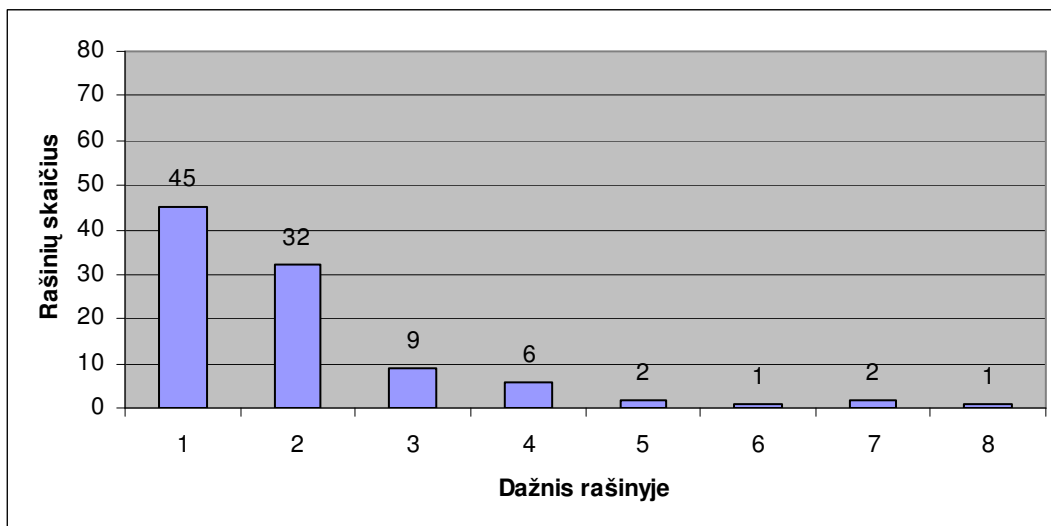
tiek gimtakaibių studentų rašiniuose dažniausiai yra vartojamas viena–tris kartus.

14 paveikslas. *However* pasiskirstymas rašiniuose LICLE tekстыne

15 paveikslas. *However* pasiskirstymas rašiniuose LOCNESS-BR tekстыne

16 paveikslas. *However* pasiskirstymas rašiniuose LOCNESS-US tekstyne

LICLE tekstyne didžiausias *however* skaičius viename rašinyje – septyni, LOCNESS-US – aštuoni, LOCNESS-BR – net penkiolika. Tokie skaičiai gali šiek tiek klaidinti, nes britų studentų rašiniai yra beveik pusantro karto ilgesni nei amerikiečių studentų ir beveik dvigubai ilgesni nei lietuvių BASK. Palyginus konektoriaus vartojimo tankį LICLE ir LOCNESS-BR tekstyne, matyti, kad vienas *however* konektorius tenka atitinkamai 359 ir 387 žodžiams. Taigi lietuvių studentai dažniau nei gimtakalbiai yra linkę argumentavimą pakreipti kita linkme pasitelkdami būtent *however*. Amerikiečių studentų argumentų dėstymo strategijos iš pagrindų skiriasi nuo lietuvių BASK, taip pat ir britų studentų – LOCNESS-US tekstyne *however* vidutiniškai sutinkamas tik kas 850 žodžių. Tai dar kartą patvirtina kultūrinės terpės įtaką kalbinei raiškai.

Nepaisant minėtų britų ir amerikiečių studentų *however* vartosenos skirtumų, pastebima bendra tiriamojo konektoriaus vartojimo tendencija – kylant rašančiųjų lygiui, *however* dažnis kuri laiką gerokai didėja, tačiau tam tikru metu tampa atvirkščiai proporcingu kalbos išmokimo lygiui. BYU-BNC ir COCA tekstynų akademinėse dalyse tiriamojo konektoriaus vartojimo dažnis, palyginus su tų kalbinių grupių studentų darbais, sumažėja atitinkamai 2,1 (iki 1 atvejo 817 žodžių) ir 1,3 (iki 1 atvejo 1 100 žodžių) karto. Būtų įdomu patikrinti šią tendenciją, surinkus anglų kalba parašytų lietuvių mokslininkų darbų tekstyną. Tačiau, žinant, kad DLKT tekstyne negrožinės

literatūros potekstinyje *however* atitinkamo ‘tačiau’ yra vartojamas kas 512 žodžių, t. y. 1,4 karto rečiau nei lietuvių BASK, anglų kalba rašytuose rašiniuose, o CorALit tekстыne tik maždaug kas 2 491 žodį, t. y. beveik septynis kartus rečiau nei LICLE, galima tikėtis aptikti analogišką tiriamojo konektoriaus dažnio tekste mažėjimą.

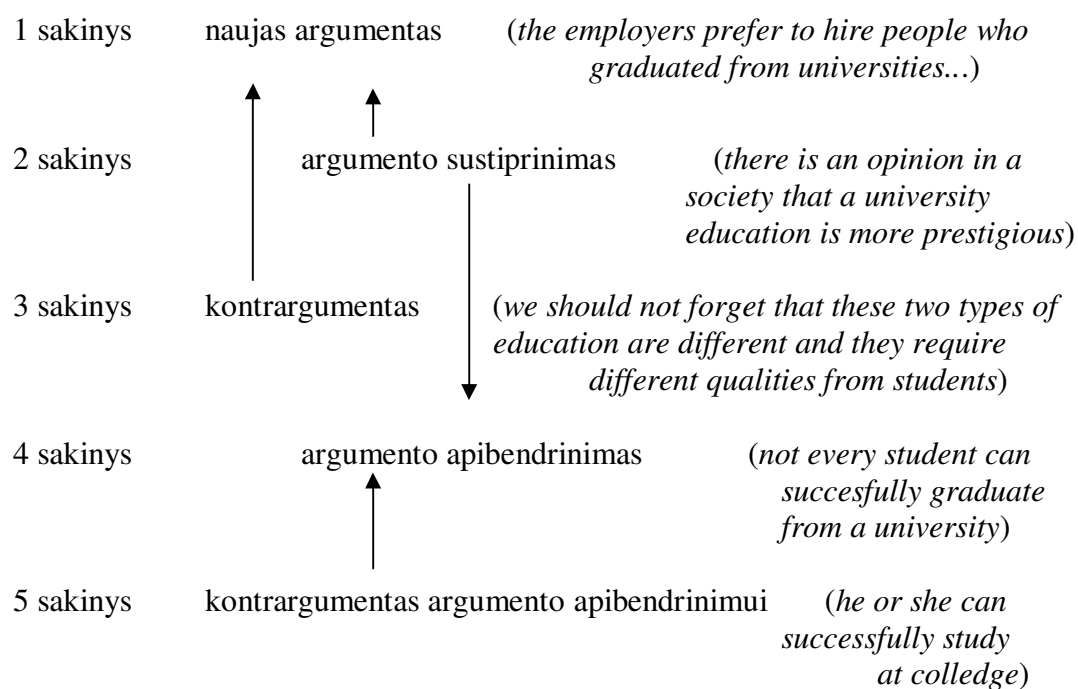
Grįžtant prie LICLE ir LOCNESS-BR tekstynų lyginimo, pastebėtina, kad abiejuose tekstynuose randama pavyzdžių, kuriuose tiriamasis konektorius vartojamas net po kelis kartus toje pačioje pastraipoje (23 [LICLE] ir 24–25 [LOCNESS-BR] pavyzdžiai).

(23)

*However, the employers prefer to hire people who graduated from universities rather than those who graduated from colleges. What is more, there is an opinion in a society that a university education is more prestigious. **However**, even if a university education is more respectable or it is more preferable by the employers we should not forget that these two types of education are different and they require different qualities from students. Not every student can successfully graduate from a university. **However**, he or she can successfully study at college.* (ICLE-LT-VI-0165.3)

Kaip matome 23 pavyzdyje, tokia didelė *however* koncentracija atskleidžia, kad nepakankamai išplėtoti pateiktų argumentų kontrargumentai.

Schematiškai tai galima būtų pavaizduoti taip:

Pirmajame sakinyje pristatomą argumentą studentas mėgina sustiprinti antruoju sakiniu. Tačiau jau trečiajame sakinyje pateikiamas kontrargumentas ankstesniam argumentui. Deja, vietoje laukiamo šio kontrargumento išplėtojimo, kitame sakinyje iš karto regime apibendrinimą, kuriam vėlgi iš karto yra pateikiamas kontrargumentas. Šitaip darant, tema plėtojama gana fragmentiškai. Keturis iš penkių šiame pavyzdyje pateiktus sakinius pradedant ir minčių eigą žymint konektoriais, galima manyti, jog esant besimokančiųjų kalbai būdinga konektoriais fragmentiškumui suteikti bent paviršinį rišlumą. Pažymėtina, kad šiame rašinyje (23) ir kiti keturi *however* pavartojimo atvejai yra SP pozicijoje.

Nors dažnai keliami prielaida, kad paviršiniam rišlumui užtikrinti naudojamos eksplicitinės semantinių santykių žymėjimo konektoriais priemonės – vienas BASK kalbai būdingų bruožų, 23 pavyzdyje naudojama argumentavimo seka sutinkama ir LOCNESS potekstynio pavyzdžiuose (24 ir 25). Gimtakalbiai studentai kiek labiau plėtoja argumentus nei buvo matyti lietuvių BASK pavyzdyje (23), tačiau fragmentiškas argumentavimo stilius išlieka. Visi trys (23–25) pavyzdžiai rodo, kad studentų teksto organizavimo raiška ribota, nė nemėginama ieškoti įvairesnių priemonių minčių rišlumui užtikrinti, pasitenkinama to paties konektoriaus vartojimu.

(24)

However it must be remembered that Hugo was more concerned with principals and the communist "cause" than with the party itself and reality. To have made the sacrifice Hugo made in joining the party, Hugo must truly believe in his principles. However, this too is negated if we take the view that Hugo joined the party to merely take on an identity. Intellectuals may be of use to the communist party, particularly as a form of propaganda and because of their capacity to verbalize and theorize (producing a good argument). However when the intellectual has a personal crisis like Hugo the good points are generally negated by the bad. (ICLE-BR-SUR-0005.1)

(25)

Due to the fright of AIDS many people choose to ignore that it exists; however, it does & it's killing our population. Upon realizing that homosexuals are not the only possible carriers of the disease, but drug abusers, people who interact w/ many unknown sexual partners, as well as dentists who "forget to put on their plastic gloves;" people may begin to think before acting. For example, drugs are a grave matter in their own, however, most people do not think in terms of drugs as a possible suicide. However, if a person begins to inject random needles in the body he/she is

not only in danger of the drugs effect, but the possibility of contracting the AIDS virus. (ICLE-US-MICH-0033.1)

Ir LICLE, ir LOCNESS-BR tekstynuose esama pastraipų su didele *however* koncentracija (23–25 pavyzdžiai), tačiau gimtakalbių tekstynas pateikia netikėtų duomenų – keletą atvejų, kai tiriamasis konektorius vartojamas viename po kito einančiuose sakiniuose (26 pavyzdys):

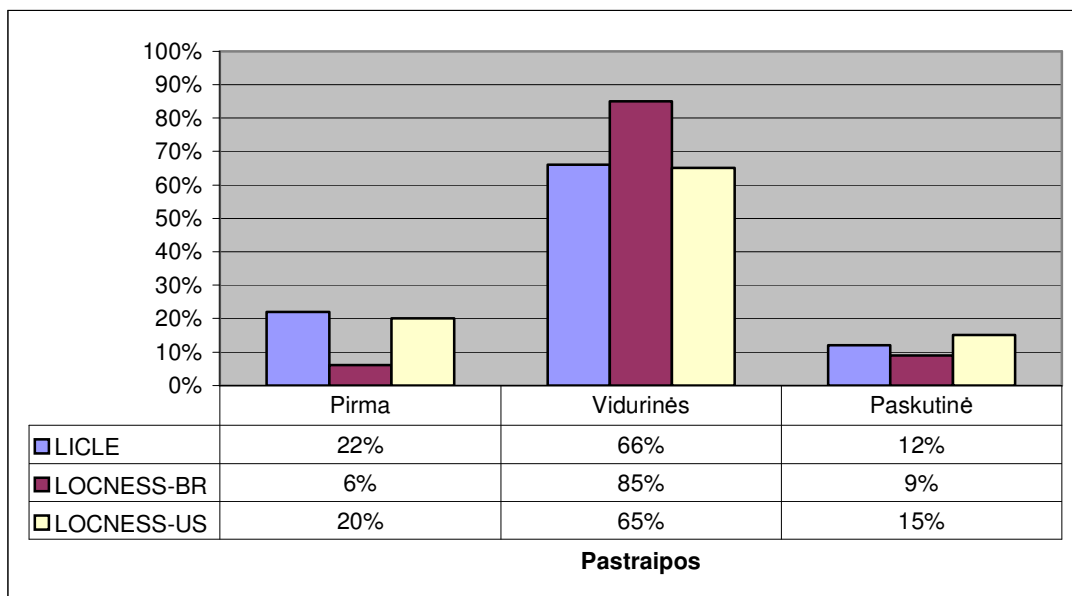
(26)

*The people of Argos, **however**, become angry and raise their hands against him. Oreste **however** stands in front of them and proclaims that he takes all the guilt which goes with the crimes on himself.* (ICLE-BR-SUR-0003.1)

LICLE tekстыne tokių vartojimo atvejų buvo nepastebėta. Taigi nors LOCNESS buvo pasirinktas kaip turintis atspindėti lietuvių BASK siekiamybę, kokybinė duomenų analizė rodo, kad negalima suabsoliutinti gautų rezultatų. Svarbu atkreipti dėmesį, kad ir LICLE, ir LOCNESS-BR, ir LOCNESS-US potekstynius sudaro studentų, kurie dar nėra iki galo išmokę argumentavimo technikos bei akademinio rašymo subtilybių, darbai.

Tiriant *however* pasiskirstymą įvairiose teksto dalyse (17 paveikslas), paaiškėja, kad visuose tekstynuose, LICLE ir LOCNESS-BR bei LOCNESS-US, konektoriaus *however* prioritetinga pozicija yra vidurinėje pastraipoje. Tačiau pastebimi ir ryškūs skirtumai LOCNESS potekstyniuose: jei amerikiečių studentai savo darbuose *however* šioje pozicijoje vartoja beveik taip pat kaip lietuvių BASK studentai, t. y. atitinkamai 65 ir 66 procentai visų *however* pavartojimų tekстыne, tai britų studentų rašinių dėstomojoje dalyje tiriamojo konektoriaus vartoseną sudaro net 85 procentus visų konektorių pavartojimų.

17 paveikslas. *However* pozicija tekste (procentinė išraiška)

Lietuvių BASK studentų *however* vartoseną itin artima amerikiečių studentų vartosenai ir kitose teksto dalyse. Lyginant LICLE ir LOCNESS-BR duomenis, statistiškai reikšmingas skirtumas pastebimas tik pirmoje pastraipoje (LL +33,29), kurioje lietuviai BASK kur kas dažniau nei britų studentai pateikia eksplicitiškai tiriamuoju konektoriumi žymimus kontrargumentus (27 ir 28 pavyzdžiai):

(27)

*Every society speaks its own tongue, whether it is French, Turkish, Hopi or Lithuanian. **However**, not all the countries have preserved their own language together with their own traditions. There is usually a predominant language which determines not only the way of speaking but also the way of living. English is a predominant language of most countries, **however**, it is not only the language that matters - English forms its speakers' culture including perceptions, attitudes and goals. (ICLE-LT-VI-0088.2)*

(28)

*While education is a national opportunity, **however**, it remains as a national problem. Every year a great amount of students choose to study abroad - they do not think that education which is given at Lithuanian universities is sufficient for them. And, regrettably, we have to admit that probably they are right. (ICLE-LT-VI-0164.3)*

Toks minčių pateikimas nėra būdingas britiškojo modelio išanginei pastraipai, kurioje randame tik šešis procentus *however* pavartojimo atvejų, tačiau gana plačiai taikomas LICLE ir LOCNESS-US rašiniuose. Toks

įžangos organizavimo modelis gali būti sietinas su mokymu rašyti rašinius gimtąja kalba Lietuvos mokyklose. Galinauskienė *et al.* (2007) lietuvių kalbos mokytojams skirtoje metodinėje medžiagoje nurodo, kad įžanginėje dalyje turėtų būti ne tik pristatoma savo nuomonė, bet ir įvardijama priešinga. Tačiau kokybinė pavyzdžių analizė atskleidžia tokios vartosenos problemas. Antai 25 pavyzdyje tiesiog norėtuši aiškesnio studento mąstymo ir logiškesnės įžangos struktūros, pateikiant mažesnę kontrargumentų skaičių. 26 pavyzdyje *however* vartojimas yra apskritai nemotyvuotas ir tik apsunkina teksto suvokimą. Nors sakinių sudarantis argumentas ir kontrargumentas skyrium yra pagrįsti, jų sujungimas į vieną sakinį pirmajame rašinio sakinyje prieštarauja įžangos organizavimo tradicijoms: pirmiausia turėtų būti pristatoma tema, pateikiama rašančiojo nuomonė, o tik tada priešinga nuomonė (žr. Galinauskienė *et al.* 2007: 36). *However* vartojimo pačiame pirmajame rašinio sakinyje atvejis regimas ir LOCNESS-US potekstinyje (29 pavyzdys). Nepaisant tariamo panašumo į 28 pavyzdį, 29 pavyzdyje padėtis visai kita: autorius pirmajame sakinio dėmenyje apibūdina esamą situaciją, o antrajame, galinčiame funkcionuoti kaip atskiras sakinytis, jai prieštarauja aiškiai įvardydamas, kad tai bus jo ginama pozicija.

(29)

Of course there have been numerous inventions and discoveries of the 20th century that have significantly impacted the lives of people everywhere; however, I would like to discuss the invention of the television. (ICLE-US-MICH-0016.1)

Dėl konektoriaus *however* reikšmės jis gana retai vartojamas paskutinėje pastraipoje, skirtoje išvadoms ar apibendrinimams, kuriems *per se* nėra būdingas priešpriešos ryšys. Flowerdew (2008: 9) išskiriamas baigiamojo tipo sakiniams būdingas *however* modelis : *however* + *with* + nominalizacija, nėra dažnas LICLE rašiniuose – randami tik du tokį modelį formaliai atitinkantys atvejai (30 ir 31 pavyzdžiai):

(30)

And as soon as the movement of feminism started splitting up, the idea of a woman as a housewife was diminished. Feminists encouraged women to get out of their narrow world in the family and to get some education. Education was the major step that made women more aware of their rights.

However, with the rise of feminism the value of the family has diminished. (ICLE-LT-VI-0141.2)

(31)

Given these circumstances, each of us would act differently, the issue of homosexuality is a controversial one and does not leave anyone partial. There are no people who have no opinion regarding this phenomenon: one is tolerant or intolerant towards homosexual people. I personally think that the majority of people in Lithuania are homophobic and intolerant towards lesbians and gay men.

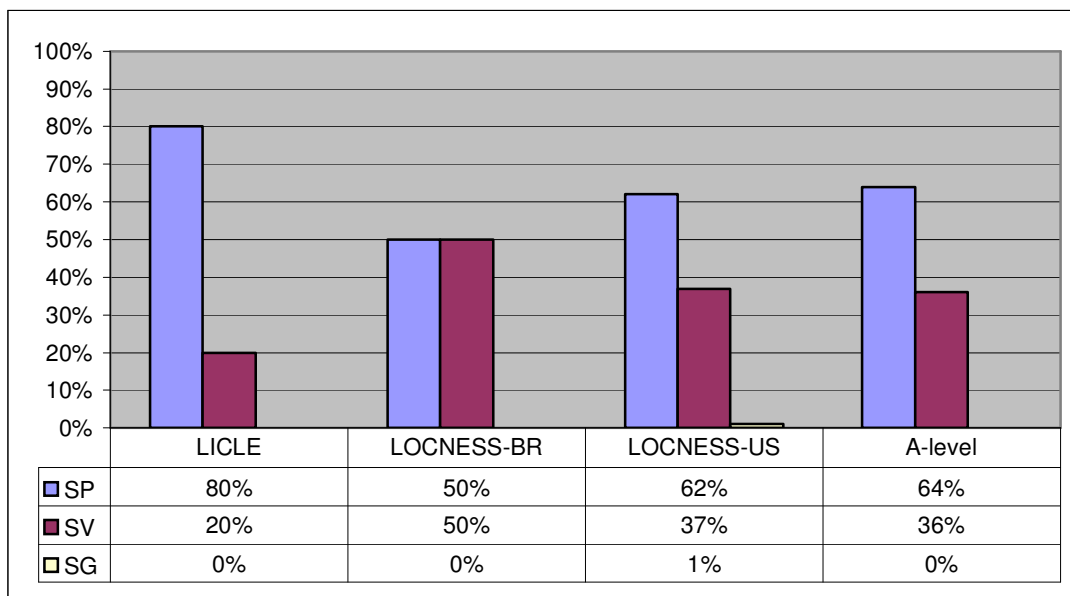
First of all, homosexuality is a considerably new phenomenon in Lithuania. However, with the independence of Lithuania, more and more people admit of being of different sexual orientation. (ICLE-LT-VI-0201.5)

30 pavyzdys iliustruoja Flowerdew (2008) aprašytą konektoriaus vartoseną sakinyje, „kuriame pateikti sprendimai jau buvo aptarti anksčiau“¹⁰⁷. Konektoriumi *however* studentas pateikia prieš tai buvusioje pastraipoje pristatytą feminizmo idėją. 31 pavyzdys vargiai tilptų į šiuos „baigiamojo sakinio“ modelio rėmus. Jau pati konektoriaus padėtis antrame pastraipos sakinyje kvestionuoja modelį, kuriam sakinyje turėtų priklausyti. Konektoriaus vartojimą 31 pavyzdyje tiksliau būtų priskirti Flowerder (*ibid.*) siūlomam kitam *however* vartojimo modeliui – dalinio sprendimo indikavimui, parodant, kad problema tebeegzistuoja.

Nors kiekybinis *however* vartojimas LICLE tekstyne buvo panašiausias į jo vartojimą LOCNESS-BR tekstyne (20 lentelė) pagal jo poziciją sakinyje (18 paveikslas), LICLE duomenys rodo ryškią tendenciją, būdingą amerikiečių studentams (LOCNESS-US) bei britų mokiniams (A-level), t. y. tiriamąjį konektorių vartoti SP pozicijoje. Ši pozicija yra „saugiausia“, padeda aiškiausiai struktūrinti norimas pateikti mintis. Deja, kaip jau buvo pastebėta, tokie bandymai ne visada būna sėkmingi.

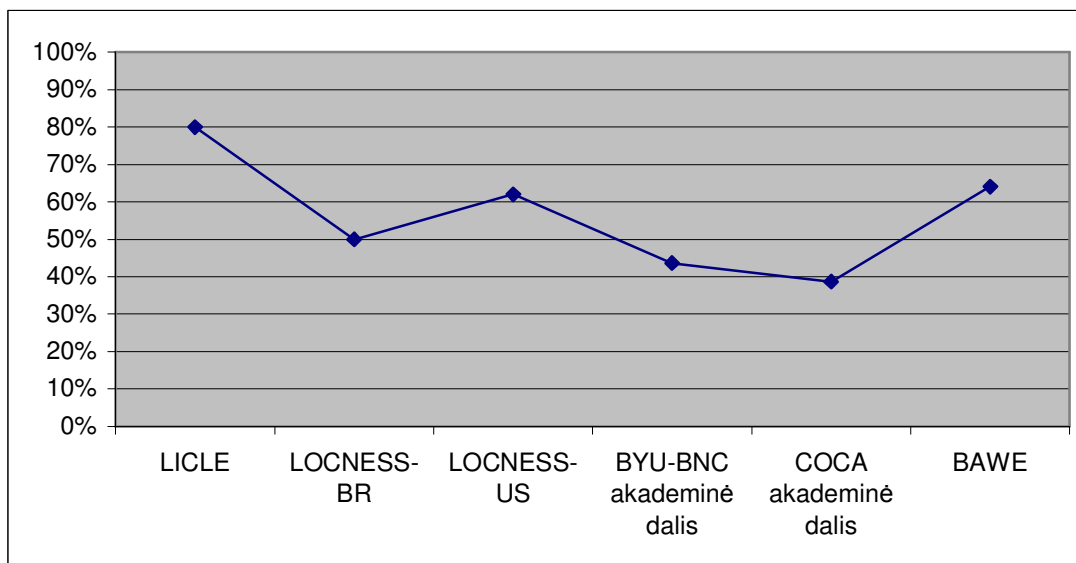
---

¹⁰⁷ Originalus tekstas: „where the proposed solution had already been discussed earlier.“

18 paveikslas. *However* pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

Literatūroje SP poziciją įprasta interpretuoti kaip specifinį tarpukalbės bruožą. LICLE tekstyne *however* 80 procentų vartojamas SP pozicijoje. Palyginus gautus duomenis su nacionalinių tekstynų duomenimis, matyti, kad gimtakalbiai linkę aukštesniame kalbos lygmenyje *however* konektorių vartoti rečiau, negu tai daro gimtakalbiai studentai atitinkamo LOCNESS potekstynio rašiniuose. 19 paveikslo duomenys patvirtina ir Bondi (2004: 147), tyrusios priešpriešos konektorių vartojimą akademinėse santraukose, rezultatus: santraukose *however* 44 procentais visų atvejų vartojamas sakinio pradžioje. Šiame kontekste kiek netikėti BAWE tekstyno duomenys. Nors ne kartą lyginant LOCNESS britiškąjį potekstynį su BAWE tekstynu buvo stebimas pastarojo didesnis panašumas į BYU-BNC akademinę dalį, *however* vartojimo SP pozicijoje atveju situacija priešinga: BAWE duomenys panašesni į LICLE nei į britų nacionalinio tekstyno akademinės dalies duomenis.

19 paveikslas. *However* santykinis dažnis sakinio pradžios pozicijoje LICLE ir gimtakalbių tekstynuose (procentinė išraiška)

Nors gimtakalbiai studentai *however* vartoja nevienodai, akivaizdu, kad siekiant priartinti lietuvių BASK šio konektoriaus vartoseną prie gimtakalbių, lietuviams studentams reikėtų ypač akcentuoti kitokią nei sakinio pradžios *however* vartojimo galimybę. Jei *moreover* vartojimo SP pozicijoje atveju buvo jaučiama akademinio rašymo vadovėlio įtaka, tuo negali būti aiškinama *however* vartoseną: pateiktuose pavyzdžiuose šis konektorius sutinkamas sakinio viduryje (Oshima ir Hogue 1991: 119–121). Deja, lietuvių BASK studentai pasiduoda bendrai tendencijai semantinius santykius eksplicitiškai žymėti konektoriais sakinio pradžioje. Be to, tai gali būti ir gimtosios kalbos įtaka – DLKT tekstyno negrožinės literatūros potekstinyje lietuviškas tiriamojo konektoriaus atitikmuo ‘tačiau’ 56 procentais visų atvejų sutinkamas būtent sakinio pradžioje.

Granger ir Tyson (1996: 25) tyrimas parodė, kad SP pozicijoje prancūzų BASK rašiniuose *however* buvo vartojamas 68 procentus, kinų – 87, tuo metu olandų – tik 25 procentus visų šio konektoriaus pavartojimo atvejų atitinkamame BASK tekстыne. Tai dar kartą patvirtina, jog, kalbant apie tarpukalbę, apibendrinimai gali būti tik sąlyginiai.

4.2.2.3. Apibendrinimai

Šioje dalyje buvo siekiama apžvelgti priešpriešos konektorių vartojimą LICLE ir LOCNESS-BR bei LOCNESS-US potekstyniuose. Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad tiesioginio priešpriešos žymėjimo konektoriais skirtumai lietuvių BASK ir britų studentų darbuose statistiškai nereikšmingi, tačiau dėl itin ryškaus skirtumo tarp LOCNESS potekstynių pastebėtas kur kas dažnesnis šios kategorijos konektorių vartojimas LICLE tekstyne palyginti su LOCNESS-US. Buvo aptartas ir paties dažniausio konektoriaus *however* vartojimas, jo padėtis tekste ir sakinyje. Taigi, lyginant LICLE ir kitų gimtakalbių tekstynų duomenis, išryškėja tokia tendencija: tobulėjant argumentavimo strategijai, pradžioje *however* tekste vartojamas dažniau, o įvaldžius profesionalų akademinio rašymo stilių, šis konektorius vartojamas rečiau.

4.2.3. Priežasties konektoriai

Šiame skyriuje aptariami konektoriai, eksplicitiškai žymintys vieną esminių žmonių mąstymo ryšių – priežastingumą. Pirmoje dalyje pateikiama šios kategorijos konektorių, tokių kaip *consequently*, *so*, *hence* (žr. 1 priedą), apžvalga (4.2.3.1). Antroji skirta konektorių *thus* ir *therefore* analizei (4.2.3.2). Trečiojoje pateikiami skyriaus apibendrinimai (4.2.3.3).

4.2.3.1. Priežasties konektorių apžvalga

Tiriamų LICLE ir LOCNESS-BR bei LOCNESS-US tekstynų duomenys rodo, kad ši kategorija yra trečioji pagal vartojimo dažnį ir BASK, ir gimtakalbių studentų darbuose. Kaip ir priešpriešos konektorių atveju, LICLE tekstyne pastebima tendencija priežasties santykius eksplicitiškai žymėti

konektoriais šiek tiek rečiau nei LOCNESS-BR (LL -0,30), bet gerokai dažniau nei LOCNESS-US (LL +98,09) tekstynuose (21 lentelė).

21 lentelė. Bendras priežasties konektorių dažnis LICLE ir LOCNESS tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
Absolius dažnis	581	372	322
Normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai	37,5	38,9	19,1
Logaritminės tikimybės įvertis (lyginant LICLE su duotuoju tekstynu)	–	-0,30	+98,09

Panaši nežymiai retesnio nei gimtakalbių britų šios kategorijos konektorių vartojimo tendencija pastebėta tiriant SWICLE (Altenberg ir Tapper 1998: 85) bei vengrų ASK studentų tekstynus (Tankó 2004: 171). Retesni priežastinių ryšių žymėjimą svetimkalbių tekstynuose gali lemti pačių priežastinių santykių prigimtis – mat jie gana nesunkiai gali būti numanomi, todėl retesnis eksplicitinis jų žymėjimas yra mažiau rizikingas nei kitų semantinių kategorijų atveju (Altenberg ir Tapper 1998, Basturkmen 2002, Granger ir Tyson 1996). Nepaisant to, vis tiek rizikinga daryti apibendrinimus apie priežasties konektorių vartojimo ypatumus tarpukalbėje apskritai – retesnio svetimkalbių jų vartojimo tendenciją paneigia kinų ASK tekstyno duomenys, kurie rodo, kad šios kategorijos konektoriai vartojami dažniau nei gimtakalbių tekстыne (Yaochen 2006).

21 lentelėje matyti akivaizdus skirtumas tarp gimtakalbių tekstynų duomenų. Tyrimo rezultatai rodo, kad britų studentai priežastinius ryšius eksplicitiškai žymi konektoriais du kartus dažniau nei amerikiečių studentai. Atrodytų, tai gana netikėta, nes Ädel (2006: 203) studijoje apie metadiskursą pastebi, jog britų studentų rašinių pirminis tikslas – pateikti informaciją tam tikru klausimu, o amerikiečių studentams svarbiausia pademonstruoti geros rašinio struktūros ir samprotavimo gebėjimus. Kadangi priežasties konektorių paskirtis žymėti prieš tai buvusio diskurso rezultata, leksema *result** (rezultatas) buvo pasirinkta patikrinti prielaidai, kad mažesnis konektorių

dažnis gali būti kompensuojamas kitomis kalbinėmis priemonėmis. Atlikus šios lekšemos paiešką LOCNESS potekstyniuose gauti rezultatai rodo, kad LOCNESS-US tekstyne ji minima pusantrą karto dažniau nei LOCNESS-BR, tad galima teigti, jog rečiau vartojamus priežasties konektorius su kaupu kompensuoja kitos kalbinės priemonės.

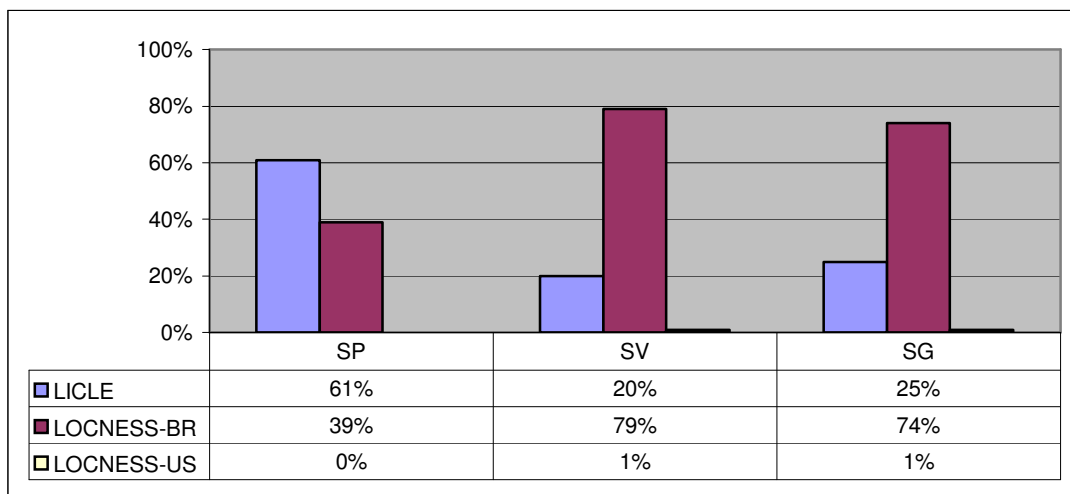
Atskirų priežasties konektorių tyrimo rezultatai patvirtina Granger ir Tyson (1996: 20) išvadas, kuriose teigiama, kad nors besimokančiųjų rašiniuose nėra reikšmingai dažnesnio ar retesnio konektorių vartojimo apskritai, pastebimas reikšmingai dažnesnis ar retesnis atskirų konektorių vartojimas (22 lentelė).

22 lentelė. Atskirų priežasties konektorių vartojimo palyginimas LICLE ir gimtakalbių tekstynuose

	LICLE vs. LOCNESS-BR LL	LICLE vs. LOCNESS-US LL
<i>accordingly</i>	0	-1,31
<i>as a consequence</i>	+0,06	+2,18
<i>as a result</i>	+0,14	-0,48
<i>consequently</i>	+0,47	+19,89
<i>hence</i>	-7,86	+2,41
<i>in consequence</i>	0	0
<i>of course</i>	+6,54	+59,65
<i>so</i>	+0,10	+6,74
<i>therefore</i>	-23,56	+4,01
<i>thus</i>	+7,51	+80,80

Lyginant LICLE tekstyną su LOCNESS-BR tik vieno konektoriaus atveju (*thus*) pastebimas reikšmingai dažnesnis (LL +7,51) vartojimas, du konektoriai (*therefore* LL -23,56 ir *hence* LL -7,86) vartojami reikšmingai rečiau nei gimtakalbių darbuose. Gana skirtingi rezultatai atsiskleidžia palyginus LICLE ir LOCNESS-US: BASK tekstyne nėra nei vieno reikšmingai rečiau vartojamo konektoriaus, bet net keturi (*consequently*, *of course*, *so* ir *thus*) vartojami reikšmingai dažniau.

20 paveikslas. Priežasties konektorių pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

Nors kiekybiniai priežasties konektorių skirtumai tarp LOCNESS potekstynių dideli, gimtakalbių tekstynuose pastebimos vienodos jų pasiskirstymo sakinyje tendencijos. Ir britų, ir amerikiečių studentai dažniausiai priežasties konektorius integruoja į sakinį, juos vartodami sakinio viduryje. Lietuvių BASK, priešingai, konektorius vartoja sakinio pradžioje ir taip dar kartą patvirtina tarpukalbei būdingą bruožą.

Detalesniam nagrinėjimui pasirinkti du šios kategorijos konektoriai – *thus* ir *therefore*, sudarantys daugiau nei pusę visų lietuvių BASK studentų pavartotų priežasties konektorių. Taip pat labai dažnas konektorius *so*, tačiau jis yra būdingesnis sakytinei kalbai, todėl atskirai nebus nagrinėjamas.

4.2.3.2. *Thus* ir *therefore*

Šioje dalyje bus apžvelgtas *thus* ir *therefore* vartojimas lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų rašiniuose. Nors *therefore* LICLE tekstyne, palyginus su LOCNESS-BR, vartojamas reikšmingai rečiau, jis vis tiek, kartu su reikšmingai dažniau vartojamu *thus*, patenka į dažniausiai tekstyne vartojamų konektorių dešimtuką.

23 lentelė. *Thus* ir *therefore* pozicija dešimties dažniausiai vartojamų konektorių dešimtuose

	LICLE	PICLE ¹⁰⁸	SWICLE ¹⁰⁹	Vengrų ASK studentų ¹¹⁰	Taivaniečių ASK studentų ¹¹¹	LOCNESS- BR
1						
2					<i>therefore</i>	
3		<i>therefore</i>		<i>therefore</i>		<i>therefore</i>
4	<i>thus</i>			<i>thus</i>	<i>thus</i>	
5			<i>therefore</i>			<i>thus</i>
6	<i>therefore</i>	<i>thus</i>	<i>thus</i>			

23 lentelės duomenys rodo, kad tiriamieji konektoriai, patekdami į dažniausių konektorių dešimtukus, užima vyraujančias pozicijas skirtingų kalbinių grupių besimokančiųjų ir britų studentų tekstynuose. Tai galima būtų paaiškinti rašinių, sudarančių tekstynus, tipu. Dauguma studentų rašto darbų – samprotaujамieji rašiniai, kuriuos, anot Tankó (2004: 167), galima apibūdinti kaip turinčius silogistinę seką: 1 prielaida + 2 prielaida ***therefore*** *išvada*:

(32)

Such a society would not borrow words, ideas, and culture from other nations. It would be not change its way of living and, therefore, it would not alter its language and mentality.... (ICLE-LT-VI-0087.2)

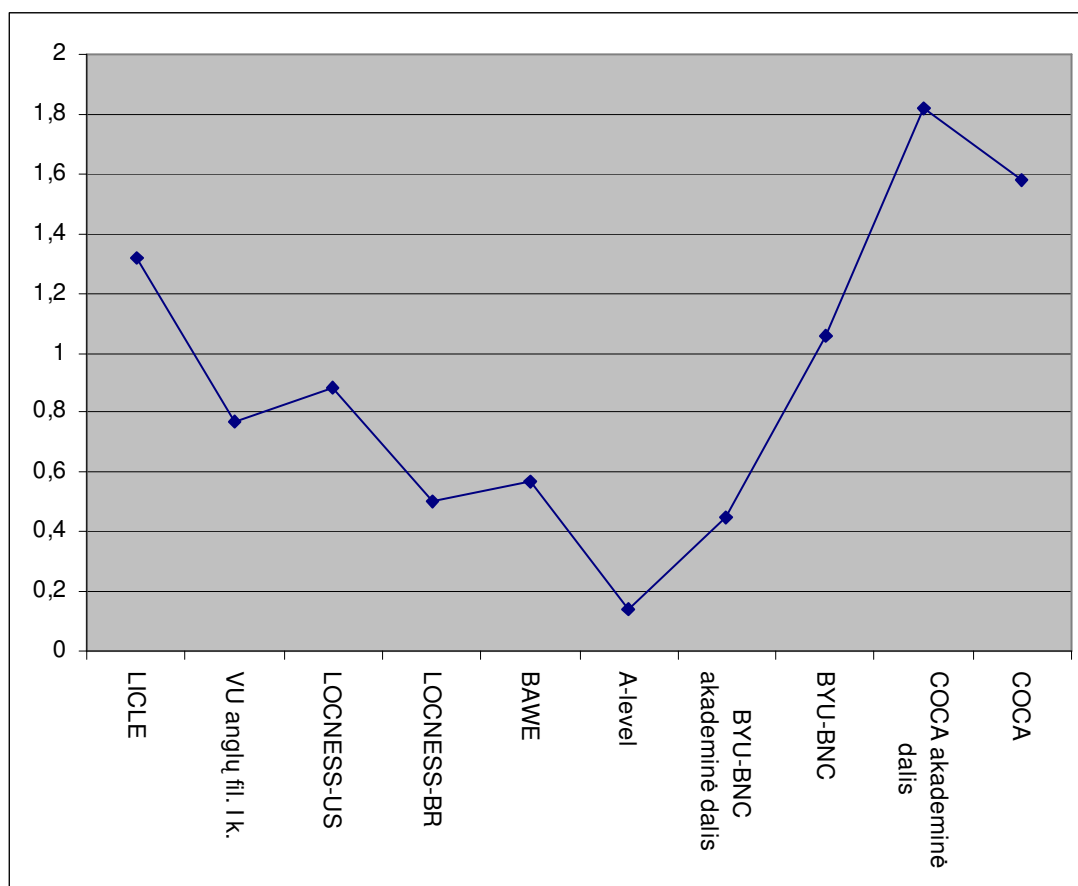
LICLE duomenys (21 paveikslas) skiriasi ne tik nuo gimtakalbių, bet ir nuo kitų kalbinių grupių BASK tekstynų duomenų. Tik lietuvių studentai *thus* vartoja dažniau nei *therefore*, kitų svetimkalbių tekstynuose pastebima gimtakalbių studentams būdingesnė kiekybinė *thus* ir *therefore* vartosena. Nors kitų konektorių atveju buvo pastebėtas panašumas tarp LICLE ir A-level tekstynų duomenų, pagal *thus* ir *therefore* vartojimo santykį lietuvių studentų rašiniai, lyginant su LOCNESS, labiausiai skiriasi būtent nuo britų mokinių rašinių.

¹⁰⁸ Leńko-Szymańska (2007).

¹⁰⁹ Altenberg ir Tapper (1998).

¹¹⁰ Tankó (2004).

¹¹¹ Chen (2006).

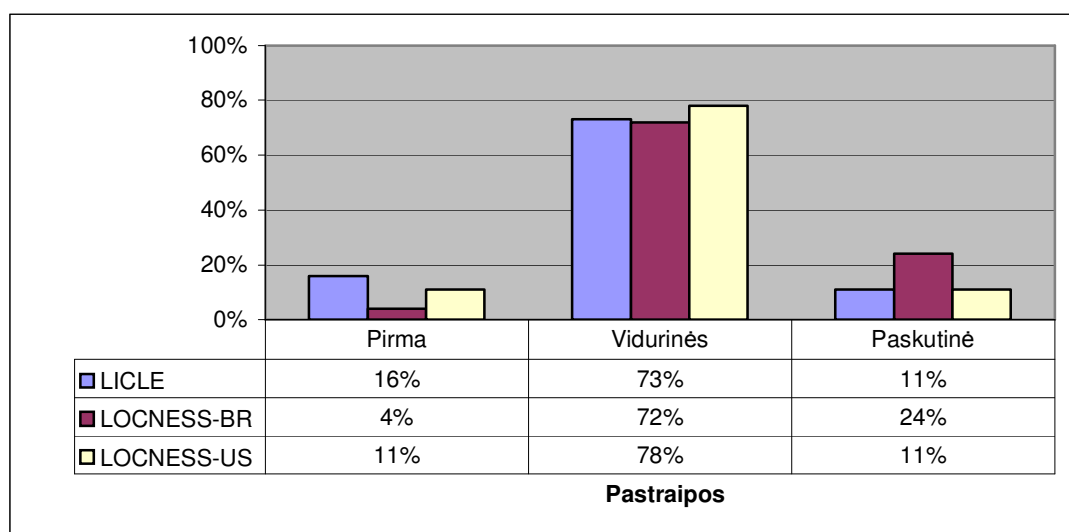
21 paveikslas. *Thus* skaičius, tenkantis vienam *therefore* pavartojimo atvejui

Pasiskirstymo kreivė atskleidžia du akademinėje gimtakalbių kalboje egzistuojančius vartojimo modelius: amerikietiškaį, kuriam būdinga dažnesnė *thus* vartosena, ir britiškaį, kuriame vyrauja *therefore*. Netikėtai jų santykis LOCNESS-US yra panašesnis į britiškaį modelį. Lietuvių studentų BASK tiriamų konektorių vartosenos santykis, nors formaliai priklausytų amerikietiškajam modeliui, yra vienodai, t. y. 0,26 punkto, nutolęs nuo COCA ir BYU-BNC bendrųjų duomenų, tačiau smarkiai skiriasi nuo jų vartosenos abiejose nacionalinių tekstynų akademinėse dalyse rezultatų. Tai leidžia daryti preliminarias išvadas, kad lietuvių BASK studentai nėra išmokę akademinės kalbos standartų ir linkę pasikliauti bendrinei anglų kalbai būdingomis normomis. Vienodas nuokrypis nuo abiejų anglų kalbos nacionalinių tekstynų duomenų aiškintinas jiems daroma abiejų rašymo tradicijų įtaka.

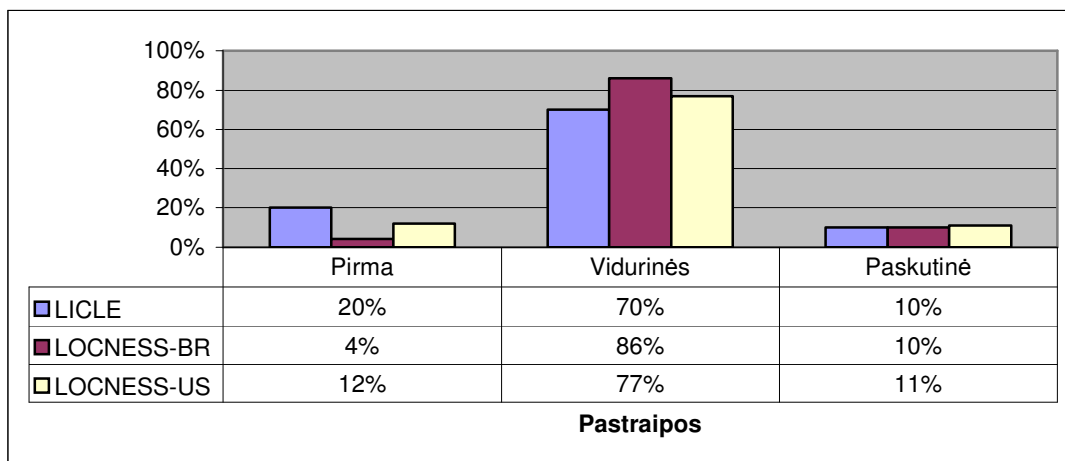
Kaip nustatyta priešpriešos konektoriaus *however* (žr. 4.2.2.2.) atveju, taip ir lyginant *thus* bei *therefore* santykį pagal tuos pačius kriterijus sudarytų tos

pačios kalbinės grupės žemesnio ir aukštesnio lygių tekstynuose, tiek lietuvių BASK studentų, tiek gimtakalbių britų darbuose stebima ta pati konektorių vartojimo tendencija: aukštesnio lygio studentų darbuose didėja santykinis konektoriaus *thus* dažnis, tenkantis vienam *therefore* atvejui. Nors toks raidos pokytis lietuvių BASK tekstynuose gali atrodyti pozityviai, iš tiesų jis atitolina LICLE rezultatus nuo būdingų britų akademinei kalbai.

Galimoms pastebėtų skirtumų priežastims išsiaiškinti toliau bus pateikta *thus* ir *therefore* vartojimo apžvalga, atkreipiant dėmesį į jų poziciją tekste, pastraipoje ir sakinyje. Tyrimo duomenys rodo, kad abiejų konektorių vartojimo pirmenybinė pozicija yra rašinio dėstomojoje dalyje (22 ir 23 paveikslai). Ši tendencija vienodai būdinga LICLE, LOCNESS-BR bei LOCNESS-US rašiniams.

22 paveikslas. *Thus* pozicija tekste (procentinė išraiška)

23 paveikslas. *Therefore* pozicija tekste (procentinė išraiška)

Skirtumai išryškėja lyginant įžanginę ir išvadų dalis. Lietuvių BASK studentai dažniau nei gimtakalbiai yra linkę priežastis pateikti atvirai, jas pažymėdami pačioje teksto pradžioje, tuo metu britų studentai pirmenybę teikia išvadų/apibendrinimų daliai. Taip, ko gero, yra dėl skirtingų argumentavimo modelių. Tačiau LICLE tekstyne pasitaikantys atvejai, kai *thus* ar *therefore* vartojami jau antrajame rašinio sakinyje, vargiai yra motyvuoti, nes pažeidžia loginio nuoseklumo principus: prieš pateikiant išvadas turi būti aiškiai suformuluotos loginės prielaidos. Tad pastebėti kiekybiniai šių konektorių vartojimo skirtumai rašinio įžangoje veikiausiai atskleidžia esant ne skirtingus argumentavimo modelius, o prastesnę lietuvių BASK studentų argumentavimo kompetenciją. 33 pavyzdyje jau antrajame teksto sakinyje pateikiamas rezultatas sukuria tuščiažodžiavimo efektą. Tekstas būtų rišlesnis ir nuoseklesnis, jei prielaidos *they have language* ir *they are able to speak the language they have* ir jų sąlygotą rezultatą nurodantis konektorius apskritai nebūtų pavartoti.

(33)

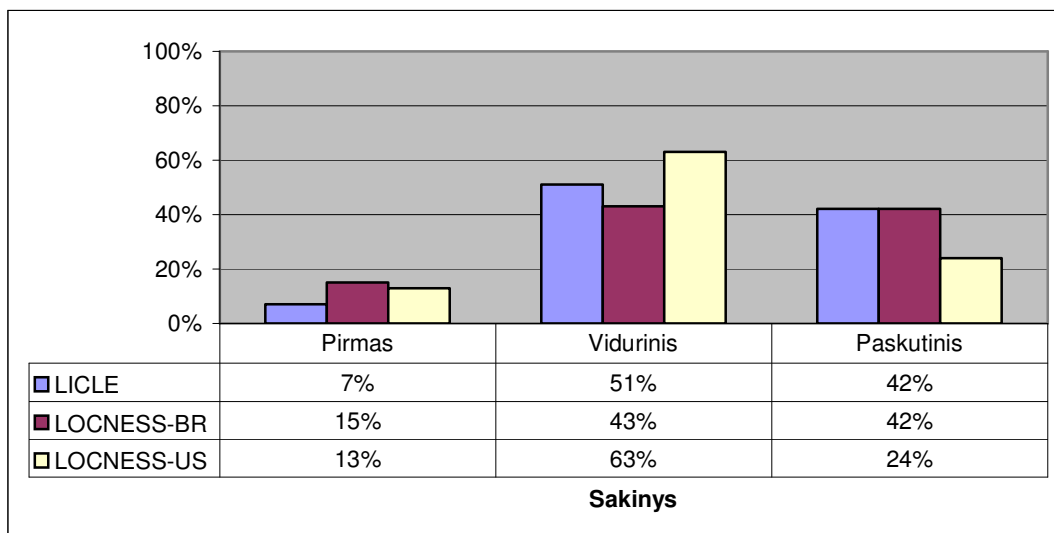
*Human beings possess a unique ability. They have language and they are able to speak the language they have, and, **therefore**, people are capable of exchanging their thoughts. Jean Jaques Rousseau, a renowned philosopher, acknowledges that this capacity of humans is extraordinary as it is one of the best means with the help of which we can share and exchange our emotions, ideas and information. According to Benjamin Lee Whorf, a famous linguist, the future of monolingual society as an ideal world for living is illusionary since such society would jeopardize the evolution of the humand mind. (ICLE-LT-VI-0087.2)*

Prisimenant Tankó (2004: 167) minima šioms konektoriams būdingą silogistinę seką, dažnesnė priežasties konektorių vartoseną paskutinėje pastraipoje britų studentų nei lietuvių BASK tekstyne neįsigilinus atrodo gana motyvuota. Tačiau atidesnė LOCNESS-BR tekstinio analizė atskleidžia gimtakalbių rašiniuose esant problemų. 34 pavyzdys rodo per didelį britų studentų siekį eksplicitiškai konstatuoti savo mintis – išvados/apibendrinimai pateikiami forma, kuri nepalieka vietos galimai kitokiai nei rašiusiojo interpretacijai. Nors ir pastebimas mėginimas stilistiškai įvairinti rezultatų/išvadų pateikimą, konektorių vartojimo dažnis akivaizdžiai per didelis.

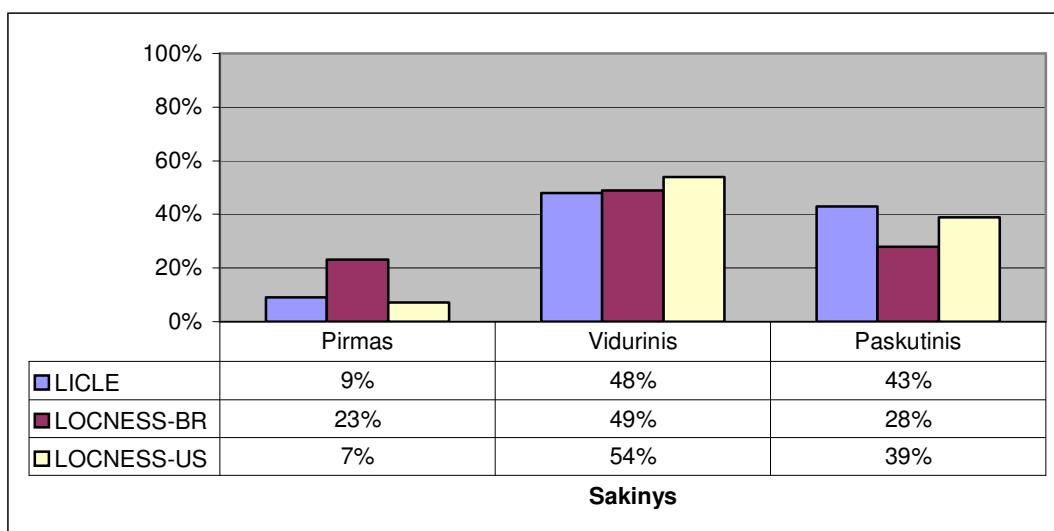
(34)

*Orestes symbolises what is needed for them to break from their guilt and remorse, cross the diagram and live life to the full, facing up to one's responsibility and accepting the difficulties that come with it. He, in contrast with Electra, is **therefore** a positive exemplary apprentice. He succeeds in accepting the responsibility of murdering the King and Queen and **thus** escapes remorse and responsibility. In this way, he is an example to the people of Argos which equates with Sartre's concept that 'freedom' involves responsibility to others. It follows, **therefore**, that atheism and democracy are requirements encouraged in this didactic work. (ICLE-BR-SUR-0012.1)*

Gvildenant *thus* ir *therefore* pastraipoje užimamų pozicijų duomenis (24 ir 25 paveikslai), pasitvirtina išankstinė nuomonė, kad šie konektoriai rečiausiai vartojami pastraipos pradžioje. Ir svetimkalbiai, ir gimtakalbiai dažniau nurodo ryšius tarp pastraipos viduryje pateikiamų prielaidų, negu tiriamaisiais konektoriais mėgina susieti ilgesnes teksto dalis.

24 paveikslas. *Thus* pozicija pastraipoje (procentinė išraiška)

25 paveikslas. *Therefore* pozicija pastraipoje (procentinė išraiška)

Pažymėtina, kad ryšiams tarp pastraipoje pateikiamų prielaidų nurodyti *therefore* vartojamas šiek tiek dažniau nei *thus* (35 ir 36 pavyzdžiai). Ši pastraipos pozicija abiejų konektorių atveju dažnesnė britų studentų tekstyne. Vienas iš galimų paaiškinimų – kai kurių gimtakalbių rašinių struktūrą sudaro labai trumpos vos kelių sakinių pastraipos (36 pavyzdys). Tai patvirtina Ädel (2006: 203) pastebėjimą, kad LOCNESS-BR potekstinyje „skaitytino, rišlaus ir turinčio struktūrą samprotaujamojo rašinio pristatymas **gali būti**

antrinis tikslas <mano paryškinimas – L. B.>¹¹², tačiau svarbiausias dėmesys tenka informacijos perteikimui:

(35)

Therefore, from the above mentioned examples it becomes clear that if people quit speaking their national languages for some foreign world language, they will face a number of problems the most important of is inability to fully express themselves. Which if a person cannot often find right words to express himself, it can cause neurosis. (ICLE-LT-VI-0074.2)

(36)

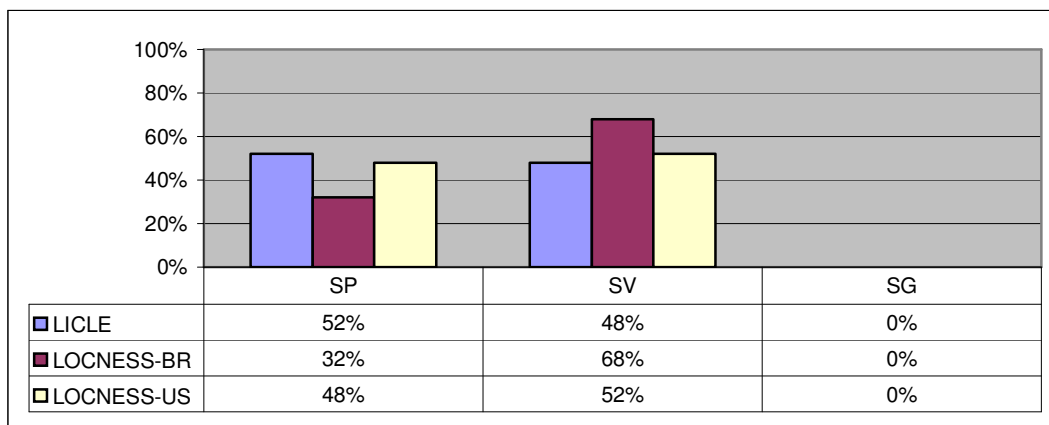
At this secondary level, therefore, children may either continue to take the 'bac', or they may take a shorter course for example the 'Brevet d'enseignement professionnel' (BEP). Another course, which leads to the 'Certificat d'aptitude professionnel' is supposed to be more practical, and more linked to future employment. (ICLE-BR-SUR-0021.1)

Nors *thus* ir *therefore* sakinyje užimamų pozicijų tendencijos patvirtina bendrąsias tendencijas: svetimkalbiai dažniau renkasi nepirmenybinę sakinio pradžios poziciją, o gimtakalbiai konektorius dažniausiai vartoja sakinio viduryje (Rundell ir Granger 2007; Tankó 2004: 176; Granger ir Tyson 1996: 24; Narita *et al.* 2004: 1174 *etc.*), tiriamųjų konektorių atveju pastebimi kiekybiniai skirtumai (26 ir 27 paveikslai). LICLE tekстыne sakinio pradžioje dažniau vartojamas *therefore*. Gimtakalbių britų rašiniuose, priešingai, šioje pozicijoje dažnesnis *thus* konektorius. Pastebėtinai didesnis lietuvių BASK studentų šių konektorių vartosenos panašumas į LOCNESS-US potekstyne, kuriame, anot Ädel (2006), studentų rašinių pirminis tikslas – įrodyti gebėjimą kurti aiškios struktūros, organizuotą tekstą, duomenis. Tad galima teigti, jog esama tiesioginės priklausomybės tarp studentų siekio aiškiai struktūrinti tekstą ir tiriamųjų konektorių SP pozicijos.

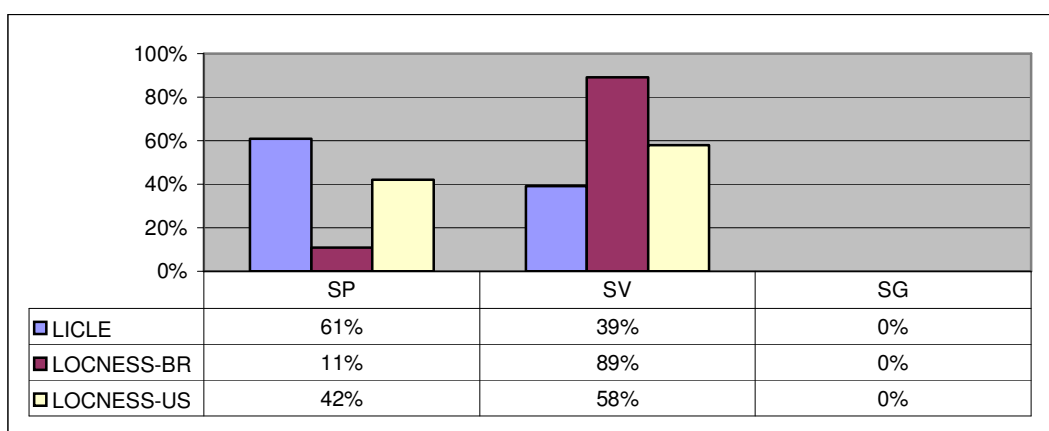
---

¹¹² Originalus tekstas: „presenting a readable, coherent and structured argumentative essays may be a secondary goal.“

26 paveikslas. *Thus* pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

27 paveikslas. *Therefore* pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

Rezultatai rodo, kad lietuvių BASK studentai turėtų būti skatinami, ypač *therefore* atveju, priežastinio ryšio žymėjimą iš sakinio pradžios dažniau perkelti į sakinio vidurį. Kad per dažna jo vartoseną SP, kaip pastebima LICLE tekstyne, yra problema, rodo 37 ir 38 pavyzdžiai.

(37)

*However, we cannot deny the fact, that there are different kinds of messages to be conveyed and certainly not all of them stand on the same level of emotions, experiences and personal insights. **Therefore**, not all meanings can be communicated through plain and neutral language only because in that case it is very likely that the knowledge of the turbulences and the calm would sound very much the same and thus would not depict the reality we live in. In addition to this, it is really surprising that we usually tend to justify the use of more varied language in literature but not in the real life. (ICLE-LT-VI-0260.6)*

(38)

*In conclusion, although the fact that language influences reality is a debatable issue, this view should not be discarded. **Therefore**, if we accept the view that language has some impact on the worldview of those who speak it, Ndebe's offer to deal with language with care seems to be plausible, since the adoption of language entails the adoption of concepts and values embedded in that language which may lead to the feeling of loss and anxiety among the speakers who learn it. **Thus**, by learning the foreign language it is necessary to be able to appreciate your own language as well.* (ICLE-LT-VI-0028.1)

Abiejų rašinių autoriai (37 ir 38 pavyzdžiai) tik sakinio pradžioje vartoja ne vien šioje dalyje aptariamus, bet ir kitų semantinių kategorijų konektorius. Parodant atvirą ryšį tarp pateikiamų propozicijų, susikuriamas pseudosaugumo jausmas. Nors tokia vartoseną nėra klaidinga *per se*, ji mažiau būdinga gimtakalbiams. Ir BNC, ir COCA akademinėse dalyse *thus* sakinio pradžioje sudaro atitinkamai 49 ir 42 procentus visų šio konektoriaus vartosenos atvejų. Dar iškalbingesni *therefore* vartojimo duomenys: atitinkamai 9 ir 30 procentų jo vartosenos tenka sakinio pradžios pozicijai. Palyginimui: 61 procentas LICLE tekstyne. Nors vis dažniau pasigirsta nuomonių apie tai, kokią anglų kalbos modelį reikėtų mėginti pateikti studentams (būdingą gimtakalbiams ar vadinamąją europietiškąją anglų kalbą (angl. *Euro-English*), BASK siekiamybe tebelieka gimtakalbių anglų kalbos vartojimas. Tad akademinio rašymo kurso metu lietuvių BASK studentus reikėtų motyvuoti tiriamuosius konektorius vartoti sakinio viduryje, o ne rinktis lengviausią SP poziciją.

4.2.3.3. Apibendrinimai

Adekvatus bet kurios semantinės kategorijos konektorių vartojimas gali padėti tekstą padaryti rišlų. Deja, pastebimas beveik universalus BASK bruožas konektorius vartoti kiekybiškai ar kokybiškai kitaip nei gimtakalbiai (Crewe 1990: 317). Tyrimo duomenys atskleidė retesnę lietuvių BASK, nei gimtakalbių studentų dedukcinio ryšio ženklumą priešasties konektoriais. Taip pat buvo pastebėti vartosenos skirtumai pagal konektorių poziciją tekste, pastraipoje bei sakinyje. Tačiau palyginimai su kitų kalbinių grupių

svetimkalbių duomenimis, patvirtino išankstinę nuomonę, kad lietuviai BASK studentai priešasties konektorius nevartoja nei absoliučiai skirtingai, nei absoliučiai tapačiai, tad šio tyrimo rezultatai galėtų būti naudojami siekiant padėti studentams priartėti prie tikslinės kalbos normų.

LICLE tekстыne pastebėtų priešasties konektorių vartosenos nukrypimų nuo gimtakalbių tekstyno negalima paaiškinti viena priešastimi. Tačiau neabejotinai viena jų – žodynuose ir gramatikose pateikiama nepakankama ir netiksli informacija (žr. Granger ir Tyson 1996: 23).

Žodynuose nesilaikoma vieningos nuomonės nurodant priešasties konektorių registrą (žr. 5 priedą). Tuo metu pateikiami apibrėžimai labai panašūs ar net identiški. Dar didesnė problema – viena kitai prieštaraujanti informacija. Antai *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners* žodyno *Improve your Writing Skills* (2007: IW13) dalyje teigiama, kad akademiniame tekste *therefore* yra vartojamas dažniau nei *thus*, *Longman Grammar of Spoken and Written English* (Biber *et al.* 1999: 887) pateikiama priešinga informacija. Tik Biber *et al.* (1999) gramatikoje randame išsamesnius paaiškinimus. Tačiau ir joje teigiama, kad daugeliu atvejų tiriamieji konektoriai gali būti laisvai keičiami, o tai vargu ar padės atsakyti į svetimkalbiui galimai iškylančius klausimus. Vienas iš galimų problemos sprendimo būdų – studentams pateikti realius gimtakalbių konektorių vartosenos modelius arba leisti patiems juos atrasti tekstynuose.

4.2.4. Apozicijos konektoriai

Pirmojoje šio disertacijos skyriaus dalyje (4.2.4.1) bus apžvelgiami apozicijos konektoriai, tokie kaip *namely*, *specifically* (žr. 1 priedą). Išsamesnei analizei pasirinkti konektoriai *for example* ir *for instance* aptariami 4.2.4.2 dalyje. Paskutinėje dalyje pateikiami šios kategorijos konektorių vartojimo ypatumų apibendrinimai (4.2.4.3).

4.2.4.1. Apozicijos konektorių apžvalga

Apozicijos semantinei kategorijai priklausančių konektorių funkcija – patikslinti pirma ėjusio elemento/-ų turinį kitais žodžiais (Quirk *et al.* 1991: 637). Šie konektoriai gali nurodyti, kad antrasis elementas yra kitokia pirmojo elemento formuluotė, informacijos performulavimas ar jos detalesnis, tikslesnis pateikimas (Biber *et al.* 1999: 876). Kaip pastebima Biber *et al.* (1999: 877) gramatikoje, daugeliu atvejų antrasis elementas yra pirmojo pavyzdys. Rašytinėje akademinėje prozoje tai viena iš vertingiausių aiškinimo priemonių (Hinkel 2002: 147), laikytina „pasikartojančiu akademinės rašto kalbos bruožu bei pagrindiniu dėstymo aspektu, vienu iš įprastų būdų, kuriais visų sričių rašantieji siekia, kad jų mintys būtų prieinamos ir įtikinamos“¹¹³ (Hyland 2007: 270).

Mokymo procese iliustruoti pavyzdžiais rekomenduojama, o vertinant rašto darbą tai laikoma vienu iš svarbių rašytinės kalbos gebėjimų (*ibid.*), todėl neatsitiktinai pagal dažnumą ši semantinė konektorių kategorija patenka tarp keturių dažniausiai vartojamų kategorijų ir LICLE, ir LOCNESS tekstynuose. Nors lietuvių BASK ir gimtakalbių tekstynuose ši kategorija užima tą pačią, ketvirtąją, poziciją, lyginant dažnius pastebimas reikšmingas skirtumas – BASK tiriamuosius konektorius vartoja gerokai dažniau nei gimtakalbiai studentai (24 lentelė).

24 lentelė. Bendras apozicijos konektorių dažnis LICLE ir LOCNESS tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESSS-US
Absoliutus dažnis	276	103	112
Normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai	17,8	10,8	6,7
Logaritminės tikimybės įvertis (lyginant LICLE su duotuoju tekstynu)	–	+20,37	+85,64

¹¹³ Originalus tekstas: „a recurrent feature of academic writing and a central aspect of exposition, a part of the routine ways in which writers in all fields seek to make their ideas accessible and persuasive.“

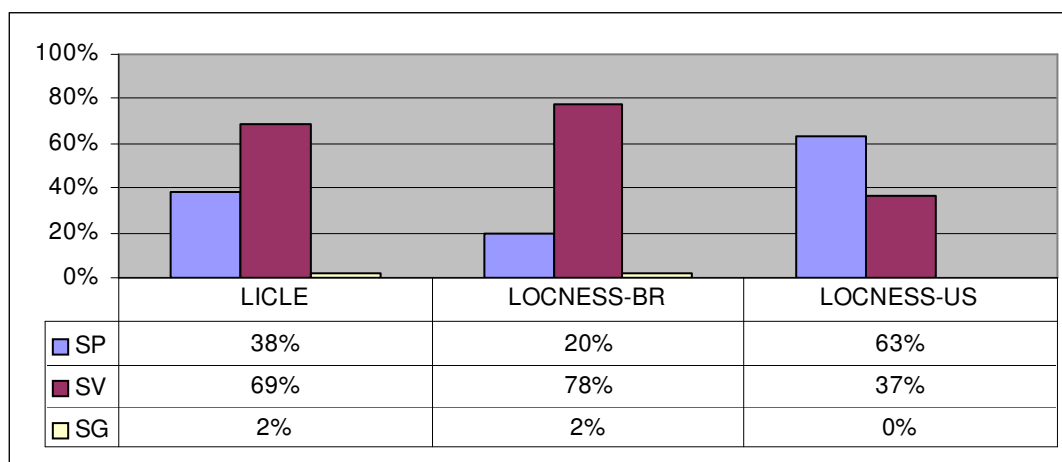
Ypač ryškus skirtumas yra tarp LICLE ir LOCNESS-US duomenų. Dešimties tūkstančių žodžių imčiai atitinkamai tenka 17,8 ir 6,7 konektoriaus (LL +85,64). Dažnesnis šios kategorijos konektorių vartojimas BASK rašiniuose minimas ir kitų autorių, tyrusių tarpukalbę, darbuose: SWICLE tekстыne – Altenberg ir Tapper (1998: 85), Tapper¹¹⁴ (2005: 123), vengrų ASK tekстыne – Tankó (2004: 172). Tang ir Ng (1995: 108) savo studijoje Honkongo BASK studentų ir gimtakalbių tekstynų duomenų nelygina, tačiau nurodo, kad apozicijos konektoriams pagal dažnumą tenka ketvirtoji vieta tarp visų pavartotų konektorių. Kinų, japonų, korėjiečių, vietnamiečių, indoneziečių ir arabų BASK studentų polinkį pavyzdžių žymiklius vartoti dažniau nei gimtakalbiai pastebi ir Hinkel (2002: 147). Šie duomenys patvirtina Granger ir Tyson (1996: 20) mintį, kad besimokantieji anglų kalbos dažnai vartoja pavyzdžius pateikiančius konektorius. Apozicijos konektorių dažnis BASK tekstynuose – būdingas BASK kalbos bruožas, kituose kalbiniuose kontekstuose jie vartojami rečiau. Kaip rodo Pastor (2006) tyrimo, kuriame buvo lyginami ispanakalbių autorių anglų kalba parašyti moksliniai straipsniai ir analogiški straipsniai, parašyti autorių, kuriems anglų kalba gimtoji, rezultatai, „dėl specifinės šių konektorių funkcijos“ (*ibid.*) apozicijos konektoriai nėra dažni nei vienos grupės parašytuose tekstuose. Taigi, nors universitetiniame kontekste svarbu išmokyti studentus eksplicitiškai iliustruoti sakomas mintis, tačiau mėginant priartinti BASK kalbą prie tikslinės kalbos, reikėtų neapsiriboti konektoriais, o akcentuoti ir kitus kalbinės raiškos būdus bei permąstyti siektiną iliustravimų dažnį tekste.

Tiriant šios kategorijos konektorių poziciją sakinyje, pastebėta, kad ji tik iš dalies patvirtina daugumoje kitų semantinių konektorių kategorijų vartosenoje pastebėtas tendencijas, kad BASK konektorius linkę vartoti nepirmenybinėje sakinio pradžios pozicijoje. 28 paveikslas rodo, kad, nors lietuvių BASK studentai tiriamuosius konektorius sakinio pradžioje vartoja beveik dvigubai dažniau nei britų studentai (atitinkamai 38 ir 20 procentų visų

---

¹¹⁴ Nors autorės naudojama konektorių klasifikacija skiriasi nuo naudojamos šiame darbe, tačiau autorė teigia, kad konektoriai, pagal jos sistemą patenkantys į paaiškinimo (*clarifying*) kategoriją, yra lygintini su pridėjimo konektorių kategorija, pateikiama Quirk *et al.* (1991) sistemoje.

pavartotų šios kategorijos konektorių), vis dėlto abiejuose tekstynuose pastebimas tas pats modelis, kai pirmenybinė pozicija atitenka sakinio viduriui. Jį galima būtų įvardyti britiškuoju, t. y. europietiškuoju modeliu, priešpastatant amerikietiškąjį modelį, kai šios kategorijos konektoriai dažniausiai vartojami būtent sakinio pradžioje.

28 paveikslas. Apozicijos konektorių pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

25 lentelėje pateikti atskirų konektorių absoliutaus dažnio ir logaritminės tikimybės įverčio rezultatai rodo, kad tik du šios kategorijos konektoriai, *for example* (kartu su trumpiniais) ir *for instance*, yra vartojami statistiškai reikšmingai dažniau nei gimtakalbių tekstyne. Būtent jų dažnesnis vartojimas LICLE tekstyne leidžia kalbėti apie visos šios kategorijos konektorių dažnesnį vartojimą lietuvių BASK rašiniuose. Kaip matome, toks apibendrinimas gali lemti klaidingas implikacijas kalbos dėstymui, nes dviejų konektorių, *in other words* ir *namely* (viz.), vartojimo skirtumai statistiškai nėra svarbūs, o *that is* kartu su trumpiniais ir *that is to say* (LICLE tekstyne nesutinkamas nei vieno karto), vartojami statistiškai reikšmingai rečiau.

25 lentelė. Apozicijos konektoriai LICLE ir LOCNESS-BR tekstuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LL
<i>for example, e.g., eg., eg</i>	199	57	+29,67
<i>for instance</i>	39	3	+21,67
<i>in other words</i>	10	7	-0,06
<i>namely, viz.</i>	13	4	+1,66
<i>that is, i.e., ie., ie</i>	15	27	-11,68
<i>that is to say</i>	0	5	-9,63

Kaip ir anksčiau aptartų kategorijų atveju, išryškėja skirtumai tarp LOCNESS potekstynių. Lietuvių BASK studentų tekstyną lyginant su LOCNESS-US, kitaip negu LOCNESS-BR, nėra reikšmingai rečiau vartojamų konektorių, priešingai, į dažniau vartojamų konektorių sąrašą pakliūva dar vienas konektorius – *namely* su savo trumpiniu *viz.* (26 lentelė). Konektorius *specifically* – vienintelis, kurio logaritminis įvertis lentelėje pateikiamas su minuso ženklu, nurodančiu, kad LICLE tekстыne jis vartojamas rečiau nei LOCNESS-US. Konkrečiu atveju tiksliau būtų sakyti, kad lietuvių BASK jo nepavartojo nei karto. Dėl itin mažo dažnio (1 atvejis kas 33 646 žodžiai) amerikiečių studentų darbuose nagrinėti šio konektoriaus vartoseną vargu ar būtų tikslinga, juolab kad jis nelemia bendros apozicijos kategorijos konektorių vartosenos tendencijos.

26 lentelė. Apozicijos konektoriai LICLE ir LOCNESS-US tekstuose

	LICLE	LOCNESS-US	LL
<i>for example, e.g., eg., eg</i>	199	79	+63,84
<i>for instance</i>	39	15	+13,11
<i>in other words</i>	10	4	+3,17
<i>namely, viz.</i>	13	3	+7,58
<i>specifically</i>	0	5	-6,53
<i>that is, i.e., ie., ie</i>	15	11	+0,99
<i>that is to say</i>	0	0	0

Altenberg ir Tapper (1998: 84–85) kaip pagrindinę priežastį, kodėl šios kategorijos konektoriai švedų BASK kalboje yra vartojami dažniau nei gimtakalbių, nurodo teksto jungiklio *such as*, atliekančio apozicijos konektorių funkciją, bet nepatenkančio į konektorių sąrašą, vartojimą. Teigiama, kad šis teksto jungiklis dvigubai dažniau yra sutinkamas gimtakalbių nei SWICLE

tekstyne ir kad dėl jo vartojimo apozicijos konektorių dažnio parametrai įgytų priešingas vertes, t. y. dažnesnis jų vartojimas BASK tekstyne virstų retesniu. Tačiau, kaip buvo minėta 4.1.1. dalyje, patikrinus šią prielaidą pagal LICLE tekstyną, matome priešingą tendenciją. Lietuvių BASK *such as* vartoja nežymiai dažniau nei britų gimtakalbiai, atitinkamai 4,58 ir 4,39 normalizuoto dažnio atvejai (LL +0,05). LICLE tekstyne pastebimas dar vienas ypatumas – *such as* yra vartojamas kartu su *for example* (39 pavyzdys):

(39)

However, nowadays other languages are being taken into consideration, such as, for example, Chinese. (ICLE-LT-VI-0019.1)

Such as for example konstrukcija akivaizdžiai tautologinio pobūdžio. Abiejų komponentų (*such as* ir *for example*) funkcija – eksplicitinis pavyzdžio žymėjimas, todėl vieno jų pašalinimas neabejotinai pagerintų teksto kokybę. Pažymėtina, kad tokios konstrukcijos atvejų nepasitaikė VU pirmo kurso anglų filologijos studentų tekstyne, tad jos atsiradimas LICLE neturėtų būti priskiriamas gimtosios kalbos įtakai. Kiek netikėtai buvo nustatyti keturi tokios vartosenos atvejai BYU-BNC akademinėje dalyje (40 pavyzdys). Atitinkamoje COCA dalyje jos dažnis lygus nuliui.

(40)

Some anthropological researchers, such as for example Burton, and many of those whose work is collected by Cohen (1982) (BYU-BNC)

Kaip rodo 40 pavyzdys, konstrukcija *such as for example* gimtakalbių britų nacionaliniame tekstyne neatlieka jokių kitų papildomų funkcijų, tik tautologinį minties iliustravimo žymėjimą, todėl neturėtų būti skatinama lietuvių BASK studentų darbuose.

Apozicijos konektoriai nėra vienintelis būdas eksplicitiškai žymėti pavyzdžius, tam gali būti vartojamos konstrukcijos su daiktavardžiu *example* ar veiksmažodžiai *illustrate* ir *exemplify*. Paquot (2008: 108) nurodo dvi produktyvias konstrukcijas su daiktavardžiu *example*:

(41)

X is DET (ADJ.) example of Y
Lithuania is a great example of that fact. (ICLE-LT-VI-0234.5)

(42)

DET (ADJ.) *example of Y is X*
An example of mind's expression could be stream of consciousness technique<...> (ICLE-LT-VI-0264.6)

Mėginant patikrinti, ar daiktavardinių konstrukcijų vartojimas galėtų paaiškinti pastebėtus konektorių kategorijos skirtumus, LICLE ir LOCNESS-BR bei LOCNESS-US tekstynuose buvo atlikta užklausa „*example of*.“ Normalizuoto dažnio rezultatai atitinkamai buvo 1,87, 1,57 ir 2,32 dešimties tūkstančių žodžių imčiai. Pastebėti skirtumai yra atsitiktinio pobūdžio: LL +0,32 (lyginant su LOCNESS-BR) ir LL -0,77 (lyginant su LOCNESS-US), tad negali lemti skirtingų apozicijos konektorių kategorijos dažnių lietuvių BASK ir gimtakalbių tekstynuose.

Reikšmingai dažnesnio apozicijos konektorių vartojimo LICLE tekстыne nepaaiškina ir veiksmažodžių *illustrate* bei *exemplify* visų formų dažnis tirtuose tekstynuose. Nors pasitvirtina Paquot (2008: 108) aprašyta tendencija *illustrate* vartoti dažniau nei *exemplify*, tačiau tiek lyginant LICLE ir LOCNESS-BR, tiek LICLE ir LOCNESS-US abiejų veiksmažodžių vartojimo skirtumai yra nežymūs (28 lentelė), atitinkamai 1,29, 2,19 ir 1,01 bei 0,45, 0,31 ir 0,12 atvejai dešimties tūkstančio žodžių imtyje.

27 lentelė. *Illustrate* ir *exemplify* LICLE ir gimtakalbių tekstynuose

	LL LICLE vs. LOCNESS-BR	LL LICLE vs. LOCNESS-US
<i>illustrate</i>	-2,87	+0,55
<i>exemplify</i>	+0,29	+3,37

Ir aptartų daiktavardinių konstrukcijų, ir minėtų veiksmažodžių formų dažnio skirtumai LICLE ir BAWE tekstynuose taip pat neperžengia reikšmingumo ribos: atitinkamai 1,62 (LL +0,55) daiktavardinės konstrukcijos *example of* ir 1,89 (LL -3,23) bei 3,72 (LL +3,72) veiksmažodžių *illustrate* ir *exemplify* atveju. Taigi galima konstatuoti, kad lietuvių BASK rašiniuose stebimos eksplicitiškai žymimų pavyzdžių gausos gimtakalbių tekstynuose nekompensuoja kitos kalbinės priemonės. Todėl, siekiant priartinti lietuvių

tarpukalbę prie gimtakalbių vartosenos, reikėtų studentus skatinti aiškiau reikšti savo mintis, mažinant gimtakalbiams mažiau būdingo minčių reiškimo modelio vartojimą, pasižymintį itin dažnu iliustravimu. Nors pavyzdžiai neabejotinai palengvina skaitytojui suprasti rašiusiojo mintis, mokymo procese vertėtų prisiminti, kad jų vartojimo skatinimas gali turėti neigiamą efektą – studentų vartojamų pavyzdžių dažnis išauga, tekstas tampa pernelyg supaprastintas, tarsi nuvertinamas skaitytojo gebėjimas suprasti tekstą (plg. Hinkel 2002: 147).

43 pavyzdyje antrajame sakinyje konektorius *for example* vartojamas iliustruoti pirmajame išsakytam teiginiui. Trečiasis sakinyje pradedamas dar vienu apozicijos konektoriumi (*for instance*) atlieka antrojo sakinio iliustravimo funkciją.

(43)

*This tendency can be noticed in any part of life. **For example**, if students get a topic for an essay, the pieces of writing will definitely differ in spite of the fact that the topic is the same. **For instance**, if students had to describe the work of university, there would be several opinions provided: positive, neutral or negative. (ICLE-LT-VI-0265.6)*

Nors šiame pavyzdyje konektorių vartosenos negalima priskirti netaisyklingiems atvejams, būtų tikslinga studentams pasiūlyti kitus minčių struktūrinimo būdus, kai pavyzdžiai nėra eksplicitiškai žymimi. Pavyzdžių žymėjimo konektoriais alternatyva gali būti 44 pavyzdys. Nors neįsigilinus atrodytų jis analogiškas 43-ajam, tačiau britų studentas, kitaip negu lietuviai BASK, vietoje eksplicitinio žymėjimo predikatinis dėmenis susieja dvitaškiu. Pažymėtina, kad tokia dvitaškio vartoseną tarp galimų nenurodoma akademinio rašymo vadovėlyje (Oshima ir Hogue 1991: 259–260).

(44)

Policy could be seen during the Gulf War : Britain was running low on stocks of ammunition for certain types of guns and artillery in the build up to the launch of Operation Desert Storm, so it asked one of its European Community partners and NATO allies, namely Belgium, to sell it some of its stocks. (ICLE-BR-SUR-0033.3)

Grįžtant prie apozicijos konektorių kategorijos, didžiausi dažnio skirtumai, lyginant lietuvių BASK studentų ir gimtakalbių studentų rašinius, stebimi *for example* ir *for instance* atveju. Tai nulėmė, kad šie konektoriai būtų pasirinkti detalesniam nagrinėjimui.

4.2.4.2. *For example* ir *for instance*

Kaip aptarta ankstesnėje dalyje, *for example* ir *for instance* dažnesnis vartojimas LICLE tekstyne lemia visos kategorijos vartojimo rezultatus. Nors abu konektoriai dažniau vartojami BASK nei gimtakalbių tekstuose, jų vartojimas nevienodas. Kaip matėme 11 lentelėje, *for example* patenka į dažniausiai vartojamų konektorių dešimtuką ne tik LICLE, bet ir SWICLE (Altenber ir Tapper 1998), PICLE (Leńko-Szymańska 2007), kinų (Chen 2006), taivaniečių¹¹⁵ (Ai ir Peng 2006) tekstuose. Reikšmingai dažnesnį šio konektoriaus vartojimą prancūzų, ispanų, olandų, vokiečių ir lenkų ICLE potekstyniuose mini ir Paquot (2008: 109 t. t.); švedų potekstynyje, lygindama su amerikietiška LOCNESS dalimi, – Tapper (2005: 126); japonų potekstynyje – Narita *et al.* (2004). Abu tiriamieji konektoriai pateikiami kartu kaip dažniau vartojami ir bulgarų ICLE potekstynyje (Blagoeva 2001: 62).

Šių dviejų konektorių nagrinėjimas kaip vieno anglų kalboje nėra motyvuotas. Nors abu konektoriai BASK kalboje yra vartojami dažniau nei gimtakalbių, *for instance* retai patenka į dažniausiai vartojamų konektorių sąrašus. Šia prasme kiek kontraversiški yra skirtingų autorių pateikiami švediškojo ICLE potekstynio SWICLE duomenys. Jei Leńko-Szymańskos (2007) tyrime *for instance* yra dešimtas tarp dažniausiai vartojamų konektorių SWICLE tekstyne, Altenberg ir Tapper (1998: 86) – septintas, tai Tapper (2005: 125) darbe jis iš viso nepatenka į dešimtuką. Pažymėtina, kad vokiečių ICLE potekstynyje jis išsiskiria iš bendros BASK tendencijos vartoti

---

¹¹⁵ Šio teksto dešimties dažniausiai vartojamų konektorių lentelėje *for example* pateikiamas kartu su *for instance*.

ši konektorių reikšmingai dažniau – vokiečių BASK rašiniuose jo vartojimas tik nežymiai pranoksta gimtakalbių vartojimo dažnį (Paquot 2008: 109).

28 lentelė. *For example* (su trumpiniais) ir *for instance* santykis tekstuose

Konektorius \ Tekstynas	<i>For example</i>	<i>For instance</i>
LICLE	1	0,20
VU anglų fil. I k.	1	0,36
LOCNESS-BR	1	0,05
LOCNESS-US	1	0,19
BYU-BNC	1	0,25
BYU-BNC akademinė dalis	1	0,22
COCA	1	0,32
COCA akademinė dalis	1	0,20
BAWE	1	0,23

Tarp LOCNESS tekstyno britiškosios ir amerikietiškosios dalių pastebimi ryškūs skirtumai, tačiau 28 lentelės duomenys rodo, kad tiriamųjų konektorių santykis BUY-BNC ir COCA akademinėse dalyse beveik nesiskiria – vienam *for example* atvejui atitinkamai tenka 0,22 ir 0,20 *for instance*. Tai galėtų reikšti tam tikrą akademinėi kalbai būdingą žymėjimą konektoriais ir jų pasirinkimą nepriklausomai nuo kultūrinės terpės ar gimtosios kalbos įtakos. Pavyzdžiui, japonų BASK studentai savo rašiniuose šiuos konektorius taip pat vartoja panašiu santykiu – 0,28 (Kanno 1989: 43). Pagal šį santykį konektorių vartojimas LICLE tekstyne (0,20) ženkliai skiriasi nuo LOCNESS-BR (0,05) duomenų, bet yra beveik analogiškas LOCNESS-US (0,19) bei britų nacionalinio tekstyno akademinės dalies rezultatui (0,22) ir atitinka amerikietiškojo nacionalinio tekstyno akademinės dalies duomenis (0,20). Taigi, net jei laikytumės nuostatos, kad būtent britų potekstynis šiame darbe turėtų būti traktuojamas kaip norma ir siekiamybė, nes šis anglų kalbos variantas „yra standartas, kuriuo daugiausia vadovaujasi Europos <...> šalys“¹¹⁶ (Meyer 2005: 226), rezultatų nuokrypis ne visada reiškia prastesnį lietuvių BASK anglų kalbos mokėjimą.

¹¹⁶ Originalus tekstas: „is the standard European <...> countries mostly follow.“

Remiantis 28 lentelės duomenimis matyti teigiama lietuvių BASK studentų gebėjimų naudotis kalbiniais ištekliais raida: pirmakursių tiriamųjų konektorių vartojimo santykis (0,36) panašiausias į bendruosius amerikiečių nacionalinio tekstyno duomenis (0,32) ir daugiau nei pusantro karto skiriasi nuo būdingojo akademinėi kalbai. LICLE tekстыne, kaip jau aptarta, jis beveik identiškas gimtakalbių nacionalinių tekstynų akademinė dalių rezultatams.

Atliekant šių konektorių santykio skaičiavimą, britų ir amerikiečių nacionaliniuose tekstynuose išryškėjo itin dideli konektorių trumpinių dažnio skirtumai. Jei COCA tekстыne jie reti ir santykinis dažnis nepriklauso nuo to, ar yra įtraukti į bendrąją *for example* skaičių, tai BUY-BNC atveju, skaičiuojant tik *for example* be trumpinių ir *for instance* santykį, rodikliai pasikeičia: visame tekстыne santykis padidėja iki 0,56, o akademinėje tekstyno dalyje iki 0,22. Itin didelis skaičius *for example* trumpinių (e. g., eg., eg) yra LICLE tekстыne (net 44 procentai visų atvejų) ne tik, kaip galima būtų tikėtis, sakinio viduryje (45), bet ir sakinio pradžios pozicijoje (46):

(45)

Historically, languages of the most powerful nations had a strong influence on the tongues of smaller or less significant nations, e. g. during the years when the Soviet Union was considered to be the most powerful, Russian was to be learned in many countries worldwide. (ICLE-LT-VI-0091.2)

(46)

E.g. vocabulary is adjusted to the living environment of the society. (ICLE-LT-VI-0048.1)

Tokių ženklų *for example* trumpinių skaičių gali lemti gimtosios kalbos įtaka. DLKT tekstyno negrožinės literatūros (knygų) potekстыnyje ‘pvz.’ sudaro 33, o CorALit tekстыne – net 47 procentus ‘pavyzdžiui’ pavartojimų. Tačiau tokiai hipotezei prieštarauja VU pirmo kurso anglų filologijos studentų tekstyno duomenys: jame trumpiniai sudaro tik keturis procentus *for example* atvejų. Pastebėtina, kad Granger ir Tyson (1996: 21) tyrime būtent *for example* trumpinys *e.g.* pateikiamas kaip dažniau prancūzų BASK nei gimtakalbių studentų tekстыne vartojamas konektorius. Tad galima daryti prielaidą, kad pirmenybės teikimas trumpinio formai gali būti pažengusių lygio BASK

kalbos bruožas. Nors prancūzų ir lietuvių ICLE potekstyniuose pastebima ta pati *e.g.* vartojimo tendencija, vis dėlto kiekybinis vartojimas ženkliai skiriasi. Lietuvių BASK studentai šį konektorių vartoja gerokai dažniau nei prancūzų BASK (LL +18,51). Normalizuotas dažnis atitinkamai yra 5,68 ir 2,11 santrumpos dešimties tūkstančių žodžių imčiai.

LICLE tekстыne ryškus lietuvių BASK polinkis trumpinį vartoti skliausteliuose išskirtame tekste (47 pavyzdys). Taip vartojami daugiau nei pusė *for example* santrumpų (55,81 procento):

(47)

The modern writers of American literature (e.g. Faulkner, O'Neill) were influenced by the Western philosophers, thinkers and their ideologies (e.g. Freud and his psychoanalysis, notion of consciousness). (ICLE-LT-VI-0034.1)

LOCNESS-BR potekstyntyje yra tik vienas skliausteliuose pavartotas *for example* santrumpos atvejis (16 procentų *for example* pavartojimų), LOCNESS-US – nei vieno:

(48)

The "Genelle Agreements" also raised minimum pay and raised pay in certain industries (e.g. the railway industry). (ICLE-BR-SUR-0023.1)

Tokios gimtakalbių šio konektoriaus trumpinio vartojimo tendencijos prieštarauja *Macmillan IYWS* (2007) dalyje pateiktai informacijai, kad akademiniam rašytiniame tekste *e.g.* dažnai vartojamas skliausteliuose. Šiame kontekste išsiskiria BAWE tekstyno duomenys: skliausteliuose vartojami 44 procentai *for example* trumpinių. Tai dar kartą įrodo, kad BAWE sudarančiuose rašiniuose labiau paisoma akademinėi kalbai būdingų bruožų.

Pažymėtina, kad LICLE tekстыne tik 2,7 procento nesutrumpinto *for example* pavartojimo atvejų buvo išskirta skliausteliais:

(49)

However, one conclusion might be met at this stage for writing to be amusing: a person writing a text on a certain topic must be interested in it and appropriate for it (for example, the topic of plumbers would not suit fashion editor). (ICLE-LT-VI-0172.1)

For instance taip vartojamas dar rečiau – LICLE tekstyne sutinkamas tik vienas toks atvejis:

(50)

*They tried to show the artificiality of language, experimenting over the form (**For instance**, E. Pound and his "cumplings").* (ICLE-LT-VI-0042.1)

LOCNESS-BR toks pavyzdžių, eksplicitiškai žymimų tiriamaisiais konektoriais, pateikimas skliausteliuose yra itin retas: nei vieno *for instance* ir tik vienas nesutrumpinto *for example* pavartojimo atvejis visame tekstyne:

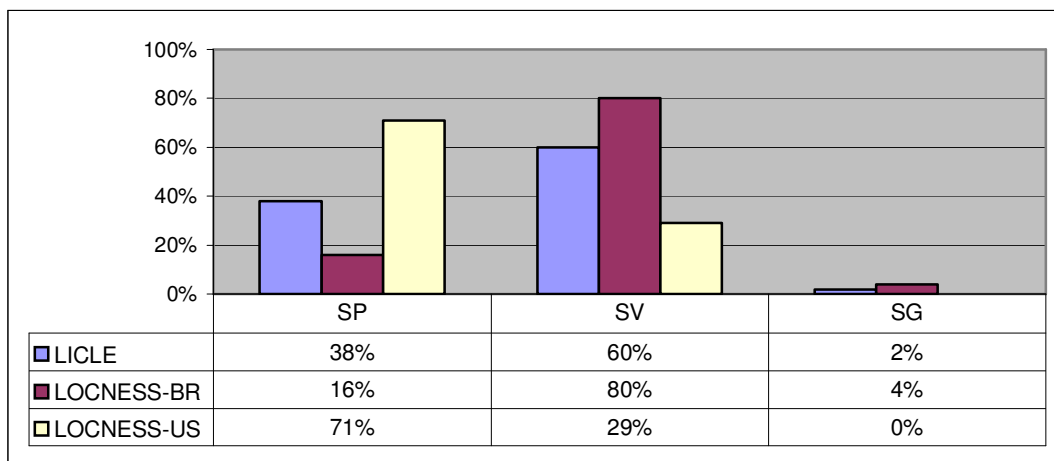
(51)

*Some articles clear state that it is the prime minister who rules (**for example** article 21) whereas successive presidents and prime ministers have said it is the president who is the supreme power (by their interpretation of article 5).* (ICLE-BR-SUR-0026.1)

Taigi skliausteliuose eksplicitiškai žymėti apozicijos ryšį būdingiausia vartojant *for example* santrumpą. Šiuo atžvilgiu lietuvių BASK vartosena išoriškai atitinka būdingą akademiniam tekstui. Kokybinė duomenų analizė, kita vertus, rodo, kad lietuvių BASK studentai gana dažnai e. g. santrumpa pristato ne daiktavardinę (-es) frazę (-es), kaip daugeliu atvejų yra akademinuose tekstuose (Macmillan 2007: IW10), bet predikatinius dėmenis (52 pavyzdys), tad į šį vartojimo aspektą vertėtų atkreipti dėmesį akademinio rašymo kurso metu.

(52)

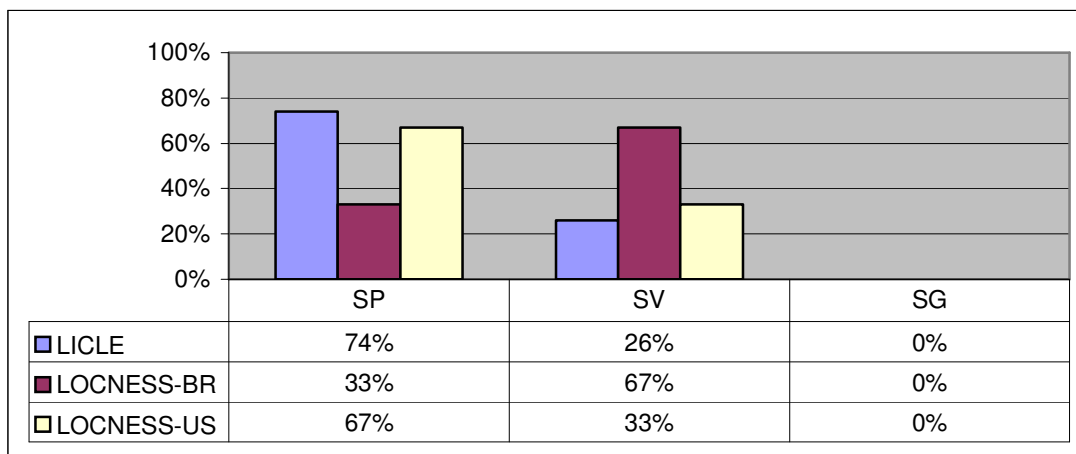
Doublespeak together with 'weasel words', such as 'new', 'improved' and 'fast' (e. g. 'a new parliament' usually consists of the same parliament members, 'an improved budget' has only one or two new aspects included but it does not mean it is better than the previous one) affect audience's attitude towards governments, their actions and form certain opinion which create circumstances and conditions for prevailing political ideals and ideas. (ICLE-LT-VI-0241.6)

29 paveikslas. *For example* (ir jo trumpinių) pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

For example pozicija sakinyje LICLE tekstyne atitinka gimtakalbių britų vartojimo ypatumus (29 paveikslas). Matome, kad abiejuose tekstynuose pirmenybinę poziciją šis konektorius užima sakinio viduryje. Nors sakinio pradžios pozicija yra antroji pagal dažnumą abiejuose tekstynuose, 29 paveikslo duomenys rodo, kad lietuvių BASK ją vartoja dvigubai dažniau nei britų studentai. Ženkliai išsiskiria LOCNESS-US duomenys. Amerikiečių studentai vieninteliai tiriamąjį konektorių dažniausiai vartoja sakinio pradžioje. Tai vienas aiškiai sustruktūrinto teksto ypatumų. Kadangi lietuvių BASK, panašiai kaip amerikiečių studentų, darbai pasižymi pirminiu studentų išsikeltu uždaviniu pademonstruoti aiškia rašinio struktūrą (plg. Ädel 2006: 203), kiek netikėta gali atrodyti lietuvių BASK studentų rašiniuose *for example* atveju dominuojanti SV pozicija. Tokius rezultatus lemia LICLE tekstyne randamos santrumpos *e. g.* dažnis. Vartodami šį konektorių pilnos formos, lietuvių BASK, kaip galima tikėtis, eksplcitiniam žymėjimui 61 proc. atvejų renkasi SP poziciją.

30 paveikslas. *For instance* pozicija sakinyje (procentinė išraiška)

Kitokios vartojimo tendencijos pastebimos *for instance* atveju (30 paveikslas). BASK ir gimtakalbiai britai studentai šį konektorių vartoja labai skirtingai. LOCNESS-BR potekstynio duomenys rodo, kad gimtakalbiai *for instance* yra linkę įterpti į sakinio vidurį, tai BASK dažniausiai jį vartoja sakinio pradžioje. Kaip ir pilnos *for example* formos atveju, *for instance* pozicija LOCNESS-US potekstynyje skiriasi nuo LOCNESS-BR ir yra panaši į LICLE. Taigi galima daryti išvadą, kad esama tiesioginės priklausomybės tarp pirminio tikslo pademonstruoti gebėjimus struktūrinti tekstą ir konektorių vartojimo SP pozicijoje. Dažnesnis nei gimtakalbių *for instance* ir *for example* vartojimas šioje pozicijoje pastebimas ir taivaniečių BASK studentų rašiniuose (Wu 2006: 422–423).

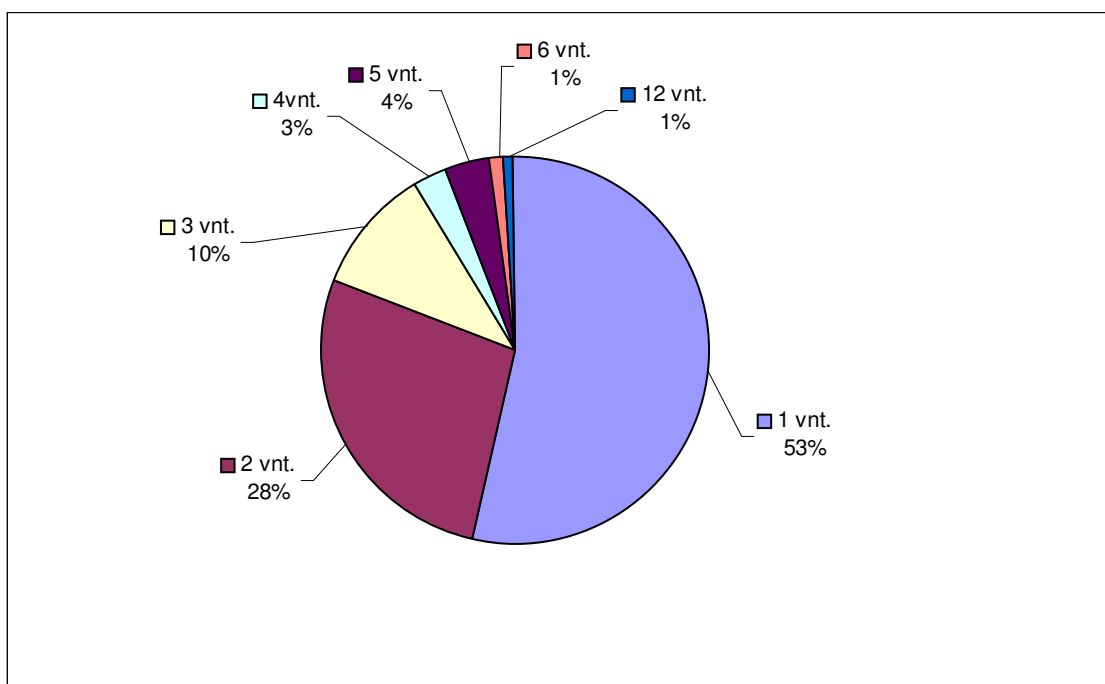
Duomenys apie tiriamųjų konektorių vartojimą sakinio pabaigos pozicijoje prieštarauja Paquot (2008: 110) pastebėjimui, kad „[p]riešingai nei gimtakalbių rašto darbuose, šie du teksto jungikliai besimokančiųjų rašto darbuose nuolatos sutinkami sakinio pabaigoje.“¹¹⁷ Autorė pateikia pavyzdžius iš lenkiškojo ir olandiškojo ICLE potekstynių. Visame LICLE tekстыne yra tik trys atvejai, kai *for example* vartojamas šioje pozicijoje (53 pavyzdys) ir nei vieno tokio *for instance* vartojimo atvejo.

¹¹⁷ Originalus tekstas: „Unlike in native writing, the two conjuncts are repeatedly found at the end of a sentence in learner writing.“

(53)

This is how we familiarized ourselves with the writings of Cicero, Plato, for example.
(ICLE-LT-VI-0025.1)

For example ir *for instance* dažnesnis vartojimas nėra nulemtas individualių studentų šių konektorių vartojimo ypatumų. LICLE tekстыne *for example* kartu su trumpiniais sutinkamas dažniau nei kas trečiame rašinyje (39,18 procento).

31 paveikslas. *For example* skaičius rašiniuose. LICLE tekstyno duomenys

31 paveiksle matyti, kad daugiau nei pusė studentų, pavyzdžius eksplicitiškai žymėjusių konektoriais *for example*, jį rašinyje pavartoja tik vieną kartą. Dar kiek daugiau nei ketvirtadalis – du kartus, dešimtadalis – tris kartus. Didesnis skaičius šio konektoriaus atvejų viename rašinyje nėra dažnas reiškinys. Veikiau kaip išimtį iš bendros vartojimo taisyklės galėtume vertinti rašinį, kuriame šis konektorius pavartotas net dvylika kartų ir visus sutrumpintai. 54 pavyzdyje matome, kad studentas šį konektorių pavartoja net tris kartus viename sakinyje:

(54)

Mettanarratives were of importance in modernism (e.g. historical fiction), but in postmodernism little narratives become more important (e.g. historical events are revealed through the perspective of people who were salient earlier (e.g. Doctorow's 'Ragtime': we have problems of immigrant revealed through the story of Jewish family, or rasism discussed taking as an example one negro family)). (ICLE-LT-VI-0035.1)

Nors pastebėtas gerokai dažnesnis *for instance* vartojimas LICLE tekstyne, jį, kitaip negu *for example*, studentai renkasi kur kas rečiau – pirmasis konektorius sutinkamas tik 11,94 procento visų rašinių. Kaip ir *for example* atveju, didžiausioje dalyje rašinių, kurie sudaro net 78 procentus, konektorius *for instance* sutinkamas vieną kartą, bet kitaip negu *for example* LICLE tekstyne nėra rašinių su didesniu skaičiumi nei du atvejai. Šešiolikoje rašinių, kurie sudaro beveik šešis procentus visų LICLE tekstyno rašto darbų, studentai vartojo abu konektorius 55 ir 56 pavyzdžiai):

(55)

For instance, *American media avoided calling military actions in Iraque a war, and instead it was refered to as 'peace enforcement actions', 'program against terrorism' and many other attitude-shaping phrases. Similarly, a plane crash can be called 'an uncontrolled contact with the ground.' These examples illustrate that in the political discourse doublespeak serves as a tool for propaganda. Doublespeak together with 'weasel words', such as 'new', 'improved' and 'fast' (e.g. 'a new parliament' usually consists of the same parliament members, 'an improved budget' has only one or two new aspects included but it does not mean it is better then the previous one) affect audience's attitude towards governments, their actions and form certain oppinion which create circumstances and conditions for preveiling political ideals and ideas. (ICLE-LT-VI-0241.6)*

(56)

For example, *a few people would prefer answering questions about their children's health or parents' hard circumstances. However polititians do not only refuse to answer questions about their family, but beg the ones concerning topical issues of unemployment, military conflicts, etc. Moreover, they do not claim directly they are not going to provide an answer, but start beating about the bush and moving on to speak on the other topic. For instance, if asked to comment on any recent public riot, a polititian would tell a story from a book or speak about hard times people have to relive and, therefore, provide no reasons for the accident and measures to prevent similar riots in the future. (ICLE-LT-VI-0245.6)*

Jei 55 pavyzdyje konektorių vartojimas atrodo gana natūralus, tai 56 pavyzdį galima manyti esant tipišku paviršinio mėginimo „sukurti“ rišlų tekstą

pavyzdžiu – keturi paeiliui einantys sakiniai pradedami skirtingais konektoriais greičiausiai rodo studento nepasitikėjimą savo jėgomis padaryti tekstą rišlų kitais būdais. Žinoma, tam galėjo turėti įtakos mokymo sistema vidurinio lavinimo mokyklose, kur mokiniai vis dar yra skatinami kuo dažniau minčių kryptį eksplicitiškai žymėti konektoriais¹¹⁸. Reikia prisiminti, kad Užsienio kalbos (anglų, prancūzų, rusų, vokiečių) valstybinio brandos egzamino programoje (s. a.) kaip atskiras deskriptorius išskiriamas teksto rišlumas ir teksto jungimo priemonių vartojimas. Manytina, kad mokiniai, siekdami gauti kuo aukštesnį egzamino įvertinimą, stengiasi žymėti tuos semantinius santykius, kur mažiausia eksplicitinio žymėjimo klaidų tikimybė.

Žvelgiant į konektorių pasiskirstymą rašiniuose, kaip ir buvo galima tikėtis, *for example* ir *for instance* dažniausiai vartojami rašinio dėstomojoje dalyje:

(57)

*In addition, women have a tendency to use a more tentative language when speaking, which could look greatly indirect and not professional enough. Women usually use indirect requests, offers and questions, **for example**, "If you don't mind I would like to close the window, please, as it's pretty cold in here", while men are much more assertive, and in a similar situation they would most probably have closed the window and uttered: " It's cold here". (ICLE-LT-VI-0068.2)*

(58)

*Secondly, the language is very important for its speakers. There are no good or bad languages. Each language is interesting and complex in its nature, therefore one language, **for instance** English, should not overwhelm and make unimportant other tongues. (ICLE-LT-VI-0051.2)*

Tokia tiriamųjų konektorių pozicija yra motyvuota, nes būtent rašinio dėstomojoje dalyje galima tikėtis, kad bus pateikta argumentus įrodančių pavyzdžių. Tačiau BASK lietuviai pavyzdžius tiriamaisiais konektoriais taip pat žymi ir įžanginėje rašinio dalyje (59 ir 60 pavyzdžiai), ir paskutinėje pastraipoje, kuri tradiciškai yra skiriama išvadoms ir apibendrinimams (61 ir 62 pavyzdžiai).

---

¹¹⁸ Asmeninių pokalbių su studentais metu gauta informacija.

(59)

*The first difference is that modernists wanted to deal with universal issues, while postmodern writers concentrated more on locality instead of universality. **For example**, Toni Morrison in "Beloved" deals with slavery in America, this book is first of all important to black Americans as it deals with their history, it is of course also important to all Americans, cause it touches upon their "national guilt", but for countries that never had black slaves (e.g. Lithuania) the book wouldn't carry such a significance. (ICLE-LT-VI-0010.1)*

59 pavyzdys rodo, kad studentas dar nemoka organizuoti rašinio, nes pažeidžia pagrindines išanginės pastraipos taisykles. Vietoje teiginio, bendrai pristatančio temą, studentas iš karto pradeda dėstyti argumentus. Tad nors formaliai tai yra išanginė pastraipa, tačiau iš tikrųjų iš karto peršokama į dėstomąją dalį.

(60)

*Language is one of the most important identity markers in the society. Through ages people who were occupied by other nations were trying to preserve what is the most important for them: their culture and their language. Actually, language and culture are inseparable. Language shows how the people, who are speaking it, perceive the world, what are their main values. **For instance**, one small tribe has about 10 different words for 'garden': garden with flowers has one name, garden with vegetables another one, etc. Evidently, it is a clear proof of how language reveals cultural background of the people. The above mentioned example lets us assume that people of that tribe are very keen on gardening, maybe it even is their only one way of getting food. Another example, showing how language is important for its speakers, is the Lithuanian book-carriers (knygnesiai). They risked their lives but still were bringing books, written in Lithuanian, to the people who were striving to preserve their language and silently rejected the Russian oppression. (ICLE-LT-VI-0175.1)*

60 pavyzdys pradedamas bendru rašinio temą pristatančiu sakiniu, kuris teigia, kad kalba – vienas svarbiausių tapatumo žymiklių. Pristatoma foninė informacija: okupuotos tautos visais laikais stengėsi išlaikyti svarbiausius dalykus, tokius kaip kalba ir kultūra. Studentas laikosi Oshima ir Hogue (1991: 78-79) vadovėlyje pateikto išanginės pastraipos modelio ir nuo bendresnių teiginių pereina prie konkretesnių: apie kalboje atsispindintį žmonių pasaulio suvokimą, vertybes. Tačiau vėliau pereinama prie pavyzdžių, kurie labiau tinka dėstomajai daliai. Studentas tarsi blaškosi, mėgindamas suteikti tekstui struktūrą. Nors vartoja skirtingas priemones pavyzdžiams pristatyti (apozicijos konektorius *for instance*, daiktavardis *example*), per

didelis struktūrai skiriamas dėmesys pakenkia rašinio kokybei – įžanginė pastraipa taip ir baigiama pavyzdžio išplėtojimu, neapibrėžiant temos aspektų, kurie bus nagrinėjami.

Pabaigos pastraipos tikslas – pateikti rašinio išvadas, tad būtų galima tikėtis šioje teksto dalyje pavyzdžių nebesutikti. Tačiau, kaip jau minėta, lietuviai BASK ir baigiamojoje pastraipoje tiriamaisiais konektoriais eksplicitiškai žymi apozicijos santykius. 61 pavyzdyje studento tarp apibendrinimų skliausteliuose pateiktas pavyzdys gali būti traktuojamas dvejopai. Viena vertus, tai gali būti į skaitytoją orientuotas rašinys: skaitytojui pateikiama aiški išsakymo teiginio iliustracija. Kita vertus, pavyzdžio įterpimą galima traktuoti ir kaip studento nepasitikėjimą savo gebėjimais aiškiai reikšti mintis, neužtikrintumą, kad bus tinkamai suprastas, mėginimą nuo to apsidrausti.

(61)

*As modernist writers played with images (one of the best known representatives of imagism - Ezra Pound who was fond on clear and "even" sharp language) and symbols, post-modern authors not only treated historical figures the way they perhaps were not (**for example**, it is hard to tell whom was C. Waller in love with) but also started the magic realism when various "miracles" were described in texts, as in Morisson's "Beloved" a small daughter who was killed long ago one day appears alive and adult at her mother's. (ICLE-LT-VI-0044.1)*

Visai kitaip aiškintinas 62 pavyzdyje matomas studento bandymas eksplicitiškai iliustruoti pagrindinę rašinio mintį, kad kalba yra gintaras:

(62)

Language is really an amber, because the capacity to speak, to read, to write and to communicate is the distinctive feature of human beings. <...> In our everyday life we communicate with each other using language, we get information through language, we express our opinion through language, we can get pleasure by reading some articles, novels and we also get education through language.

<...>

*To sum up, language is an amber, because it has numerous functions, **for instance**, we grasp information, we get pleasure, we communicate or we get education through language. In my opinion, our life would be impossible without language. (ICLE-LT-VI-0015.1)*

Manytina, kad studentas vadovavosi vadovėlyje pateikiamu baigiamosios dalies rašymo modeliu, kuriame teigiama, kad šioje pastraipoje pristatoma

pagrindinių minčių santrauka arba kitais žodžiais persakomas teminis sakiny (Oshima ir Hogue 1991: 82). Deja, konektorius *for instance* čia tik susiaurina teminį sakinį: baigiamojoje pastraipoje nebelieka nuomonės reiškimo funkcijos, kurią atlieka kalba. Rašinys, pradėtas daug žadančiu teiginiu (kalba tikrai yra gintaras), palieka įspūdį, kad berašydamas studentas „išsikvėpė“. Prisimenant, kad tai – egzamino rašinys, galima daryti prielaidą, jog studentui tiesiog pritrūko laiko ar neužteko minčių rašinį baigti taip pat „energingai“ įsitikinus savo teisumu.

4.2.4.3. Apibendrinimai

LICLE tekстыne buvo pastebėta tendencija reikšmingai dažniau nei tai daroma gimtakalbių studentų tekstynuose apozicinius santykius atvirai žymėti konektoriais, tačiau pavienių konektorių vartosenos kiekybinė analizė atskleidė tik dviejų konektorių – *for example* ir *for instance* – dažnesnį vartojimą lietuvių BASK studentų rašiniuose. Tokio vartojimo galimas paaiškinimas – BASK gimtojoje kalboje egzistuojantis aiškus konektoriaus atitikmuo. Tai patvirtina Paquot (2008: 114–115) pastebėjimą, kad BASK kalboje dažniau vartojami kaip žodžiai funkcionuojantys vienetai (angl. *word-like units*), ypač jei panašūs vienetai sutinkami ir jų gimtojoje kalboje. Nors lietuvių kalboje, kitaip nei daugelyje kitų Europos kalbų (švedų – *till exempel*, olandų – *bij voorbeeld*, ispanų – *por ejemplo*), šį žodį primenančio vieneto atitikmuo yra vienas žodis – ‘pavyzdžiui’, ryšys tarp atitikmenų yra itin glaudus ir besimokantiesiems ASK nekelia problemų anglų kalbos vieneta visiškai prilyginti lietuviškajam žodžiui. Tapper (2005: 126) pateiktas dažnesnio konektorių vartojimo SWICLE tekстыne paaiškinimas, kad „dažnesnis vartojimas atspindi <...> besimokančiųjų argumentavimo stiliaus aspektą, kur iliustravimas pavyzdžiais yra būdingas bruožas“¹¹⁹, gali paaiškinti ir lietuvių BASK studentų rašymo stiliaus ypatumus.

---

¹¹⁹ Originalus tekstas: „this overuse reflects an aspect of <...> learners’ argumentative style where exemplifying seems to be a characteristic trait.“

LICLE duomenys rodo, kad lietuvių BASK studentai, rašydami anglų kalba, pavyzdžius ženklina konektoriais *for instance*, *for example* ir trumpiniais *e.g.*, *eg.*, *eg* dažniau nei tai paprastai daroma lietuvių kalboje jungiamuoju įterptiniu žodžiu ‘pavydžiui’ ar jo trumpiniu ‘pvz.’. Dabartinės lietuvių kalbos tekстыne taip ženklina viena kartą kas 2456 žodžiai, o LICLE – kas 787 žodžiai. Atsižvelgiant į tai, kad samprotaujamieji rašiniai turėtų būti akademinio stiliaus pavyzdžiai, tikėtina, kad LICLE rezultatai bus panašiausi į lietuvių dabartinės kalbos tekstyno negrožinės literatūros (knygų) potekstynio rezultatus. Nors negrožinės literatūros potekstynyje tiriamasis žodis vartojamas dažniau nei visame tekстыne apskritai, lietuviškojo atitikmens vartojimas vis tiek yra beveik dvigubai mažesnis nei BASK rašto darbuose. Dar didesnis skirtumas atsiskleidžia lyginant LICLE ir CorALit tekstynus, nes pastarajame ‘pavyzdžiui’ ar jo trumpinys ‘pvz.’ sutinkamas tik maždaug kas 6955 žodžiai. Tokį vartojimą galima aiškinti tuo, kad BASK mano gerai suprantą anglišką atitikmenį ir saugiai jaučiasi jį vartodami. Pastebėtina, kad nors švedų, taip pat kaip lietuvių BASK studentai apozicijos kategorijos konektorius vartoja dažniau nei gimtakalbiai, jų dažnis BASK gimtosios kalbos tekstynuose mažesnis nei anglų kalba rašytuose studentų rašiniuose (plg. Altenberg ir Tapper 1998: 85). Tikėtina, kad išryškėjusį bendrą BASK tarpukalbės bruožą – itin dažną eksplacitiškai konektoriais žymimą iliustravimą – lemia ne tik, kaip buvo minėta, kad gimtojoje kalboje esama artimų atitikmenų, bet ir pačių samprotaujamųjų rašinių pobūdis bei mokomoji medžiaga. Kaip pažymi Hinkel (2001: 149), daugelyje akademinio rašymo vadovėlių nurodoma, kad pavyzdžių pateikimas yra teksto kokybę teigiamai veikianti retorinė priemonė. Atsižvelgiant į beveik visuotines šios kategorijos konektorių BASK tarpukalbėje vartojimo tendencijas, akademinio rašymo kurso metu reikėtų „užbėgti problemai už akių“ ir atkreipti studentų dėmesį į jų galimą „piktnaudžiavimą“ apozicijos kategorijos konektoriais.

Priežastys, kodėl konektorius *for instance* gerokai dažniau vartojamas LICLE tekстыne, nėra vienareikšmės. Pradėję mokytis anglų kalbos, studentai

išmoksta, kad ‘pavyzdys’ anglų kalboje yra *example*. Todėl natūralu, kad žodį ‘pavyzdžiui’ visų pirma verčia kaip *for example*. Pasiekę aukštesnį kalbos lygį, norėdami vartoti įvairesnius konektorius, kad išvengtų klaidų, paprastai renkasi priemonę, kuri nekelia problemų. *For instance* iš visų galimų konektorių savo konstrukcija yra panašiausias į studentams gerai pažįstamą *for example*, todėl tikėtina, kad dėl to dažniau vartojamas ne tik lietuvių BASK studentų, bet ir kitų kalbinių grupių svetimkalbių studentų darbuose. Taip pat galima daryti prielaidą, kad dažnesnį *for instance* vartojimą lemia ir mokymo priemonės – tai, ką James (1998) vadino „mokomosios medžiagos sukeltomis klaidomis“ (angl. *materials-induced errors*). Dar kartą atkreiptinas dėmesys į tai, kad vadovėliuose pateikiami konektorių sąrašai nenurodant vartojimo skirtumų (plg. Paquot 2008: 115). Tikėtina, kad vartojimo skirtumus galima manyti esant ir „žodyno sukelta klaida“ (angl. *dictionary-induced error* [Scholfield 1997: 292]).

29 lentelė. *For instance* ir *for example* žodynuose

<i>Longman Dictionary of Contemporary English</i> (2005)	<i>for instance – for example</i> <i>for example used before mentioning a specific thing, person, place etc. in order to explain what you mean or to support an argument</i>
<i>Cambridge Advanced Learner’s Dictionary</i> (2005)	<i>for instance – for example</i> <i>for example – used when giving an example of the type of thing you mean</i>
<i>Oxford Advanced Learner’s Dictionary</i> (2010)	<i>for instance – for example</i> <i>for example (abbr.e.g.) – used to emphasize sth that explains or supports what you are saying; used to give an example of what you are saying</i>
<i>Macmillan English Dictionary for Advanced Learners</i> (2007)	<i>for instance – for example</i> <i>for example – used when mentioning something that shows the type of thing that you are talking about and helps to explain what you mean</i>

Kaip matome, keturių skirtingų žodynų (29 lentelė), skirtų pažengusiojo lygio studentams, pateikiama informacija nedaug skiriasi. Visuose žodynuose *for instance* reikšmė yra nurodoma kaip *for example*, todėl studentas gauna labai aiškia implikaciją, kad šie konektoriai laisvai keičia vienas kitą visuose kontekstuose. Tik itin gilintis į jų vartojimą nusiteikęs studentas ieškos

papildomos informacijos. Nors *Macmillan* (2007) žodyno *IYW* dalyje teigiama, kad *for instance* reiškia tą patį kaip ir *for example*, ten galima rasti paaiškinimą, kad ir ne itin išsamų, apie jo vartojimo skirtumus sakinyje (*for instance* paprastai vartojamas sakinio viduryje) bei skirtinguose registruose (*for instance* daug retesnis už *for example*, ypač akademinuose rašto darbuose). Taigi lietuvių BASK rašiniuose daugiau nei penkis kartus retesnis *for instance* nei *for example* vartojimas gali būti traktuojamas kaip didesnio panašumo į akademinės kalbos vartoseną bruožas žymintis pozityvias lietuvių BASK kalbos tendencijas.

4.2.5. Apibendrinimo konektoriai

Pirmojoje šio skyriaus dalyje pateikiama apibendrinimo konektorių, tokių kaip *in sum*, *altogether* (žr. 1 priedą), apžvalga (4.2.5.1). Išsamesniam nagrinėjimui pasirinkti konektoriai *in conclusion* ir *to conclude* aptariami 4.2.5.2 dalyje. Paskutinėje dalyje apibendrinami šios kategorijos konektorių vartojimo ypatumai (4.2.5.3).

4.2.5.1. Apibendrinimo konektorių apžvalga

Šioje dalyje bus aptarti apibendrinimo konektoriai, „kurie žymi argumento ar teksto pabaigą. Jie paprastai apibendrina didelę prieš tai ėjusio diskurso dalį ir todėl turi būti labai aiškiai išreikšti“¹²⁰ (Lenker 2010: 221). Tačiau nei LICLE, nei LOCNESS potekstyniuose apibendrinimo konektorių semantinė kategorija nepatenka tarp dažniausiai vartojamų konektorių kategorijų, atitinkamai užimdama penktąją ir paskutiniąją, septintąją, vietas. LICLE tekстыne už apibendrinimą dažniau atvirai yra ženklinami išskaičiavimo, priešpriešos, priežasties ir pridėjimo ryšiai, rečiau – tik paaiškinimo ir perėjimo ryšiai.

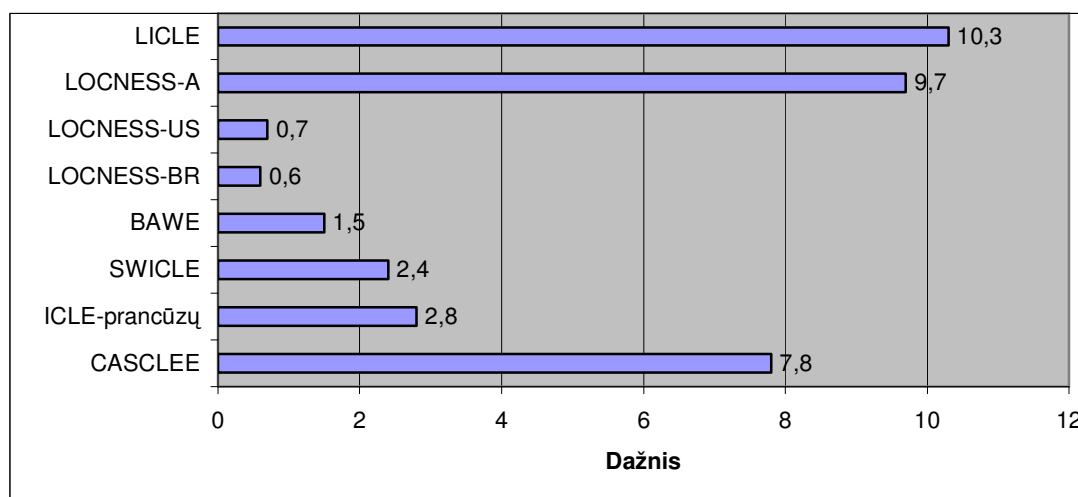
¹²⁰ Originalus tekstas: „which mark the end of an argument or text. They commonly summarize a large chunk of preceding discourse and thus have to be very explicit.“

Tirtuose tekstynuose šios kategorijos konektorių užimamos skirtingos vietos implikuoja dažnesnį apibendrinimo konektorių vartojimą lietuvių BASK nei gimtakalbių studentų rašiniuose. 30 lentelėje pateikti duomenys leidžia teigti, kad šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas ir lyginant LICLE su LOCNESS-BR (LL +113,80), ir su LOCNESS-US potekstyniais (LL +167,92). Šie rezultatai rodo esant skirtingus apibendrinimo modelius lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų rašto darbuose. Tai patvirtina Äde (2006: 116), tyrusios skirtingų metadiskurso priemonių vartojimą SWICLE bei LOCNESS-BR ir LOCNESS-US potekstyniuose, pastebėjimus apie šių priemonių dažnesnį vartojimą svetimkalbių rašiniuose.

30 lentelė. Bendras apibendrinimo konektorių dažnis LICLE ir LOCNESS tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
Absoliutus dažnis	160	6	11
Normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai	10,32	0,63	0,65
Logaritminės tikimybės įvertis (lyginant LICLE su duotuoju tekstynu)	–	+113,80	+167,92

Lygindami skirtingų kalbinių grupių BASK ir skirtingų gimtakalbių grupių duomenis (32 paveikslas), pastebime bendrą BASK tendenciją dažniau nei gimtakalbiai studentai apibendrinimą eksplicitiškai žymėti konektoriais. Taip pat į akis krinta skirtumai tarp atskirų BASK grupių. Su tam tikromis išlygomis galima būtų teigti, kad kuo glaudesni kalbiniai (pvz., anglų ir švedų kalbų) ar istoriniai/kultūriniai (pvz., anglų ir prancūzų kalbų) ryšiai sieja anglų ir gimtąją BASK kalbą, tuo panašesnis į tikslinę kalbą apibendrinimo žymėjimas konektoriais.

32 paveikslas. Apibendrinimo konektorių dažnis svetimkalbių¹²¹ ir anglakalbių tekstynuose (10 000 žodžių imčiai)

Gana netikėti atrodo į BASK grupės rezultatus panašūs britų mokinių (A-level) tekstyno duomenys – paaiškėja, kad lietuvių BASK studentų bei britų mokinių rašiniuose apibendrinimo konektorių dažnis didžiausias. Tarp šių grupių konektorių vartosenos pastebimas tik statistiškai nereikšmingas skirtumas (LL +0,05). Vienas iš galimų tokios eksplisitinio žymėjimo konektoriais tendencijos aiškinimų – kalbos meistriškumas. Šios hipotezės priimtinumą patvirtina Leńko-Szymańska (2008: 104) atliktas tyrimas, kuriame autorė nustatė, kad konektorių dažnį lemia ne gimtoji rašančiojo kalba, o būtent jo kalbos lygis. Kaip pastebi Sirutavičiūtė *et al.* (2005), Lietuvos abiturientams dar stinga įgūdžių tinkamai apibendrinti rašant gimtąja kalba, tad neatsitiktinai tokie sunkumai regimi ir užsienio kalba rašytuose darbuose. Pagal 2004–2010 metų valstybinių anglų kalbos brandos egzaminų (VBE) statistinės analizės rezultatus, nors ir pastebima, kad „mokiniai vis geriau įvaldo rašytinio teksto struktūrą, geba tinkamai vartoti teksto siejimo priemones“ (VBE 2006b: 3), tik mažiau nei trečdalis darbų pagal šį kriterijų įvertinami aukščiausiu balu (2010 m. duomenys). Dauguma LICLE sudarančių rašinių parašyti studentų, mokyklas baigusiu 2004–2005 metais. VBE analizės rezultatai rodo, kad tada tinkamai tekstą organizavo tik 11,00 – 19,75 proc.

¹²¹ ICLE-prancūzų ir CASCLEE (Kinų mokslo akademijos besimokančiųjų anglų kalbos rašinių tekstynas) tekstynų duomenys paimti iš Ai ir Peng (2006). SWICLE (švediškasis ICLE potekstynis) duomenys paimti iš Altenberg ir Tapper (1998: 85).

mokinių. Lyginant skirtingas rašymo užduotis, visais metais (2004–2010) didesnės problemos regimos rašant rašinius. Jei, rašant laiškus, galima lengviau pritaikyti išmokus testo organizavimo principus, rašinių atveju abiturientams tai sekasi gerokai sunkiau (plg. 2004 m. aukščiausią įvertinimą gavo atitinkamai 16,50 ir 11,00 proc., 2010 m. – 28,00 ir 22,50 proc. mokinių).

Stebėtinais didelis konektorių skaičius britų mokinių tekstyne patvirtina tiesioginės priklausomybės tarp kalbos meistriškumo ir paviršinio teksto rišlumo užtikrinimo hipotezę. Britų mokiniai, nors yra gimtakalbiai, argumentavimo techniką neabejotinai yra įvaldę prasčiau nei gimtakalbiai studentai. Lyginant visų gimtakalbių tekstynų duomenis, regime, kad ir britų, ir amerikiečių studentų LOCNESS potekstyniuose apibendrinimo konektorių dažnis beveik nesiskiria ir yra daugiau kaip dvigubai mažesnis nei BAWE tekstyne. Prisimenant, kad BAWE tekstyną sudaro ne tik gimtakalbių britų darbai, būtų galima kelti hipotezę, jog čia atsispindi negimtakalbių studentų vartosenos ypatumai. Detali BAWE darbų analizė nėra šios disertacijos tikslas, todėl pateikta hipotezė bus patikrinta kituose darbuose ateityje.

Kalbant apie apibendrinimo konektorių vartoseną, kalbos raidos lygis nėra vienintelis veiksnys lemias itin didelį jų dažnį LICLE tekstyne. Atrodytų, jog tai galima priskirti tiesioginei akademinio rašymo kurso metu naudojamo vadovėlio įtakai. Jame nurodoma: „Įsitikinkite, kad baigiamąją pastraipą pradėsite perėjimo žodžiu“¹²² (Oshima ir Hogue 1991: 82). Tačiau šią prielaidą paneigia VU anglų filologijos I kurso studentų darbų tekstyno duomenys: pastarajame konektoriai eksplicitiniam apibendrinimo žymėjimui vartojami beveik du kartus dažniau nei LICLE tekstyne: atitinkamai 18,2 ir 10,3 normalizuoto dažnio atvejo (LL +30,11). Taigi, nors pažengusiųjų lygio lietuvių BASK studentai, siekdami aukštesnio įvertinimo, beveik absoliučiai laikosi vadovėlyje pateikiamo patarimo, lyginant su pirmųjų studijų metų BASK studentų darbais pastebima teigiama konektorių dažnio mažėjimo tendencija. Supažindinant studentus su kitokiomis baigiamųjų pastraipų

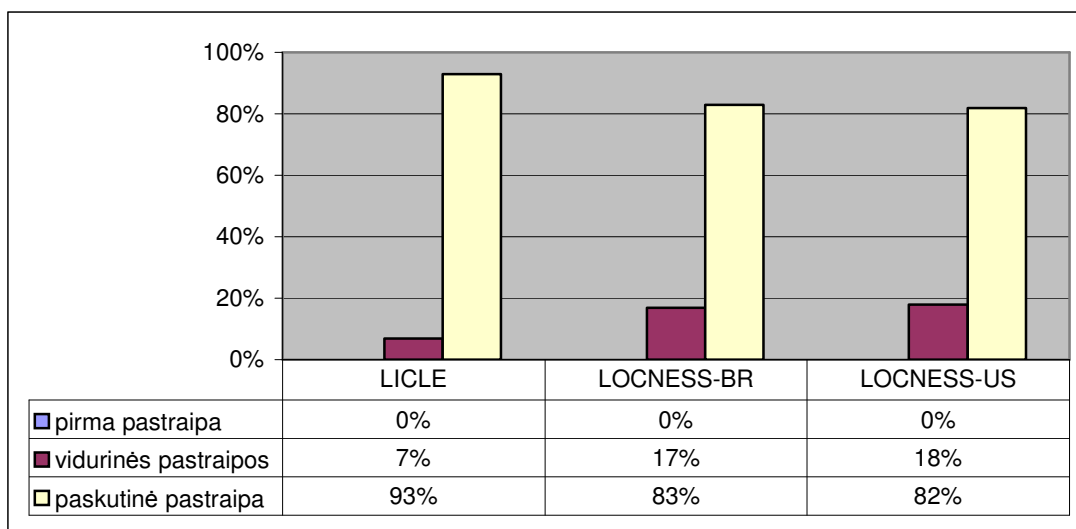
---

¹²² Originalus tekstas: „Be sure to introduce the concluding paragraph with a transition signal.“

pristatymo alternatyvomis eksplcitini konektorių žymėjimą būtų galima dar labiau priartinti prie būdingo gimtakalbiams.

32 paveiksle pateiktų duomenų, kurie rodo, kad apibendrinimo konektoriai yra dažnesni tarpukalbėje nei gimtakalbių kalboje, nereikėtų suabsoliutinti. Yaochen (2006: 43), tirdamas kinų, Tang ir Ng (1995: 112) – Honkongo studentų rašinius, Pastor (2006: 6) – ispanakalbių BASK rašytus darbus, pastebi priešingą anksčiau pastebėtai tendenciją – pastarųjų autorių teigimu, tiriamuosius konektorius BASK savo darbuose vartoja rečiau nei gimtakalbiai.

Eksplcitinis apibendrinimo žymėjimas skiriasi, tačiau pavartotų konektorių pozicija tekste LICLE ir LOCNESS-BR bei LOCNESS-US potekstyniuose yra panaši (33 paveikslas). Nors šios semantinės kategorijos konektorių paskirtis „žymėti argumento ar teksto pabaigą“¹²³ (Lenker 2010: 221), tirtuose tekstynuose jie dažniausiai, atitinkamai 93 ir 83 bei 82 procentais visų šios grupės konektorių atveju, buvo vartojami paskutinėje pastraipoje, t. y. signalizuodavo skaitytojui ne apie atskiro argumento, o būtent apie viso teksto pabaigą.

33 paveikslas. Apibendrinimo konektorių pozicija tekste (procentinė išraiška)

Ir LICLE, ir abiejuose LOCNESS potekstyniuose pasitaikantys konektorių pavartojimo teksto dėstomojoje dalyje, t. y. vidurinėse pastraipose, atvejai yra

¹²³ Originalus tekstas: „mark the end of an argument or text.“

pavieniai. Jie gali signalizuoti silpną rašančiojo gebėjimą glaustai apibendrinti. 63 pavyzdyje matome, kad nors formaliai konektorius priklauso teksto dėstymui, iš tiesų jis signalizuoja fragmentiškos pabaigos pradžia:

(63)

***To conclude**, there are more differences between modernism and postmodernism than similarities. Modernists stress artificiality of language, they experiment with stream-of-consciousness and internal monologues (Faulkner, O'Neil), they make the form important (E. Pound, G. Stein), as well as they employ psychological theories (Freud, Jung, Bergson) and myths to express their attitudes.*

Postmodernists concentrate on the reader as a part of narrative, on historiographic metafiction to represent the past events and hyperreality as well as double-coding. (historographic metafiction: Ondaatje, Laurence, Doctorow, Kogawa). The reader is involved in the story and can make his/her own interpretation and judgements (Laurence, Atwood, etc.)

Similarities between modernism and postmodernism concern similar heroes and some kinds of overlapping of voices (Faulkner, Morrison, Laurence) in some cases. (ICLE-LT-VI-0042.1)

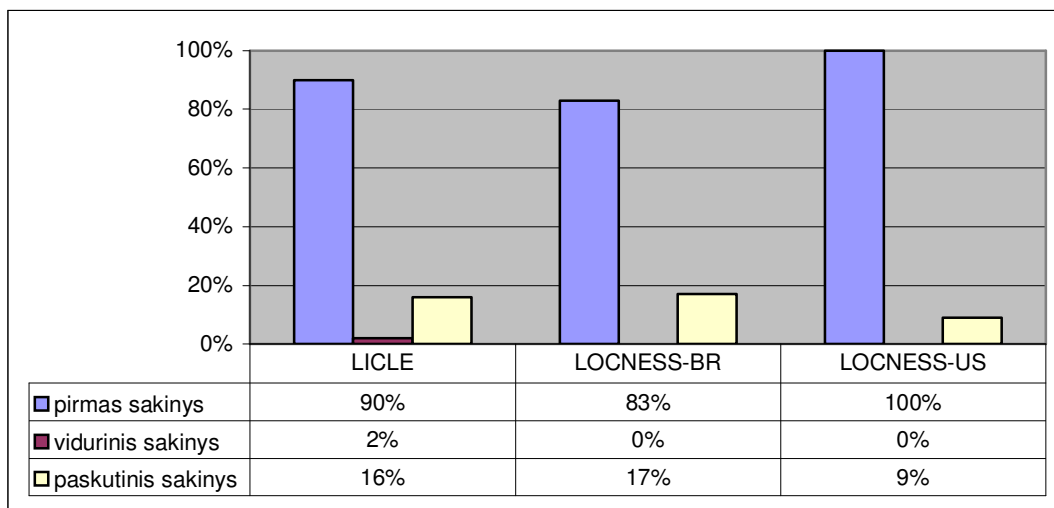
Panašus atvejis yra ir LOCNESS-US tekstyne (64 pavyzdys), kuriame konektorius pavartotas priešpaskutinėje pastraipoje, pateikiančioje rašinio apibendrinimo pradžia:

(64)

***In conclusion**, I feel that the School of Board's of Education, many parents, and ministers try to stop the world for turning. They think that because they prohibited a book from being read or burning it to ashes will stop of the violence and sinning of the world today. <...> What right do we, as American people have to say, "she should not have said it that way." Only she knows what happens and therefore, I feel she is the only one who can express it.*

I commend the group PAW, and those teachers and librarians who fought for these author's rights. Though I agree with Kurt Vonnegut when he stated that his job was to teach, not to defend the First Amendment, I feel that it was quite remarkable on the parts of these educators to go against all odds in order to provide their students with the best education. Besides, it was always said that the more we know, the more we grow. (ICLE-US-SCU-0015.4)

Pastebėtina bendra lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų tendencija apibendrinimais pradėti naują pastraipą. Absoliuti dauguma apibendrinimo konektorių visuose trijuose tekstynuose buvo vartojami pirmajame pastraipos sakinyje (34 paveikslas).

34 paveikslas. Apibendrinimo konektorių pozicija pastraipose LICLE, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US tekstynuose (procentinė išraiška)

34 paveiksle akivaizdžiai į akis krintanti didesnė nei šimtas procentų LICLE ir LOCNESS-US tekstynuose pavartotų apibendrinimo konektorių vertė nėra klaida: šiuose tekstynuose pasitaikė atveju, kai baigiamąją pastraipą sudarė vienas sakiny, kuris tuo pat metu buvo ir pirmas, ir paskutinis (65–67 pavyzdžiai):

(65)

All in all, the political discourse of today, might be called a meaningless discourse, as the language in political speech and writing no longer communicates a message but serves the purpose of justification, gives faulty arguments and conceals the truth. (ICLE-LT-VI-0258.6)

(66)

To sum up, there are many signs which show that a writing process might be compared to that of a being on a trip - both are interesting at the beginning (if a person chooses what he wants), usually superficial for the shortage of time, but inspiring at the middle and tiring at the end, but revealing with happiness of "giving a monster to public", as Winston Churchill, the great and famous writer of political speeches, put it. (ICLE-LT-VI-0172.1)

(67)

In conclusion, the root of all evil is the choice of the individual: will he choose to be morally decent, or will he choose to be evil? (ICLE-US-IND-0024.1)

Šiame kontekste išsiskiria britiškasis gimtakalbių tekstyno potekstynis, kuriame nepasitaikė eksplicitiškai apibendrinimo konektoriumi žymimų pastraipų, sudarytų iš vieno sakinio.

Nors LICLE atveju vartoseną pirmajame pastraipos sakinyje, atrodytų, norėtusi priskirti vadovėlio (Oshima ir Hogue 1991) įtakai, iš tiesų ši pozicija apibendrinimo žymėjimui yra labiausiai motyvuota. Lietuvių BASK rašiniuose, apibendrinimo konektorių vartojimas pastraipos viduryje dažnai rodo teksto organizavimo problemas (68 ir 69 pavyzdžiai).

(68)

In addition, knowing several languages can be a very useful tool in politics and business. It is probably needless to say how much respect and admiration receives a state leader or a government member that comes to visit Lithuania and is able to say at least a sentence or two in our language. To my mind, this respect can later be a very useful tool for establishing better relationships between countries or bring some other positive results. The very similar situation is in business. The employees in employer that speaks their language, and positive attitude usually results in better quality of work. However, the statement could be made that speaking one language would only help in establishing good relationships between countries and would make the work of international companies less complicated. This might be true, but as long as we live in the world that uses many languages, it is more useful to speak as many different languages as possible and not to try to make one language above the others. In conclusion, there are more advantages of speaking more languages than having only one language that is used in the whole world and in many life spheres. Though using one language as a "lingua franca" would make life easier and more comfortable only the diversity of languages used can preserve the uniqueness of different cultures and help in some spheres of life, e.g. politics and business. (ICLE-LT-VI-0016.1)

68 pavyzdyje pateikta paskutinė rašinio pastraipa. Pagal rašto darbų reikalavimus, ji turėtų apibendrinti tekstą. Deja, duotuoju atveju studentas pastraipą pradeda papildomo argumento pristatymu (*In addition, ...*), kuris toliau plėtojamas pateikiant savo nuomonę (*To my mind, ...*). Tik pristaciūs kontrargumentą (*However, ...*), pereinama prie tikrojo apibendrinimo (*In conclusion, ...*). Rašinio struktūros reikalai pagerėtų, jei pastraipa būtų perskirta į dvi, kur antrosios pradžia žymėtų apibendrinimo konektorius.

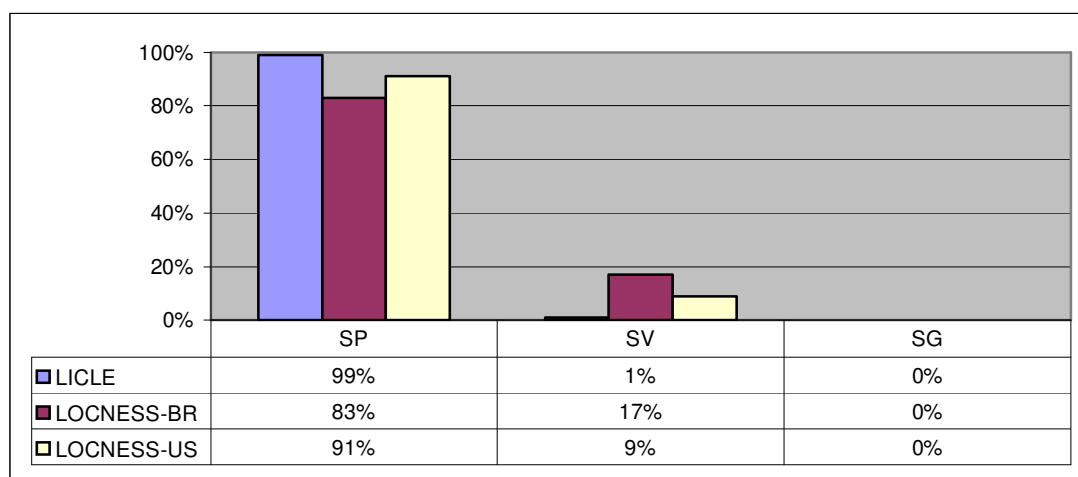
(69)

Putting everything into account, I think that Lithuania made the right move. Lithuania is young, unexperienced and badly run country. Maybe Lithuania is governed by wrong people or maybe those people do not possess the right values and abilities. To sum up, I do believe that Lithuania is getting stronger step by step;

people use the EU's benefits and take their position when deciding the future of Europe. (ICLE-LT-VI-0103.2)

69 pavyzdyje baigiamoji pastraipa sudaryta iš dviejų atskirų mėginimų apibendrinti išsakytus argumentus, pristatomus fraze *putting everything into account* ir konektoriumi *to sum up*. Pradžioje pateikiama studento nuomonė, kad Lietuvos pasirinkimas buvo teisingas. Deja, toliau einantys pora sakinių neargumentuotai keičia apibendrinimo kryptį: pateikiamos galimos Lietuvos problemos. Tada studentas vėl grįžta prie pirminės pozityvios pozicijos, apibendrinimo konektoriumi pristatydamas teisingo Lietuvos pasirinkimo pagrindimą: Lietuva stiprėja, žmonės naudojami ES privilegijomis. Fragmentiškumo ir loginio argumentavimo klaidų būtų galima išvengti sistemingai plėtojant baigiamąją mintį. Nereikėtų ir dvigubai žymėti apibendrinimo.

Tirdami kitų semantinių kategorijų konektorių vietą sakinyje, autoriai SP poziciją dažnai priskiria tarpukalbės bruožams (Narita *et al.* 2004, Tankó 2004 *etc.*), kaip pirmenybinę gimtakalbių kalboje nurodydami sakinio vidurio poziciją. Apibendrinimo konektoriai šiuo atžvilgiu sudaro ypatingą grupę. Tirtuose tekstynuose, LICLE ir LOCNESS-BR bei LOCNESS-US, jie dažniausiai yra vartojami sakinio pradžioje (35 paveikslas). Tokia vartosena lengvai paaiškinama noru aiškiai pristatyti paskutinės, baigiamosios rašinio dalies pradžią. Lietuvių BASK atveju, bendrą studentų polinkį ryšius tarp sakinių nurodyti pačioje sakinio pradžioje įteisina jau minėtas vadovėlio (Oshima ir Hogue 1991: 82) nurodymas apibendrinimo pastraipą pradėti konektoriumi.

35 paveikslas. Apibendrinimo konektorių pozicija sakinyje LICLE, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US tekstynuose (procentinė išraiška)

Toliau šioje dalyje bus pateiktas trumpas pavienių apibendrinimo konektorių vartojimo kiekybinis palyginimas. 31 lentelės duomenys patvirtina 30 lentelėje pristatytą lietuvių BASK tendenciją apskritai šios klasės konektorius vartoti dažniau nei gimtakalbiai. LICLE tekstyne matoma didesnė apibendrinimo konektorių įvairovė nei gimtakalbių tekstynuose. Konektorius *overall* yra vienintelis, vartojamas viename iš gimtakalbių tekstynų (LOCNESS-US), bet nenustatytas LICLE. Vienas konektorius (*in sum*) nebuvo pavartotas nei viename tekstyne. Pastebėtina, kad nors *Macmillan* žodynas (2007: IW28–29) išskiria du baigiamųjų dalių tipus: išsakytų minčių santrauką ir apibendrinimus su jiems būdingais konektoriais, šios nuostatos nesilaikoma Oshima ir Hogue (1991) vadovėlyje, kur abiejų tipų konektoriai patenka į vieną grupę. *Macmillan* (2007: IW28) žodyne teigiama, jog dažniausiai išsakytų minčių santrauką žymi *in summary*. Šią informaciją patikrinus tirtuose tekstynuose, nenustatytas nei vienas jo vartojimo atvejis LICLE, LOCNESS-BR bei LOCNESS-US tekstynuose. BAWE, BYU-BNC akademinėje dalyje bei COCA akademinėje dalyje dažnis taip pat nedidelis, atitinkamai 0,09; 0,08 ir 0,10 atvejo dešimties tūkstančių žodžių imčiai.

31 lentelė. Pavienių apibendrinimo konektorių dažnis LICLE, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US tekstynuose dešimties tūkstančių žodžių imčiai

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
<i>in conclusion</i>	3,55	0,10	0,53
<i>to conclude</i>	3,55	0,31	–
<i>to sum up</i>	1,87	–	–
<i>(all) in all</i>	1,03	0,10	0,59
<i>altogether</i>	0,19	–	–
<i>to summarize/-ise</i>	0,19	0,10	–
<i>in sum</i>	–	–	–
<i>overall</i>	–	–	0,18

32 lentelėje pristatomi pavienių konektorių vartojimo tiriamuosiuose tekstynuose logaritminės tikimybės įverčiai. Nors skirtumo reikšmingumas lyginant LICLE su skirtingomis LOCNESS dalimis skiriasi, tendencijos išlieka tos pačios – LICLE tekstyne dažniau vartojami keturi konektoriai: *in conclusion*, *to conclude*, *to sum up* ir *(all) in all*. Kitų konektorių vartojimo skirtumai yra nereikšmingi.

32 lentelė. Pavienių apibendrinimo konektorių vartojimas LICLE, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US tekstynuose

	LL LICLE vs. LOCNESS-BR	LL LICLE vs. LOCNESS-US
<i>in conclusion</i>	+44,78	+40,62
<i>to conclude</i>	+35,06	+80,85
<i>to sum up</i>	+24,04	+42,63
<i>(all) in all</i>	+9,71	+17,22
<i>altogether</i>	+1,92	+4,41
<i>to summarize/-ise</i>	+0,31	+4,41
<i>in sum</i>	–	–
<i>overall</i>	–	-3,92

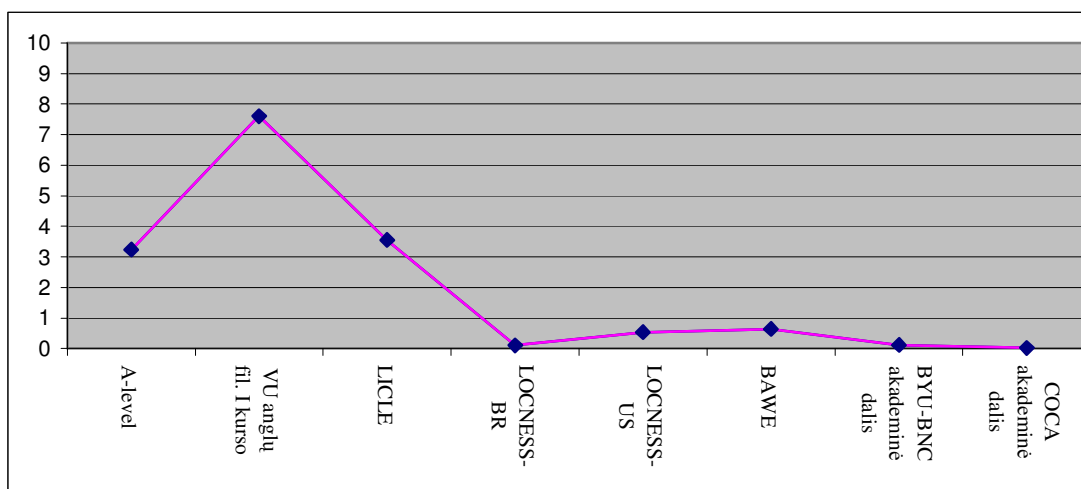
Didžiausias skirtumas tarp lietuvių BASK ir amerikiečių studentų darbų pastebimas, kai konektoriai yra vartojami svetimkalbių, bet nesutinkami gimtakalbių tekstyne (*to conclude*). Jei atsižvelgtume tik į tuos konektorius, kurie randami visuose lyginamuose tekstynuose, reikšmingiausias vartojimo skirtumas būtų konektoriaus *in conclusion* atveju. Tačiau LICLE tekstyno

duomenys rodo, kad lietuvių BASK studentai vienodai dažnai vartoja šį ir *to conclude* konektorius, todėl jie pasirinkti detalesniam aptarimui 4.2.5.2. dalyje.

4.2.5.2. *In conclusion* ir *to conclude*

Kaip buvo minėta prieš tai buvusios dalies pabaigoje, didžiausi vartojimo skirtumai pastebimi vartojant konektorius *in conclusion* ir *to conclude*. Jie abu LICLE, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US tekstynuose atitinkamai sudaro 69, 67 ir 75 procentus visų apibendrinimo konektorių.

36 paveiksle pateikiamas *in conclusion* normalizuotas dažnis dešimties tūkstančių žodžių imčiai skirtingos kalbinės kompetencijos lygių lietuvių BASK studentų ir gimtakalbių tekstynuose. LOCNESS-BR ir LOCNESS-US potekstynių bei britų ir amerikiečių nacionalinių tekstynų akademinių dalių duomenys yra gana panašūs – visuose tekstynuose normalizuotas dažnis nesiekia vieno šio konektoriaus pavartojimo dešimties tūkstančių žodžių imčiai. Šioje grupėje dažniausiai eksplicitiškai apibendrinimą konektoriumi *in conclusion* žymėjo amerikiečių studentai (0,53/10 000), kurie, kaip pažymi Ädel (2006: 128), teksto pabaigoje yra linkę vartoti daug skirtingų metadiskurso priemonių.

36 paveikslas. *In conclusion* dažnis 10 000 žodžių imčiai

Kita akivaizdžiai išsiskirianti grupė – lietuvių BASK skirtingo lygio studentai ir britų mokiniai. Jau ne pirmą kartą išryškėja didžiausias LICLE duomenų panašumas į A-level tekstyno duomenis. Šių grupių vartojimo skirtumas yra minimalus (LL +0,04). Kaip teigiamą tendenciją galima įvardyti ženklų (LL -18,01) konektoriaus *in conclusion* dažnio sumažėjimą LICLE tekстыne¹²⁴ – nuo vieno pavartojimo vidutiniškai kas 1315 žodžių pirmo kurso BASK studentų darbuose iki vidutiniškai vieno karto kas 2818 žodžių, t. y. vos ne per pusę. Neabejotinai galima manyti, jog tai yra akademinio rašymo pratybų nuopelnas bei geresni gebėjimai naudotis kalbiniais ištekliais, t. y. aukštesnio kalbinio lygio įrodymas. Lietuvos mokyklose mokinių rašto darbų įvertinimas dažnai priklauso nuo pavartotų konektorių skaičiaus, net jei vartojimas ne visada yra motyvuotas¹²⁵. Panaši situacija egzistuoja ir kai kurių kitų šalių, pavyzdžiui, Honkongo, švietimo sistemose, kai ypač skatinamas teksto jungimo priemonių vartojimas. Pavyzdžiui, per egzaminus studentams skiriami balai vien už tai, kad jie vartojo konektorių, neatsižvelgiant į tai, ar tinkamai vartojo (Crewe 1990: 325). Iš mokyklos perkelta padidinta motyvacija vartoti konektorių atsispindi pirmo kurso BASK studentų darbuose. LICLE tekстыne surinkti trečio–ketvirto kurso studentų darbai rodo, kad per keletą universitete praleistų metų ne tik patobulinamas kalbos lygis, bet ir įgyjama akademinio rašto žinių, susipažįstama su įvairesnėmis raiškos galimybėmis. Be abejonės, išaugusi studentų socialinė branda taip pat jaučiama rašiniuose.

Nepaisant LICLE tekстыne pastebimos teigiamos tendencijos, konektorių *in conclusion* vis tiek vartojamas gerokai dažniau nei gimtakalbių darbuose. Nors LICLE tekстыne apibendrinimo konektoriai sutinkami daugiau kaip keturis kartus dažniau nei švediškajame IICLE potekстыnyje, net ir pastarajame išryškėja dažnesnis žodžių, šaknyje turinčių *conclu**, vartojimas (Ädel 2006: 122). Ko gero, siekimas samprotaujamuosius rašinius išsprauti į tam tikrus išmokus rėmus su geriausiai išmoktomis struktūromis suteikia

¹²⁴ R. Juknevičienės (2011) disertacijoje nurodomas LL +13,30. Kitoki skirtumo logaritminį įvertį lemia skirtingos LICLE tekstyno imtys.

¹²⁵ Asmeninių pokalbių su studentais metu gauta informacija.

saugumo jausmą ir yra gana universalus tarpukalbės bruožas. Kita vertus, būtent konektorius *in conclusion* Macmillan (2007: IW29) žodyne nurodomas kaip dažniausiai vartotinas apibendrinimams pristatyti.

Pastebėtina, kad nors lietuvių BASK studentai konektorius *in conclusion* ir *to conclude* vartoja vienodai dažnai, gimtakalbių tekstynuose, išskyrus britiškąjį LOCNESS potekstynį, pirmenybė teikiama *in conclusion* (33 lentelė). Amerikiečių studentų bei britų mokinių rašiniuose nerasta nei vieno konektoriaus *to conclude*. Britų nacionalinio tekstyno akademinėje dalyje skirtumas tarp tiriamųjų konektorių dažnio ypač didelis (vienam *to conclude* tenka net keturiolika *in conclusion*). Nors Oshima ir Hogue (1991: 262) vadovėlyje pateiktoje perėjimo žodžių lentelėje pristatomos keturios pabaigos ar apibendrinimo žymėjimui alternatyvos (*in conclusion*, *in summary*, *to conclude* ir *to summarize*), skyriuje, skirtame baigiamųjų pastraipų rašymui (*ibid.*: 82–86), pateiktuose pavyzdžiuose vartojamas vienintelis konektorius *in conclusion*. Tikėtina, kad studentai, norėdami pademonstruoti mokantys įvairesnių konektorių, renkasi panašiausią – *to conclude* ir taip pažeidžia gimtakalbių vartojimo tendencijas. Kaip teigiama Macmillan (2007: IW29) žodyne, *to conclude* dažnis yra kur kas mažesnis nei *in conclusion*.

33 lentelė. *In conclusion* ir *to conclude* santykis tekstynuose

	<i>in conclusion</i> : <i>to conclude</i>
LICLE	1:1
A-level	5:0
LOCNESS-BR	1:3
LOCNESS-US	9:0
BAWE	2:1
BYU-BNC akademinė dalis	14:1
COCA akademinė dalis	4:1

Norint šiuos pastebėjimus pritaikyti praktikoje, nederėtų pamiršti, kad svarbu ne bandyti sumažinti visų apibendrinimo konektorių skaičių apskritai, bet, atsižvelgiant į tikslinių tekstynų duomenis, reikėtų diferencijuoti konektorius pagal vartojimo dažnį, nurodant studentams konkrečias vartojimo tendencijas.

4.2.5.3. Apibendrinimai

Apibendrinimo konektorių tyrimo rezultatai patvirtino išankstinę hipotezę, kad esama statistiškai reikšmingų skirtumų tarp lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų vartojamų modelių apibendrinimui reikšti. Pasitvirtino ankstesniuose skyriuose aprašyti pastebėjimai, kad didžiausias panašumas yra tarp LICLE ir A-level tekstynų. Tai galima traktuoti ne kaip atsitiktinumą, o kaip tam tikrą dėsningumą – abu tekstynus sudaro panašiai kalbą išmokusių rašančiųjų darbai. Ir britų mokinių, ir lietuvių BASK studentų tarpukalbė dar skiriasi tiek nuo tiksline pasirinktos gimtakalbių studentų kalbos, tiek nuo tikros anglakalbių pasauliui būdingos akademinės kalbos.

Pastebėti universalūs tarpukalbei būdingi bruožai dažniau rinktis tam tikrus apibendrinimo konektorius. LICLE tekstyne ypač dažnai vartojami konektoriai *in conclusion*, *to conclude* ir *to sum up* dominuoja ir vengrų ASK tekstyne (Tankó 2004: 169). „Šierieveiksmiai studentams tikriausiai patinka dėl jų nedviprasmiškų, lengvai suprantamų diskurso organizavimo savybių“¹²⁶ (*ibid.*). Nors jie lengvai suvokiami gimtojoje kalboje, LICLE tekstyne sunku būtų išvelgti gimtosios kalbos įtaką. Anglų–lietuvių kalbų žodynas (Piesarskas 2005) pateikia pastarųjų konektorių vertimą: *(už)baigiant*, *reziumuojant*, *baigiant*. Atlikus šių žodžių paiešką DLKT tekstyne, gauti rezultatai rodo, kad jie pasitaiko vidutiniškai kas septyniolika–aštuoniolika tūkstančių žodžių, t. y. kelis kartus rečiau nei LICLE. Lietuvių mokslo kalboje jų dažnis dar mažesnis. CorALit tekstyne vienas atvejis pasitaiko rečiau nei kas 200 000 žodžių. Taigi apibendrinimo konektorių vartojimo ypatumus LICLE tekstyne nemaža dalimi galėjo lemti rašinių specifika ir pastangos atitikti samprotaujajamam rašiniui būdingus formalius kriterijus.

---

¹²⁶ Originalus tekstas: „*These adverbs most probably appeal to students because of their unambiguous discourse organising qualities that are easy to understand.*“

4.2.6. Paaiškinimo konektoriai

Šiame skyriuje apžvelgiama rečiau vartojama konektorių kategorija – paaiškinimo konektoriai. Skyrius sudarytas iš trijų dalių: pirmoji skirta bendrai tiriamosios kategorijos konektorių, tokių kaip *in that case*, *otherwise* (žr. 1 priedą), apžvalgai (4.2.6.1), antroji – konektoriaus *in other words* analizei (4.2.6.2), paskutinė – paaiškinimo kategorijos konektorių vartojimo apibendrinimams (4.2.6.3).

4.2.6.1. Paaiškinimo konektorių apžvalga

Paaiškinimo konektorių padėtis skirtingose klasifikacijose nėra vienareikšmė. Jie dažnai yra priskiriami skirtingoms kategorijoms. Biber *et al.* (1999: 877) paaiškinimo konektorius sujungia su priežasties konektorių kategorija. Celce-Murcia ir Larsen-Freeman (1983: 326) juos priskiria pridėjimo (angl. *additive*) konektorių paaiškinimo (angl. *clarification*) tipui. Nepaisant to, šiame darbe jie bus apžvelgti kaip atskira kategorija konektorių, žyminčių išvadą, „kuri daroma remiantis logika ar prielaidomis“ (Quirk *et al.* 1991: 638).

Šie konektoriai LICLE ir LOCNESS potekstyniuose yra vieni rečiausiai vartojamų konektorių. Rečiau yra vartojami tik perėjimo kategorijos konektoriai. Vengrų ASK tekстыne ši kategorija taip pat yra viena iš rečiausiai vartojamų (Tankó 2004: 172), tačiau normalizuotas dažnis daugiau nei pusantro karto didesnis nei LICLE darbuose, atitinkamai 1,87 ir 3,00 konektoriaus dešimties tūkstančių žodžių imčiai. SWICLE tekстыne „iš viso nepavyko rasti aiškių paaiškinimo [konektorių] atvejų“ (Altenberg ir Tapper 1998: 84). Pastor (2006) taip pat pastebi, kad svetimkalbiai (ispanakalbiai) šiuos konektorius vartoja itin retai, rečiau nei gimtakalbiai, ir tai lemia mažesnę jų tekstų koheziją.

34 lentelė. Bendras paaiškinimo konektorių dažnis LICLE ir LOCNESS tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
Absolūtus dažnis	29	16	17
Normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai	1,9	1,7	1,0
Logaritminės tikimybės įvertis (lyginant LICLE su duotuoju tekstynu)	–	+0,13	+4,23

Iš 34 lentelės duomenų matyti, kad lietuvių BASK ir britų studentai šios kategorijos konektorius vartoja labai panašiai. Pastebėtas didesnis konektorių skaičius LICLE tekстыne yra labai nežymus ir statistiškai nereikšmingas (LL +0,13). Tarp LICLE ir amerikietiškojo LOCNESS potekstynio duomenų skirtumas šiek tiek didesnis, bet vis tiek nepasiekia statistinio reikšmingumo lygmens (LL +4,23).

Tai, kad LICLE tekstyno rezultatai prieštarauja Pastor (2006) pastebėjimui, jog svetimkalbiai savo darbuose vartoja mažesnę šios kategorijos konektorių skaičių, galima aiškinti svetimkalbių kalbos lygiu. Pastor tyrime svetimkalbiai – ne besimokantieji ASK, bet ispanakalbiai mokslininkai, rašiusieji mokslinius straipsnius anglų kalba. Be to, prisimintina, kad samprotaujamųjų rašinių ir mokslinių straipsnių žanrai nėra tapatūs, o konektorių dažnis labai jautrus žanro kaitai.

35 lentelė. Paaiškinimo konektoriai LICLE ir LOCNESS-BR tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LL
<i>else</i>	0	0	0
<i>in other words</i>	19	7	+1,46
<i>in that case</i>	1	0	+0,96
<i>otherwise</i>	9	9	-1,04

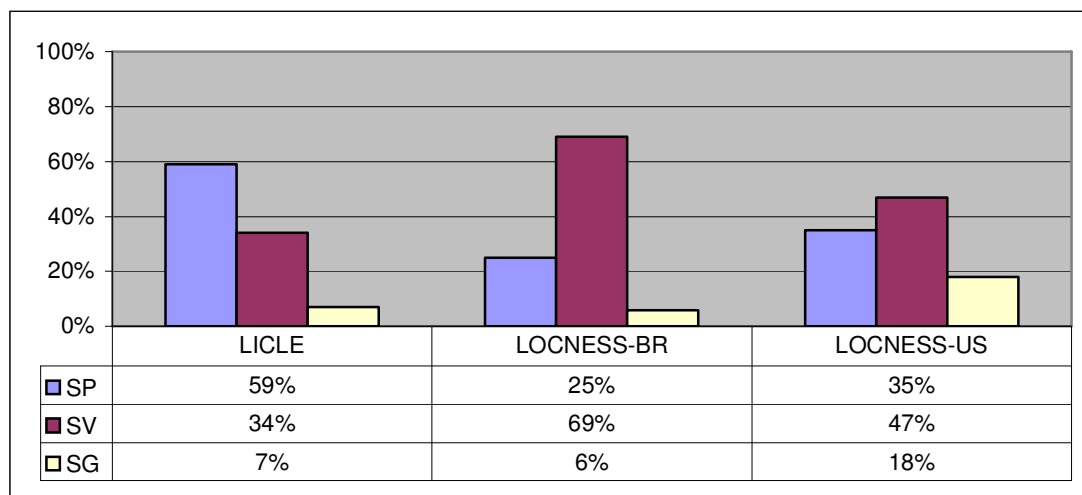
Lyginant pavienių šios grupės konektorių vartojimą LICLE ir LOCNESS-BR tekstynuose matyti tik labai nežymus skirtumas (35 lentelė). Didžiausias yra teksto jungimo priemonės *in other words* vartojimo skirtumas (atitinkamai absoliutus dažnis – 19 ir 7, normalizuotas dažnis – 1,23 bei 0,73 atvejo). Būtent šį konektorių lietuvių BASK vartoja reikšmingai dažniau

(LL +11,90) lyginant LICLE ir LOCNESS-US tekstynus (36 lentelė). Dėl šios priežasties kitoje skyriaus dalyje (4.2.6.2) bus pateikta išsamesnė *in other words* analizė.

36 lentelė. Paaiškinimo konektoriai LICLE ir LOCNESS-US tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-US	LL
<i>else</i>	0	1	-1,31
<i>in other words</i>	19	4	+11,90
<i>in that case</i>	1	1	0
<i>otherwise</i>	9	11	-0,07

Nors visi paaiškinimo kategorijos konektoriai, taip pat pavieniai jai priklausantys konektoriai LICLE ir LOCNESS-BR bei LOCNESS-US potekstyniuose, su viena išimtimi (*in other words* LOCNESS-US potekstynyje), kiekybiškai yra vartojami beveik vienodai, akivaizdūs skirtumai pastebimi tiriant konektorių poziciją sakiniuose. 37 paveiksle matomos priešingos BASK ir gimtakalbių vartojimo tendencijos.

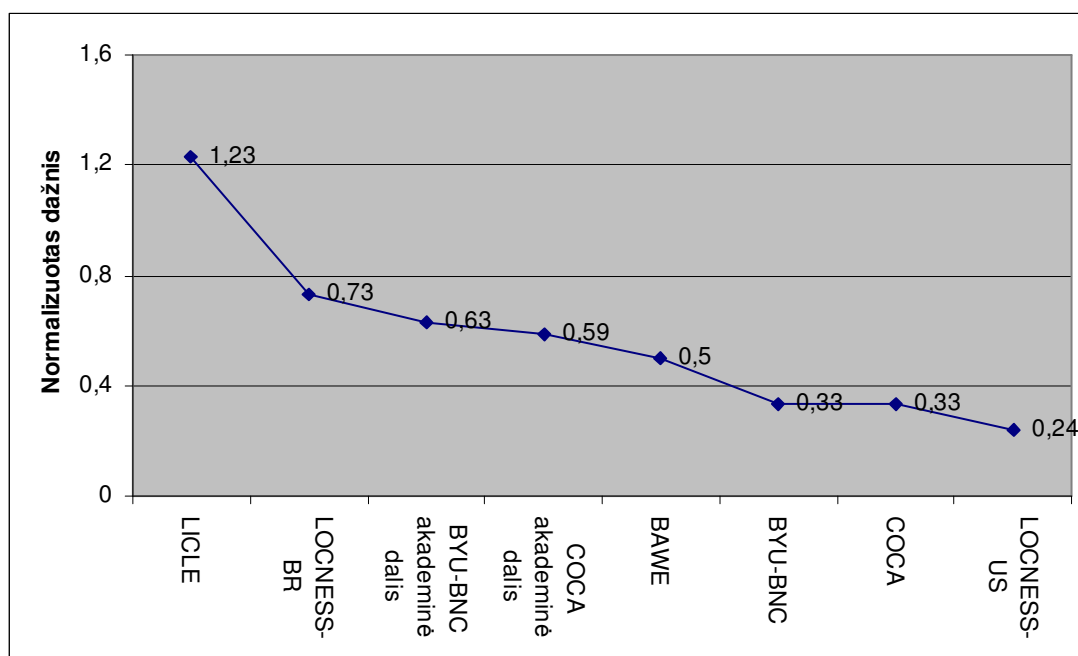
37 paveikslas. Paaiškinimo konektorių pasiskirstymas sakinyje (procentinė išraiška)

Duomenys leidžia daryti apibendrinimus, kad gimtakalbių tekstynuose paaiškinimo konektorių vyraujanti pirmenybinė pozicija yra sakinio viduryje. Tai ypač ryšku britų studentų darbuose. Lietuvių BASK rašiniuose net 60 procentų paaiškinimo konektorių vartojami sakinio pradžioje. Taip dar kartą patvirtinamas tarpukalbės bruožas konektorius vartoti sakinio pradžioje,

priešingai nei gimtakalbių darbuose, kuriuose jie dažnai atsiduria vidurio pozicijoje (Milton 2001: 89). Sakinio pabaigos pozicija visuose tirtuose tekstynuose sutinkama rečiausiai. Aštuoniolika procentų paaiškinimo konektorių vartojimo atvejų sakinio pabaigos pozicijoje LOCNESS-US potekstynyje aiškintini tuo, kad yra labai mažas bendras šios kategorijos konektorių dažnis amerikiečių studentų rašiniuose.

4.2.6.2. *In other words*

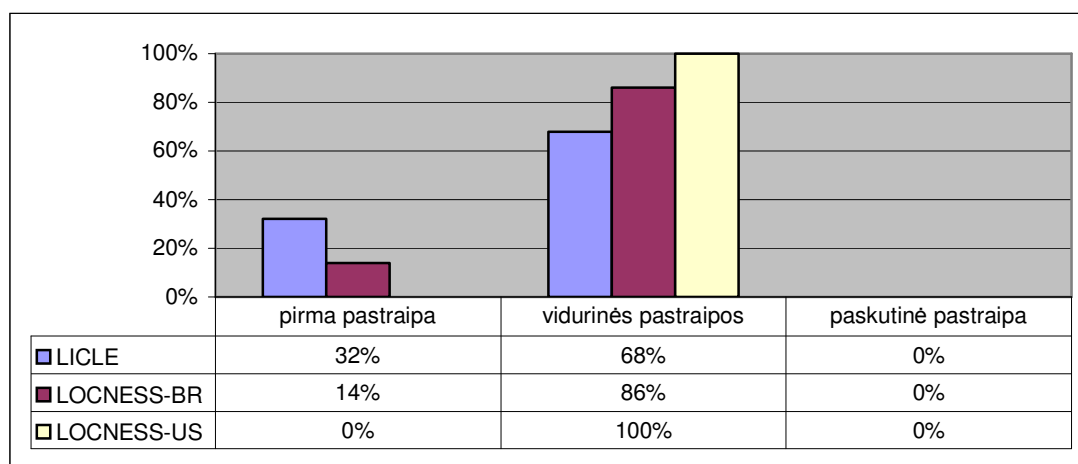
Kaip buvo minėta 4.2.6.1.dalyje, LICLE ir LOCNESS potekstyniuose didžiausias paaiškinimo konektorių vartojimo skirtumas pastebėtas žodžių junginio *in other words* atveju. Jei, lyginant lietuvių BASK ir britų studentų rašinius, nebuvo nustatytas reikšmingas tiriamojo konektoriaus vartojimas (LL +1,46), tai, lyginant lietuvių BASK ir amerikiečių studentų darbus, logaritminės tikimybės įvertis peržengė statistinio reikšmingumo ribą (LL +11,90).

38 paveikslas. Normalizuotas konektoriaus *in other words* dažnis LICLE ir gimtakalbių tekstynuose dešimties tūkstančių žodžių imčiai

38 paveiksle pateikiami duomenys rodo, kad lietuvių BASK minties paaiškinimui konektorių *in other words* vartoja daugiau nei pusantro karto (1,68) dažniau nei gimtakalbiai britų studentai ir daugiau nei penkis kartus dažniau nei amerikiečių studentai (5,13). Nustatyti, ar daugiau kaip tris kartus didesnis konektoriaus dažnis britų nei amerikiečių studentų rašiniuose reiškia skirtingus paaiškinimo modelius, kurie eksplicitiškai žymimi tiriamuoju konektoriumi, buvo palyginti normalizuoti dažniai kituose gimtakalbių tekstynuose. Pagal britų ir amerikiečių nacionalinių tekstynų duomenis konektoriaus vartojimas abiejų grupių kalboje nesiskiria: po 0,33 atvejo 10 000 žodžių imtyje. Abiejų tekstynų akademinėse dalyse nustatytas beveik dvigubai didesnis konektoriaus dažnis (atitinkamai 0,63 ir 0,59 atvejo). Vėlgi dažnio skirtumai nepasiekia statistinio reikšmingumo lygmens (LL +2,24). Taigi, galime teigti, kad *in other words* vartojimo tendencijos britų ir amerikiečių nacionaliniuose tekstynuose yra ekvivalentiškos. Ir BYU-BNC, ir COCA tekstynuose jis būdingiausias akademinėi kalbai. Tai implikuoja tolygią *in other words* poziciją joje. Šiame kontekste išsiskiria BAWE tekстыno, turinčio atspindėti akademinę rašytinę britų kalbą, duomenys. Jame tiriamasis konektorius sutinkamas 1,46 karto rečiau nei LOCNESS-BR ir 1,26 karto rečiau nei BYU-BNC akademinėje dalyje. Nepaisant nustatytų konektoriaus dažnio skirtumų gimtakalbių tekstynuose ir galimų priežasčių, visuose jų konektoriaus dažnis neperkopia 0,8 pavartojimo atvejo dešimties tūkstančių žodžių imčiai. Taigi, LICLE duomenys, kur normalizuotas dažnis pranoksta 1,2, rodo dažnesnį palyginti su gimtakalbiais lietuvių BASK paaiškinimo eksplicitinį žymėjimą tiriamuoju konektoriumi. Įdomu pastebėti, kad lietuvių BASK pirmakursių rašiniuose normalizuotas *in other words* dažnis (0,76) yra panašesnis į gimtakalbių vartoseną nei dažnis LICLE tekстыne. Atrodytų, tai prieštarauja gyvuojančiai nuomonei, kad kalbos vartotojo kalbos lygis yra atvirkščiai proporcingas konektorių dažniui (žr. Cho 2009). Šiuo atveju tikėtina, kad aukštesnio BASK kalbos lygio vartotojai mintis reiškia bei jas paaiškina drąsiau nei pirmakursiai BASK studentai, todėl padidėja eksplicitinis šių santykių žymėjimas.

Nors *in other words* yra pats dažniausias paaiškinimo kategorijos konektorius LICLE tekstyne, tačiau nustatytas tik kiek daugiau nei šešiuose procentuose visų lietuvių BASK rašinių. Tik poroje rašinių autoriai jį pavartojo du kartus, visais kitais atvejais *in other words* tekste sutinkamas po vieną kartą. LOCNESS-BR ir LOCNESS-US potekstyniuose taip pat nustatyta tik po vieną rašinį, kuriuose studentas daugiau nei kartą minčių paaiškinimą žymėjo tiriamuoju konektoriumi. Tad nors buvo nustatytas lietuvių BASK ir gimtakalbių tiriamojo konektoriaus dažnio skirtumas, tai greičiau yra pavienių studentų rašymo stiliaus ar noro papildomai paaiškinti išsakytą mintį pasekmė.

39 paveikslas. *In other words* pozicija tekste LICLE, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US tekstynuose

Lyginant konektoriaus poziciją tekste, paaiškėjo, kad lietuvių BASK dvigubai dažniau nei britų studentai šį konektorių vartoja pirmojoje teksto pastraipoje, atitinkamai 32 ir 14 proc. visų *in other words* pavartojimų tekstynuose (39 paveikslas). Pažymėtina, kad šioje pozicijoje konektoriaus nei karto nevartojo amerikiečių studentai. 70 pavyzdys, kuriame *in other words* sutinkamas jau antrajame rašinio sakinyje, parodo, kad ši pozicija tekste paprastai yra nemotyvuota ir netaisyklinga:

(70)

It is believed that money make the world moving. In other words, it is people, who try to sell every possible thing, make it moving. (ICLE-LT-VI-0244.6)

Macmillan (2007: IW 24–25) žodyne *in other words* apibūdinamas kaip konektorius, pristatantis prieš tai ėjusio sakinio paprastesnę ir trumpesnę versiją, dažnai pateikiančią ir rašančiojo interpretaciją tuo klausimu. Akivaizdu, kad studentas šiuo patarimu nesivadovavo. Paaiškinti tokį *in other words* vartojimą būtų sunku net ir pasitelkus lietuvių kalbą, kurioje tiriamojo konektoriaus atitikmuo – ‘kitai variant’. Bene vienintelis galimas paaiškinimas gali būti prastas tikslinės kalbos mokėjimas ir siekis užtikrinti bent paviršinį rišlumą. Šį pastebėjimą palaiko BASK studentų teiginiai, kad mokykloje pažymys dažnai priklauso nuo pavartotų konektorių skaičiaus.¹²⁷ Tad nors neįsigilinus atrodytų, kad konektorius turėtų būti gerai suprantamas, akademinio rašymo kurso metu derėtų nors trumpai aptarti jo vartosenos ypatumus, juolab, kad to studentai neranda naudojamame vadovylyje.

Nepaisant pastebėtos tiriamojo konektoriaus vartosenos skirtumo pirmojoje teksto pastraipoje, bendra vartojimo tendencija yra panaši. Visuose tekstynuose pirmenybinė pozicija tenka vidurinėms pastraipoms, t. y. dėstomajai daliai. Nebuvo rasta nei vieno *in other words* atvejo paskutinėje, išvadas pateikiančioje pastraipoje. Toks vartojimas nėra atsitiktinis, nes būtent dėstomojoje dalyje pateikiami argumentai, kuriuos reikia paaiškinti.

Pastebėtina, kad ir LICLE, ir LOCNESS potekstyniuose *in other words* dažniausiai yra pateikiamas iš karto po teiginio, kurį norima perfrazuoti. 71 pavyzdys rodo, kaip lietuvių BASK studentas perfrazuoja Čerčilio pasakytą mintį apie rašymą, labai glaustai pateikdamas ją per savo suvokimo ir interpretacijos prizmę. Toliau studento interpretacija plėtojama jau naujajame sakinyje, prieš tai, kad būtų patikimiau, ją pabrėžtinai sustiprinant *This really is so*. Schematiškai tai būtų galima pavaizduoti kaip TEIGINYS →PERFRAZUOTAS TEIGINYS→PERFRAZUOTO TEIGINIO ĮTEISINIMAS.

(71)

Churchill points out that writing later becomes "mistress and master". In other words, it becomes more difficult. This really is so, because as students of philology, they get more difficult writing assignments, such as essays, reports, term papers, book reviews, etc. Students are required to write and be responsible for their writings. (ICLE-LT-VI-0029.1)

¹²⁷ Tai yra įvairių specialybių VU studentų pastebėjimai, pateikti asmeninių pokalbių metu.

72 pavyzdyje britų studentas ne tik perfrazuoja ką tik pateiktą teiginį, bet jį iš karto praplečia, pateikdamas savo paaiškinimą (*seeing no other way out for himself nor for his people*):

(72)

*Camus gives him personable characteristics such as his appreciation of nature, and we are told of his character before the beginning of the play, i.e. <quote>. His reaction to the realization is understandable even if it cannot be condoned, and it leads in the end to his 'suicide'. **In other words**, he lets himself be killed, seeing no other way out for himself nor for his people. (ICLE-BR-SUR-0002.1)*

Amerikiečių studentai labiausiai linksta tiriamuoju konektoriumi žymėti prieš tai pateiktos citatos paaiškinimą:

(73)

In 1975 he stated, <>. **In other words**, Solomon believes some criminals may just want to die, and then murder so they can end up on death row. (ICLE_US_MRQ_0016.1)*

74 pavyzdyje matyti dvigubas aiškinimas, kai konektoriumi žymimas paaiškinimo (*What this in essence means*) paaiškinimas:

(74)

As stated by Daniel Calahan in his book on the morality of abortion, the unborn child is equipped with the following by the sixth week after conception: <>. What this in essence means is that this unborn body is growing, breathing, and functioning inside the body of another. **In other words** it not only is beginning to take human form, but is also taking on all aspects of human life. (ICLE_US_MRQ_0035.1)*

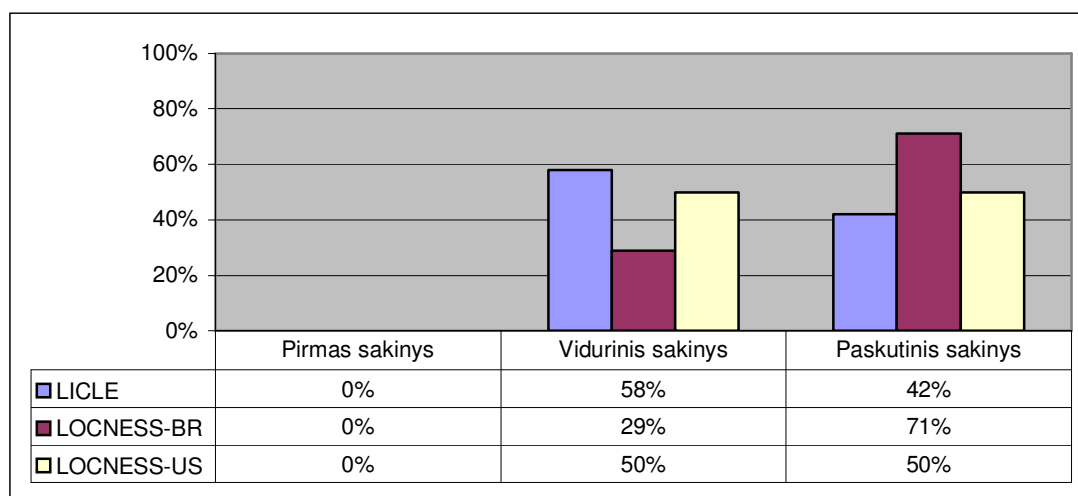
Tirtuose tekstynuose rečiau pasitaikė plačiau išplėto argumento patikslinimas. 75 pavyzdyje, priešingai nei prieš tai aptartuosiuose, studentas perfrazuoja ne prieš tai ėjusį teiginį, kad „jiems yra svarbūs intymūs santykiai, sutarimas“, bet didesnėje pastraipos dalyje plėtotą mintį apie berniukų ir mergaičių kalbos ypatumus ir skirtumus:

(75)

The way boys and girls are brought up and treated by parents also contributes to the fact that men's language is more powerful, which is a great advantage when speaking publicly. In educating boys, parents tend to stress vivility in a multitude of ways. Boys are taught to be strong, courageous and enduring. They are mocked as if they cry, because "real" men never cry. Moreover, when boys play, they usually do it in a big team outside. There is always a leader in the group who is respected by others and

who initiates games and gives friendly orders. Thus, boys experience early the importance of mastering language in order to secure one's "place under the sun". Little boys compete for power, influence in their team and the only means they have to achieve this is language. On the contrary, girls play in smaller groups, usually 2 or 3, at home unlike boys who play active, warlike games in the streets, girls prefer playing with dolls and other "innocent" activities. The girl usually plays with her dearest friend(s), which is (are) the focus of her tiny, tender world. Whereas boys strive for dominance and power, girls seek to be polite, friendly, attentive to their interlocutor. Intimate relationship, agreement, are important for them. **In other words**, men use language to report, while women use it to rapport. (ICLE-LT-VI-0071.2)

40 paveikslas. *In other words* pozicija pastraipoje LICLE, LOCNESS-BR ir LOCNESS-US tekstynuose (procentinė išraiška)

Gimtakalbių ir lietuvių BASK darbuose pastebima, kad konektorius *in other words* užima skirtingas pozicijas. Nors nei vieni, nei kiti tiriamojo konektoriaus nevarioja pirmajame pastraipos sakinyje, gimtakalbiai jį linksta vartoti pastraipos pabaigoje, o lietuvių BASK studentai pirmenybę teikia pastraipos viduriui. Tačiau LICLE tekstynėje šis skirtumas siekia tik šešiolika procentų, britų studentų potekstynėje skirtumas sudaro 42 procentus, o amerikiečių studentų potekstynėje iš viso nesiskiria. Nustatyta, kad konektoriaus vieta pastraipoje daro įtaką konektoriaus atliekamai funkcijai. 76 ir 77 pavyzdžiai iliustruoja konektoriaus vartojimą pastraipos viduryje, o 78 – pastraipos paskutiniame sakinyje.

(76)

However, everyone understands that this sort of marriage is not the best decision speaking about children. The society's acceptance of same-sex relationships gives

vulnerable children growing in such kind of family the impression that same-sex relationships are good, moral and healthy. In fact, children need the stability of a traditional family. They need a real female mother and a male father for proper and healthy development. **In other words**, there is the necessity of each of the female and male supports to a child's life. It has been already proved that boys without a father in a family commit many crimes and end up their lives in a jail. On the other hand, the best solution for this problem could be to ban children in such families even the adoption but without banning a marriage itself. (ICLE-LT-VI-0226.5)

(77)

Firstly, there can be claimed that there is no such problem as the lack of funding for universities or if there is one it can be dissolved very simply. One such "simple and nice" suggestion how to dissolve this problem is shocking the future students and their parents. The active reformators decided to rock the boat of calm students' life and force them to pay money for universities, **in other words**, simply to buy their diplomas. Those reformators are looking with the eyes widely opened to the foreign countries which have such reforms and as naive children want to have the same. The clever students of English philology would shout: "Bandwagon!" and they would be right. (ICLE-LT-VI-0166.3)

Kai konektorius vartojamas pastraipos viduryje, pateikiamas prieš tai ėjusio teiginio perfrazavimas ar įvertinimas. Šiuo atveju konektoriaus pozicija sakinyje įtakos neturi. 76 pavyzdyje studentas *in other words* eksplicitiškai žymi prieš tai ėjusiuose sakiniuose išsakytų minčių apie tradicinės šeimos svarbą vaiko gyvenime paaiškinimą. Analogiška funkcija konektoriui tenka ir 77 pavyzdyje, kuriame konektoriumi žymimas pirmoje sakinio dalyje pateiktos minties apie švietimo reformos vykdytojų ketinimus priversti studentus mokėti pinigus universitetams paaiškinimas su akivaizdžiai išreikštu autoriaus požiūriu, kad pinigų mokėjimas reikštų diplomų pirkimą.

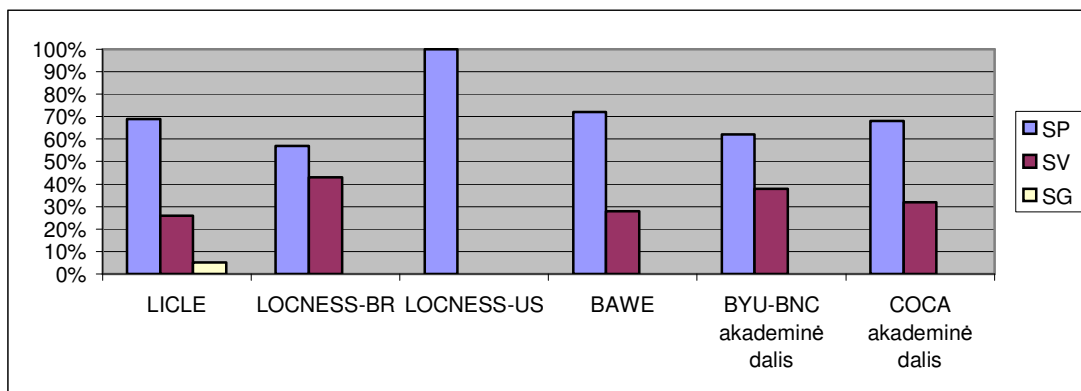
(78)

Hugo shows many of these attributes but as we shall see was not perhaps the anarchist Louis accused him of being. He was from a bourgeois backrounce and desperately wanted to be rid of it, apart from still having a wife whom he married whilst still in that class, and some photographs from his childhood. He wanted to be really integrated into the party, whereas at the time he still felt cut off and classed as an intellectual bourgeois because he wrote the paper. If he had only got the party's interests at heart then he would have persevered with the job he was useful for. Instead of which he wanted to assassinate someone; a job which he was not trained in. His reasons for wanting to do this at first appear political, but we then realise that he wanted to do it to earn the respect and love of Louis and Olga. **In other words** he

had purely selfish reasons for insisting on having this particular job. (ICLE-BR-SUR-0013.1)

Tais atvejais, kai *in other words* vartojamas pastraipos pabaigoje (būdingiausioje LOCNESS-BR potekstinyje), studentas perfrazuoja pagrindinę mintį, užbaigiančią pastraipą, ją tarsi įtvirtindamas. 78 pavyzdyje studentas pastraipą skiria Hugo bruožų aprašymui ir jų analizei. Paskutinis sakiny, pradedamas tiriamuoju konektoriumi, pristato apibendrinamąjį paaiškinimą-įvertinimą: Hugo siekis buvo nulemtas grynai savanaudiškų paskatų.

Kaip ir buvo galima tikėtis, lietuvių BASK tiriamąjį konektorių dažniausiai vartojo sakinio pradžioje, kurią Biber *et al.* (1999: 891) vadina „nežymėta pozicija.“ Tuo metu 41 paveikslo duomenys atskleidžia, kad sakinio pradžios pozicija yra pirmenybinė ir gimtakalbių studentų, ir nacionalinių gimtakalbių tekstynų akademinėse dalyse.

41 paveikslas. *In other words* pozicija sakinyje LICLE ir gimtakalbių tekstynuose

Didžiausias skirtumas tarp pirmenybinės ir antros pagal dažnumą pozicijos nustatytas LICLE ir BAWE tekstynuose, mažiausias – LOCNESS-BR tekстыne (LOCNESS-US – vienintelis tekstynas, kuriame konektorius buvo vartojamas tik SP pozicijoje). Tai, kad LICLE duomenų procentinis pasiskirstymas panašesnis į britų nacionalinio tekstyno akademinę dalį, o ne į britų studentų duomenis, galima manyti esant teigiamu lietuvių BASK rašto darbų bruožu.

4.2.6.3. Apibendrinimai

Lyginant lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų paaiškinimo konektorių kategorijos kiekybinius duomenis, reikšmingų skirtumų nebuvo nustatyta. Nors šie konektoriai yra vartojami „mokslinio teksto skaitymui palengvinti“ (Pastor 2006) bei turėtų atlikti tokias pat funkcijas samprotaujamuosiuose rašiniuose, tačiau jie yra vieni rečiausiai sutinkamų ir svetimkalbių, ir gimtakalbių studentų darbuose. Nepaisant to, *in other words* atveju tirtasis konektorius studentų, tiek lietuvių BASK, tiek gimtakalbių britų, vis tiek buvo vartotas dažniau nei akademinėje BYU-BNC dalyje. Tai prieštarauja ankstesniems pastebėjimams, kad BASK rečiau renkasi akademinę kalbą būdingus konektorius (plg. Granger ir Tyson 1996, Gilquin ir Paquot 2008). Galimas paaiškinimas – *in other words*, britų nacionalinių gimtakalbių tekstynų duomenimis dažniausiai sutinkamas akademinėje kalboje, žodynuose nėra priskiriamas formaliajam (vadinasi, akademinę kalbą labiau tinkamam) registru.

Lyginant konektoriaus pozicijas pastraipoje, paaiškėjo, kad britų studentų žymiai dažniau nei lietuvių BASK rašiniuose konektorius *in other words* vartojamas paskutiniame pastraipos sakinyje. Žinant, kad paskutinis sakinyje paprastai turėtų būti skirtas pastraipai apibendrinti, toks vartojimo ypatumas žymi britų studentams būdingą savybę pastraipą baigti perfrazuotąja-apibendrinančiaja mintimi. Lietuvių BASK studentų sunkumai, kai reikia apibendrinti ar daryti išvadas, buvo pastebėti rašant gimtąją kalbą, todėl, natūralu, kad ir apibendrinamasis perfrazavimas vartojamas rečiau nei LOCNESS-BR tekstyne.

Kaip ir kitų konektorių atveju, taip ir kalbant apie *in other words*, vartojimo skirtumai galėjo atsirasti ir dėl vadovėliuose, gramatikose ar žodynuose pateikiamos medžiagos. Leech ir Svartvik (1994: 179) gramatikoje šis konektorius minimas tik kaip atliekantis performulavimo, perfrazavimo funkciją. *Macmillan* (2007) žodyne teigiama, kad *in other words* vartojamas kitu, dažnai paprastesniu būdu minčiai ar nuomonei išreikšti. Analogiška

informacija pateikiama ir kituose dažnai studentų naudojamuose žodynuose, todėl neatsitiktinai BASK studentų kalboje šis konektorius, vartojamas numanomai išvadai reiškti, susipina su paprastu perfrazavimu, kurį logiškiau pateikti viduryje dėstymo, o ne baigiant tam tikrą minties seką.

Skirtingai nuo bendrų BASK tendencijų konektorius vartoti nepirmenybinėje SP pozicijoje, taikytinų ir paaiškinimo kategorijai apskritai, konektoriaus *in other words* atveju SP pozicija yra dažniausia ne tik besimokančiųjų, bet ir gimtakalbių tekstynuose. Šio konektoriaus ekvivalentas lietuvių kalboje 'kitaip tariant' lietuvių kalbos tekstyno negrožinės literatūros (knygų) potekstinyje taip pat dažniausiai yra vartojamas sakinio pradžioje, tokiu būdu pasiekiant aiškumo ir logiškumo efektą.

4.2.7. Perėjimo konektoriai

Perėjimo konektoriai, tokie kaip *by the way* ar *meantime* (žr. 1 priedą), atlieka informacijos, tiesiogiai nesusijusios su prieš tai ėjusiu diskursu, įterpimo funkciją (Biber *et al.* 1999: 879). Jais nebūtinai siekiama „pakeisti diskurso temą; jie dažnai vartojami tiesiog parodyti gana neesminiam ryšiui“¹²⁸ (Quirk *et al.* 1991: 639). Šiais konektoriais žymima nauja informacija yra tik menkai arba iš viso nesusijusi (Biber *et al.* 1999: 879) su prieš tai pateiktąja, kas prieštarauja nusistovėjusiai akademinio diskurso rašymo tvarkai. Dėl šios priežasties, natūralu, kad perėjimo kategorijos konektoriai pagal dažnumą yra rečiausiai vartojami tiek lietuvių BASK, tiek ir gimtakalbių studentų tekstynuose.

---

¹²⁸ Originalus tekstas: „to change the subject of the discourse; they are frequently used merely to indicate a rather adventitious relation.“

37 lentelė. Bendras perėjimo konektorių dažnis LICLE ir LOCNESS tekstynuose

	LICLE	LOCNESS-BR	LOCNESS-US
Absoliutus dažnis	12	30	47
Normalizuotas dažnis 10 000 žodžių imčiai	0,77	3,13	2,79
Logaritminės tikimybės įvertis (lyginant LICLE su duotuoju tekstynu)	–	- 19,07	-19,42

38 lentelėje pateikti rezultatai rodo, kad nors LICLE, ir LOCNESS potekstyniuose perėjimo kategorijos konektoriai vartojami rečiausiai, lietuvių BASK darbuose šios kategorijos konektorių yra reikšmingai mažiau nei gimtakalbių britų ar amerikiečių studentų rašiniuose (atitinkamai LL -19,07 ir -19,42). Tikėtina, kad tam daro įtaką mokymo procese naudojamas vadovėlis (Oshima ir Hogue 1991), kuriame šiai kategorijai neskiriama dėmesio. Šią prielaidą patvirtina VU anglų filologijos I kurso studentų tekstyno duomenys. Jame tiriamosios kategorijos konektoriai vartojami kiek dažniau nei LICLE tekстыne (atitinkamai 1,77 ir 0,77 normalizuoto dažnio atveju). Akivaizdu, kad studentai, rašydami rašto darbus, dažnai vadovaujasi pragmatiniais sumetimais – jie nėra motyvuoti vartoti kalbines raiškos priemones, kurios tiesiogiai nepagerins įvertinimo balo. Kita vertus, itin mažas šios kategorijos konektorių dažnis net ir gimtakalbių studentų darbuose juos pelnytai išstumia į mokymo proceso periferiją.

Pažvelgus į atskirų konektorių dažnį (38 ir 39 lentelės), matyti, kad svetimkalbiai lyginant su LOCNESS-BR rečiau vartoja du konektorius (*eventually* ir *originally*), o su LOCNESS-US – tris (*eventually*, *originally* ir *now*). *Eventually* ir *originally* pagal Quirk *et al.* (1991) klasifikaciją priskiriami laiko perėjimo, o *now* – diskurso perėjimo pokategoriams. Visų kitų konektorių vartojimo skirtumai yra nežymūs ir statistiškai nereikšmingi.

39 lentelė. Perėjimo konektoriai LICLE ir LOCNESS-BR tekstyne

	LICLE	LOCNESS-BR	LL
<i>by the way</i>	1	0	+0,96
<i>incidentally</i>	0	2	-3,85
<i>eventually</i>	7	21	-15,69
<i>meantime</i>	1	0	+0,96
<i>meanwhile</i>	2	1	+0,03
<i>originally</i>	0	6	-11,56
<i>subsequently</i>	1	0	+0,96

40 lentelė. Perėjimo konektoriai LICLE ir LOCNESS-US tekstyne

	LICLE	LOCNESS-US	LL
<i>by the way</i>	1	2	-0,26
<i>eventually</i>	7	24	-8,52
<i>meantime</i>	1	0	+1,47
<i>meanwhile</i>	2	1	+0,43
<i>originally</i>	0	6	-7,84
<i>subsequently</i>	1	0	+1,47
<i>now</i>	0	14	-18,28

Kadangi laiko perėjimo konektoriai tiesiogiai neprisideda prie argumentų pagrindimo, tiriant BASK samprotaujamuosius rašinius paprastai jie atmetami (Granger ir Tyson 1996: 20, Altenberg ir Tapper 1998: 84). Šiame darbe buvo pasirinkta priešinga pozicija – buvo keliamas tikslas išnagrinėti visų konektorių kategorijų vartojimą. Deja, dėl tekstynuose nustatytų itin mažų dažnių galimi tik labai bendro pobūdžio pastebėjimai.

Nors yra nedaug konektorių, atliekančių tik vieną funkciją (Altenberg 2002: 41), perėjimo kategorijos konektorių multifunkcionalumo aspektas itin ryškiai matomas. Kaip buvo minėta, *eventually* paprastai priskiriamas laiko perėjimo konektoriams. Šią funkciją jis atlieka 79 pavyzdyje:

(79)

Writing, eventually, takes all over the writer. And it is not the writer who does whatever he wants with the writing, it is writing that does whatever it want with the writer after all. (ICLE-LT-VI-0173.1)

Tačiau kokybinė LICLE duomenų analizė atskleidė, kad lietuvių BASK studentų rašiniuose *eventually* ne visada traktuotinas kaip laiko perėjimo

konektorius. Jam tenka atlikti ir pridėjimo, išskaičiavimo funkciją (80 pavyzdys):

(80)

Stream of conciousness helps to present character's thoughts and feelings and eventually help characters to understand their selves. (ICLE-LT-VI-0022.1)

Tokią *eventually* vartoseną būtų galima mėginti paaiškinti lietuvių BASK studentų gimtosios kalbos įtaka. Anglų-lietuvių kalbų žodyne *eventually* ir *finally* pirmosios reikšmės sutampa – abu verčiami kaip ‘galų gale, galiausiai’. Patikrinus DLKT negrožinės literatūros potekstynį (81 pavyzdys) bei CorALit (82 pavyzdys) tekstynus, pastebėta, kad ‘galų gale’ ir ‘galiausiai’ dažnai vartojami išskaičiavimo reikšme, siekiant pabrėžti paskutinį elementą:

(81)

*Išvenk šio pobūdžio sunkumų, atsiribok nuo šių jausmų. **Galiausiai** gerbk savo susitarimą, nesvarbu, ar susitarei su savimi, ar su kuo kitu.* (DLKT)

(82)

*Susidūrus su psichotropinių medžiagų vartojimo problema, dažniausiai iškyla keletas esminių klausimų: kodėl tai įvyko, kokios šio fakto priežastys ir, **galų gale**, kaip būtų galima išspręsti šią problemą?* (CorALit)

Dar vienas multifunkcionalumo pavyzdys – konektorius *now*. Nors Quirk *et al.* (1991: 636) klasifikacijoje jis priskiriamas diskurso perėjimo pokategoriui, Crawford (2008: 275) tyrime, skirtame vietos ir laiko adverbialų vartojimo gimtakalbių ir svetimkalbių anglų kalboje analizei, nurodomos net keturios jam tenkančios funkcijos: žymėti esamąjį/metadiskurso laiką; nurodyti seką; žymėti rezultatą ir atlikti sakininės kalbos registrai būdingą diskurso rodiklio funkciją. Kadangi nei LICLE, nei LOCNESS-BR potekstinyje nebuvo nustatyta nei vieno atvejo, kuriame *now* būtų galima traktuoti kaip diskurso perėjimo konektorių, o normalizuotas dažnis LOCNESS-US potekstinyje siekia tik 0,83 pavartojimo dešimties tūkstančių žodžių imčiai, nagrinėti šio konektoriaus vartoseną būtų netikslinga.

Vienintelis diskurso perėjimo konektorių pavartojimo atvejis LICLE tekстыne pateikiamas 83 pavyzdyje:

(83)

*Some may say that homosexuality is against nature or most of the religions. Yes, it is quite true but we must not forget that homosexuals have existed even in Ancient times and it was considered to be normal. **By the way**, even some of the animals act in a homosexual way. So why cannot we simply accept it? (ICLE-LT-VI-0207.5)*

Konektoriumi *by the way* studentas žymi minties perkėlimą iš žmonių į gyvūnų pasaulį. Toks minties perkėlimas – prototipinė diskurso perėjimo konektorių funkcija. Deja, LICLE tekstyno imtis neleidžia atsakyti į klausimą, ar lietuvių BASK studentai šios kategorijos konektorius vartoja tik tada, kai gerai supranta jų paskirtį, ar šis pavyzdys yra tik laimingas atsitiktinumas. Pastebėtina, kad konektoriaus *by the way* vartojimas atitinka dažniausią lietuvių BASK modelį – konektorių sutinkame sakinio pradžioje pastraipos ir rašinio viduryje.

LOCNESS-BR tekстыne vieninteliai du šios kategorijos atvejai yra su konektoriumi *incidentally*, LOCNESS-US – su konektoriais *by the way* ir *now*. Palyginus tik diskurso perėjimo konektorių dažnį LICLE ir LOCNESS-BR potekstyne, pastebimas nežymiai retesnis (LL -0,99) jų vartojimas lietuvių BASK rašiniuose (normalizuotas dažnis atitinkamai 0,06 ir 0,21 dešimties tūkstančių žodžių imčiai). Dėl sąlygiškai gausnio *now* vartojimo LOCNESS-US tekстыne, lietuvių BASK studentų darbuose jų vartojimas tebelieka reikšmingai retesnis (LL -14,76). Dažniau nei lietuvių BASK diskurso perėjimo konektoriai vartojami švedų ir vengrų BASK studentų rašiniuose (atitinkamai 0,40 ir 1,00 atvejo dešimties tūkstančių žodžių imčiai). Nepaisant nustatytų skirtumų, galima teigti, kad šios kategorijos konektoriai dėl savo atliekamų funkcijų yra itin reti ir svetimkalbių, ir gimtakalbių tekстыnuose.

Taigi, dėl ribotų tyrimui naudotų tekстыnų imčių, nagrinėjamų konektorių dažnio nepakanka vartojimo tendencijoms nustatyti, todėl tikriausiai vienintelis galimas apibendrinimas – tiek LICLE, tiek ir LOCNESS potekstyniuose perėjimo konektoriai vartojami per daug retai, kad būtų įmanoma nustatyti jų vartojimo dėsningumus.

5. Išvados

Šiame darbe buvo tiriama vienos teksto rišlumą galinčios užtikrinti priemonės, (teksto) konektorių, vartoseną svetimkalbių (lietuvių) BASK studentų ir gimtakalbių anglų rašytinės kalbos tekstynuose. Taip pat buvo atliktas palyginimas su kitų K1 BASK grupių darbais. Nors analizei buvo pasirinktas baigtinis konektorių sąrašas, į kurį nepateko kitos kalbinės raiškos priemonės, atliekančios panašias funkcijas tekste, susisteminti tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadas apie lietuvių BASK kalbai būdingus eksplisitinio minčių žymėjimo konektoriais ypatumus, santykį su kitų K1 kalbinių grupių konektorių vartosenos bruožais, universalus samprotavimo modelio egzistavimą, priešastis, galėjusias lemti rezultatus, ir būdus, kurie gali priartinti svetimkalbių anglų kalbą prie tikslinės kalbos.

Kiekybinė konektorių analizė patvirtino išankstinę hipotezę, kad esama skirtingų jų vartojimo tendencijų lietuvių BASK ir gimtakalbių studentų rašiniuose. Savaimė kiekybinis konektorių vartojimas negali užtikrinti teksto kokybės, tačiau nukrypimas nuo gimtakalbiams būdingo teksto eksplisitinio žymėjimo BASK kalbai geriausiu atveju suteikia svetimkalbiškumo bruožų, blogesniu – didina tikimybę, kad tekstas bus kitaip interpretuotas (konektorius vartojant rečiau, nei įprasta tikslinėje kalboje) ar sunkina teksto stilių (konektorius vartojant dažniau, nei įprasta tikslinėje kalboje).

LICLE tekstyne nustatytas reikšmingai dažnesnis semantinių santykių eksplisitinis žymėjimas konektoriais nei gimtakalbių britų bei amerikiečių LOCNESS potekstyniuose, atitinkamai LL +34,36 ir LL +423,97. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad lietuvių BASK studentai ne tik dažniau nei gimtakalbiai mintis jungia konektoriais, bet tai daro skirtingose sakinio pozicijose: LICLE tekstyne pirmenybinė yra SP (61 proc.), o LOCNESS-BR ir LOCNESS-US potekstyniuose – SV pozicija (atitinkamai 71 proc. ir 59 proc.). Nors disertacijoje tirta konektorių pozicija tekste svetimkalbiams kėlė mažiau problemų nei pirmenybinės pozicijos sakinyje pasirinkimas, paaiškėjo, jog kai kurių semantinių kategorijų atveju lietuvių BASK studentai konektoriais

žymėjo semantinius santykius gimtakalbiams nebūdingose teksto dalyse (pvz., *for instance* apibendrinamojoje pastraipoje). Taigi duomenys rodo, kad reikėtų ne tik skatinti lietuvių BASK studentus semantinius santykius rečiau žymėti konektoriais, bet ir skirti pakankamai dėmesio aptarti gimtakalbių kalbai būdingas konektorių pozicijas.

Atliekant tyrimą atsiskleidė akivaizdūs skirtumai tarp gimtakalbių britų ir amerikiečių LOCNESS potekstynių. Paaiškėjo, kad britų studentai konektoriais semantinius ryšius žymi daugiau kaip pusantro karto dažniau nei tai daro amerikiečių studentai. BAWE tekstyno, kaip pavadinimas implikuoja atspindinčio britų akademinę rašytinę kalbą, duomenys taip pat skiriasi nuo LOCNESS-BR potekstynio. Šių tekstynų duomenų palyginimas su BYU-BNC akademinės dalies bei LOCNESS-US su COCA akademinės dalies duomenimis neleidžia vienareikšmiškai vertinti lietuvių BASK studentų konektorių vartosenos. Nors LOCNESS tekstynas dėl savo sandaros buvo pasirinktas kaip labiausiai tinkamas palyginimui, o gimtakalbių studentų vartoseną buvo prilyginta tikslinei kalbos normai, lietuvių BASK studentų vartosenos nukrypimas nuo šių LOCNESS potekstynių ne visada reiškia neigiamas tendencijas. Kartais, priešingai, tai gali žymėti didesnę lietuvių BASK studentų skiriamą dėmesį formaliesiems rašinio organizavimo dalykams, galintiems bent išoriškai pagerinti rašinio struktūrą. Todėl LICLE tekстыne nustatyti nukrypimai nuo gimtakalbių studentų vartosenos kai kuriais atvejais (pvz., išskaičiavimo kategorijos) žymi pozityvias tendencijas, kai lietuvių BASK studentų konektorių kiekybinis vartojimas yra panašesnis į gimtakalbių nacionalinių tekstynų akademinės dalies rezultatus.

LICLE tekstyno analizė atskleidė, kad eksplicitinis žymėjimas konektoriais lietuvių BASK studentų darbuose užima tarpinę poziciją tarp britų ir amerikiečių studentų darbų. Nepaisant to, galima kalbėti apie didesnius LICLE ir LOCNESS-BR vartojimo panašumus. Pirmiausia tai rodo skirtingų semantinių kategorijų konektorių kiekybinis tyrimas. LICLE ir LOCNESS-BR tekstynuose trijų (priešpriešos, priežasties ir paaiškinimo) iš septynių kategorijų, o LICLE ir LOCNESS-US – tik paaiškinimo kategorijos konektorių

dažnio skirtumai statistiškai nereikšmingi. Lietuvių BASK, taip pat kaip britų studentai, minčių jungimui žymėti vartoja įvairesnius konektorius nei amerikiečiai studentai. Pastarųjų dažniausiai vartojamų konektorių dešimtukas sudaro 77 procentus, o lietuvių BASK ir britų studentų – atitinkamai 67 ir 73 procentus visų konektorių vartojimo atvejų. Be to, lietuvių BASK studentai semantinius santykius kiek dažniau eksplicitiškai žymi tokiais pačiais konektoriais kaip britų, o ne amerikiečių studentai: LICLE ir LOCNESS-BR tekstynuose sutampa septyni, o LICLE ir LOCNESS-US – šeši konektoriai. Tačiau negalima teigti, kad lietuvių BASK studentų konektorių vartosena yra grynai britiškojo modelio. Kai kurių konkrečių konektorių atveju (pvz., *therefore*) nustatytas didesnis LICLE duomenų panašumas į LOCNESS-US dalį. Tokius rezultatus galima interpretuoti kaip žyminčius lietuvių BASK studentų kalbinių ieškojimų bei raidos tarpsnį, kuriam yra būdinga skirtingų registrų, žanrų ir pan. sankirta.

Palyginus lietuvių ir kitų kalbinių grupių BASK konektorių vartojimo rezultatus, galima išskirti dvi lietuvių BASK kalbos ypatumų grupes: tai, kuo lietuvių BASK kalba skiriasi nuo kitų K1 kalbinių grupių bei kuo yra panaši. Pirmiausia reikia pabrėžti, kad nėra visuotinai apibendrintino bendro kiekybinio konektorių vartojimo modelio BASK kalboje – skirtingų kalbinių grupių duomenys smarkiai varijuoja ir gali būti priskiriami tų kalbinių grupių BASK savitumui. Lietuvių BASK kalbos savitumui taip pat priskirtini kai kurių konkrečių konektorių vartojimo dažniai. Nors yra nustatyta grupė konektorių, kuriuos skirtingų kalbinių grupių BASK su kai kuriomis išlygomis vartoja dažniau (pvz., *moreover, on the contrary*) ar rečiau (pvz., *hence, therefore*) nei gimtakalbiai, LICLE duomenys pateikia ir priešingų rezultatų, kai kitų kalbinių grupių BASK darbuose itin dažnai sutinkami konektoriai LICLE tekstyne vartojami rečiau nei gimtakalbių (pvz., *still*) ar, priešingai, BASK kalboje rečiau sutinkami konektoriai lietuvių BASK studentų rašiniuose yra vartojami dažniau nei gimtakalbių studentų darbuose (pvz., *however*).

Nepaisant kiekvienos kalbinės grupės BASK kalbos savitumo, buvo nustatyta keletas bendrų vartojimo ypatumų. Pastebėta, kad BASK yra linę

dažniau nei gimtakalbiai žymėti lengviausiai suprantamus semantinius ryšius, tokius kaip išskaičiavimo. Tai aiškintina tuo, kad lietuvių BASK studentai, kaip ir kiti BASK, ypatingas pastangas skiria mėginimui laikytis formalių rašinio struktūrai keliamų reikalavimų, aiškaus minčių išdėstymo bei ryšių tarp jų nurodymo. Dar stokojant kalbinių gebėjimų tai perteikti įvairesnėmis kalbinėmis priemonėmis nei konektoriai, pasirenkamas bene lengviausias būdas – paviršinis minčių „suklijavimas“ (angl. *glue effect* [Tang ir Ng 1995: 111]). Kadangi beveik visi LICLE rašiniai buvo egzaminų raštu darbai, kai studentai nesinaudojo jokia papildoma medžiaga, tikėtina, jog išskaičiavimo konektoriai (panašiai kaip ir kitų dažniau vartojamų kategorijų konektoriai) studentams tapo tarsi „saugumo salomis“ (Council of Europe 2008: 94), suteikiančiomis pasitikėjimo ir saugumo jausmą. Tai būtų galima apibūdinti kaip išmėginimo strategijos pasirinkimą – nebūdami tikri dėl gebėjimo kitais būdais parodyti minčių seką, svetimkalbiai pasikliauja „tuo, ką tarsi prisimena ir mano, kad *galėtų* tikti“ (*ibid.*).

Tyrimas atskleidė dar vieną BASK kalbai būdingą bruožą – konektorių vartojimą gimtakalbiams nebūdingoje sakinio pradžios pozicijoje. Tai interpretuotina kaip BASK studentų strategija pasirinkti lengviausią minčių organizavimo būdą, leidžiantį bent formaliai įvykdyti akademinio rašymo kurso metu keliamus teksto struktūros reikalavimus.

Nors skirtingų kalbinių grupių BASK ir gimtakalbiai studentai konektorius vartoja nevienodai, tyrimo metu išanalizuoti jų vartojimo rezultatai leidžia teigti apie egzistuojantį beveik visuotinai priimtą samprotavimo modelį. Ir svetimkalbiai, ir gimtakalbiai studentai samprotavimą dažniausiai grindžia argumentų išvardijimu ir kontrargumentų bei priešasčių nurodymu. Būtent šiuos (išskaičiavimo, priešpriešos ir priešasties) santykius eksplicitiškai žyminčių kategorijų konektoriai dažniausiai vartojami ne tik LICLE, LOCNESS-BR bei LOCNESS-US, bet ir kituose BASK tekstynuose, pvz., vengrų ASK, o dvi paskutinės ir SWICLE tekstyne. Ši tendencija laikytina beveik universalialia, nepriklausoma nuo konektorių dažnio atskiruose tekstynuose.

Nors ir BASK, ir gimtakalbiai semantinius ryšius žymi įvairiais konektoriais, nustatyta visuotinė tendencija samprotaujamuosiuose rašiniuose pasikliauti tam tikra nedidele konektorių grupe. Dažniausiai vartojamų konektorių dešimtukas sudaro apie tris ketvirtadalius visų konektorių vartojimo atveju. Gana paradoksaliai atrodantys duomenys, atskleidžiantys didesnę konektorių įvairinimo mastą svetimkalbių tekstynuose, iš tiesų yra dėsningi: svetimkalbiams, kitaip negu gimtakalbiams, tenka įrodinėti ASK lygį, todėl tikėtina, kad, siekdami aukštesnio įvertinimo, jie stengiasi pademonstruoti savo aktyviame žodyne turimų konektorių arsenalą.

Siekiant atskleisti, kas galėjo vaidinti svarbų vaidmenį, lėmusį disertacijoje nustatytą lietuvių BASK studentų konektorių vartojimą, buvo bandoma patikrinti kelias galimas hipotezes: K1 kalbos perkėlimo, BASK kalbos lygio bei mokomosios medžiagos ir mokymo proceso įtakos. Atliktas tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad konektorių vartojimas lietuvių BASK kalboje tik netiesiogiai yra veikiamas BASK gimtosios kalbos. Pastebėta, kad tais atvejais, kai K1 kalboje esama aiškaus angliškojo konektoriaus atitikmens, yra didesnė tikimybė, kad BASK iš kelių alternatyvų pasirinktų būtent pastarąjį (pvz., *for example*).

Nemažas vaidmuo tenka BASK kalbos lygiui. Nors kitų kalbinių grupių BASK kalbos tyrimais nustatyta atvirkštinė priklausomybė tarp kalbos vartotojo lygio ir konektorių dažnio (Cho 2009), lietuvių BASK studentų duomenys atskleidė dvigubą tendenciją. Viena vertus, sąlyginai lengvesnių kategorijų atveju (apibendrinimo kategorijos ar išskaičiavimo kategorijos konektoriaus *moreover*) pasitvirtino atvirkštinės priklausomybės hipotezė: kai kylant kalbos lygiui ir rašančiojo brandai, mažėja konektoriaus dažnis. Disertacijos duomenys atskleidė, kad tai būdinga ir lietuvių svetimkalbių, ir britų gimtakalbių mokinių ir studentų rašiniams, net jei atskaitos taškai yra skirtingi (pvz., *in conclusion*). Sąlyginai sudėtingesnės, priešpriešos, kategorijos konektorius *however* – priešingai, rečiau vartojamas būtent VU anglų filologijos pirmakursių studentų darbuose. Kadangi tokia pati vartojimo tendencija nustatyta ir gimtakalbių britų studentų ir mokinių tekstynuose,

galima teigti, jog tai sietina su tobulėjant argumentavimo strategijai naudojamu sudėtingesniu argumentavimu ir didesniu pateikiamų argumentų skaičiumi. Analogiškos vartosenos tendencijos matomos ir tiriant „sudėtingesnėms“ kategorijoms priskirtinų konektorių santykį (pvz., *thus* ir *therefore*). Gauti rezultatai leidžia kalbėti apie lietuvių BASK konektorių vartojimo ypatumus kaip apie kalbinės raidos etapo atspindį, o LICLE tekстыne nustatyta konektorių vartojimo raida traktuotina kaip teigiamas VU universitete vykdomo akademinio rašymo dėstyto kurso įvertinimas.

Tyrimas atskleidė bene didžiausią konektorių vartojimui tenkančią mokomosios medžiagos įtaką. Deja, pasitvirtino pastebėjimai, kad tiek akademinio rašymo metu naudojamame vadovėlyje, tiek žodynuose, žinynuose ir gramatikose pateikiama informacija nėra išsami, o kartais net klaidinanti. Nereti atvejai, kai net labai žingeidus, keliuose šaltiniuose informacijos ieškantis studentas paliekamas be atsakymo. Nustatyta, kad ir šiuolaikiniuose šaltiniuose tebėra dažni konektorių sąrašai ar vieno žodžio aiškinimas kitu, o pastarojo – pirmuoju: pvz., žodynai skirtingai apibrėžia priežasties konektorių registrą, pateikiami konektorių apibrėžimai labai panašūs ar net identiški, o skirtinguose šaltiniuose pateikiama informacija prieštaringa. Todėl mokymo proceso metu itin svarbu studentams pateikti aiškesnes konektorių vartojimo gaires, išryškinant ne tik registro skirtumus (pvz., *moreover* vs. *furthermore*), bet ir nurodyti gimtakalbiams labiausiai ar mažiausiai įprastus kontekstus. Pavyzdžiui, LICLE tekстыne pirmajame pastraipos sakinyje net penktadalyje atvejų vartojamas konektorius *moreover* prieštarauja gimtakalbių studentų tekstyno duomenims, kur šioje pozicijoje *moreover* nėra pavartotas nei karto).

Pažengusiųjų lygio BASK kalboje nustatomi sunkumai paprastai yra gana subtilūs ir sunkiau pastebimi (Nesselhauf 2004: 145), todėl tikėtina, kad šis darbas bus naudingas pritaikant akademinio rašymo kursą būtent lietuvių BASK studentams. Jis taip pat padės nuspręsti, į kuriuos konektorius, į kurių semantinių santykių žymėjimą reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį, kad būtų išvengta dažniausių lietuvių BASK rašiniuose pasitaikančių konektorių vartojimo problemų, pvz., dažnesnio nei tikslinėje kalboje (išskaičiavimo,

apozicijos ar apibendrinimo) ar netinkamo (pvz., *moreover*) konektorių vartojimo, taip pat sužinoti, kurių konektorių vartoseną yra artima gimtakalbių studentų (pvz., *thus* pozicija pastraipoje) vartosenai.

Kritinis tyrimo įvertinimas

Šioje disertacijoje buvo nagrinėjamas tik vienas teksto rišlumą užtikrinantis aspektas – konektoriai. Kituose tyrimuose, kad lietuvių BASK studentų rašytinės kalbos vaizdas būtų išsamesnis, reikėtų ištirti sintaksinius ryšių modelius, sujungiamųjų bei prijungiamųjų jungtukų vartoseną bei kitus kohezijos, tiek leksinius, tiek gramatinius, elementus. Taip pat vertingas būtų tyrimas, kuris nustatytų koreliaciją tarp konektorių vartojimo ir teksto kokybės lygio.

Atlikto tyrimo ribotumą taip pat lemia palyginti nedidelės apimties tirti tekstynai. Tikėtina, kad praplėtus LICLE kitose Lietuvos institucijose rašytais darbais, būtų galima padaryti daugiau išvalgų apie lietuvių BASK būdingą konektorių vartojimą.

Baigiamosios pastabos

Šiuo darbu buvo siekiama prisidėti prie BASK kalbos tyrimų, apimančių net keturias skirtingas sritis: tekstynų lingvistiką, svetimšios kalbos mokymąsi, kalbos mokymą ir lingvistinę teoriją apskritai. Darbui sukauptas LICLE tekstynas ne tik sudarė sąlygas išsamiau pažvelgti į mažai tyrinėtą lietuvių BASK eksplicitinio žymėjimo konektoriais sritį, bet ir bus svarbus šaltinis, leisiantis atlikti nuodugnesnius nei iki šiol įvairiapusių lietuvių BASK kalbos tyrimus.

Lietuvių BASK studentai įgyja kalbinę ir kultūrinę kompetenciją, kuriai daro įtaką gimtosios kalbos mokėjimas (plg. Council of Europe 2008: 69), todėl neatsitiktinai tyrimo rezultatai atskleidė tam tikrus lietuvių BASK studentų konektorių vartojimo panašumus į kitų kalbinių grupių BASK, tačiau

taip pat išryškino per didelių su tarpukalbe susijusių apibendrinimų pavojus. Dėl šios priežasties ypač svarbus vaidmuo tenka į tikslinę kalbinę grupę orientuotos mokomosios medžiagos kūrimui. Kaip pažymi besimokančiųjų tekstynų pradininkė Granger (2004: 137), vis dar jaučiamas tokios medžiagos stygius, o jos svarba neturėtų būti kvestionuojama, nes tarpukalbės klaidos būdingos net ir pažengusiųjų lygio anglų kalbai.

Tikėtina, kad šis darbas, atskleidęs lietuvių BASK studentų konektorių vartosenos ypatumus, bus naudingas siekiant priartinti teksto jungimo priemonių vartojimą lietuvių BASK tarpukalbėje prie gimtakalbiams būdingos vartosenos. Kaip žinome, intuicija nors ir svarbi tiek mokantis kalbų, tiek jų mokant, neturėtų vaidinti lemiamo vaidmens. Svarbu studentams ne tik patarti vartoti gimtakalbiams būdingas produktyvias struktūras, bet būtina pamėginti pašalinti tam tikrai BASK grupei būdingas problemas. Šio darbo kiekybiniai duomenys galėtų padėti atkreipti dėmesį į tai, kad lietuvių BASK studentai tam tikras konstrukcijas linkę vartoti dažniau ar rečiau nei įprasta tikslinėje kalboje. Kaip buvo pastebėta, skirtingų kalbinių grupių BASK studentų vartojami eksPLICITINIO žymėjimo modeliai nėra tapatūs. Tad nors gali būti sunku į akademinės anglų kalbos mokomąją literatūrą įterpti tam tikros kalbinės grupės besimokančiųjų kalbai būdingų problemų sprendimus dėl dažnesnės, retesnės ir netaisyklingos BASK kalbinių priemonių vartosenos, tai galėtų ypač padidinti pedagoginę mokomųjų priemonių vertę (Paquot 2008: 116). Todėl tikėtina, kad šio darbo rezultatai nesunkiai ras praktinį pritaikymą.

- Ai, H. & G. Peng. 2006. *A Corpus-Based Study of Connectors*. Prieiga per internetą: <http://call2006.fltrp.com/PPT/1/E-1%20Ai%20Haiyang.ppt>, 2009-09-05.
- Aijmer, K. 2002. Modality in advanced Swedish learners' written interlanguage. S. Granger, J. Hung & S. Petch-Tyson (eds.). *Computer Learner Corpora, Second Language Acquisition, and Foreign Language Teaching*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Company. 55–76.
- Aijmer, K. & A.-M. Simon-Vandenberg (eds.). 2006. *Pragmatic Markers in Contrast*. Volume 2 (Studies in Pragmatics). Oxford: Elsevier Science.
- Alaunienė, Z. & V. Valskys. 2009. Metakalbos elementai akademiniose studentų tekstuose. *Žmogus ir žodis: didaktinė lingvistika* 11(1): 5–12.
- Altenberg, B. 2002. Concessive connectors in English and Swedish. H. Hasselgård, S. Johansson, B. Behrens & C. Fabricius (eds.) *Language and Computers, Information Structure in a Cross-Linguistic Perspective*. New York: Rodopi. 21–43.
- Altenberg, B. 2006. Function of adverbial connectors in second initial position in English and Swedish. *Pragmatic Markers in Contrast*. Volume 2 (Studies in Pragmatics) K. Aijmer & A.-M. Simon-Vandenberg (eds.). Oxford: Elsevier Science. 11–38.
- Altenberg, B. 2007. The Correspondence of Resultive Connectors in English and Swedish. *NJES* 6(1). Prieiga per internetą: <http://hdl.handle.net/2077/4521>, 2008-06-19.
- Altenberg, B. & M. Tapper. 1998. The use of adverbial connectors in advanced Swedish learners' written English. S. Granger (ed.), *Learner English on Computer*. New York: Addison Wesley Longman. 80–93.

- Amiryousefi, M. & A. E. Rasekh. 2010. Metadiscourse: Definitions, Issues and its Implications for English. *English Language Teaching* 3(4): 159–167.
- Anping, H. 2000. On the discourse marker *so*. P. Peters, P. Collins & A. Smith (eds.) *Language and Computers, New Frontiers of Corpus Research: Papers from the Twenty First International Conference on English Language Research on Computerized Corpora Sydney 2000*. Amsterdam: Rodopi. 41–52.
- Anthony, L. 2007. Prieiga per internetą: <http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/software.html>.
- Aprijaskytė, R. 1969. *Correction of Typical Mistakes in the Pronunciation of English Sounds Made by Lithuanian Students*. Vilnius: Vilniaus V.Kapsuko universitetas.
- Aprijaskytė, R. & E. Pareigytė. 1975. *Beware of Pitfalls!: a teaching aid aimed at cautioning Lithuanian learners of English against mistakes due to the interference of international words of Lithuanian with English usage*. Vilnius: Vilniaus V.Kapsuko universitetas.
- Aprijaskytė, R. & E. Pareigytė. 1982. *Some lexical difficulties for the Lithuanian learner of English*. Vilnius: Vilniaus V.Kapsuko universitetas.
- Arapoff, N. 1968. The semantic role of sentence connectors in extra-sentence logical relationships. *TESOL Quarterly* 2: 243–252.
- Atoye, R. O. 1994. On the sources of interlanguage phonology: Some evidence from Yoruba English. *Revista Alicanta de Estudios Ingleses* 7: 37–46.
Prieiga per internetą: http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/6038/1/RAEI_07_03.pdf, 2011-06-10.
- Bardovi-Harlig, K. & B. S. Hartford. 2005. *Intralinguistic Pragmatics. Exploring Institutional Talk*. Mahwah / New Jersey / London: Lawrence Erlbaum Associates.

- Barnet, S. & M. Stubbs. 1995. *Practical Guide to Writing: with Additional Readings*. New York: Harper Collins College Publishers.
- Bartkutė, D. 2007. The role of patterns of cohesion in realizing some discursive strategies in English and Lithuanian dialogues. *Žmogus ir žodis* 9(3): 95–101.
- Barton, E. L. 1995. Contrastive and non contrastive connectives. Metadiscourse functions in argumentation. *Written Communication* 12(2): 219–240.
- Basturkmen, H. 2002. Clause relations and macro patterns: cohesion, coherence and the writing of advanced ESOL students. *English Teaching Forum Magazine* 40(1): 50-56.
- Biber, D., Conrad, S. & R. Repper. 1998. *Corpus linguistics: investigating language structure and use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Biber, D., S. Johansson, G. Leech, S. Conrad & E. Finegan. 1999. *The Longman Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Longman.
- Bielinskienė, A. 2009. Relevancijos teorija ir diskurso jungtukų ir jungiamųjų žodžių pragmatika. *Kalbų studijos* 15: 53–62.
- Bikelienė, L. 2008a. Connector usage in advanced Lithuanian learners' English writing. B. Lewandowska-Tomaszczyk (ed.). *Corpus linguistics, computer tools, and applications – state of art/ Lodz Studies in Language* (17). 741–755.
- Bikelienė, L. 2008b. Resultative connectors in advanced Lithuanian learners' English writing. *Kalbotyra* 59(3): 30–37.
- Bikelienė, L. 2009. Priešpriešos konektorių vartojimas besimokančių anglų kalbos ir anglakalbių studentų rašto darbuose. *Kalbotyra* 61(3): 21–35.
- Bikelienė, L. 2010. Insights From the Lithuanian Learner Corpus of English: Pilot Study on the Use of Resultive Connectors. *Language Forum* 36(1–2): 113–126.

- Bitinienė, A. 2009. Sakinių siejimo priemonių vartojimas mokslinio stiliaus tekstuose. *Žmogus ir žodis: didaktinė lingvistika* 11(1): 21–26
- Blagoeva, R. 2001. Comparing Cohesive Devices: a Corpus-based Analysis of Conjunctions in Written and Spoken Learner Discourse. P. Rayson, A. Wolson, T. McEnery, A. Hardie & S. Khoja (eds.) *Proceedings of the Corpus Linguistics 2001 Conference, Lancaster University (UK), 29 March-2 April*. 59–63.
- Block, D. 2003. *The Social Turn in Second Language Acquisition*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Blühdorn, H. 2008. Subordination and coordination in syntax, semantics, and discourse: Evidence from connectives. C. Fabricius-Hansen & W. Ramm (eds.) *'Subordination' versus 'Coordination' in Sentence and Text. A cross-linguistic perspective*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamin Publishing Company. 59–85.
- Bolton, K., G. Nelson & J. Hung. 2002. A corpus-based study of connectors in student writing: Research from the International Corpus of English in Hong Kong (ICE-HK). *International Journal of Corpus Linguistics* 7(2): 165–182.
- Bondi, M. 2004. The Discourse Function of Contrastive Connectors in Academic Abstracts. K. Aijmer & A.-B. Stenström (eds.) *Discourse Patterns in Spoken and Written Corpora*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 139–156.
- Börjesson, V. 2009. Reinforcing and attenuating modifiers of adjectives in Swedish advanced learners' English: A comparison with native speakers. C. Prado-Alonso, L.G. García, I. Pastor-Gómez & D. Tizón-Couto (eds.), *New Trends and Methodologies in Applied Language Research. Diachronic, Diatopic and Contrastive Studies*. Bern: Peter Lang. 227–253.
- Braun, A. 2009. *Sociolingvistiniai ir tarpkalbiniai lietuvių studentų anglų kalbos įsisavinimo aspektai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

- Buivydienė, V. & N. Mačianskienė. 2007. Užsienio kalbų mokymo(si) teorijų taikymas mokant lietuvių kalbos kaip svetimšios. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos* 13: 36–47.
- Bulc, B. T. 2005. Connectors in students' academic writing in two closely related languages (On the case of Slovene and Croatian language). *Proceedings from Corpus Linguistics 2005*. Birmingham: University of Birmingham. Prieiga per internetą: <http://www.corpus.bham.ac.uk/pclc#contrast>, 2009-9-24.
- Burneikaitė, N. 2008. Metadiscourse in linguistic master's theses in English L1 and L2. *Kalbotyra* 59(3): 38–47.
- Burneikaitė, N. 2009a. Endophoric markers in linguistics master's theses in English L1 & L2. *Žmogus ir žodis* 11(3): 11–16.
- Burneikaitė, N. 2009b. Metadiscoursal connectors in linguistics MA theses in English L1 & L2. *Kalbotyra* 61(3): 36–50.
- Callies, M. 2009a. *Information Highlighting in Advanced Learner English. The Syntax–Pragmatics Interface in Second Language Acquisition*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Callies, M. 2009b. 'What is even more alarming is...' – A contrastive learner-corpus study of what-clefts in advanced German and Polish L2 writing. M. Wysocka (ed.). *On Language Structure, Acquisition and Teaching. Studies in honour of Janusz Arabski on the occasion of his 70th Birthday*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 283–292.
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. 2005. Cambridge: Cambridge University Press.
- Campbell, G. 1776. *The Philosophy of Rhetoric*. Vol. 2. The Strand: W. Strahan/ T. Cadell; Edinburgh: W. Creech.
- Carter, R. & M. McCarthy. 2006. *Cambridge Grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Celce-Murcia, M. & D. Larsen-Freeman. 1983. *The Grammar Book: An ESL/ESF Teacher's Course*. Rowley, MA: Newbury House.
- Chen, Ch.W. 2006. The Use of Conjunctive Adverbials in the Academic Papers of Advanced Taiwanese EFL Learners. *International Journal of Corpus Linguistics* 11(1): 113–130.
- Cho, S. 2009. Patterns of Sentence Connectors and the Effect of Instruction on ESL Learners' Writing. *Modern English Education* 10(2): 1–22.
- Cobb, T. 2003. Analyzing Late Interlanguage with Learner Corpora: Québec Replications of Three European Studies. *The Canadian Modern Language Review/La Revue canadienne des langues vivantes* 59(3): 393–423. Prieiga per internetą: http://www.er.uqam.ca/nobel/r21270/cv/593_Cobb.pdf, 2011-11-12.
- Connor, U. 1984. A study of cohesion and coherence in English as a second language students' writing. *Papers in Linguistics* 17: 301–316.
- Connor, U. 1996. *Contrastive rhetoric: Cross-cultural aspects of second language writing*. New York: Cambridge University Press.
- Connor, U. 1999. *Contrastive rhetoric: new research avenues*. T.O'Brien. *Languages and Literacies*. Clevedon / New York / Ontario / Artamon: Multilingual Matters LTD.
- Connor, U. & Th. A. Upton. 2004. *Discourse in the Professions. Perspective from corpus linguistics*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Conrad, S. 2004. Corpus linguistics, language variation, and language teaching. J. Sinclair (ed.) *How to Use Corpora in Language Teaching*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 67–85.
- Corder, S. P. 1967. The Significance of Learner's Errors. *IRAL* 5: 161–170.

- Council of Europe. 2001/2008. *Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys*. 2008 m. lietuviškoji laida. Vilnius: Firidas.
- Crawford, W. J. 2008. Place and time adverbials in native and non-native English student writing. A. Ädel & R. Reppen (eds.), *Corpora and discourse: The challenges of different settings*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 267–287.
- Crewe, W. J. 1990. The illogic of logical connectives. *ELT Journal* 44(4): 316-325.
- Crewe, W., C. Wright & M. K. Leung. 1985. Connectives: on the other hand, who needs them, though? *Working Papers in Linguistics and Language Teaching* 8: 61–75.
- Crismore, A. 1980. *Student use of selected formal logical connectors across school level and class type*. Prieiga per internetą: <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/recordDetail?accno=ED203306>, 2009-10-11.
- Crismore, A. 1983. *Metadiscourse: What It Is and How It Is Used in School and Non-School Social Science Texts*. University of Illinois: Centre for the Study of Reading. Technical Report 273. Prieiga per internetą: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED229720.pdf>, 2011-08-20.
- Crismore, A. & E. Abdollezadeh. 2010. A review of recent metadiscourse studies: the Iranian Context. *Nordic journal of English studies* 9(2): 195–219.
- Crismore, A., R. Markkanen & M. S. Steffensen. 1993. Metadiscourse in persuasive writing: A study of texts written by American and Finnish university students. *Written Communication* 10(1): 39–71.
- Davies, A. 2003. *The Native Speaker: Myth and Reality*. Clevedon: Cromwell Press.

- De Cock, S. 1998. A Recurrent Word Combination Approach to the Study of Formulae in the Speech of Native and Non-Native Speakers of English. *International Journal of Corpus Linguistics* 3(1): 59–80.
- Dickerson, L. J. 1975. The learner's interlanguage as a system of variable rules. *TESOL Quarterly* (9): 401–407.
- Diniz, L. 2005. Comparative Review: TextSTAT, AntConc, and Compleat Lexical Tutor. *Language Learning & Technology* 9(3): 22–27. Prieiga per internetą: <http://llt.msu.edu/vol9num3/review2/>, 2011-06-30.
- Dixon, R. M. W. 2005. *A Semantic Approach to English Grammar*. New York: Oxford University Press.
- Dixon, R. M. W. 2009. The Semantics of Clause Linking Typological Perspective. R.M.W.Dixon & A.Y.Aikhenvald (eds.) *The Semantics of Clause Linking. A Cross-linguistic Typology*. New York: Oxford University Press. 1–55.
- Dudley-Evans, T. & M.J. StJohn. 2007. *Developments in ESP: a multi-disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dunning, T. 1993. Accurate methods for the statistics of surprise and coincidence. *Computational Linguistics* 19(1):61–74.
- Ellis, R. 1994. *The study of second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Fei, D. 2006. Effect of the Use of Adverbial Connectors in Chinese EFL Learners English Writing Quality. Prieiga per internetą: <http://www.celea.org.cn/teic/65/65-105.pdf>. 2008-07-28.
- Fernald J. C. 1904. *Connectives of English Speech. The correct usage of prepositions, conjunctions, relative pronouns and adverbs explained and illustrated*. Fund and Wagnalls Company: New York and London.
- Field, Y. 1993. Piling on the additives: The Hong Kong connection. R. Pemberton & E. Tsang (eds), *Studies in lexis*. Hong Kong: Hong Kong University of Science and Technology. 247–267.

- Flowerdew, L. 2008. *Corpus-Based Analyses of the Problem-Solution Pattern: a Phraseological Approach*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Fortuño, B. B. 2006. Discourse Markers within the University Lecture Genre: A contrastive Study Between Spanish and North-American lectures, PhD dissertation. Universitat Jaume. Prieiga per internetą: http://www.tesisenxarxa.net/TESIS_UJI/AVAILABLE/TDX-0526108-134615/tesis.pdf, 2009-08-26.
- Fraser, B. 1999. What are Discourse Markers? *Journal of Pragmatics* 31(1991): 931–952.
- Frean, A., Y. Yobbo & I. Duncan. 2007. A level students unable to write essays. *The Times*, August 15, 2007. Prieiga per internetą: http://www.timesonline.co.uk/tol/life_and_style/education/article2260498.ece, 2008-12-10.
- Fung, L. & R. Carter. 2007. Discourse Markers and Spoken English: Native and Learner Use in Pedagogic Settings. *Applied Linguistics* 28(3): 410–439.
- Galinauskiene, J., N. Globienė & Ž. Bandorienė. 2007. *Lituanistas – lituanistui. Mokome rašyti samprotavimą*. Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras. Prieiga per internetą: <http://www.pprc.lt/egzaminai/samprotavimas.pdf>, 2011-10-20.
- Georgakopoulou, A. & D. Goutsos. 1998. Conjunctions versus discourse markers in Greek: the interaction of frequency, position and functions in context. *Linguistics* 36(5): 887–917.
- Ghavami, G. M. & M. H. Mahmoodi. 2010. An Optimality-Theoretic Study of Interlanguage Phonology Development in Persian Learners of English. *Iranian EFL Journal* 6(2): 121–148. Prieiga per internetą: <http://www.iranian-efl-journal.com/June-2010-vol%206.2.pdf>, 2011-05-15.

- Ghelli, S. 2008. *Barron's AP Italian Language and Culture*. New York: Barron's Educational Series.
- Gilquin, G. 2000/2001. The Integrated Contrastive Model. Spicing up your data. *Languages in Contrast* 3(1): 95–123.
- Gilquin, G. & M. Paquot. 2007. *Spoken features in learner academic writing: identification, explanation and solution*. Paper presented at the 4th Corpus Linguistics Conference CL2007, Birmingham. Prieiga per internetą: http://ucrel.lancs.ac.uk/publications/CL2007/paper/204_Paper.pdf, 2011-06-08.
- Gilquin, G. & M. Paquot. 2008. Too chatty: learner academic writing and register variation. *English Text Construction* 1(1): 41–61.
- Girdenis, A. & A. Pupkis. 1970. Bendrinės kalbos normos ir jų kodifikacija. *Kultūros barai* 1(61): 65–67.
- Granger, S. 1996. From CA to CIA and back: an integrated approach to computerized bilingual and learner corpora. K. Aijmer, B. Altenberg & M. Johansson (ed.) *Languages in Contrast*. Lund: Lund University Press. 37–51.
- Granger, S. 1999. Use of Tenses by Advanced EFL Learners: Evidence from an Error-tagged Computer Corpus. H. Hasselgård and S. Oksefjell (eds.) *Out of Corpora – Studies in Honour of Stig Johansson*. Amsterdam/ Atlanta: Rodopi. 191–202.
- Granger, S. 2002. A bird's-eye view of learner corpus research. S. Granger, J. Hung and S. Petch-Tyson (eds.). *Computer learner corpora, second language acquisition, and foreign language teaching*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Company. 3–36.
- Granger, S. 2003. The corpus approach: a common way forward for Contrastive Linguistics and Translation Studies. S. Granger, J. Lerot & S. Petch-Tyson (eds.) *Corpus-based Approaches to Contrastive Linguistics and Translation Studies*. Amsterdam / Atlanta: Rodopi. 17–29.

- Granger, S. 2009. The contribution of learner corpora to second language acquisition and foreign language teaching: A critical evaluation. K. Aijmer (ed.) *Corpora and Language Teaching*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 13–33.
- Granger, S. & S. Tyson. 1996. Connector Usage in the English Essay Writing of Native and Non-native EFL Speakers of English. *World Englishes* 15(1): 17–27.
- Greenbaum, S. 1969. *Studies in English Adverbial Usage*. London, Harlow: Longman.
- Greenbaum, S. 1996. *English Grammar*. New York: Oxford University Press.
- Grigaliūnienė, J. & R. Juknevičienė. 2011. *Recurrent formulaic sequences in the speech and writing of Lithuanian learners of English*. Paper presented at Learner Corpus Research 2011, Louvain-la-Neuve, Belgium.
- Grigaliūnienė, J. & R. Juknevičienė. 2011. Formulaic language, learner speech and the spoken corpus of learner English LINDSEI-LITH. *Žmogus ir žodis* 13(3): 12–18.
- Grigaliūnienė, J., L. Bikelienė & R. Juknevičienė. 2008. The Lithuanian Component of the International Corpus of Learner English (LICLE): a resource for English language learning, teaching and research at Lithuanian institutions of higher learning. *Žmogus ir žodis* 10 (III): 62–66.
- Guo, X. 2006. *Verbs in the Written English of Chinese Learners: A Corpus-based Comparison between Non-native Speakers and Native Speakers*. PhD thesis. University of Birmingham. Prieiga per internetą: <http://etheses.bham.ac.uk/871/1/Guo06PhD.pdf>, 2011-12-02.
- Halliday, M. A. K. 1985. *Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.

- Haliday, M. A. K. & R. Hasan. 1976. *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hartnett, C. G. 1986. Static and dynamic cohesion: signals of thinking in writing. B.Couture (ed.) *Functional Approaches to Writing: Research Perspectives*. London: Frances Pinter.
- Heino, P. 2010. *Adverbial Connectors in Advanced EFL Learners' and Native Speakers' Student Writing*. BA thesis. Stockholm University. Prieiga per internetą: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-40674>, 2011-06-30.
- Hinkel, E. 2001. Giving personal examples and telling stories in academic essays. *Issues in Applied Linguistics* 12(2): 149–170.
- Hinkel, E. 2002. *Second Language Writers' Text. Linguistic and Rhetorical Features*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hinkel, E. 2011. What research on second language writing tells us and what it doesn't. E. Hinkel (ed.) *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning Volume 2*. New York: Routledge. 523–538.
- Hyland, K. 2005. *Metadiscourse: exploring interaction in writing*. New York: Continuum.
- Hyland, K. 2007. Applying a gloss: exemplifying and reformulating in academic discourse. *Applied Linguistics* 28(2): 266–285.
- Hoey, M. 2005. *Lexical Priming – a New Theory of Words and Language*. New York: Routledge.
- Holvoet, A. & J. Pajėdienė. 2005. Aplinkybės ir jų tipai. A. Holvoet & R. Mikulskas (red.) *Gramatinių funkcijų tyrimai: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 93–116.
- Huebner, T. 1985. System and variability in interlanguage syntax. *Language Learning* 35 (2): 141–163.
- Hüning, M. 2000/2007. TextSTAT-2. Prieiga per internetą: <http://www.niederlandistik.fuberlin.de/textstat/software-en.html>.

- Ioup, G. & S. H. Weinberger (eds.). 1987. *Interlanguage Phonology. The acquisition of the Second Language Sound System*. Cambridge: Newbury House.
- Yaochen, D. 2006. Use of Adverbial Connectors in Chinese EFL Learners' Argumentative Writing. Prieiga per internetą: <http://www.celea.org.cn/teic/70/70-32.pdf>, 2008-07-20.
- Ying, S. 2007. *An Analysis of Discourse Markers Used by Non-native English Learners: Its Implication for Teaching English as a Foreign Language*.
異文化コミュニケーション研究 第19号(2007年) 51-83.
Prieiga per internetą: http://www.kuis.ac.jp/icci/publications/kiyo/pdfs/19/19_03.pdf, 2011-02-11.
- Yoon, H. 2006. *A Corpus-based Analysis of Connectors in Korean Students' Essay Writing*. Prieiga per internetą: http://www.dbpia.co.kr/view/ar_view.asp?arid=801311, 2008-07-22.
- Young, R. 1989. *Variation in Interlanguage Morphology. (s) Plural Marking in the Speech of Chinese Learners of English*. PhD dissertation.
University of Pennsylvania. Prieiga per internetą: <http://repository.upenn.edu/dissertations/AAI8922634/>, 2011-07-25.
- James, C. 1998. *Errors in Language Learning and Use. Exploring Error Analysis*. London: Longman.
- Jiang, W. 2009. *Acquisition of Word Order in Chinese as a Foreign Language*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Johansson, S. 2007. *Seeing through Multilingual Corpora: on the Use of Corpora in Contrastive Studies*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Jones, A. 2010. Why are logical connectives sometimes detrimental to coherence? A. Mahboob & N. K. Knight (eds.) *Applicable*

- Linguistics: texts, contexts and meanings*. London: Continuum. 200–220.
- Juknevičienė, R. 2008. Collocations with high-frequency verbs in learner English: Lithuanian learners vs native speakers. *Kalbotyra* 59(3): 119–127.
- Juknevičienė, R. 2009. Lexical bundles in learner language: Lithuanian learners vs. native speakers. *Kalbotyra* 61(3): 61–72.
- Juknevičienė, R. 2011. *Leksinės samplaikos svetimkalbių ir gimtakalbių vartotojų rašytinėje anglų kalboje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Juzelėnienė, S. & R. Baranauskienė. 2008. Lingvistinių diskurso tyrimų raida. *Respectus Philologicus* 13(18)A: 110–116.
- Kalėdaitė, V. 2010. *Exploring the Lithuanian Component of the International Corpus of Learner English: the Acquisition of Word Order*. Tarptautinė mokslinė konferencija: Daugiakalbystė ir kūrybiškumas: teorija ir praktika. Kauno Technologijos universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2010-05-21–22.
- Kanno, Y. 1989. The Use of Connectives in English Academic Papers Written by Japanese Students. Y.Otsu (ed.) *MITA Working Papers in Psycholinguistics* 2: 41–54.
- Kaplan, R. 2001 [1966]. Cultural thought patterns in inter-cultural education. T. Silva & P. K. Matsuda (eds.) *Landmark essays on ESL writing*. Mahwah / NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 11–25.
- Karlsson, M. 2001. *Progression and Regression. Aspects of Advanced Swedish Students' Competence in English Grammar*. PhD thesis. Lunds universitet. Prieiga per internetą: <http://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:lup.lub.lu.se:20265?tab2=abs&language=en>, 2011-09-18.
- Kasper, G. & S. Blum-Kulka. 1993. *Interlanguage Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

- Kasper, G. & M. Dahl. 1991. Research methods in interlanguage pragmatics. *Studies in Second Language Acquisition* 13: 215–247.
- Katkuvienė, L. E. 2008. Investing into the preliminary sections of the research paper: is the game worth the candle? *Kalbotyra* 59(3): 147–153.
- Keys, K. J. 2002. Interlanguage phonology. Theoretical question and empirical data. *Linguagem & Ensino* 5(1): 75–91.
- Khalil, A. 1989. A study of cohesion and coherence in Arab EFL college students' writing. *System* 17(3): 359–371.
- Killam, J. 2011. *An Interlanguage Analysis of Different Object Marking in L2 Spanish*. PhD thesis. Indiana University. Prieiga per internetą: <http://gradworks.umi.com/3488206.pdf>, 2012-05-12.
- Kim, H.-K. 2000. *The interlanguage phonology of Korean learners of English : a computational implementation of optimality theoretic constraints*. PhD thesis. Washington, D.C.: Georgetown University.
- Kramsch, Cl. 1998. *Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Labutis, V. 2008. Lietuvių kalbos beasmeniai sakiniai ir jų atitikmenys anglų kalboje. *Kalbų studijos* (12): 5–10.
- Leech, G. 1998. Preface. S. Granger (ed.) *Learner English on Computer*. London and New York: Longman. xiv–xx.
- Leech, G. & J. Svartvik. 1994. *A Communicative Grammar of English*. London / New York: Longman.
- Lenk, U. 1998. *Marking Discourse Coherence Coherence. Functions of Discourse Markers in Spoken English*. Tübingen: Narr.
- Lenker, U. 2010. *Argument and Rhetoric: Adverbial Connectors in the History of English*. Berlin / New York: Walter de Gruyter.

- Leńko-Szymańska, A. 2007. *Different Cultures or Different Skills? Cohesive Devices in Native and Foreign Language Learners' Texts*. Paper Presented at PALC 2007, Lodz University, Poland.
- Leńko-Szymańska, A. 2008. Non-native or non-expert? The use of connectors in native and foreign language learners' texts. *Acquisition et interaction en langue étrangère* 27: 91–108. Prieiga per internetą: <http://aile.revues.org/4213>, 2011-11-20.
- Levin, H., S. Long & C. Schaffer. 1981. The formality of the Latinate lexicon in English. *Language and Speech* 24(2). 161–171.
- Liu, D. 2008. Linking adverbials. An across-register corpus study and its implications. *International Journal of Corpus Linguistics* 13(4): 491–518.
- Locke, J. [1690] 1838. *An Essay Concerning Human Understanding*. London: Balne.
- Longman Dictionary of Contemporary English, Writing Assistant Edition CD-ROM*. 2005. Pearson Education Limited.
- Lorenz, G. 1998. Overstatement in advanced learners' writing: stylistic aspects of adjective intensification. S. Granger (ed.), *Learner English on Computer*. London: Addison Wesley Longman Limited. 53–66.
- Lorenz, G. R. 1999. Adjective intensification – learners versus native speakers
a corpus study of argumentative writing. Amsterdam, Atlanta, GA: Rodopi.
- Lowie, W. M. 1998. *The Acquisition of Interlanguage Morphology: a Study into the Role of Morphology in the L2 Learner's Mental Lexicon*. PhD thesis. Rijksuniversiteit Groningen. Prieiga per internetą: <http://dissertations.ub.rug.nl/FILES/faculties/arts/1998/w.m.lowie/thesis.pdf>, 2011-07-25.
- Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*. 2007. Oxford: Macmillan Education.

- Mahmoodzadeh, M. 2012. Investigating Foreign Language Speaking Anxiety within the EFL Learner's Interlanguage System: The Case of Iranian Learners. *Journal of Language Teaching and Research* 3(3): 466–476. Prieiga per internetą: <http://ojs.academypublisher.com/index.php/jltr/article/download/jltr0303466476/4817>, 2012–05–12.
- Marcinkevičienė, R. 2000. Tekstynų lingvistika. Teorija ir praktika. *Darbai ir dienos* 24: 7–64.
- Matoba, J. 2008–09. *Article Omission and Overuse: Syntax and Semantics of the English article System in Interlanguage Grammar*. PhD thesis. The University of Queensland, Australia.
- Matonienė, R. 2004. 2004 m. prancūzų kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatų kokybinė analizė. Prieiga per internetą: http://www.egzaminai.lt/failai/440_rez_analize_2004_VBE_kokybine_prancuzu.pdf, 2008-06-07.
- Mauranen, A. 1993. *Cultural Differences in Academic Rhetoric. A Textlinguistic Study*. Frankfurt am Main / Berlin / Bern / New York / Paris / Wien: Peter Lang.
- McEnery, T. & A. Wilson. 2001. *Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Meyer, G. 2005. *Synchronic English Linguistics – an Introduction*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Milton, J. 2001. *Elements of a Written Interlanguage*. The Hong Kong University of Science and Technology: Language Centre.
- Milton, J. & E. S. C. Tsang. 1993. A corpus-based study of logical connectors in EFL students writing: directions for future research. R. Pemberton & E. S. C. Tsang. *Studies in Lexis*. Hong Kong: University of Science and Technology Language Centre. 215–246.

- Müller, S. 2005. *Discourse Markers in Native and Non-native English Discourse*. Amsterdam: John Benjamins.
- Murininė, L. 2005. Jungtukų ir jungiamųjų žodžių vartojimo dažnis sakinėje kalboje. *Kalbos kultūra*: 162–170.
- Narita M., C. Sato & M. Sugiura. 2004. The use of linking adverbials in the English essay writing of Japanese EFL learners. *Proceedings of 4th International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2004)*: 1171–1174.
- Nauckūnaitė, Z. 2005. Argumentavimas tekstų tipų sistemoje. *Žmogus ir žodis. Didaktinė lingvistika* 7(I): 17–22.
- Nauckūnaitė, Z. s.a. Argumentų tipologija. Prieiga per internetą: www.kalb.am.lt/lietuviu/wp-content/uploads/.../argumentu_tipologija.ppt, 2011-09-05.
- Neff-van Aertselaer, J. & E. Dafouz-Milne. 2008. Argumentation patterns in different languages: An analysis of metadiscourse markers in English and Spanish texts. M. Pütz & J. Neff-van Aertselaer (eds.). *Developing Contrastive Pragmatics: Interlanguage and Cross-Cultural Perspectives*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter. 87–102.
- Nemser, W. 1969. *Approximative Systems of Foreign Language Learners*. Prieiga per internetą: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED026639.pdf>, 2011-04-26.
- Nesselhauf, N. 2004. Learner corpora: Learner corpora and their potential for language teaching. J. Sinclair (ed.) *How to Use Corpora in Language Teaching*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 25–152.
- Neuner, J. L. 1987. Cohesive ties and chains in good and poor freshmen essays. *Research in teaching English* 21(1): 92–105.
- Nølke, H. 1990a. The logic and pragmatics of connectors. *HERMES* 5: 69–95.

- Nølke, H. 1990b. Il y a connecteurs et connecteurs : la connexion analytique et synthétique en français moderne. H. Stammerjohan (ed.): *Analyse et synthèse dans les langues slaves et romanes*. Tübingen: Gunther Narr
- Nølke, H. 2007. Connectors in a cross-linguistic perspective. *Languages in Contrast* 7(2), 167–183.
- Oakes M. P. 1998. *Statistics for Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Olshtain, E. & E. Cohen. 2005. Logical connectors in Hebrew: how well do eight-graders master them? D. D. Ravid & H. B.-Z. Shyldkrot. *Perspectives on language and language development. Essays in honor of Ruth A. Berman*. New York: Kluwer Academic Publishers. 315–326.
- Oshima, A. & A. Hogue. 1991. *Writing Academic English*. California: Addison-Wesley Publishing Company.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. 2010. Oxford: Oxford University Press.
- Palmberg, R. 1977. Interlanguage and interlanguage studies – A report. *Langue Centre News* 4: 1–8.
- Paquot, M. 2008. Exemplification in learner writing. A cross-linguistic perspective. F. Meunier & S. Granger (eds.) *Phraseology in Foreign Language Learning and Teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 101–119.
- Paquot, M. 2010 *Academic Vocabulary in Learner Writing: From Extraction to Analysis*. London / New York: Continuum.
- Parrott, M. 2001. *Grammar for English Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pastor, M. L. C. 2006. The Use of Connectors in Scientific Articles by Native and Non-native writers. *English for Specific Purposes World. Online Journal for Teachers* 2(13), vol. 5. Prieiga per

- interneta: http://www.esp-world.info/Articles_13/Connectors.htm, 2009-08-12.
- Piesarskas, B. 2005. *Anglonas*. Fotonija.
- Polanyi, L. 1995. *The linguistic structure of discourse*. Prieiga per interneta: <http://csli-publications.stanford.edu/papers/lmjuly.pdf>, 2011-08-25.
- Prior, R. E. 2003. *The Everything Learning Latin Book*. Avon: Everything Books.
- Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech, & J. Svartvik. 1991. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London, New York: Longman.
- Ragan, P. H. 2001. Classroom use of a systemic functional small learner corpus. M. Ghadessy, A. Henry & R. L. Roseberry (eds.) *Small corpus studies and ELT. Theory and practise*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- Rahimi, A. & J. Qannadzadeh. 2010. Quantitative usage of logical connectors in Iranians' EFL Essay writing and logical and linguistic intelligences. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 5. 2012–2019
- Rayson, P. 2004. Log-likelihood calculator. Prieiga per interneta: <http://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html>.
- Rayson, P. & R. Garside. 2000. Comparing corpora using frequency profiling. *Proceedings of the workshop on Comparing Corpora, held in conjunction with the 38th annual meeting of the Association for Computational Linguistics (ACL 2000)*. Hong Kong. 1–6. Prieiga per interneta: http://www.comp.lancs.ac.uk/~paul/publications/rg_acl_2000.pdf, 2011-07-15.
- Ramat, P. & D. Ricca. 1998. Sentence adverbs in the languages of Europe. J. van der Auwera (ed.) *Adverbial constructions in the Languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter. 187–277.

- Redeker, G. 1991. Linguistic markers of discourse structure. *Linguistics* 29: 1139–1172.
- Remeikytė, V. 2002. Sakinių siejimo priemonės lietuvių ir užsienio kalbininkų darbuose. *Kalbotyra* 51(1): 147–157.
- Rica Peromingo, J. 2008. El uso de unidades fraseológicas (UF) por escritores nativos y no nativos: análisis de corpus de estudiantes. Paper presented at *International Seminar in Corpus Linguistics. New Trends in Language Teaching & Translation Studies*. Universidad de Granada, Granada.
- Rogatcheva, S. 2009. I' ve only found the answer a few days ago: aspect use in Bulgarian and German EFL writing. C. Prado-Alonso, L. Gomez-Garcia, I. Pastor-Gomez & D. Tizon-Couto (eds.). *New Trends and Methodologies in Applied English Language Research. Diachronic, Diatopic and Contrastive Studies*. Frankfurt: Peter Lang. 255–278.
- Rundell, M. & S. Granger. 2007. From corpora to confidence. *MED Magazine* 46, 2007. Prieiga per internetą: http://www.macmillandictionary.com/MED-Magazine_August2007/46-FeatureCorpora-print.htm, 2008-07-19.
- Rutherford, W. E. 1984. Description and explanation in interlanguage syntax: state of the art. *Language Learning* 34(3): 127–155.
- Salienė, V. & L. Vilkienė. 2006. Lietuvių kalba, gimtoji ir valstybinė, vidurinėje mokykloje: situacijos analizė. *Žmogus ir žodis* 3(8): 74–80.
- Sanz, L. R. 2003. The translation of tourist literature: The case of connectors. *Multilingua* 22: 291–308.
- Savickienė, I. 2006. Linksnio kategorijos įsisavinimas: lietuvių kalba kaip gimtoji ir svetimoji. *Kalbotyra* 56(3): 122–129.
- Schauer, G. A. 2009. *Interlanguage Pragmatic Development. The Study Abroad Context*. London/ New York: Continuum.

- Schiffrin, D. 1987. *Discourse Markers*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Schiffrin, D. 2003. Discourse Markers: Language, Meaning, and Context. D. Schiffrin, D. Tannen & H. E. Hamilton (eds.) *The Handbook of Discourse Analysis*. Malden, MA: Blackwell. 54–75.
- Schmied, J. 2009. Contrastive Corpus Studies. A. Lüdeling & M. Kytö (eds.) *Corpus Linguistics: an International Handbook*. Vol.2. Berlin / New York: Walter de Gruyter. pp. 1140–1159.
- Scholfield, P. 1997. Vocabulary reference works in ofreign language learning. N. Schmitt & M. McCarthy (eds.). *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedagogy*. Cambridge: CUP. 279–302.
- Selinker, L. 1972. Interlanguage. *IRAL* 10(3): 209–231.
- Sharwood Smith, M. 1994. *Second Language Acquisition: Theoretical Foundations*. London: Longman.
- Shaw, P. & E. Ting-Kun Liu. 1998. What Develops in the Development of Second-language Writing? *Applied Linguistics* 19(2): 225–254.
- Shea, M. 2009. A corpus-based study of adverbial connectors in learner text. *MSU Working Papers in SLS* 1(1): 1–13.
- Sinclair, J. 2001. Preface. M. Ghadessy, A. Henry & R. L. Roseberry (eds.) *Small Corpus Studies and ELT*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins. vii–xv.
- Sirtautas, V. & Č. Grenda. 1988. *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Mokslas.
- Sirutavičiūtė, A., A. Šventickienė, R. Jarienė & V. Salienė. 2005. *2005 m. lietuvių gimtosios kalbos mokyklinių brandos egzaminų rezultatų kokybinė analizė*. Prieiga per internetą: http://www.egzaminai.lt/failai/423_rez_analize_2005_MBE_kokybine_lietuviu_gimtoji.pdf, 2009-01-18.

- Slabakova, R. 2003. Semantic evidence for functional categories in interlanguage grammars. *Second Language Research* 19(1): 42–75.
- Smetona, A & A. Usonienė. 2012. Autoriaus pozicijos adverbialai ir adverbializacija lietuvių mokslo kalboje. *Kalbotyra* 64(3): 124–139.
- Swan, M. 2005. *Practical English Usage*. Oxford: Oxford University Press.
- Šernas, V. 2006. Svarbi metodologinio kalbų mokymosi dimensija. *Acta Pedagogica Vilnensia* 16: 118–126.
- Šeškauskienė, I. 2008. Hedging in ESL: a case study of Lithuanian learners. *Kalbų studijos* (13): 71–76.
- Šinkūnienė, J. 2011. Autoriaus pozicijos švelninimas rašytiniame moksliniame diskurse: gretinamasis tyrimas. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Tang, E. & C. Ng. 1995 A study on the use of connectives in ESL students' writing. *Perspectives Working Papers* 5(1): 38–45.
- Tankó, G. 2004. The Use of Adverbial Connectors in Hungarian University Students' Argumentative Essays. J. Sinclair (ed.). *How to Use Corpora in Language Teaching*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 157–181.
- Tapper, M. 2005. Connectives in advanced Swedish EFL learners' written English – preliminary results. F.Heinat & E.Klingvall (eds.) *The Department of English in Lund: Working Papers in Linguistics*. Department of English, Lund University. 115–144.
- Tarptautinių žodžių žodynas*. 2003. Vilnius: Alma littera.
- Tierney, R. J. & J. H. Mosenthal. 1983. Cohesion and textual coherence. *Research in the Teaching of English* 17(3): 215–229.
- Urbanavičius, A. s.a. Prieiga per internetą: http://ualgiman.dtiltas.lt/teksto_sintakse.html, 2008-05-04.
- Užsienio kalbos (anglų, prancūzų, rusų, vokiečių) valstybinio brandos egzamino programa. 2009. LR Švietimo ir mokslo ministerija.

- Prieiga per internetą: http://www.egzaminai.lt/failai/1261_programa_uzsieni_o_kalbos.pdf, 2011-03-20.
- Valeckienė, A. 1998. *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Vande Kopple, W. J. 1985. Some Exploratory Discourse on Metadiscourse. *College Composition and Communication* 36(1): 82–93.
- Vande Kopple W. J. & A. Shoemaker. 1988. Metadiscourse and the recall of modality markers. *Visible Language* XXII(2/3): 232–267.
- Vande Kopple, W. J. 1997. *Refining and Applying Views of Metadiscourse*. Paper presented at the Annual Meeting of the Conference on College Composition and Communication 48th, Phoenix, AZ, March 12–15, 1997. Prieiga per internetą: http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/14/f6/b2.pdf, 2010-02-01.
- VBE. 2004. *2004 m. anglų kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė*. LR Švietimo ir mokslo ministerija, NEC. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/443_rez_analize_2004_VBE_statistine_anglu.pdf, 2011-08-27.
- VBE. 2005. *2005 m. anglų kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė*. LR Švietimo ir mokslo ministerija, NEC. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/408_rez_analize_2005_VBE_statistine_anglu.pdf, 2011-08-27.
- VBE. 2006a. *2006 m. anglų kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė*. LR Švietimo ir mokslo ministerija, NEC. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/359_rez_analize_2006_VBE_kokybine_anglu.pdf, 2011-08-27.

- VBE. 2006b. *2006 m. anglų kalbos valstybinio brandos egzamino rašytinio teksto kūrimo užduoties rezultatų kokybinė analizė*. LR Švietimo ir mokslo ministerija, NEC. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/359_rez_analize_2006_VBE_kokybine_anglu.pdf, 2011-08-27.
- VBE. 2007. *2007 m. anglų kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė*. LR Švietimo ir mokslo ministerija, NEC. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/334_rez_analize_2007_VBE_statistine_anglu.pdf, 2011-08-27.
- VBE. 2008. *2008 m. anglų kalbos valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė*. LR Švietimo ir mokslo ministerija, NEC. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/794_rez_analize_2008_VBE_statistine_anglu.pdf, 2011-08-27.
- VBE. 2009. *2009 m. užsienio kalbos (anglų) valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė*. LR Švietimo ir mokslo ministerija, NEC. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/1288_ANGLU_K_ST-AN_2009.pdf, 2011-08-27.
- VBE. 2010. *2010 m. užsienio kalbos (anglų) valstybinio brandos egzamino rezultatų statistinė analizė*. LR Švietimo ir mokslo ministerija, NEC. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/1733_ANGLU_K_ST-AN_2010.pdf, 2011-08-27.
- Verdugo, D. R. 2003. A study based on a computerized corpus of Spanish learners of English. *ICAME Journal* 26: 115–132.
- Verikaitė, D. 2005. Variation of Conjunctive Discourse Markers across Different Genres. *Žmogus ir žodis* 7(3): 68–75.

- Wagner, Th. 2010. *Interlanguage Morphology: Irregular Verbs in the Mental Lexicon of German-English Interlanguage Speakers*. Narr Francke Attempto Verlag GmbH & Co. KG.
- Vilkienė, L. 2006. Lietuvių kalba – gimtoji ir negimtoji – mokykloje. Ar galima suvienodėti. *Kalbotyra* 56(3): 156–163.
- Willems, D., B. Defrancq, T. Coleman & D. Noël (eds.). 2004 *Contrastive Analysis in Language: Identifying Linguistic Units of Comparison*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Williams, J. 1981. *Style: Ten Lessons in Clarity and Grace*. Boston: Scott Foresman.
- Wu, S.R. 2006. Connectives and topic-fronting devices in academic writing: Taiwanese EFL student writers vs. international writers. *2006 International Conference and Workshop on TEFL and Applied Linguistics*. 417–425.

7. Priedai

1 priedas. Tirtų konektorių sąrašas

1.	Išskaičiavimo	(and) for another (thing), a, above all, again, also, b, besides, by the same token, c, correspondingly, equally, finally, first, first of all, firstly, for a start, for one thing, fourthly, furthermore, in addition, in particular, in the first place, in the same way, in the second place, last, last of all, lastly, likewise, more, moreover, next, on top of it all, one, second, second of all, secondly, similarly, third, thirdly, three, to begin with, to cap it all, to conclude, to start with, too, two, what is more
2.	Priešpriešos	admittedly, after all, alias, all the same, alternatively, anyhow, anyway, anyways, at all events, at any rate, at the same time, better, by comparison, by contrast, by way of comparison, by way of contrast, contrariwise, on the other hand, on the one hand, conversely, else, for all that, however, in any case, in any event, in comparison, in contrast, in other words, in spite of it all, in spite of that, instead, more accurately, more precisely, nevertheless, nonetheless (none the less), notwithstanding, on the contrary, oppositely, rather, still, still and all, that said, worse, yet
3.	Priežasties	accordingly, as a consequence, as a result, consequently, hence, in consequence, of course, so, therefore, thus
4.	Apozicijos	for example (e.g./eg./eg), for instance, in other words, namely (viz), specifically, that is (ie/ie./i.e.), that is to say
5.	Apibendrinimo	(all) in all, altogether, in conclusion, in sum, overall, to conclude, to sum up, to summarize/-ise
6.	Paaiškinimo	else, in other words, in that case, otherwise
7.	Perėjimo	by the by(e), by the way, eventually, in the meantime, in the meanwhile, incidentally, meantime, meanwhile, now, originally, subsequently

2 priedas. ICLE sudarantys potekstyniai

ICLE potekstynis		Atsakingasis asmuo
1	Bulgarų	Roumiana Blagoeva
2	Brazilų - portugalų	T. Berber Sardinha
3	Čekų	Vladimira Minovska
4	Ispanų	JoAnne Neff
5	Italų	Maria Teresa Prat-Zagrebelsky
6	Japonų	Tomoko Kaneko
7	Kinų	Lorrita Yeung, Gene Adam, Linda H.F. Lin, Cameron Smart, Joseph Hung, Szilvia Papp
8	Lenkų	Przemek Kaszubski
9	Nyderlandų	Pieter de Haan, Inge de Mönnink, Jan Aarts
10	Norvegų	Stig Johansson, Lynell Chvala
11	Pietų Afrikos	Johann Van Der Walt
12	Prancūzų	Sylviane Granger, Estelle Dagneaux, Sylvie De Cock, Fanny Meunier, Stephanie Petch-Tyson
13	Rusų	Natalya Gvishiani
14	Suomių	Håkan Ringbom, Tuija Virtanen
15	Švedų	Bengt Altenberg, Karin Aijmer, Tuija Virtanen, Marie Tapper
16	Turkų	Abdurrahman Kilimci, Cem Can
17	Vengrų	Tamás Váradi
18	Vokiečių	Gunter Lorenz

3 priedas. LICLE, VU anglų fil. I k. ir LOCNESS potekstynų kodai

LICLE sudarančių rašinių parašymo metai ir kodai:

2006 m. – ICLE-LT-VI-1001-1006, ICLE-LT-VI-1008-1014, ICLE-LT-VI-1016-1049.

2007–2008 m. – ICLE-LT-VI-1167-1185, ICLE-LT-VI-2050-2145.

2008–2009 m. – ICLE-LT-VI-3146-3166, ICLE-LT-VI-4007, ICLE-LT-VI-4015, ICLE-LT-VI-4186-4200, ICLE-LT-VI-5201-5238, ICLE-LT-VI-6239-6268.

VU anglų fil. I k. tekstyną sudarančių rašinių kodai:

2005–2007 m. – AFK1_001–100, AFK1_203–237.

2008–2009 m. – AFK1_101–202, AFK1_238–293.

LOCNESS-BR sudarančių rašinių kodai:

ICLE-BR-SUR-1001-1033, ICLE-BR-SUR-2001-2024, ICLE-BR-SUR-3001-3033.

LOCNESS-US sudarančių rašinių kodai:

ICLE-US-MRQ-1001-1046, ICLE-US-IND-1001-1028, ICLE-US-PRB-2034-2039, ICLE-US-PRB-1001-1033, ICLE-US-MICH-1001-1027, ICLE-US-MICH-1029, ICLE-US-MICH-1031-1045, ICLE-US-SCU-1001-1006, ICLE-US-SCU-2001-2017, ICLE-US-SCU-3001-3013, ICLE-US-SCU-4001-4017.

A-level sudarančių rašinių kodai:

ICLE-ALEV-0001.8-0030.8.

4 priedas. Informacija apie *moreover* gramatikose, žodynuose ir internete.

<p>Konektorius pateikiamas bendrajame sąrašė</p> <p>Vienintelė papildoma informacija – dažnesnis rašytiniame nei sakytiniame diskurse</p>	<p><i>Cambridge Grammar of English</i> (Carter ir McCarthy 2006)</p>	<p><i>Additive linking adjuncts indicate that the second text segment adds to, gives further or more specific information on, reinforces or expands in some way the information in the first. These include:</i></p> <p><i>Single-word</i> <i>again, correspondingly, likewise, also, equally, moreover, besides, furthermore, too</i> (136b)</p> <p><i>Other linking adjuncts more common in written than in spoken usage include:</i> <i>accordingly, as a consequence, duly, furthermore, in the event, moreover, therefore</i> (335a)</p>
<p>Konektorius pateikiamas bendrame sąrašė</p>	<p><i>Longman Grammar Of Spoken And Written English</i> (Biber et al. 1999: 876)</p>	<p><i>Other additive linking adverbials include also, by the same token, further(more), likewise, and moreover.</i></p>
<p>Konektorius pateikiamas bendrajame sąrašė</p> <p>Papildoma informacija – labai formalus</p>	<p><i>Practical English Usage</i> (Swan 2005: 142)</p>	<p><i>adding</i> <i>moreover</i> (very formal); <i>furthermore</i> (formal); <i>in addition; as well as that; on the top of that</i> (informal); <i>another thing</i> (informal); <i>what is more; also; besides; in any case</i> <i>These expressions introduce additional information or argument.</i></p>

		<i>Besides and in any case can add an extra, more conclusive fact or argument</i>
Papildoma informacija – (labai) formalus ir nebūdingas sakytinei kalbai	<i>Longman Dictionary of Contemporary English (2005)</i>	<i>moreover (formal) – in addition – used to introduce information that adds to or supports what has previously been said ! Moreover is very formal and not common in spoken English. Use besides or also instead in addition – used to add another piece of information to what you have just said besides – in addition to 1 spoken, used when adding another reason 2 in addition to someone or something else that you are mentioning also – in addition to something else that you have mentioned also, too and as well can be used in many of the same contexts</i>
Papildoma informacija – formalus konektorius	<i>Cambridge Advanced Learner's Dictionary – 2nd edition (2005)</i>	<i>moreover (formal) – (used to add information) also and more importantly also – in addition in addition – no definition given</i>

Papildoma informacija – formalus konektorius	<i>Oxford Advanced Learner's Dictionary – 8th edition (2010)</i>	moreover (formal) – used to introduce some new information that adds to or supports what you have said previously synonym: in addition in addition – used when you want to mention another person or thing after sth else also – in addition, too besides –1. used for making an extra comment that adds to what you have just said; 2. in addition to; also
Papildoma informacija – formalus konektorius	http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/grammar/learnit/learnitv206.shtml	Moreover is the very formal equivalent of futhermore or in addition which would be the least formal of these three. These adverbs should be used to support or to add information to what has already been said
Pateikiamas paaiškinimas apie netaisyklingą ir taisyklingą vartojimą	<i>Macmillan English Dictionary for Advanced Learners – 2nd edition (2007)</i>	Many learners use moreover inappropriately, when they are simply adding new information or reformulating what has just been said. Moreover should be used for adding a final powerful argument.

5 priedas. Informacija apie *thus* ir *therefore* žodynuose ir gramatikose.

<p><i>Longman Dictionary of Contemporary English</i> (2005)</p>	<p><i>therefore</i> formal – ‘formalus’ as a result of something that has just been mentioned – „kaip rezultatas to, kas ką tik buvo paminėta“</p> <p><i>thus</i> formal – „formalus“ as a result of something that you have just mentioned – „kaip rezultatas to, ką tu ką tik paminėjai“</p>
<p><i>Cambridge Advanced Learner’s Dictionary</i> (2005)</p>	<p><i>therefore</i> for that reason – „dėl tos priežasties“</p> <p><i>thus</i> formal – „formalus“ with this result – „tokiu rezultatu“</p>
<p><i>Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English</i> (2000)</p>	<p><i>therefore</i> used to introduce the logical result of sth that has just been mentioned – „vartojamas pristatyti loginį kažko, kas ką tik buvo paminėta, rezultata“</p> <p><i>thus</i> formal – „formalus“ as a result of sth just mentioned – „kaip kažko ką tik paminėto rezultatas“ sinonimai: <...> therefore</p>
<p><i>Macmillan English Dictionary for Advanced Learners</i> (2007)</p>	<p><i>therefore</i> Therefore is used as a way of showing how a sentence or clause is related to what has already been said. as a result of the reason that has just been mentioned „Therefore yra vartojamas kaip būdas parodyti kaip sakinytis ar sudėtinio sakinio dėmuo siejasi su tuo, kas jau pasakyta kaip ką tik paminėtos priežasties rezultatas“</p> <p><i>thus</i> as a result of the fact that you have</p>

<p><i>Improve your Writing Skills</i> – „pagerink savo rašymo sugebėjimus“ dalis</p>	<p>just mentioned as a way of showing how a sentence or clause is related to what has already been said „kaip ką tik paminėto fakto rezultatas kaip būdas parodyti kaip sakinyš ar sudėtinio sakinio dėmuo siejasi su tuo, kas jau pasakyta“</p> <p><i>Therefore</i> pateikiamas kaip dažniausiai vartojamas konektorius priežastiniams ryšiams reikšti. Teigiama, jog besimokantieji yra linkę jį vartoti sakinio pradžioje. Nors toks vartojimas yra teisingas, gimtakalbių darbuose jis daug retesnis nei sakinio viduryje. Pateiktos diagramos rodo, jog <i>thus</i> akademinuose darbuose vartojamas tik šiek tiek rečiau nei <i>therefore</i>. Teigiama, kad <i>thus</i> yra vienodai dažnas tiek sakinio pradžioje, tiek ir vidurinėje pozicijoje.</p>
<p><i>The Oxford Paperback Thesaurus</i> (1994)</p>	<p>šiuos du konektorius pateikia kaip sinonimus. <i>therefore</i> – and so, so, then, thus<...> <i>thus</i> – 2. <...> so, that being so, therefore <...></p>
<p><i>Advanced Grammar in Use</i> (Hewings 2001: 06)</p>	<p><i>therefore</i> ir <i>thus</i> mini kaip prieveiksmius, jungiančius mintis tarp sakinių, tačiau jie nėra priskiriami formaliajam registrai (čia išskiriamas tik <i>in consequence</i>).</p>
<p><i>Grammar for English language teachers</i> (Parrott 2001: 306)</p>	<p><i>Therefore</i> ir <i>thus</i> yra minimi kaip žymekliai, daugiausiai naudojami formaliuose kontekstuose. Vienintelis pateiktas paaiškinimas: <i>therefore</i> – formalesniuose, o <i>thus</i> – ypatingai formaliuose kontekstuose.</p>
<p><i>A Practical English Grammar</i> (Thomson ir Martinet 1999: 289)</p>	<p>Minimas tik <i>therefore</i>. Sužinome, kad šis konektorius gali būti vartojamas vietoje <i>so</i> formaliuose kontekstuose. Trumpai pateikiama informacija apie vietą sakinyje (sakinio dėmens pradžioje arba po pirmo žpdžio /frazės, arba prieš pagrindinį</p>

	veiksmazodį.)
<i>Practical English Usage</i> (Swan 2005: 143)	Skyrelyje apie loginius priešastinius ryšius, iš tiriamųjų konektorių minimas tik <i>therefore</i> . Nurodoma, kad jis naudojamas formaliuose kontekstuose.
<i>Longman Grammar of Spoken and Written English</i> (Biber et al. 1999: 877 t. t.)	Tiek <i>therefore</i> , tiek <i>thus</i> minimi kaip konektoriai, skirti priešastiniams ryšiams reikšti. Pateikiami duomenys, kad akademinėje prozoje <i>thus</i> yra vartojamas dažniau nei <i>therefore</i> . Remiantis tekstynų duomenimis, pastebima, kad akademinėje prozoje dažnai yra vartojamas arba vienas arba kitas. Tai priklauso nuo individualaus autoriaus pasirinkimo. Dažniausiai jie gali būti keičiami vienas kitu. Sakinyje dažniausiai vartojami sakinio pradžioje. Ši pozicija vertinama kaip nežymėta. Kitais atvejais, dažnai pasitaiko sakinio viduryje. Pateikiamos konkrečios padėtys.
<i>A Comprehensive Grammar of the English Language</i> (Quirk et al. 1991: 635)	Tiriamieji konektoriai minimi kaip priešastiniai, nurodant, kad <i>thus</i> vartojamas formaliame kontekste.